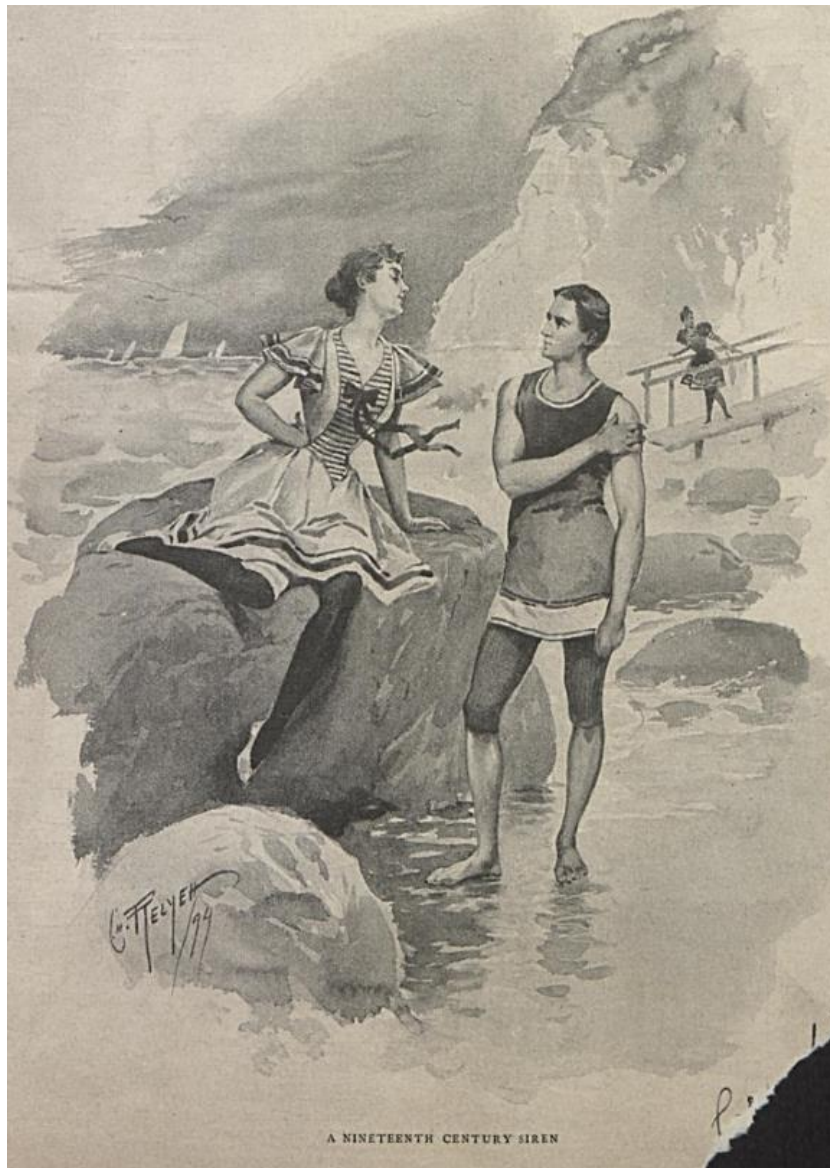

Keho katseen kohteena

Uima-asut ja sukupuoli 1800–1900-lukujen taitteen Yhdysvalloissa

Lea Hannu

Maisterintutkielma

Historian maisteriohjelma

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Huhtikuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Historian maisteriohjelma

Opintosuunta: historia

Tekijä: Lea Hannu

Työn nimi: Keho katseen kohteena : Uima-asut ja sukupuoli 1800–1900-lukujen taitteen Yhdysvalloissa

Työn laji: maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: huhtikuu 2021

Sivumäärä: 115

Avainsanat: uima-asu, uimapuku, sukupuoli, kehollisuus, katse, Yhdysvallat, 1800-luku, 1900-luku, kulttuurihistoria

Ohjaaja: Heikki Mikkeli

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Tiivistelmä: Uimisesta ja vedessä oleskelusta tuli suosittua ajanvietettä valkoisen ylä- ja keskiluokan keskuudessa Yhdysvalloissa 1800-luvun jälkipuolella. Uimapaikoissa sallittiin naisten ja miesten samanaikainen uiminen, mikä johti uudenlaisen veteen soveltuvan pukeutumismuodin luomiseen. Uima-asun piti yhtäältä mahdollistaa liikkuminen, mutta toisaalta suojella sen käyttäjää sopimattomilta katseilta niin vedessä kuin rannallakin. Uimapuvun tuli siis samanaikaisesti paljastaa ja peittää kehoa.

Tutkin kulttuurihistoriallisen lähiluvun metodin avulla, miten aikuisten vapaa-ajan uima-asujen muotoileminen loi ja tuki käsityksiä sopivasta sukupuolisuudesta ja seksuaalisuudesta 1800–1900-lukujen taitteen Yhdysvaltain itärannikolla. Analysoin, miten asujen materiaalit, leikkaukset ja asusteet valjastettiin sukupuolimääreiden vahvistamiseen. Painotan liikunnan, julkisen esilläolon ja sosiaalinnormien mukaisten käytänteiden joskus toisilleen ristiriitaistenkin tavoitteiden yhteen punoutuvia merkityksiä, jotka vaikuttivat pukuihin ja niiden käyttöön. Keskityn analysoimaan erityisesti katsomisen tapoja, joilla uimapukuisten henkilöiden ulkoasua ja käytöstä tulkittiin, ohjattiin ja muokattiin.

Tutkimuskysymykseni ovat: miten ja miksi sukupuoli, luokka ja seksuaalisuus vaikuttivat uimapuvun luomiseen ja soveliaan asun määrittelymiseen? Minkälaisia merkityksiä asu rakensi sukupuolesta ja ihmiskehosta? Mitkä tilat ja toiminnan muodot olivat mahdollisia uima-asuihin pukeutuneille kehoille? Miten puvuissa esiintyneitä henkilöitä katsottiin julkisilla paikoilla sekä miksi ja miten he vastasivat näihin katseisiin ja niiden asettamiin odotuksiin?

Uimapukeutumista ja asuihin sonnustautuneiden henkilöiden ulkoista olemusta analysoitiin laajalevikkisissä aikakauslehdissä. Tärkein alkuperäislähdeaineisto käsittää seuraavat yhdysvaltalaiset lehdet: *Vogue*, *Harper's Bazar*, *The Ladies' Home Journal*, *Peterson's Magazine* ja *Godey's Lady's Book and Magazine*. Lehtien kirjallisen materiaalin lisäksi keskityn tulkitsemaan niissä julkaistuja kuvia, joiden avulla merkityksellistän uimapukuja käyttäneisiin kohdistettuja arvoja, ihanteita ja toiveita.

Esitän tutkimuksessani, että kaksijakoisen sukupuolikäsityksen mukaan valmistetut uima-asut rakensivat performatiivisesti ihanteellista naiseutta ja mieheyttä. Naisten ja miesten ulkoasua koskivat pitkälti eri säännöt ja odotukset. Miehet saivat pukeutua ja toimia vapaammin rannoilla, kun naisilta edellytettiin viehkeää ulkonäköä sekä siveää käytöstä. Osoitan, että pukeutumista määrittelevät rajat eivät olleet kuitenkaan ehdottomat, vaan jatkuvan neuvottelun alaisia. Vaikka uima-asuilla luotiin ja vahvistettiin sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä normeja, pystyivät uimapukuja käyttäneet myös haastamaan vallitsevia siveys- ja käyttäytymisnormeja pukeutumalla ja toimimalla niitä venyttävän tavoin.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset.....	1
1.2 Tutkimusmenetelmät ja käsitteet	3
1.3 Lähdeaineisto ja aiempi tutkimus	9
2. Uima-asun tarkoitukset	15
2.1 Uima-asu osana luokkaan sidottua pukeutumisetikettiä	15
2.2 Uima-asujen sukupuolittuneet erot	27
2.3 Liikkuvan kehon asu	39
3. Kylpijät katseen alaisina	51
3.1 Kylpijöiden ulkonäkö arvostelun ja ihailun kohteena.....	51
3.2 Vartalon muokkaaminen rantakuntoon	64
3.3 Vedenneitoja ja vedellisiä kaunottaria – naiskylpijän seksuaalisointi.....	79
3.4 Uimapaikat kohtaamisten näyttämöinä	91
4. Puettu, katsottu, koettu uimapuku	102
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	106

1. Johdanto

1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset

Rantakivetyksen päällä istuva nainen on pukeutunut polveen asti ylettyvään, vyötäröltä tiukaksi kiristettyyn leninkiin, jonka rintamusta koristavat vaakaraidat ja soma rusetti. Hulmuavan helman alta näkyviin sääriin on sujutettu tummat sukat ja jalkateriä peittävät kapeat tossut. Nainen ei ole maisemassa yksin, vaan hänen seuranaan seisoo häneen katsova mies, jonka vartaloa peittää suoralinjainen hihaton yläosa sekä polviin asti ulottuvat tiukat shortsit. Kummankin asu on luotu varta vasten tähän paikkaan: merenrannalle. Tutkielmani kansikuva kuvaakin naiselle ja miehelle tyypillisiä uimapukuja 1800-luvun lopulta.¹

Tässä työssä analysoin uima-asujen merkityksiä 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun julkisilla uimapaikoilla aikaansa viettäneille yhdysvaltalaisille sekä pureudun siihen, miten nämä asut olivat osa sukupuolen, ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden rakentamista. Tutkin asuihin liittyviä sukupuolittuneita käytänteitä sekä katseita, joita pukuja käyttäneisiin henkilöihin luotiin. Tutkimustani ohjaavat seuraavat kysymykset: miten ja miksi sukupuoli, luokka ja seksuaalisuus vaikuttivat uimapuvun luomiseen ja soveliaan asun määrittelemiseen? Minkälaisia merkityksiä asu rakensi sukupuolesta ja ihmiskehosta? Mitkä tilat ja toiminnan muodot olivat mahdollisia uima-asuihin pukeutuneille kehoille? Miten puvuissa esiintyneitä henkilöitä katsottiin julkisilla paikoilla sekä miksi ja miten he vastasivat näihin katseisiin ja niiden asettamiin odotuksiin?

Modernin ajan uimapuvun ensiesiintyminen voidaan ajoittaa 1800-luvun puolivälin tienoille, jolloin eri liikuntalajit tulivat mahdollisiksi yhä useammalle. Vuosisadan alkupuoliskolla uiminen oli ollut vielä ennemminkin miesten harrastus Yhdysvalloissa, kun taas kylpemistä eli käytännössä veteen pulahtamista pidettiin naisille sopivana ja terveellisenä ajanviettotapana. Täten veteen meneminen tarkoitti eri sukupuolille eri asioita, ja vedessä oltiin yhtä aikaa vain saman sukupuolen seurassa. Kylpemiseen varatut tilat olivat vielä tällöin erilliset kummallekin sukupuolelle. Uinti julkisilla paikoilla sallittiin naisille ja miehille samanaikaisesti ennen 1800-luvun puoliväliä, jolloin heitä aidoilla erottaneet osastot vähenivät uimapaikoilta. Vuosisadan puolivälissä naisten ja miesten uiminen yhdessä yleistyi Yhdysvalloissa koko itärannikon pituudelta.² Monien muiden Yhdysvaltain eurooppalaisperäisen väestön omaksumien vaikutteiden ja tapojen lailla vedelliseen ympäristöön

¹ "A Nineteenth Century Siren". Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, kansilehti.

² Warner 2006, 61–62; Lenček & Bosker 1989, 21–25.

liittyvät ajanvietteet ja liikuntamuodot saapuivat uuteen maailmaan Euroopan maista.³ Yhdysvaltalainen uimapukumuoti sai niin ikään vaikutteita eurooppalaisilta esikuviltaan.

Yhdysvallat teollistui nopeasti kartuttaen varallisuutta 1800-luvun jälkipuolella kullatun aikakauden (engl. *Gilded Age*⁴) vuosikymmeninä. Tänä aikana kaupungistuvan Yhdysvaltain väestö kaksinkertaistui erityisesti siirtolaisten suuren määrän vuoksi, ja maasta tuli yksi maailman rikkaimmista teollistuneista valtioista. Yhdysvalloissa ei ollut tuolloin käytössä tuloveroa, mikä johti ennennäkemättömään henkilökohtaisen varallisuuden kasvuun. Lisäksi 1800-luvun puolivälin jälkeisinä vuosikymmeninä maan junarataverkosto laajeni laajenemistaan yhdistäen mantereen itä- ja länsirannikon toisiinsa.⁵ Uusiin ja jo tunnettuihin lomapaikkoihin pääsi sen myötä aiempaa nopeammin junalla, joka vei väkeä kauempaankin uimarantojen syleilyyn. Veden äärellä sijaitsevia lomakohteita perustettiin ympäri Yhdysvaltoja, mikä mahdollisti lomailun yhä useammalle yhdysvaltalaiselle asuinpaikkakunnasta riippumatta.⁶

Uimapukujen muotokieleen vaikuttivat erityisesti paikat, joissa asuja käytettiin. Sukupuolitetuissa ja yksityisissä tiloissa miehille sallittiin uiminen ilman vaatteita ja naisille vapaus pukeutua väljempiin asuihin, jotka mahdollistivat paremmin liikkumisen. Tutkielmassani tarkastelen kuitenkin tiloja, joissa kaikenikäiset naiset ja miehet viettivät aikaa yhdessä. Julkisesti ilman vaatteita uiminen kiellettiin 1800-luvun alkupuolella, jolloin uimapuvusta tuli pakollinen asukokonaisuus jokaiselle veteen menijälle.⁷ Uiminen liikkumisen muotona sekä rannat ajanviettopaikkoina nousivat Yhdysvalloissa suureen suosioon etenkin valkoisen ylä- ja keskiluokan keskuudessa 1800-luvun jälkipuoliskolla, jolloin kehitettiin myös monia muita liikunnan muotoja sekä niihin soveltuvia tiloja. Uimiseen olennaisesti liittyvä vesielementti edellytti siihen soveltuvan uuden vaateen ja muodin luomista. Uimisen sekä vedessä kahlaamisen ja leikkimisen lisäksi uimapukua käytettiin oleskeltaessa veden läheisyydessä. Koska sukupuolten välinen sekauinti mahdollisti naisten ja miesten kohtaamisia, tuli asun noudattaa säädyllisyysnormeja. Sopivan asun piti yhtäältä mahdollistaa liikkeen tekeminen vedessä, mutta toisaalta suojella sen käyttäjää sopimattomilta katseilta niin vedessä kuin rannallakin – uimapuvun tuli siis sekä paljastaa että peittää kehoa.⁸ Näin ollen veteen luotuun asuun liittyy monenlaisia merkityksiä sen linkittyessä lukuisiin oman aikansa ja

³ Kidwell 1968, 6.

⁴ Kullatulla aikakaudella tarkoitetaan Yhdysvaltojen 1870–1900-lukuja, jolloin sisällissodasta (1861–1865) toipuva maa teollistui, koneellistui ja vaurastui taloudellisesti. Käsite otettiin käyttöön 1920- ja 30-luvuilla ja se viittaa kirjailijoiden Mark Twainin ja Charles Dudley Warnerin romaniin *The Gilded Age: A Tale of Today* (1873). Teos on satiirinen kertomus aikakaudesta, joka peitti niin sanotusti ohuella kultauksella monet sosiaaliset ongelmansa.

⁵ Tichi 2018, 1–2.

⁶ Aron 1999, 46.

⁷ Lenček & Bosker 1998, 194.

⁸ Warner 2006, 64.

paikkansa kulttuurisiin kategorioihin, kuten sukupuolen, seksuaalisuuden ja ruumiillisuuden muodostamiin diskursseihin, joiden analysoimiseen keskityn tässä työssä.

1.2 Tutkimusmenetelmät ja käsitteet

Näkökulmani historiantutkimukseen on kulttuurihistoriallinen, ja lähestyn tutkimustehtävääni kulttuurihistoriallisen metodologian kautta. Kulttuurin ymmärrän antropologi Clifford Geertzin lailla ihmisten kutomaksi merkitysverkoksi.⁹ Kulttuuri on näin ajateltuna merkityksenannon järjestelmä, jossa merkityksiä alati muodostetaan, uusinnetaan ja koetellaan. Kaikki merkitykset rakentuvat suhteessa toisiinsa, ja siksi niitä tulee tarkastella aina oman kontekstinsa piirissä. Kulttuurihistorioitsija Anu Korhonen esittää, että eletty todellisuus rakentuu merkityksellistämisen kautta, mutta tämä ei tarkoita sitä, että todellisuus muodostuisi miten hyvänsä tai tarkoittaisi mitä tahansa. Ihmisruumis sekä sen toimintaa määrittävät rajat, mahdollisuudet ja kokemisen tavat asettavat inhimilliselle kokemusmaailmalle raamit ja säätelevät näin merkityksellistämistä.¹⁰ Tämä on keskeinen lähtökohta tutkimukselleni, sillä kehot määrittivät uimapukujen muotokieltä sekä tapoja, joilla asuissa voitiin olla ja liikkua.

Koska eletty todellisuus rakentuu materiaalisista ja diskursiivisista merkityksistä, voidaan menneisyyttä tutkia mielestäni laaja-alaisimmin konstruktivistisen kulttuurihistoriallisen historiantutkimuksen näkökulmasta. Konstruktivistinen historiantutkimus perustuu kielellisten ja kulttuuristen merkitysten analysoimiseen. Kuten Anu Korhonen kirjoittaa: ”tehdessään ja puhuessaan ihminen antaa ja käyttää merkityksiä, jotka kulttuuri hänelle tarjoaa, ja jokainen käyttökerta myös kutsuu esiin, määrittää ja luo uudelleen jotakin sellaista, joka tulee ainutkertaiseksi merkitystapahtumaksi.”¹¹ Nimitän työssäni merkityskokonaisuuksia diskursseiksi, joilla tarkoitan puheen ja tekojen merkitysketjuja. Tulkiten lähiluvun keinoin valitsemani alkuperäisaineistoa merkityksellistäen ja kontekstualisoiden sitä tiedostaen, että määrittelen itse samalla tutkimiani kokonaisuuksia sekä tuotan niistä historiallista tietoa. Tämän takia tulkintaani on ohjannut tutkimukseni kohteena olevien yksilöiden ja heidän kokemustensa kunnioittaminen.

Tutkimukseni keskeisimpiä käsitteitä ovat sukupuoli, ruumiillisuus ja katsominen. Käsitteet toimivat minulle tärkeänä työkaluna, joiden avulla merkityksellistän valitsemani lähdeaineistoa. Kulttuuriset

⁹ Geertz 1973, 5.

¹⁰ Kaartinen & Korhonen 2005, 30.

¹¹ Kaartinen & Korhonen 2005, 123.

kategoriat punoutuvat aina muihin kategorioihin ja vaikuttavat toinen toisiinsa muodostaen monitahoisen ja muuttuvaisen kokonaisuuden. Näin ollen myöskään hyödyntämäni käsitteet eivät ole toisistaan irrallisia, vaan sen sijaan yhteen linkittyviä, toisiinsa limittyviä ja lomittuvia. Uimapuvut eivät olleet vain kankaasta muodostettuja artefakteja, eivätkä ne rakentuneet nähdäkseni vain materiaalistien muotojensa vuoksi. Sen sijaan ne saivat mielestäni täyden merkityksensä diskursiivisen merkityksenannon myötä. Tässä nojaan filosofi Judith Butlerin ajatukseen, että materia merkityksellistetään eli materialisoidaan diskursiivisesti vallan mekanismien kautta.¹²

Ymmärrän sukupuolen Butlerin lailla sosiaalisena ja kulttuurisena konstruktiona, joka tuotetaan kontekstisidonnaisesti tietyssä ajassa ja paikassa. Ihmiskeho ei sisällä sisäänrakennetulla tavalla sukupuolta, vaan saa sukupuolittuneet merkityksensä diskursiivisten valtasuhteiden määrittelyn myötä. Butlerin mukaan sukupuolet eivät ole koskaan vain materiaalisiin eroihin perustuvia rakennelmia, vaan niitä koskettavat vaikeammin havainnoitavat diskursiivisesti tuotetut erot. Sukupuoli tehdään siis performatiivisesti monimutkaisen vallankäytön, sisällyttämisen ja eronteon avulla, lukemattomilla toistoilla kielen ja toiminnan kautta. Butler huomauttaa, etteivät feminiinisyys ja maskuliinisuus ole toisistaan erotettavissa, sillä kumpikin pitää yllä yhtäältä toista sekä toisaalta itseään juuri eronteolla.¹³ Koska sukupuolet rakentuvat toisiinsa nähden, ei sukupuolta voida tarkastella mielestäni ilman sitä rajaavia merkityksiä. Tämän takia tutkin sekä naisten että miesten uimapukeutumista. Tutkimanani aikana 1800–1900-lukujen taitteen Yhdysvalloissa sukupuoli ymmärrettiin biologian pohjalta tarkan kaksijakoisesti, minkä takia käytän tutkielmassani vain nais- ja miessukupuoleen liittyviä käsitteitä. Koska uimapuvut poikkesivat näiden kahden sukupuolen välillä, osoitan tekstissäni, milloin kirjoitan naisten ja milloin miesten asuista.

Sukupuolen rakentamiseen ja kehon merkityksellistämiseen liittyy olennaisesti valta, sillä ne luodaan ja niitä ylläpidetään ja horjutetaan erinäisten kamppailuiden myötä. Siksi sukupuolitettuja kehoja ja niihin liittyvää katsomista tulee mielestäni tarkastella vallan käsitteen avulla. Filosofi Michel Foucault'n mukaan valta on ymmärrettävä monisyiseksi ja monisuuntaiseksi diskurssiksi, joka läpäisee kaikki elämän tasot ja on läsnä kaikkialla. Valta muuttaa, heikentää ja vahvistaa voimasuhteita loputtomien neuvotteluiden ja ristiriitojen myötä. Valta ei ole siksi koskaan pysyvää vaan muokkautuu hetki hetkeltä. Liike ja muutos eivät poissulje vallan näyttäytymistä pysyvänä, sillä uusinnettuna se saa muuttumattomalta vaikuttavan muodon. Foucault'n mukaan valta on siis performatiivista ja tuottavaa, ja sen voimin luodaan toimintaa. Valta sisältää lisäksi aina vastarinnan

¹² Butler 1993, 9, 34–35.

¹³ Butler 1990, 124–125; Butler 1993, 1–12, 47.

ja vastavallan mahdollisuuden. Nämä eivät tule vallan ulkopuolelta vaan nimenomaan valtaprosessien mahdollistamina.¹⁴

Performatiivinen tekeminen ja tiedon tuottaminen luonnehtivat myös mielestäni hyvin pukeutumista. Nykypäivänä pukeutumisen tutkimuksen lähtökohtana on, että vaatteet ja muoti eivät vain edusta kulttuuria, sosiaalisia suhteita tai yhteiskunnallisia ilmiöitä. Pukeutuminen tulee ymmärtää sen sijaan keskeiseksi osaksi oman aikansa ja paikkansa kulttuurin rakentamista. Pukeutuminen onkin tärkeä väline, jolla muodostetaan ja merkityksellistetään yksilöihin vaikuttavia kategorioita, kuten sukupuolta, ikää ja luokkaa.¹⁵ Tarkastelen pukeutumista näin ollen kulttuurisena ilmiönä, jonka avulla menneisyydessä luotiin ja määriteltiin keskeisiä merkityksiä. Pukeutuminen on mielestäni samanaikaisesti kehollista, materiaalista ja diskursiivista tekemistä, jossa kielen kautta rakentuvat merkitykset muodostuvat yhdessä käsin kosketeltavan materian kanssa.

Kuten olen aiemmin esittänyt, vallan kyllästävä käsitys sukupuolesta on tiiviissä yhteydessä kehoon. Keho¹⁶ on ihmisen ainoa väylä olla inhimillisesti olemassa. Mielestäni on tärkeää huomioida, etteivät kehot ole muuttumattomia. Kuten historioitsijat Jörn Eiben ja Olaf Stieglitz esittävät, keho on historiallisen muutoksen alainen kokonaisuus, joka rakentuu kontekstisidonnaisesti tietynlaiseen monitahoisten käytänteiden, diskurssien ja merkityksenantoprosessien myötä.¹⁷ Etnologi Marianne Thesander lisää, että kehon ratkaisevan kulttuurisen roolin takia keho muodostaa areenan, jossa erilaiset merkityskamppailut, kuten rajanvedot moraalisesti hyväksytyn ja hyväksymättömän tai viehättäväksi mielletyn ja luotaan työntävän ulkomuodon välillä tapahtuvat.¹⁸ Ihminen omaksuukin kulttuurin määrittelemät tavat olla, tehdä ja liikkua sekä oppii kehollisuutta koskevat rajat kaikkine mahdollisuuksineen ja sallittuine toimintoineen.¹⁹ Kehot ovat tutkielmassani keskiössä useammallakin tapaa. Ne olivat ensinnäkin tutkimieni katseiden kohteita. Lisäksi pukeutuminen mahdollistuu vain kehojen kautta. Vaatteet ovat tiiviissä yhteydessä ja konkreettisesti kosketuksessa kehon kanssa, ja siksi pukeutuminen voidaan mieltää ruumiilliseksi tekemiseksi.

Koska sukupuoli ja keho tuotetaan kulttuuristen vallankäytön mekanismien mukaisesti, samanaikaisesti kielellisesti sekä materiaalisesti, liittyy niiden muodostamiseen luonnollisesti myös monia muita tekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon. Sukupuoli ja kehollisuus määrittävät esimerkiksi seksuaalisuutta, samoin kuin seksuaalisuuteen liittyvät merkitykset kietoutuvat toisiinsa sukupuolia

¹⁴ Foucault 1998 (1976–1984), 62–72.

¹⁵ Turunen & Niiranen 2019, 12–13, 24–25.

¹⁶ Käytän käsitteitä keho ja ruumis sekä kehollisuus ja ruumiillisuus toistensa synonyymeina.

¹⁷ Eiben & Stieglitz 2018, 10.

¹⁸ Thesander 1997, 8–9.

¹⁹ Craik 1994, 4–5.

ja ruumiillisuutta koskettavan merkitysverkoston kentällä. Sukupuolen ja kehon lailla myöskään seksuaalisuutta ei tule mieltää pelkkään biologiaan pohjautuvana, muuttumattomana, universaalina tai synnynnäisenä ulottuvuutena. Seksuaalisuus rakentuu sen sijaan muiden kulttuuristen kategorioiden lailla kontekstisidonnaisesti, ja siksi seksuaalisuus tulee ymmärtää aikaansa, paikkaansa ja tilaansa sidottuna historiallisena konstruktiona.²⁰ Seksuaalisuudessa on Michel Foucault'n mukaan kyse juuri merkitysten tuottamisesta. Seksuaalisuus onkin nimitys, joka annetaan tietylle historialliselle dispositiiville eli kulttuuriselle verkostolle, jossa eri merkitykset ketjuuntuvat toisiinsa tiedon ja vallan strategioiden ohjaamana.²¹ Uimapukeutumisen kontekstissa seksuaalisuus vaikutti etenkin siveellisyyskäytänteissä, jotka määrittivät sopivan uimapuvun vakiintumista ja keskusteluja siitä, keille asussa tai vedessä oleskelu oli sallittua. Kehojen katsominen, julkinen esittäminen sekä vaatetuksen avuin peittäminen ja paljastaminen määrittivät pitkälti seksuaalisuuden kautta. Koska lähdeaineistossani keskusteltiin runsaasti heteroseksuaalisiin suhteisiin liittyvistä käytänteistä, tarkastelen vain miesten ja naisten välisiä seksuaalisia suhteita.

Ymmärrän katseen, katsojan ja katsomisen monimerkityksellisinä kulttuurisina käsitteinä. Katseen käsitettä (engl. *gaze*) on käytetty etenkin feministisessä teoriaperinteessä käsitteellistämään ajatusta katsomisen paikantuneisuudesta, jolla tarkoitetaan sitä, että katsominen ei ole koskaan neutraalia, vaan kumpuaa ennakoon asetetuista näkökulmista. Katsomista ohjaavat usein sukupuolittuneet määreet, minkä vuoksi katsojat typistävät katsomisen kohteena olevan ihmissubjektin omia toiveitansa ja halujansa palvelevaksi objektiksi. Tätä katsomisen tapaa on nimitetty maskuliiniseksi katseeksi (engl. *male gaze*), joka perustuu ajatukseen, että yhtä lailla miehet kuin naisetkin kasvavat ja ehdollistuvat sukupuolen kyllästämään katsomisen tapaan.²²

Maskuliinisen katseen käsitteeseen pohjaten ymmärrän katsomisen pelkän näkemisen sijaan visuaaliseksi havaitsemiseksi, joka tapahtuu kulttuuristen diskurssien ohjaamana. Katsojan käsitteen määrittelee mielestäni osuvasti taidekriitikko Jonathan Crary, jonka mukaan katsoja ei ole vain henkilö, joka näkee, vaan henkilö, joka näkee diskursiivisten mahdollisuuksien ja rajoitteiden raameissa.²³ Näin ollen katsoja on katselijaa painokkaampi toimija. Katsominen muodostuu katsojan ja katsottavan välisessä suhteessa, muttei kuitenkaan synny tekona koskaan täysin vapaasti tai vain yksilöiden itsensä määrittelemällä tavalla. Katsominen rakentuu sen sijaan valta- ja merkityssuhteiden verkostoissa, tietyssä historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Katse on siten

²⁰ Peiss & Simmons 1989, 3.

²¹ Foucault 1998 (1976–1984), 78.

²² Craik 1994, 12–13; Ylivuori 2015, 70–71.

²³ Crary 1990, 6.

vallan väline, ja katsominen luo ja vakiinnuttaa valtasuhteita.²⁴ Katsominen ei ole siis harmitonta, vaan merkityksellistä toimintaa myös silloin kuin katsoja ei tietoisesti ajattele katsovansa. Tutkimukseni lähdeaineistoon tallennetut kuvaukset katsomisesta ovat kuitenkin tarkoituksenmukaisia tekoja, kirjallisia tai kuvallisia jälkiä uimapukuisten ihmisten ulkoisten piirteiden, käytöksen ja vaatteiden arvioinnista. Heitä katsoessaan aikalaiset ovat määritelleet, tunnistanee ja nimenneet näkemäänsä, samoin kuin minä määrittelen heitä tässä työssä historian tulkitsijana. Määrittelyn vuoksi katsominen on mielestäni keskeinen osa performatiivista sukupuolen rakentamista, sillä havainnoidessaan muita ihmisiä yksilöt sukupuolittivat näköpiiriinsä saapuneet kehot niiden ulkoisten piirteiden mukaan. Katsotun määrittelemine on mielestäni sukupuolen tuottamisen lailla neuvottelua oikeasta muodosta, rajojen asettamista sekä tunnetun normin tähdentämistä. Katsomisen käsitteen myötä pääsen pohtimaan itseäni kiinnostavia kysymyksiä ruumiin peittämisen ja paljastamisen välisestä suhteesta ja rajasta – siitä, mikä on katsottu sallituksi erilaisista merkityksistä muodostuneille ihmiskehoille.

Käyttämäni aineiston perusteella veden äärelle rakennetuissa rantakohteissa lomapäiviään viettivät varakkaat, ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluneet valkoiset yhdysvaltalaiset. Edellä esittämäni käsitteiden rinnalle nousee näin ollen käsite luokasta, jolla tarkoitan yksilöiden yhteiskunnallista asemaa määritellyttä sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten tekijöiden muodostamaa merkityskimppua. Yhdysvalloissa oli sekä uimarantoja, joissa ihmiset viettivät aikaa yli luokkarajojen että rantoja, jotka oli varattu vain yläluokan pariin.²⁵ Lähdeaineistossani ei aina ilmene uimapaikoilla aikaansa viettäneiden henkilöiden luokka-asema tai se, keille mitkään uimapukumallit olivat saavutettavissa. Luokka on mielestäni kuitenkin keskeinen käsite, jonka avulla soveliaan uimapukumuodin muodostamista voidaan tutkia.

Olen tarkoituksella jättänyt pois rodun analysoimisen tutkielmastani. Rotu ja luokka ovat myös teemoja, jotka osassa uimapukeutumista käsittelevää tutkimuskirjallisuutta ohitetaan hiljaisesti. Vaikka en tarkastele rotuun ja rodullistamiseen liittyviä kysymyksiä, haluan tuoda ilmi näiden ulottuvuuksien olemassaolon. Kirjoitan työssäni valkoisista yhdysvaltalaisista, sillä tutkimusaineistona hyödyntämäni aikakauslehdet oli suunnattu kirjoitustensa ja kuvitustensa osalta valkoisille lukijoille. Luultavasti ne olivat myös valkoisten toimittajien ja kuvittajien tuottamia. Aineistossa ei ole mainintoja Yhdysvaltain etnisistä vähemmistöryhmistä, vaikka esimerkiksi historian tutkija Cindy S. Aron tuo yhdysvaltalaisista vapaa-ajan kulttuuria käsittelevässä tutkimuksessaan esiin, että afroamerikkalaiset harrastivat 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa

²⁴ Sturken & Cartwright 2009, 102–103, 111.

²⁵ Lenček & Bosker 1998, 147–159.

samoja vapaa-ajan viettotapoja kuin valkoiset sekä lomailivat samoissa kohteissa.²⁶ Käyttämissäni lähteissä ei tuoda esiin rodullisuuteen liittyviä kysymyksiä. Täten en voi olla täysin varma olivatko lähteissä esiintyvät uimarannat ja julkiset uima-altaat avoimia kaikille vai oliko niiden käyttö rajattu joko kokonaan tai osittain vain valkoisille.²⁷

Koska lähteeni ovat englanninkielisiä, on uimapukuihin liittyvään käsitteistöön hyvä tehdä muutama huomio. Kuten pukuhistorioitsija Claudia B. Kidwell kirjoittaa, on tärkeää tehdä eronteko uimisen (engl. *swimming*) ja kylpemisen (engl. *bathing*) välillä, sillä käsitteiden eri tavoitteet ja merkitykset määrittivät erilaisia tapoja, kokemuksia ja pukeutumista. Kidwellin määritelmän mukaan kylpeminen tarkoittaa kehon veteen upottamista kokonaan tai osittain puhdistautumisen, hoidollisen, virkistysellisen tai uskonnollisen syyn takia. Uimisen hän määrittelee puolestaan tavoitteelliseksi toiminnaksi, kehon eteenpäin työntämiseksi veden halki.²⁸ Kylpemisellä ei tarkoitettu siis tutkimukseni kontekstissa peseytymistä, vaan vedessä oleskelua. Ymmärtääkseni suurin osa tutkimanani aikana veteen menneistä henkilöistä kylpi eli kastautui veteen ja liikkui vedessä niin, että jalat ulottuivat vielä tukevasti pohjaan. Tutkimuslähteissäni vedessä olemisesta käytettiinkin ennemmin kylpemisen (engl. *to bathe*) kuin uimisen (engl. *to swim*) käsitettä. Toisinaan näitä sanoja käytettiin toistensa synonyymeina. Nähdäkseni kylpijät (engl. *bathers*) ovat voineet olla myös (ainakin tyydyttävällä tasolla) uimataitoisia ja harjoittaa uintiliikkeitä siinä missä uimaritkin (engl. *swimmers*), mutta näiden erona näen, että uimarit osasivat todella uida. Tutkimani aineiston perusteella kirjoitan pääsääntöisesti kylpijöistä ja kylpemisestä, mutta myös uimisesta ja uimareista, mikäli aineistossa käytetään näitä käsitteitä.

Lukemissani lähteissä ja tutkimuskirjallisuudessa veteen tarkoitetusta asusta käytetään englanninkielisiä sanoja *bathing suit*, *bathing costume*, *bath suit*, *surf suit*, *bathing dress* ja *bathing*

²⁶ Aron 1999, 213–214. Yhdysvaltain etniset vähemmistöryhmät perustivat myös omia rantakohteita 1800-luvun jälkipuolella, sillä he kohtasivat rotuun perustuvaa syrjintää viettäessään vapaa-aikaansa valkoisten suosimilla rannoilla. Aron 1999, 213–214.

²⁷ Afroamerikkalaisten pääsy Yhdysvaltain julkisille uimarannoille ei ollut itsestäänselvyys orjuuden lakkauttamista seuranneina vuosikymmeninä. Esimerkiksi mustien uimarantoja tutkinut kirjailija Marsha Dean Phelts esittää, että Floridan osavaltion ensimmäinen julkinen ranta avattiin mustille vuonna 1884, ja tällöinkin vain yhtenä päivänä viikosta. Phelts 1997, 1. Yhdysvaltojen itärannikon uimarannat toimivatkin rodullisen identiteetin määrittelemisen paikkoina, kun rotuerottelua ylläpitäneet lait ja käytänteet ulottuivat uimapaikoille. Rodun mukaan järjestettyjen rantojen lisäksi mustille ja valkoisille oli yhteisiä uimapaikkoja. Esimerkiksi historioitsija David E. Goldberg tarkastelee väitöskirjassaan *The Retreats of Reconstruction* (2013) afroamerikkalaisia yrittäjiä, jotka pyrkivät toimimaan valkoisten suosimilla rannoilla rasismista huolimatta. Historioitsija Jeff Wiltse taas esittää, että 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa mustat ja valkoiset uivat samanaikaisesti Yhdysvaltojen suurten kaupunkien työväenluokkasiin asuinalueisiin rakennetuissa julkisissa kylpylöissä. Wiltse 2007, 63–66.

²⁸ Kidwell 1968, 4–5.

gown.²⁹ Edellä mainitut käsitteet ovat muuten keskenään synonyymeja, paitsi hameeseen ja mekkoon viittaavat sanat (*bathing dress* ja *bathing gown*), jotka viittaavat naisten uima-asuihin. Tutkimuskirjallisuudessa käsitteellä *swimsuit* tarkoitetaan pääasiallisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeen yleistynyttä asua, joka oli huomattavasti erilainen kuin tutkimani ajan uimapuvut.³⁰ Käytän omassa tutkimuksessani käsitteitä *uimapuku* ja *uima-asu* toistensa synonyymeina, sillä ne kuvaavat mielestäni osuvimmin tätä vaatekappaletta suomeksi. Naisten asuihin viitatessani kirjoitan toisinaan myös uimamekoista, sillä asut olivat joko yksiosaisia mekkoja tai moniosaisia kokonaisuuksia, jolloin niihin kuului yleensä olennaisesti hame.

1.3 Lähdeaineisto ja aiempi tutkimus

Lähdeaineistoni koostuu vuosien 1870–1914 aikana julkaistuista aikakauslehdistä sekä kahdesta muusta kirjallisesta teoksesta. Tutkimukseni pääasiallisena lähdemateriaalina toimivat seuraavat yhdysvaltalaiset aikakauslehdet: *Vogue* (ilmestynyt vuodesta 1892), *Harper's Bazar* (ilmestynyt vuodesta 1867), *The Ladies' Home Journal* (1883–2016), *Peterson's Magazine* (1842–1898) ja *Godey's Lady's Book and Magazine*³¹ (1830–1898). Lehdet ilmestyivät joko viikoittain tai kuukausittain. Niiden tarkoituksena oli sekä viihdyttää että valistaa yhdysvaltalaisia naisia, joskin *Vogue* oli alkuaikoinaan suunnattu myös mieslukijoille. Lehtien käsittelemien aihealueiden painotus vaihteli hieman, mutta niitä yhdistivät kohdennetun naislukijakunnan lisäksi erityisesti kirjoitukset muodista, kauneudenhoidosta ja hyvinvoinnista. Yläluokalle markkinoitu *Vogue* keskittyi lisäksi seurapiiritapahtumien raportointiin, kun taas esimerkiksi keskiluokkaisille naisille suunnattu ja suuren tilaajamäärän saavuttanut *The Ladies' Home Journal* käsitteli enemmän kodin piiriin liittyviä teemoja. *Vogue* toimii lähteenäni, sillä siinä uimapukuja käsiteltiin monipuolisesti erilaisissa kirjoituksissa, minkä lisäksi lehti esitti tarinallisia kuvituksia uimapukuisista henkilöistä, enkä löytänyt vastaavanlaisia muista lehdistä. Edellä mainitsemiini lehtien ohella hyödynnän tutkimuksessani yksittäisiä numeroita kolmesta yhdysvaltalaisesta aikakauslehdestä: *The*

²⁹ Pukuhistorioitsija Patricia Campbell Warnerin mukaan käsite *bathing suit* esiintyi ensi kertaa 1880-luvulla. Warner 2006, 256. Käyttämässäni lähdeaineistossa sanaa käytettiin jo 1870-luvulla. Esim. *Harper's Bazar* Vol. VI, No. 29. 19.7.1873, 451; *Harper's Bazar* Vol. XII, No. 29. 19.7.1879.

³⁰ Englanninkielisissä uimapukua kuvaavissa käsitteissä tapahtuva muutos liittyy olennaisesti vaatetuksellisiin muutoksiin. Uimapuvut muuttuivat kylpemiseen ja ajanviettoon tarkoitettu moniosaisesta *bathing suit* -asusta käytännöllisempään ja urheilullisempaan *swimsuit* -pukuun vähitellen 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten aikana. Jälkimmäiset korvasivat edelliset lopulta 1920-luvulla. Kidwell 1968, 24; Warner 2006, 97.

³¹ *Godey's Lady's Book and Magazine* tunnettiin vuosina 1870–1884 edellä mainitulla nimellä. Vuosina 1885–1891 lehti käytti lyhennettyä nimeä *Godey's Lady's Book* ja vuodesta 1892 alkaen nimeä *Godey's Magazine* aina lehden lakkauttamiseen saakka.

Cosmopolitan (ilmestynyt vuodesta 1886), *Outing* (1882–1923) ja *Harper's Weekly* (1857–1916). Lehtiaineiston lisäksi tulkintaani tukevat kaksi aikalaisteosta, jotka käsittelevät vesiliikuntaa, uimapaikkoja ja -opetusta.

Olen valinnut lähteikseni naisille suunnattuja aikakauslehtiä, koska niissä käsiteltiin kattavasti pukeutumisen ja ehostautumisen teemoja. Ulkonäköön ja muotiin liittyvät teemat onkin yhdistetty perinteisesti vain naisten pukeutumiseen ja nähty harrastuksena. Muoti tai pukeutuminen eivät kuitenkaan ole vapaavalintaisia asioita, ja pukeutuminen ja siihen liittyvät käytänteet koskettavat kaikkia ihmisiä sukupuolesta huolimatta.³² Oletetun naislukijakunnan vuoksi lukemissani lehdissä analysoitiin huomattavasti enemmän naisten uimapukeutumista kuin miesten. Sukupuolen mukaan jaettuja asuja käsiteltiin aina omina kokonaisuuksinaan, mutta joskus naisten ja miesten puvuista kirjoitettiin samoissa artikkeleissa. Miesten asujen vähäisempi painotus näkyy myös siinä, että miesten uimapuvuista on vähemmän kuvitusta tutkimieni lehtien sivuilla.

Olen rajannut tutkimukseni aikajänteeksi vuodet 1870–1914 lähteiden saatavuuden, uimakulttuurin suosion ja uimapuvuissa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Uima-asut tulivat osaksi aikakauslehtien artikkeleita ja kuvituksia 1800-luvun puolivälin aikoihin. Ennen 1870-lukua naisten uimapukuja käsiteltiin kuitenkin ainoastaan niukasti lehdistössä, sillä vain näyttävien ja viehättävien asujen katsottiin olevan kuvauksen arvoisia eikä uima-asujen katsottu tällöin vielä täyttävän Claudia B. Kidwellin mukaan edellä mainittuja vaatimuksia.³³ Tutkielmani tarkasteluajankohta alkaa tämän vuoksi vuodesta 1870. Päättän tarkasteluni kesään 1914, aikaan ennen ensimmäisen maailmansodan syttymistä. Vaikka sodankäynti ei suoranaisesti vaikuttanut uimapukuihin, kokivat niin uimapuvut kuin uimapaikoissa aikaa viettävä väkikin erinäisiä muutoksia sotavuosien aikana sekä niiden jälkeen 1910–1920-lukujen taitteessa.

Lähdemateriaalini takia keskityn tarkastelemaan aikuisten vapaa-ajan uimapukeutumista, joka erosi muotokieleltään 1800–1900-luvun taitteen ammattiuimareiden puvuista.³⁴ Tänä aikana vapaa-ajan uimapukumuoti etsi muotoaan, ja sitä määrittelevistä merkityksistä neuvoteltiin aikakauslehdissä julkaistujen kirjoitusten ja kuvitusten avulla. Toimittajat seurasivat tarkasti uimapukumuodissa tapahtuvia muutoksia, kesäpaikkakuntien sosiaalisia rientoja sekä antoivat ohjeita, miten vedessä harjoitettavaa liikuntaa tulisi suorittaa. Työssäni paljon hyödyntämäni seurapiirilehti *Vogue* raportoi myös kesäkuukausina ilmestyneissä numeroissa kesäpaikkakuntien lomakausien ja niiden

³² Warner 2006, xviii.

³³ Kidwell 1968, 4.

³⁴ Ammattiurheilijoiden asut olivat vapaa-ajan uimapukuja huomattavasti paljastavampia, kevyempiä ja virtaviivaisempia. Esim. Warner 2006, 90–98.

sosiaalisten tapahtumien onnistumisia niin ylistävin sanankääntein kuin tyrmäivin tuomioin. Nämä kohteet sijaitsivat Yhdysvaltain itärannikolla, mikä rajaa alueellisesti tarkemmin tutkimukseni kontekstia maan itäisten kaupunkien muodostamiin keskuksiin.

Uimapuvut herättivät huomiota ja synnyttivät keskustelua aikakauslehtien palstoilla. Lehtien laajan levikin takia asuista luki todennäköisesti suuri joukko yhdysvaltalaisia. Aikakauslehtiä luki oletettavasti keski- ja yläluokka. Olen lukenut lehtiä kesäkuukausien ajalta, tarkemmin sanottuna toukokuun loppupuolelta syyskuun alkuun, koska kesä oli kylpemisen ja uimisen vuodenaika, jolloin uimapukeutumisesta keskusteltiin lehdistössä. Valitsemani lähdeaineiston tuottivat pääasiallisesti aikakauslehtien toimittajat. Myös lukijat pääsivät ääneen uimapuvuista käytävässä keskustelussa lukijoiden kysymyspalstoilla, todennäköisesti kuitenkin lehtien toimitusten valitsemina ja osin myös muokkaamina. Lähdeaineistoni koostuu kirjallisista ja kuvallisista lähteistä, jotka antavat monipuolisen katsauksen uimapukuihin ja niitä käyttäneiden henkilöiden merkityksellistämiseen. Aineisto kattaa kysymyspalstojen lisäksi muotiartikkeleita, vaatteiden ompelukaavoja ja valmistusohjeita, kirjallisia ja kuvallisia kertomuksia, mainoksia, valokuvia, lomakohteita ja ranta-aktiviteetteja esitteleviä artikkeleja, terveysneuvoja, kaupunginjohtajan puheen, vesiliikuntaan liittyviä ohjeita sekä seurapiirien sosiaalista elämää raportoivia palstoja. Lukemieni lehtien toimittajat jäivät toisinaan anonyymeiksi toimijoiksi, etenkin Vogueissa. Mikäli toimittajan nimi on tiedossa, olen merkinnyt sen artikkelin otsikon kanssa lähdeviitteisiin.

Aikakauslehdet eivät esittäneet yksisanaista totuutta uimapukuihin luoduista merkityksistä, eivätkä kaikki pukeutuneet lehtien suosittelemiin asuihin. Lehdillä oli kuitenkin valtaa sopivaksi mielletyn uimapukumuodin määrittelyssä, jonka tutkimiseen keskityn tässä työssä. Aikakauslehdet toivat usean yhdysvaltalaisen saataville uusimmat kirjalliset ja visuaaliset kuvaukset muodista, ajankohtaisista aiheista ja ajanvieteistä. Tutkimukseni ajankohtana uimapukuja käsiteltiin laajojen kuvitettujen muotiartikkelien lisäksi sivuille ripotelluissa kolumneissa ja muissa lyhyemmissä kirjoituksissa. Niissä määriteltiin, mitkä materiaalit ja mallit olivat kunnollisia, sekä arvosteltiin niin uimapukujen kuin niiden pitäjienkin ulkonäköä.

Kirjoitetun tekstin lisäksi lukemieni lehtien sivuilta löytyy runsaasti uimapukuja ja rantaelämää käsitteleviä kuvia, jotka muodostavat keskeisen lähderyhmän tutkimukselleni. Kuvat tarjoavat minulle tärkeän väylän tarkastella uimapukujen materiaalisia ja visuaalisia ulottuvuuksia, kuten myös asujen käyttäjien kehoihin luotuja merkityksiä. Visuaalisuus ja toisten katseen alaisena oleminen oli keskeinen elementti kylpemiskulttuuria, kuten tutkielmassani osoitan. Olen samaa mieltä historian­tutkijoiden Jörn Eibenin ja Olaf Stieglitzin kanssa siitä, että kuvat tulee ymmärtää historian­­tutkimuksessa tasavertaiseksi lähdeaineistoksi ja tiedon tuottajiksi kirjallisten lähteiden

kanssa. Kuvia ei tule siis hyödyntää vain kuvituksina tai tekstimateriaalia tukevinä todistusaineistona. Kuvallisia esitystapoja tulkitseva historianitutkimus huomioikin, kuinka näkeminen ja katsominen ovat keskeisiä osa-alueita merkityksenantoprosesseissa.³⁵ Katson, että uimapukuja kantavista kehoista luodut kuvat eivät vain kuvittaneet aikakauslehtien artikkeleita tai kuvanneet niissä analysoituja asuja, vaan osallistuivat aktiivisesti puvuista käytyihin keskusteluihin. Kuvat esittivät visuaalisin keinoin tavoitellun ulkoasun sisältämiä merkityksiä sekä viestivät ihanteellisista tavoista olla ja toimia. Suurin osa tulkitsemistani kuvista on piirroksia, mutta lehdissä julkaistiin 1900-luvun alkupuolella myös uimapukuisia henkilöitä kuvaavia valokuvia, joita niin ikään analysoin.

Lähdeaineistoni kuvamateriaaliin liittyen on syytä tehdä huomio, että yhdysvaltalaisen ja eurooppalaisten aikakauslehtien kuvituksia hyödynnettiin joskus yli lehti- ja valtiorajojen 1850–1870-luvuilla. Yhdysvalloissa ilmestyneissä julkaisuissa saatettiin esittää siten Euroopassa tuotettuja kuvia uima-asuista.³⁶ Tämän vuoksi on mahdollista, että työssäni analysoimani kuvat 1870-luvulta oli suunnattu alun perin eurooppalaisille lukijoille. Uimapukumuoti oli kuitenkin pääkohdiltaan samantapainen Atlantin valtameren molemmin puolin. Lähtöoletukseni on, että yhdysvaltalaisissa lehdissä esitetyt kuvat kuvaavat asuja, jotka lukijat tunnistivat soveliaiksi. Suurin osa analysoimistani kuvista on vuosisadan loppupuolella perustetusta *Voguesta*, jonka uimapukukuvasto noudatti omaleimaisellaan ja mielikuvituksellisellaan tyyllillään yhtenäistä linjaa lehden muun kuvituksen kanssa. Tämän vuoksi olen tulkinut, että *Voguen* uimapukukuvat tuotettiin Yhdysvalloissa.

Hyödynnän kuvia erityisesti luvussa 3.3, jossa tutkin naiskehon seksuaalisointia *Voguessa* julkaistujen kuvien avulla. Luvussa analysoimani piirrokset kuvaavat naisten ja merenneitojen välisiä suhteita, ja niissä uimapukuisia naisia verrataan myös vedellisiin taruolentoihin. Lukemassani tutkimuskirjallisuudessa ei analysoida tämän kaltaista kuvastoa, eikä aihepiiristä ei ole tietääkseni tehty ennen tutkimusta. Naisten uimapukeutumisesta tutkinut Maxine James Johns mainitsee väitöskirjassaan, että naisuimareita nimitettiin lehdistössä merenneidoiksi ja veden nymfeiksi³⁷, muttei analysoi aihetta tarkemmin. Samoin uimapaikoilla vallinnutta katsomisen kulttuuria ei ole aikaisemmin tutkittu. Jotkut uimapukeutumista analysoineet tutkijat ovat tuoneet esiin uimapukuihin henkilöihin kohdistuneen huomion ja katseet.³⁸ Tarkoitukseni on mennä tätä syvemmälle ja

³⁵ Eiben & Stieglitz 2018, 13.

³⁶ Kidwell 1968, 18; Warner 2006, 68–69. Kidwellin mukaan esimerkiksi vuodesta 1867 julkaistu *Harper's Bazar* käytti alkuvuosinaan saksalaisen edeltäjänsä *Der Bazar* -lehden muotikuvia ja ompelukaavojen liitteitä, kun taas *Peterson's Magazine* hyödynsi joskus lontoolaisen *Queen's Magazine* julkaisun kuvia. Kuvien esittämien asujen selitykset kirjoitettiin kuitenkin varta vasten yhdysvaltalaisille lukijoille tukemaan yhdysvaltalaisen uimapukumuodin linjauksia. Kidwell 1968, 18.

³⁷ Johns 1997, 65–68.

³⁸ Esim. Craik 1994, 144; Thesander 1997, 120; Lenček & Bosker 1998, 148.

analysoida katsomista vallankäytön välineenä sekä pohtia, miten julkinen esillä oleminen vaikutti kylpijöiden ja uimareiden toimintaan, ulkoasuun ja käytökseen.

Uimapukujen historiaa on tutkittu niin muodin tutkimuksen kuin kulttuuri- ja sosiaalishistorian saralla. Vaatetusalan piirissä tuotetut tutkimukset käsittelevät asuja useammin materiaalisesta näkökulmasta keskittyen kuvailevammin itse tuotteeseen, kun taas historia-alojen kirjallisuus tarkastelee laajemmin pukujen merkityksellisyyttä. Monissa aiheita käsittelevissä teoksissa nämä kaksi näkökulmaa yhdistyvät, ja useat uimapukeutumisen menneisyyttä tarkastelleet tutkijat kirjoittavat myös liikunnan historiasta sekä pohjustavat uimapukujen yleistymistä niiden ensisijaisen käyttötarkoituksen eli vesiliikunnan suosion kasvamisella 1800-luvun jälkipuolen aikana. Pukeutumista tarkastelevien tutkimusten lisäksi hyödynnän tutkimuskontekstin rakentamisen apuvälineinä liikuntaa, vapaa-aikaa sekä uimapaikkoja käsittelevää kirjallisuutta. Kuten olen aiemmin esittänyt, sovellan myös katsomista käsittelevää teoriaa sekä kulttuurihistoriassa paljon käytettyjen teoreetikoiden Judith Butlerin ja Michel Foucault'n näkemyksiä sukupuolesta, vallasta ja ruumiillisuudesta.

Yhdysvalloissa käytettyjä uima-asuja on tutkittu etenkin yhdysvaltalaisen tutkijoiden toimesta. Aiheen pioneeritutkimus on pukuhistorioitsija Claudia B. Kidwellin julkaisu *Women's Bathing and Swimming Costume in the United States* (1968), jossa Kidwell valottaa naisten uimapukujen muutoksia 1800-luvulta 1900-luvun alkupuolelle saakka. Tutkimuksesta on ollut minulle apua muodostaessani käsitystä 1800-luvun kylpemiskulttuurista sekä naisten asuissa tapahtuneista muutoksista. Kidwellin tutkimukseen viitataan monissa uimapukuja käsittelevissä teoksissa, joita olen käyttänyt niin ikään tulkintani muodostamisen tukena.

Tutkielmani kannalta keskeisimmät tutkimukset ovat tutkijoiden Lena Lenčekin ja Gideon Boskerin teokset *Making Waves* (1989) ja *The Beach* (1998) sekä pukuhistorioitsija Patricia Campbell Warnerin teos *When the Girls Came Out to Play* (2006). Lenčekin ja Boskerin ensimmäinen teos jäsentää yhdysvaltalaisen uimapukujen muotoutumista 1800-luvulta alkaen sekä pureutuu syihin, jotka vaikuttivat asujen ulkomuotoon. Heidän toinen teoksensa keskittyy meriveteen, rantoihin ja uimapaikkoihin luotuihin merkityksiin, ja kattaa aikajänteen aina esihistoriallisesta ajasta 1900-luvun loppuun saakka. Teos on toiminut tukenani kontekstualisoidessani 1800–1900-lukujen taitteen rantakulttuuria ja vedellisiin tiloihin liitettyjä käsityksiä. Warnerin tutkimus kertoo, miten naisten liikuntaan soveltuvan vaatetuksen luominen teki mahdolliseksi liikunnan harjoittamisen sekä ammattiurheilun yhdysvaltalaisille naisille 1800-luvun jälkipuolen ja 1900-luvun alkupuolen aikana. Teoksen kylpemistä, uimista ja uima-asuja käsittelevä luku on ollut keskeinen apu uimapukeutumista ohjanneiden sosiaalisten normien ymmärtämisessä. Lisäksi olen hyötynyt suuresti historian tutkija Penelope Byrden 1800-luvun muotia käsittelevästä teoksesta *Nineteenth Century Fashion* (1992)

sekä etnologi Arja Turusen ja historioitsija Anna Niirasen vaatetuksen monimerkityksellisyyttä ja pukeutumisen tutkimusta taidokkaasti avaavasta johdantoluvusta heidän toimittamassaan teoksessa *Säädyllystä ja säädytöntä* (2019).

Suurin osa pukeutumista tarkastelevista tutkimuksista keskittyy vain naisten vaatetukseen. Muodintutkija Jennifer Craikin mukaan länsimaiset sukupuolikäsitykset ovat keskeinen syy, miksi miesten pukeutumista on tutkittu huomattavasti vähemmän kuin naisten. Siinä missä ulkoisten tekijöiden, vaatteiden ja muodin on katsottu ilmentävän feminiinisyyttä, on maskuliinisuutta tutkittu tekemisen ja toimeliaisuuden näkökulmasta.³⁹ Kulttuurintutkija Joanne Entwistle lisää, että sukupuolittuneiden mielikuvien läpi katsottuna muoti ja pukeutuminen on nähty naissukupuolelle ”luonnollisena” ja turhamaisena ajanvietteenä.⁴⁰ Pukeutuminen kuuluu kuitenkin kaikkien ihmisten jokapäiväiseen arkeen sukupuolesta huolimatta, eikä niin naisten kuin miestenkään pukeutuminen tai sen tutkiminen ole koskaan tyhjänpäiväistä, vaan mielestäni äärimmäisen olennaista. Vaikka tämänkin työn pääpaino on saatavilla olleen lähdemateriaalin takia naisten vaatetuksessa, tulee sitä tarkastella suhteessa miesten pukeutumiseen. Mielestäni naisten asujen tai laajemmin naiseutta rakentavien merkitysten tarkasteleminen ei ole mielekästä ilman miehiä ja miehisyttä muodostaneita määreitä. Sukupuoli ja siihen linkittyvät kehollisuus ja seksuaalisuus ovat mielestäni valtavan tärkeitä teemoja historian tutkimuksessa, koska ne ovat määrittäneet ihmisten elämää monilla perustavanlaatuisilla tavoilla, jotka saattavat nykypäivänäkin jäädä helposti huomioimatta tullessaan ymmärretyksi luonnollisina, itsestään selvinä asioina. Tutkimuksessani haluan osoittaa, että pukeutumisella on merkittävä sija kulttuurisen todellisuuden rakentamisessa.

Tutkielmani jakautuu kahteen temaattisesti etenevään käsittelylukuun. Ensimmäisessä käsittelyluvussa eli luvussa kaksi tarkastelen uima-asujen luokkaan, sukupuoleen ja kehollisuuteen sidottuja tavoitteita. Kirjoitan uimapukeutumiseen vaikuttaneista soveliaisuuskäsityksistä ja sosiaalisista merkityksistä. Esitän, miten uima-asujen sukupuolittuneet erot rakensivat feminiinistä ja maskuliinista tapaa olla ja liikkua uimapaikoissa. Lisäksi pohdin uima-asun roolia liikunnallisena vaatteena ja liikkumisen mahdollistajana. Toisessa käsittelyluvussa eli luvussa kolme kiinnitän huomion uima-asuja käyttäneisiin henkilöihin sekä heiltä odotettuihin arvoihin ja ihanteisiin. Tarkastelen, minkälaisina toimijoina kylpijät nähtiin sekä minkälaisina heidät esitettiin kirjallisissa ja visuaalisissa kuvauksissa aikakauslehtien sivuilla. Keskityn täten analysoimaan katsomisen tapoja, joilla kylpijöiden ulkoasua ja käytöstä tulkittiin, ohjattiin ja muokattiin.

³⁹ Craik 1994, 13.

⁴⁰ Entwistle 2015, 145.

2. Uima-asun tarkoitukset

2.1 Uima-asu osana luokkaan sidottua pukeutumisetikettiä

Uima-asuihin pukeutuneet ihmiskehot tulivat tutuksi näyksi Yhdysvalloissa 1800-luvun loppupuolella, kun maan valkoinen keski- ja yläluokkainen väki innostui vedessä harjoitettavista aktiviteeteista. Kylpemisen ja uimisen suosio kasvoi aina vain 1900-luvun alkupuolella. Seurapiirilehtenä tunnetussa *Vogue*ssa todettiin vuonna 1912:

*Kun viettää huomattavan paljon aikaa sosiaalisesta elämästään vedessä ja uimarannalla, kuten tehdään kaikissa muodikkaissa rantapaikoissa, on ehdottoman välttämätöntä omistaa yhtä viehättävä ja säädyllyinen uimapuku kuin iltapuku.*⁴¹

Uimapuvuilla oli täten keskeinen merkitys yhdysvaltalaisen kesäisessä elämässä. Pukeutuminen oli tärkeä osa sosiaalista etikettiä ja yhteiskuntaluokkien rakentamista 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa, jolloin ulkoisella olemuksella viestittiin omasta sosiaalisesta asemasta. Etiketti määritteli ulkonäön ohella käyttäytymistä. Jotta yksilö pystyi täyttämään häneltä odotetut vaatimukset sopivuudesta ja säädyllyisyydestä, tuli hänen ulkomuotonsa ja käytöstapojensa vastata niitä kulttuurisia vaatimuksia, joita yksilöltä odotettiin hänen luokka-asemansa ja elämäntilanteensa sanelemana tietyssä paikassa kuhunkin aikaan.⁴²

Pukeutumisella oli siis merkittävä sija yksilön identiteetin rakentamisessa. Historiallisesti ja kulttuurisesti tarkasteltuna pukeutuminen on ollut merkittävä sosiaalisen kontrollin ja vallankäytön väline, sillä ihmisten luokka- ja sukupuolierojen on ollut tarkoitus olla näkyviä. Yksi pukeutumisen keskeisimmistä merkityksistä onkin ollut statuserojen havainnollistaminen eli yksilön yhteiskunnallisen aseman osoittaminen visuaalisin ja materiaalisin keinoin.⁴³ Uima-asut eivät tehneet tässä poikkeusta, vaan luokka-asema sekä sen mukaisten arvojen, ihanteiden ja tapojen toteuttaminen määrittelivät tarkasti niidenkin muotokieltä. Tämän luvun tarkoituksena on valottaa luokan ja uimapeukeutumisen yhteen punoutuvaa suhdetta sekä sitä, miten sosiaalinen etiketti vaikutti uimapeukumuotiin ja pukujen käyttöön.

⁴¹ *When one spends so much of one's social life in the water and on the beach as one does at any of these fashionable beaches, it is absolutely compulsory to have a bathing suit as charming and becoming as an evening gown.* Vogue Vol. 39, Iss. 12. 15.6.1912, 27. Kaikki tämän työn käännökset ovat omiani.

⁴² Byrde 1992, 110.

⁴³ Turunen & Niiranen 2019, 14–16, 27–28.

Liikunnallisen toiminnan lisääntyminen 1800-luvun aikana toi omat haasteensa luokan ja sukupuolen ilmaisemiselle pukeutumisen keinoin, sillä se synnytti tarpeen muotoilla ja määritellä uudenlaiseen toiminnallisuuteen sopivia asuja niin miehille kuin naisillekin. Liikuntaan tarkoitettujen vaatteiden tuli sallia kehon liikkuminen, mutta olla samalla uskollisia ajankohtaiselle pukeutumisetiketillem. Aikalaismuodin mukaan vaateitettu ihmiskeho oli usein erinäisten vaatekappaleiden peittämä. Uimapuvun erityinen haaste olikin olla uskollinen aikansa tyyliille ja mukautua muun pukeutumisen asettamiin ehtoihin niukemmalla määrällä kangasta.⁴⁴

Uimapuvut pyrkivät muun urheilupukeutumisen lailla olemaan yhteneväisiä arkivaatetuksen kanssa, sillä niiden tuli ilmentää hyvää makua muiden ihmisten, eritoten molempien sukupuolten, ollessa läsnä samassa tilassa. Pukuhistorioitsija Patricia Campbell Warner analysoi, että erityisesti naisten liikunnalliset asut muotoiltiin näyttäväksi ja naiseutta korostaviksi liikunnan tarjoamien seurustelumahdollisuuksien takia. Julkisissa tiloissa tapahtuvat kohtaamiset vaativat vastakkaisen sukupuolen läsnäoloon soveltuvat asukokonaisuudet, jotta etiketin mukainen sosiaalinen kanssakäyminen toteutui saumattomasti.⁴⁵ Suosituimmat naisten uimapuvut jäljittelivät siksi ajalleen tyyppillistä leninkiä, jota oli lyhennetty polven seudulle. Miesten uima-asu poikkesi puolestaan suuresti arkivaatetuksesta, sillä puvun myötä miehen sääret ja käsivarret paljastuivat kokonaan näkyville. Miesten asut toivat heille näin ollen vapautuksen peittävästä ja jäykkäkaulusisista arkipuvuista. Yhdysvaltalaisia uimapukeutumista tutkineiden Lena Lenčekin ja Gideon Boskerin mukaan viktoriaanisen miehen riisuutuminen rannalla merkitsi pukeutumisen ja alastomuuden välisen rajan koetteluun takia komediallista riehaa.⁴⁶ Uimapaikat olivat niitä harvoja tiloja, joissa julkinen riisuutuminen hyväksyttiin muodollisesti. Tuntemattomien henkilöiden vähäpukaiset kehot olivat kuitenkin monille uutta ja ennennäkemätöntä, mikä merkitsi niin huvitusta kuin paheksuntaa.⁴⁷

Miesten lailla naisten uimapukuihin puetut kehot olivat huomattavan paljaita. Uimapukujen myötä ruumiin paljastamisesta ja ihon osittaisesta näyttämisestä tuli julkista. Uimapaikat tarjosivat uudenlaisen mahdollisuuden riisuutua julkisesti aikana, jolloin kehoa oli pikemminkin totuttu peittämään erinäisten vaatekappaleiden ja asusteiden avulla. Lenčekin ja Boskerin mukaan uimapuvun luominen oli itsessään pukeutumisen paradoksi, sillä pukuun pukeutuminen merkitsi riisuutumista. Heidän mukaansa Yhdysvaltojen uimapukuhistoria onkin tarina siitä, miten ihon paljastamisesta tuli sallittua vapaa-ajan ja liikunnan kontekstissa. Uimapuvun suunnitteleminen tarkoitti uuden vaatekappaleen luomista. Sen tuli soveltua veteen sekä olla samanaikaisesti

⁴⁴ Lenček & Bosker 1989, 19.

⁴⁵ Warner 2006, 7–8, 11, 61–64.

⁴⁶ Lenček & Bosker 1989, 25.

⁴⁷ Lisää kylpijoiden vähäpukaisuuden arvostelusta tämän työn toisessa käsittelyluvussa eli luvussa 3.

käytännöllinen, mutta viehättävä. Uimapuvussa yritettiin täten yhdistää elementtejä, joita ei aiemmin ollut nähty samassa yhteydessä: sen tuli peittää ja paljastaa, kerätä katseita mutta välttää saamasta huomiota.⁴⁸ Nämä asuihin vaikuttaneet tekijät ja motiivit määrittävät tulkintani mukaan koko tutkimaani ajanjaksoa, jolloin määriteltiin pukuihin liittyviä rajoja soveliaisuudesta ja säädyllisyydestä.

Tyylikkyys, siisteys ja muodinmukaisuus olivat keskeisiä edellytyksiä onnistuneelle uimapuvulle. Vuonna 1911 Voguen toimittaja korosti naisten asujen tarkoitusta seuraavasti:

*Tänä päivänä ei ole tekosyitä sille, etteikö meressä kylpemisestä nauttiva nainen näyttäisi tyylikkäältä ennen ja jälkeen veteen menemisen, sillä uima-asut ovat tehty tätä tarkoitusta varten.*⁴⁹

Uimapuvun viehättävyys ei siis päättynyt asun kastumiseen, vaan puvun tuli kestää toiminta, jota varten se oli luotu. Elementtinä vesi muodosti kuitenkin päänaavaa asujen suunnittelemiseen ja käyttämiseen, sillä kastuessaan tekstiilit painautuivat kehoa vasten sekä saattoivat päästää lävitseen valoa. Yksi tapa estää kastuneen kehon muodon näkyminen oli huomion kiinnittäminen puvun värimaailmaan. Tummat uimapuvut olivat kaikkein yleisimpiä sekä naisten että miesten kohdalla, sillä ne eivät kastuessaankaan paljastaneet vaaleiden kankaiden lailla sellaista, jota ei ollut soveliaista nähdä.⁵⁰ Väriyksellä oli siis moraalinen merkityksensä, sillä tummemmat värit pysyivät tummina myös vedessä.⁵¹ Värien oli tärkeää pysyä kirkkaina, eikä haalistua käytössä tai pahimmassa tapauksessa liueta kokonaan veteen. Vaikka tummansävytteisiä asuja kehuttiin usein parhaimmiksi mahdollisiksi, valmistettiin miesten ja naisten pukuja muissakin väreissä. Esimerkiksi Godey's Lady's Book and Magazinen artikkelin mukaan naisten uimapukuja sai "kaikissa väreissä" eli vaaleansinisinä, purppuranpunaisina, vihreinä, valkoisina, ruskeina sekä laventelin värisinä.⁵² Yksiväristen pukujen lisäksi asuja valmistettiin monivärisinä. Esimerkiksi Voguen vuonna 1894 ilmestyneen numeron mukaan mustapohjaisia pukuja sai punaisilla, sinisillä ja valkoisilla raidoilla tai kuvioilla.⁵³ Voguen miesten uimapukuja käsitelleissä artikkeleissa muistutettiin kuitenkin vuonna

⁴⁸ Lenček & Bosker 1989, 11.

⁴⁹ *There is no excuse nowadays for the woman who indulges in ocean bathing not making a smart appearance, either before or after she enters the water, for the costumes are made to that end.* Vogue Vol. 38, Iss. 1. 1.7.1911, 31.

⁵⁰ Kidwell 1968, 15.

⁵¹ Kennedy 2007, 14 ja 25.

⁵² Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII. No. 493. 7/1871, 44. Kirkkaita värejä suositeltiin myös naisten asujen yksityiskohtiin ja asusteisiin, kuten kauluksiin ja reunussomisteisiin. Vogue Vol. 43, Iss. 11. 1.6.1914, 65. Valkoiset uimapuvut olivat harvinaisempia, sillä niitä pidettiin liian huomiota herättävinä sekä kestäättöminä aran värinsä takia. Ne olivat myös kalliimpia ja tarvitsivat tarkempaa huolenpitoa kuin värikkäät tai tummat asut. Vogue Vol. 9, Iss. 23. 10.6.1897, 370; Vogue Vol. 14, Iss. 7. 17.8.1899, vi; Vogue Vol. 20, Iss. 6. 7.8.1902 165; Vogue Vol. 13, Iss. 26. 29.6.1899, 422.

⁵³ Vogue Vol. 4, Iss. 2. 12.7.1894, 32.

1900, että vaikka uima-asuja valmistettiin kirjavissa väreissä, tuli hyvän maun ja tyylin mukainen pukeutuminen ohjata hillittyjen tummien värien käyttöön.⁵⁴

Suosittu, käyttöä kestävä tumma sävy tekivät myös tärkeän eron uimapukujen ja alusvaatteiden välille, mikä oli toivottavaa uimapukujen säädyllisyyden kannalta. Asut nimittäin muistuttivat paljastavuutensa takia kovasti alusvaatteita, minkä takia ne haastoivat käsityksiä ruumiin peittämiseen ja riisumiseen liitetystä seksuaalisuudesta ja moraalista. Muodintutkija Jennifer Craikin mukaan naisten kohdalla uimapuvut painottuivat peittämään ja piilottamaan naiskehon seksualisoituja kohtia, kun taas miesten asut keskittyivät kamppailuun alastomuuden ja säädyllisyyden välillä.⁵⁵ Katson, että näin oli myös toisin päin, sillä niin ikään miesten asut muotoiltiin peittämään kehon erotisoituneet kohdat. Miesten uimapukujen ja arkipäiväisten alusvaatteiden yhdennäköisyys oli silmämääräisesti huomiota herättävä kuvioinniltaan ja muodoltaan, mikä johti asujen eroavaisuuksien korostamiseen 1800-luvun jälkipuolella. Uimahousuja ja siitä erillistä paitaa saatettiin kuvioda vaakaraidoilla, ja asuun lisättiin koriste-elementtejä, kuten vyö tai taskut. Lisäksi yläosan pituutta pidennettiin, sillä takamuksen yli jatkuvan tunikan tarkoituksena oli peittää jalkoväli näkyvistä. Vedessä tunikalla oli kuitenkin tapana nousta ylöspäin paljastaen peitetyn nivusalueen, ja samaten uimahousujen lahkeet saattoivat tavoitella korkeuksia.⁵⁶ Kehon verhoaminen ei siis aina onnistunut yrityksistä huolimatta, sillä vedessä tekstiilit käyttäytyivät eri tavalla kuin kuivalla maalla. Kehon kastuminen teki näin sen peittämisen eteen nähdyn vaivan nopeasti turhaksi.

Patricia Campbell Warnerin mukaan yhdysvaltalaisen uimapukujen historia onkin tarina levottomasta ristiriidasta, joka kietoutui kehon peittämisen ja paljastamisen välisen suhteen määrittelyn ympärille. Naisten ja miesten yhteisten uimapaikkojen yleistyminen sekä tiukat siveellisyyskäytännöt muodostivat haasteen, johon pyrittiin tarjoamaan paras mahdollinen ratkaisu useamman vuosikymmenen ajan.⁵⁷ Kehon peittäminen vaatetuksen avulla on sosiaalinen normi, joka on ollut pakollista jokaiselle. Kuten pukeutumisen historiaa tutkineet Arja Turunen ja Anna Niiranen analysoivat, on pukeutumisen pääasiallisena tarkoituksena pidetty usein vartalon suojaamista ja peittämistä sekä konkreettisesti että vallitsevien säädyllisyys- ja siveellisyyskäsitteiden mukaisesti.⁵⁸ Tulkintani mukaan kylpemiseen ja uintiin soveltuvassa pukeutumisessa keskustelu sopivuudesta oli mitä keskeisin, sillä uimapuku oli erottamattomasti yhteydessä oman aikansa siveellisyysnormeihin,

⁵⁴ Vogue Vol. 15, Iss. 22. 31.5.1900, 382; Vogue Vol. 16, Iss. 2. 12.7.1900, 30.

⁵⁵ Craik 1994, 136.

⁵⁶ Hill 2011, 10–11; Lenček & Bosker 1989, 25.

⁵⁷ Warner 2006, 61.

⁵⁸ Turunen & Niiranen 2019, 14.

joita kummankin sukupuolen tuli noudattaa. Miesten uimapukuja tutkinut historioitsija Daniel Delis Hill esittää, että säädyllisyys oli varsinainen syy, miksi uimapuvut ylipäättään luotiin, sillä uiminen alasti olisi ollut paitsi huomattavasti helpompaa myös turvallisempaa kuin raskaiksi vettyvissä puvuissa. Etusijan otti kuitenkin siveys, mikä tarkoitti sitä, että miesten ja naisten tuli peittää ruumiinsa parhaansa mukaan, jotta he pystyivät kylpemään keskenään. Hillin mukaan miehet saattoivat yhä ajoittain luopua vaatteistaan ja uida vapaina kankaiden painolastista yksityisemmissä paikoissa, mikäli paikalla ei ollut naisia.⁵⁹ Asianmukainen vaatetus oli kuitenkin sosiaalisen etiketin ja normien nimissä ehdoton vaatimus, mikäli sekauintia haluttiin harjoittaa.

Vuonna 1870 Peterson's Magazinen toimittaja huomautti lukijoille, etteivät kummankaan sukupuolen käyttämät uimapuvut jättäneet yhtään osaa ihmiskehosta paljaaksi.⁶⁰ Toteamus on osuva, sillä puvut peittivät vielä tuolloin suurimman osan kylpijöiden vartalosta, paljastaen kummallakin sukupuolella kuitenkin yleensä ainakin kämmenet ja kasvojen seudun. Uimapukujen lisäksi kylpijöiden kehoja pyrittiin suojelemaan toisten katseilta muiden materiaalistien ratkaisujen avulla. Vielä 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun vuosikymmeniin asti uimarannoilla tavattiin puusta rakennettuja pieniä mökkimäisiä teräspyörillä liikkuvia, vaatteidenvaihtoon tarkoitettuja uimahuoneita, joiden avustuksella kylpijät kulkivat rannalta veteen. Tällöin heidän yksityisyytensä pystyttiin edes osittain takaamaan, eivätkä heidän vartalonsa todelliset muodot paljastuneet muille rannalla olijolle. Liikuteltavat uimahuoneet kuljetettiin veden tuntumaan, jossa uimaan menijät laskeutuivat veteen portaiden avulla.⁶¹ Euroopassa uimahuoneiden käyttö oli vielä 1900-luvun alkuun saakka suosittua, kun taas Yhdysvalloissa huomattavasti vähäisempää. Claudia B. Kidwellin mukaan uimahuoneita ei tavattu Yhdysvalloissa enää juurikaan 1860-luvun jälkeen, jolloin rannalle pystytetyt yksittäiset ja yhteiskäyttöiset uimakopit korvasivat ne.⁶²

Tarkastelemieni lehtien mukaan vaatteet vaihdettiin uimakopeissa, joiden luota käveltiin veteen itsenäisesti. Rannalla vietettiin aikaa uimapuvussa kävellen, leikkien sekä istuskellen. Vapaammasta olemisesta huolimatta säädyllisyyteen kytkeytyvät käytös- ja pukeutumissäännöt oli syytä ottaa vakavasti julkisilla uimarannoilla, joissa partioi ainakin 1900-luvun ensimmäisen kahden

⁵⁹ Hill 2011, 4–9. Lena Lenček ja Gideon Bosker lisäävät, että yläluokkaiset miehet uivat alasti kesäpaikkakuntien uimarannoilla aamuvarhain, mutta uimapukuun oli välttämätöntä pukeutua aamupäivän suosittuina uintiaikoina, jolloin rannoille saapuivat naiset. Lenček & Bosker 1998, 147.

⁶⁰ Peterson's Magazine Vol. LVIII, No. 2. 8/1870, 154.

⁶¹ Adams, J. Howe: "Bathing at the Continental Sea-Shore Resorts". The Cosmopolitan Vol. XIX. No. 2. 6/1895, 131; Warner 2006, 62; Kennedy 2007, 19–21. Englanninkielinen käsite tämänkaltaiselle uimahuoneelle oli *bathing machine*.

⁶² Kidwell 1968, 9. Euroopassa liikuteltavia uimahuoneita tavattiin lukemieni aikakauslehtien mukaan vielä 1910-luvulla. Esim. vuonna 1911 Vogueissa uimahuoneista kerrottiin Englannin rantaelämää käsittelevässä artikkelissa, jossa esiteltiin valokuva niistä. Uimahuoneet vedettiin veteen kuvien perusteella hevosvoimalla. Julkisia uimahuoneita kuvailtiin artikkelissa ahtaiksi ja epämukaviksi. Vogue Vol. 38, Iss. 3. 1.8.1911, 26–28.

vuosikymmenen aikana niin kutsuttuja moraalien vartijoita, jotka olivat oikeutettuja pidättämään henkilöt, jotka esiintyivät liian paljastaviksi katsotuissa asuissa. Siveellisyysääntöjen mahdolliset rikkeet riippuivat naisen kohdalla tämän pituudesta, kun asun paljastavuutta mitattiin mittanauhan kanssa. Myös asusteiden, kuten sukkiensa tai kenkien puuttuminen saattoi ajaa naisen pulaan virkavallan kanssa. Paikkakunnittain vaihtelevat säädökset johtivat niistä poikkeavat naiset tyypillisesti kuulusteluihin ja sakkorangaistuksiin.⁶³ Pukeutumisetiketin sisältämät säännöt eivät siis olleet vapaavalintaisia ohjeita, vaan siveellisyyttä määriteltiin myös viranomaisten toimesta.

Moraalisten syiden lisäksi vartalon peittämiseen vaikuttivat terveyteen ja ulkoiseen olemukseen liittyvät ihanteet, jotka koskivat etenkin ihoa. Uimarannoilla aikaa viettäneet ylempään luokkaan kuuluneet henkilöt peittivät kehojaan vaatekerroksilla ehkäistäkseen ei-toivottuja auringonpistoksia sekä ihon ruskettumista.⁶⁴ Vaaleaa ihoa suojattiin vaatteiden ohella päähineiden, huppujen, harsojen ja päivänvarjojen avulla. Naisen uimapukuun voitiin lisätä korkea kaulus, joka esti niskan palamisen auringossa.⁶⁵ Auringonsäteitä ja kuumuutta välteltiin myös siksi, että niiden uskottiin kuivattavan ihmiskehon nestetasapainoa, minkä pelättiin johtavan erilaisiin vaivoihin ja hetkellisesti jopa moraalien heikkenemiseen. Suosituin aika vieraillla uimapaikoilla oli tämän takia joko varhainen aamu tai myöhäisiltapäivä, jolloin kylpijät välttyivät keskipäivän paahteelta.⁶⁶

Hyvinvointiin liittyvien tekijöiden lisäksi valkoiset keski- ja yläluokkaiset henkilöt pyrkivät varomaan ihon palamista ja pisamien saamista, koska niiden uskottiin kertovan vapaa-ajan sijasta ulkona toteutetusta ruumiillisesta työnteosta.⁶⁷ Vaalea iho erotti heidät siten työnväenluokkaan kuuluneista henkilöistä, joihin ihon ruskettuneisuus yhdistettiin. Kylpeminen, uiminen ja auringossa vapaaehtoisesti oleminen sekä toisaalta mahdollisuudet suojautua auringon säteiltä olivatkin valkoisen keski- ja yläluokan etuoikeus, joka kietoutui luokan lisäksi rodullisuuden kategoriaan.⁶⁸ Ihon vaaleuden vaalimisella voitiin kasvattaa eroa ei-valkoisiin henkilöihin. Vaaleaa ihoa hoidettiin ennaltaehkäisevästi ja sitä valmisteltiin auringolle voiteiden ja kasvovesien avulla. Mikäli iho pääsi kuitenkin palamaan tai sai pisamia, pyrittiin näistä virheellisyyksiksi katsotuista muutoksista

⁶³ Martin & Koda 1990, 58–60; Craik 1994, 145; Lenček & Bosker 1998, 192–194; Kennedy 2007, 24. Naiset saattoivat joutua 1900-luvun alussa pidätyksen kohteiksi niin ikään, mikäli he esiintyivät pelkissä uimahousuissa ilman niiden päälle puettua hametta. Rust 1977, 29. Myös miehiä pidätettiin ja sakotettiin alastomana uimisesta 1800-luvun loppupuolella. Johns 1997, 81.

⁶⁴ Rust 1977, 23.

⁶⁵ Vogue Vol. 15, Iss. 22. 31.5.1900, 384.

⁶⁶ Lenček & Bosker 1998, 200–201.

⁶⁷ Byrde 1992, 162; Kennedy 2007, 18.

⁶⁸ Lenček & Bosker 1998, 200.

pääsemään pikaisesti eroon.⁶⁹ Vaikka voimakasta rusketusta tai rusketusrajoja pyrittiin välttämään, saatettiin kevyttä päivetystä ja ulkoilmasta hehkuvaa ihoa pitää toivottavana sekä merkinä terveydestä.⁷⁰ Katson, että ihoa määrittelivät tällöinkin yhä työväenluokasta ja ei-valkoisista henkilöistä erottavat määreet, sillä uimarannalla päivetetty valkoinen iho ja mahdollisuudet hoitaa sitä nojasivat keski- ja yläluokan luokka-aseman tuottamiin mahdollisuuksiin.

Yläluokkaan kuuluneiden naisten elämä kietoutuikin työnteon sijaan kodin piirin ympärille yksityisesti järjestettyjen sosiaalisten tapaamisten ja tarkasti ajoitetun päiväohjelman muodossa. Sosiaalisen etiketin noudattaminen ja luokka-aseman mukainen muodikas pukeutuminen vei sekä rahaa että aikaa. Asukokonaisuuksia tuli vaihtaa useasti, ja tässä palvelijoiden apu oli ehdoton.⁷¹ Odotukset etiketin mukaisesta käytöksestä päivät myös lomalla, jonka aikana monet sosiaaliset huvitukset edellyttivät päivittäin useita eri asuja. Vaatekerta saattoi vaihtua jopa vähintään viisi kertaa päivän aikana, ja kesäisin yksi näistä asuista oli rannalle puettu uimapuku.⁷² Vogueissa uima-asun merkitys osana kesän vaatekaappia kiteytettiin vuonna 1911:

*On olemassa vain harvoja kesälomanviettopaikkoja, joissa joko suolaisessa tai makeassa vedessä kylpeminen ei ole vetonaula, ja siksi uimapuvun lisääminen jokaisen kesäpukeutumiseen on välttämätöntä.*⁷³

Uimapuvut kuuluivat siis olennaisesti lomakauteen, joka kesti tavallisesti heinäkuun alusta elokuun loppuun.⁷⁴ Tarkastelemissani lehdissä uimapukuja markkinoitiin aina toukokuun lopusta syyskuun alkuun, ja näin ne olivat osa vuodenaikoihin perustuvaa vaatekiertoa.

⁶⁹ Ruskettunutta tai epätasaisesti päivetynyttä ihoa voitiin esimerkiksi valkaista. Vogue Vol. 32, Iss. 2. 9.7.1908, 52. Käytännönohjeita ruskettuneen, palaneen tai ryppyjä saaneen hiapiän hoitoon tarjottiin Voguen lisäksi muiden aikakauslehtien kauneutta ja terveyttä käsittelevillä palstoilla, kuten "The Dressing Table". Godey's Magazine Vol. CXXXV No. 807. 9/1897, 330; Emma E. Walker, M. D. "Good Health for Girls". Ladies' Home Journal Vol XX, No. 7. 6/1903, 32. Ihovaivoihin markkinoitujen ihonhoitotuotteiden mainonnassa hyödynnettiin kesäisin toisinaan uimapukukuvastoa. Esim. Vogue Vol. 6, Iss. 2. 11.7.1895, C4; Vogue Vol. 26, Iss. 1. 6.7.1905, 3; Vogue Vol. 38, Iss. 2. 15.7.1911, 61.

⁷⁰ Vogue Vol. 30, Iss. 3. 18.7.1907, 88. Päivetystä korostavaa kosmetiikkaa markkinoitiin myös tarkastelemissani aikakauslehdissä. Esimerkiksi kosmetiikkayritys Pozzoni's mainosti Vogueissa vuonna 1901 "ruskeaa puuteria" eli nykyisin aurinkopuuterina tunnettua meikkiä, jolla voitiin luoda keinotekoinen rusketus. Vogue Vol. 18, Iss. 6. 8.8.1901, 95. Rusketuksen tavoittelu nousi varsinaiseksi muoti-ilmiöksi valkoisen väestön keskuudessa ensimmäisen maailmansodan jälkeen, jolloin päivettyneiden Hollywood-elokuvatahtien ihailu sekä ulkoilmassa loma-aikojen viettäminen kasvattivat suosiotansa. Lenček & Bosker 1998, 200–201; Warner 2006, 80. Ruskettuneen ihon ei katsottu tällöin enää kertovan alemmasta luokka-asemasta tai raskaasta työnteosta, vaan siitä, että henkilöllä oli mahdollisuus viettää runsaasti vapaa-aikaa auringon alla. Thesander 1997, 29.

⁷¹ Mulvagh 1988, 2–3.

⁷² Byrde 1992, 163.

⁷³ *There are few summer resorts at which bathing, either in salt or fresh water, is not an attraction, and the addition of a bathing suit to one's summer outfit is imperative.* Vogue Vol. 37, Iss. 12. 15.6.1911, 64.

⁷⁴ Lenček & Bosker 1998, 140–141.

Uimapuku oli suunniteltu vain veden läheisyydessä käytettäväksi, eikä siinä tullut esiintyä uimapaikkojen ulkopuolella. Asut puettiin siksi vasta uimakohteeseen saavuttua. Vuonna 1870 Peterson's Magazinessa kuvailtiin, kuinka vaatteiden vaihtoon tarkoitettut, yksinkertaisiksi vajoiksi kuvaillut uimakopit sijoitettiin tyypillisesti pienen matkan päähän vesirajasta. Uimakopissa tapahtuneen riisuutumisen ja uima-asuun pukeutumisen jälkeen kylpijät joko kävelivät koppien luota rannan poikki suoraan veteen tai jäivät vapaasti seurustelemaan keskenään rannalle. Rantaelämä jaettiin siis naisten ja miesten kesken samanaikaisesti ja samassa tilassa. Peterson's Magazinen artikkelin mukaan uimakopit oli kuitenkin eroteltu toisistaan sukupuolen mukaan, eivätkä miehet ja naiset saaneet asioida samassa kopissa.⁷⁵ Sukupuolitettut pukeutumistilat takasivat täten soveliaisuussääntöjen mukaisen paikan suorittaa asunvaihto kunniallisesti.

Uimapukuja käyttivät ensisijaisesti ne, jotka halusivat kastautua tai harjoittaa liikuntaa vedessä. Mielenkiintoisen poikkeuksen tähän tekevät Vogueissa esitetyt rannalle suunnitellut naisten asut, jotka muistuttivat lähes erottamattomasti veteen tarkoitettuja pukuja. Näitä nimitettiin joko ranta-asuiksi (engl. *beach suit* tai *beach costume*) tai näyttäytymisasuiksi (engl. *exhibition suit*). Niihin pukeutuivat Vogueen mukaan yläluokkaiset naiset, jotka eivät olleet aikeissa mennä kylpemään, mutta halusivat muutoin nauttia rantaelämästä kevyemmässä vaatetuksessa. Naisten uima- ja ranta-asujen välisen eron tekivät materiaalivalinnat, yksityiskohdat ja asusteet, joita hyödynnettiin runsaammin vain rannalle tarkoitetuissa asuissa. Koreassa asussa saatettiin kahlata veden tuntumassa, mutta siinä ei menty syvemmälle veteen, sillä merivesi olisi voinut pilata asukokonaisuuteen kuuluvat koristeet.⁷⁶

Ranta-asut kertovat mielestäni siitä, kuinka uimapaikat muodostivat tärkeän vapaa-ajan ja näyttäytymisen areenan Yhdysvalloissa 1800–1900-lukujen taitteessa. Niihin sonnustautuneet naiset pystyivät olemaan ja esiintymään rannoilla vapaamuotoisemmin kylpijöiden lailla sekä osoittamaan luokka-asemansa mukaista tyyliä. Asuilla voitiin tehdä eroa alempiin luokkiin, joilla todennäköisesti ei ollut resursseja hankkia tämänkaltaisia pukineita. Tulkintani mukaan ranta-asut olivat täten materiaalisia kappaleita, joiden avulla voitiin vahvistaa luokkarajoja. Luokkien välisten jakolinjojen uudelleen piirtäminen nousi ajankohtaiseksi kysymykseksi 1800-luvulla, kun totut yhteiskuntarakenteet muuttuivat erinäisten yhteiskunnallisten muutosten myötä. Hämärtyviä luokkarajoja yritettiin korostaa historiantutkija Penelope Byrden mukaan eritoten pukeutumisella ja

⁷⁵ Peterson's Magazine Vol. LVIII, No. 2. 8/1870, 154.

⁷⁶ Vogue Vol. 10, Iss. 8. 19.8.1897, 126–128, Vogue Vol. 26, Iss. 3. 20.7.1905, 63, Vol. 26, Iss. 9. 31.8.1905, 203, Vogue Vol. 28, Iss. 4. 26.7.1906, 82, Vogue Vol. 32, Iss. 9. 27.8.1908, 264. Uima- ja ranta-asujen lisäksi rannoilla oleskeltiin tarkastelemieni teksti-, valokuva- ja piirroskuvalähteiden mukaan kesäisissä arkivaatteissa. Esim. Vogue Vol. 2, Iss. 5. 29.7.1893, 62; Vogue Vol. 2, Iss. 7. 12.8.1893, 78; Vogue Vol. 11, Iss. 21. 26.5.1898, 332–333; Vogue Vol. 15, Iss. 26. 28.6.1900, 445; Vogue Vol. 22, Iss. 1. 2.7.1903, 17; Vogue Vol. 39, Iss. 12. 15.6.1912, 27; Vogue Vol. 41, Iss. 11. 1.6.1913, 52.

käytöstavoilla.⁷⁷ Näiden visuaalisen ja sosiaalisen luonteen takia voitiin nähdäkseni osoittaa yläluokkaisuuden määreitä, kuten ranta-asujen kohdalla varallisuutta ja näyttävää viehkeyttä. Miesten ranta-asuiksi nimettyjä pukuja ei esiinny lukemissani aikakauslehdissä. Tulkitsen, että miesten yksinkertainen uimapuku soveltui niin uimaan meneville kuin kuivalle maalle jääville henkilöille, koska miehiä kohtaan ei kohdistettu yhtä vahvoja odotuksia ehostaa ulkonäköään, kuten naisille.

Historiantutkijat Sven Beckert ja Julia B. Rosenbaum esittävät, että yhdysvaltalaisen yläluokan asema maan luokkarakenteen huipulla perustui syntyperän sijaan työnteolla ansaittuun varallisuuteen. Yläluokka oli varsin hajanainen ryhmä, mutta sen jäsenillä oli yhtenäinen tavoite rakentaa omaa valta-asemaansa yhtenäisesti jaetun tapakulttuurin ja identiteetin kautta. Yläluokan luominen olikin jatkuvaa neuvottelua luokkarajoista sekä eron tekemistä muihin sosiaalisiin ryhmiin, joista eliitti ponnisteli näkyvästi irrottautumaan.⁷⁸ Uimapaikoissa yhteiskuntaluokkien väliset erot olivat tulkintani mukaan nähtävissä vaatetuksen lisäksi kylpijöiden seurueiden kokoonpanoissa. Yläluokkaisilla henkilöillä oli tavallisesti palvelijoita avustamassa heitä vaatteiden vaihdossa, sillä he eivät selviytyneet tästä pukeutumisen performanssista yksin. Etenkin naiset tarvitsivat apukäsiä asujensa kiinnikkeiden ja nauhojen avaamiseen.⁷⁹ Riisuutumisen jälkeen oli vuorossa uimapuvun pukeminen, joka vaati jälleen avustusta lukuisten kerroksien ja nyöriyksien vuoksi. Naisten moniosaiset asukokonaisuudet tekivät heistä avun alaisia, mikä ulotti uimarannoille palveltavan ja palvelijan välisen hierakkisen vallan kyllästävän suhteen. Myös palvelijat saivat joskus nauttia rantaelämän iloista, mutteivat sosiaalinenormien takia samaan aikaan herrasväen kanssa. Esimerkiksi New Yorkin osavaltiossa sijaitsevasta Southamptonin kesäkaupungista tehdyn seurapiiriraportin mukaan uimaranta oli varattu kyseisessä kaupungissa palvelijoille sunnuntaisin.⁸⁰ Rantaelämä ja uimapuvut eivät siis kuuluneet vain yläluokan ajanvietteisiin, mutta heidän alaisilleen ranta ei merkinnyt pelkkää huvitusta, vaan useimmiten rouvien ja herrojen avustamista.

Vaikka uimapukuja käytettiin sekä alempien että ylempien yhteiskuntaluokkien parissa, olivat kalliimmat koristeelliset ja moniosaiset uimapuvut saavutettavissa vain ylemmille luokille. Ennen vuosisadan vaihdetta suurin osa uimapukuja silloin tällöin pitäneistä henkilöistä ei omistanut

⁷⁷ Byrde 1992, 19, 110–114.

⁷⁸ Beckert & Rosenbaum 2010, 1–3.

⁷⁹ Kennedy 2007, 21. Palvelijat myös huolehtivat ja vartioivat työnantajensa arkivaatteita kylpemisen aikana ja olivat vastuussa uimapukujen kuljettamisesta. Uima-asujen ja niihin kuuluvien asusteiden säilyttämiseen markkinoitiin aikakauslehdissä tätä tarkoitusta varten suunniteltuja vedenkestäviä salkkuja (engl. *bathing-suit case*). Niitä suositeltiin lisäksi sellaisille kylpijöille, joilla ei ollut käytössään palvelijoiden apuja, sillä uimapaikoissa sijaitsevat pukujen säilytys- tai ylläpitopalvelut herättivät kylpijöissä joskus epäluottamusta. Salkkujen luvattiin tuovan täten turvaa kylpijöiden omistamien vaatteiden säilyttämiseen. Vogue Vol. 17, Iss. 22. 30.5.1901, 381; Vogue Vol. 20, Iss. 1. 3.7.1902, 21; Vogue Vol. 20, Iss. 8. 21.8.1902, 228; Vogue Vol. 24, Iss. 3. 21.7.1904, C3; Vogue Vol. 37, Iss. 12. 15.6.1911, 66.

⁸⁰ Vogue Vol. 36, Iss. 3. 1.8.1910, 41. Southampton sijaitsee New Yorkin osavaltiossa Yhdysvaltain itärannikolla.

käyttämäänsä asujaan, vaan vuokrasi niitä tarpeen mukaan uimapaikoista.⁸¹ Pitkää sosiaalista kesäsesonkia viettänyt ylemmän luokan väki tarvitsi asuja useammin, eikä oman statuksen osoittamisen tarvinnut rajoittua rannalla uimakoppiin jätettävien vaatteisiin. Henkilön asema yhteisössä ja yhteiskunnassa olikin nähdäkseni luettavissa hänen uima-asunsa muotokielestä. Penelope Byrde esittää, että pukeutuminen tarjosi 1800-luvulla keskeisen visuaalisen väylän yksilön varallisuuden esittämiseen, sillä vaatekertojen määrä, materiaalit ja asusteet viestivät kantajansa lompakon paksuudesta.⁸² Katson, että niin ikään uimapuvun materiaali- ja koristevalinnat kertoivat muille arvion siitä, minkä suuruinen vaatteen hintalappu oli ollut.

Varakkailla henkilöillä oli tapana teettää haluamansa uima-asukokonaisuudet vaattureilla, ja näin heillä oli mahdollisuus asustaa pukujaan mieleisikseen kulttuuristen ja moraalisten rajojen puitteissa. Mittatilauspukujen avulla ylemmät luokat pystyivät myös irtisanoutumaan alempien luokkien vuokraamista yhteiskäyttöisistä asuista. Käyttäjilleen varta vasten valmistetut puvut korostivatkin nähdäkseni yksilöllisyyttä, joka suotiin nimenomaan ylempien luokkien jäsenille. Henkilökohtaisuuden arvostaminen oli historian tutkija Rob Schormanin mukaan keskeinen syy, miksi naisten valmisvaateteollisuus käynnistyi 1800-luvulla hitaammin verrattuna miesten vastaavaan. Pukeutumisen henkilökohtaisuus ilmeni naisten käsintehtyjen asujen ilmaisuvoimaisuudessa, mutta tiivistyi ennen kaikkea istuvuuden (engl. *fit*) käsitteessä. Naisten vaatteiden tuli istua vartalon lisäksi luonteeseen eli osoittaa ulkoisesti kantajansa sisäinen maailma.⁸³ Ajatus ainutkertaisuudesta ei kuitenkaan antanut yläluokkaisille naisille täysin vapaita käsiä uimapukujensa suunnittelemiseen. Harper's Bazarissa kirjoitettiinkin vuonna 1897:

*Omalaatuisuutta pidetään kaikkein epämuodikkaimpana, ja tämän seurauksena on valmistettu vain hyvin harvoja pukuja, jotka eivät mukailisi hyvän maun määritelmiä.*⁸⁴

Käsitys hyvän maun sanelemasta kohtuullisuudesta ohjasi siis uimapukumuotia, jonka noudattaminen tarkoitti luokkaan sidottujen kulttuuristen normien omaksumista. Penelope Byrden mukaan hienostuneisuutta ja hyvää käytöstä arvostaneella 1800-luvulla mauttomuus ja karkeus olivat paheksuttavia piirteitä, joita tuli välttää pukeutumisessa. Vaatteilla ei tullut prameilla eli ne eivät saaneet olla liian näyttäviä tai ylellisiä.⁸⁵ Tämä päti myös uimapukuihin, joiden ei tullut herättää liikaa huomiota. Vogueissa todettiinkin vuonna 1903, että ”uimapukumallien perusta on niiden

⁸¹ Rust 1977, 21; Lenček & Bosker 1998, 141.

⁸² Byrde 1992, 114.

⁸³ Schorman 2003, 66–70.

⁸⁴ *Eccentricity is considered most unfashionable, and consequently there are very few if any suits made that are not according to the dictates of good taste.* Harper's Bazar Vol. XXX, No. 27. 3.7.1897, 543.

⁸⁵ Byrde 1992, 114–117.

yksinkertaisuudessa”.⁸⁶ Huomio paljastaa mielenkiintoisen ristiriidan, joka määritteli säädyllyisiä uimapukuja: niiden tuli olla samaan aikaan silmää miellyttäviä, mutta sopivan vaatimattomia.

Uimapuvut kertovat myös vaatetuotannossa ja kuluttamisessa tapahtuneista muutoksista. Vaatteista tuli hiljalleen edullisempia 1800-luvun lopulla, mikä muutti kulutukseen liittyviä edellytyksiä ja tottumuksia. Alemmilla luokilla oli tällöin varaa ostaa enemmän uusia vaatteita sekä siten mahdollisuus seurata muodin muuttumista.⁸⁷ Vuosisadan lopussa massatuotantomenetelmillä valmistettuja miesten ja naisten uimapukujakin voitiin ostaa jo yleisesti kangastavara-, ompelutavara- ja vaatetusliikkeistä.⁸⁸ Tämä avasi markkinat niille, joilla ei ollut varaa teettää uima-asuja. Ennen valmispukuja asut olikin joko ommeltu itse tai teetetty ompelijalla, ja tämän vuoksi useat aikakauslehdet jakoivat yksityiskohtaisia ohjeita uimapukujen tuottamiseen. Vogueissa käytännöllisiä ohjeistuksia asujen ompelemiseen ei juuri julkaistu 1800-luvun loppupuolella, mutta pukujen materiaaleista kirjoitettiin paljon ja asuja kuvailtiin yksityiskohtaisesti. Tulkitsen, että näiden kuvailujen pohjalta seurapiirilehtenä tunnetun Voguen oletettu varakkaampi lukijakunta pystyi teettämään asunsa luotetuilla räätäleillään. Eräs lehden toimittaja kirjoittikin, että ”vaaditaan pätevä ompelija tekemään sellainen uimapuku, joka on samanaikaisesti siveä, asianmukainen sekä istuva, ja on sanomattakin selvää, että valmiina ostetut asut ovat vain harvoin tyydyttäviä”.⁸⁹

Voguen toimituksen linja muuttui ompeluohjeiden suhteen 1800-luvun viime metreillä, kun jokaisessa lehden numerossa alettiin esittämään kaavoja erityyppisistä asuista. Lukijat saivat kirjeitse haluamansa kaavat, kun he lähettivät postissa lehdestä leikkaamansa kupongin maksun kera. Voguen linjavaihdos huomioi erityisesti niitä lukijoita, joilla ei ollut varaa teettää käsityönä tehtyjä pukuja. Muutos osuikin aikaan, jolloin lehden sisältöjä laajennettiin koskettamaan muitakin kuin seurapiirin jäseniä.⁹⁰ Myös liikuntaan soveltuvat vaatteet tulivat osaksi kaavoille pyhitettyjä sivuja, ja uimapukuja esiteltiin Vogueissa lähes vuosittain vuodesta 1899 alkaen. Kaavojen ohella lehdessä esitettiin tarkkoja ohjeita asujen valmistamiseen kotona sekä annettiin vinkkejä edullisempien, mutta laadukkaiden materiaalien valintaan.⁹¹ Liikunnallisten vaatteiden kaavojen ja ompeluohjeiden lisääminen osaksi lehden sisältöä laajensi tulkintani mukaan uimapukujen saavutettavuutta. Ymmärtääkseni uimapuvun valmistaminen itse tai ostaminen liikkeestä olivatkin edullisemmat vaihtoehdot kuin asun teettäminen mittatilaustyönä. Esimerkiksi Vogueissa kirjoitettiin vuonna 1899,

⁸⁶ *The keynote of each model is its simplicity.* Vogue Vol. 21, Iss. 24. 11.6.1903, 839.

⁸⁷ Crane 2000, 4.

⁸⁸ Vogue Vol. 9, Iss. 23. 10.6.1897, 370; Vogue Vol. 14, Iss. 7. 17.8.1899, v; Vogue Vol. 19, Iss. 26. 26.6.1902, 747.

⁸⁹ *It requires a good dressmaker to turn out a bathing suit that is at once modest, becoming and well fitting, and it goes without saying that ready-made suits are rarely satisfactory.* Vogue Vol 6, Iss. 7. 15.8.1895, 106.

⁹⁰ Hill 2004, 8–9.

⁹¹ Esim. Vogue Vol. 14, Iss. 7. 17.8.1899, v; Vogue Vol. 21, Iss. 22. 28.5.1903, 774; Vogue Vol. 42, Iss. 1. 1.7.1913, 60.

että valmispuku säästi kuluja ja vaivaa verrattuna sen ompelemiseen itse. Lehdessä esitettiin piirroskuvien kera kaksi naisten uimapukua, joista toisen pystyi ostamaan materiaalivalinnoista riippuen viidellä tai kymmenellä Yhdysvaltain dollarilla, ja toisen seitsemällä ja puolella.⁹²

Naisten asujen lailla myös miesten uimapuvut tehtiin ompelijoilla ennen valmisvaatteiden markkinoiden laajenemista vuosisadan vaihteessa.⁹³ Huolimatta ranta- ja uimakulttuurin suuresta suosioista, valmisvaatteiden markkinat pysyivät uimapukujen osalta pitkään marginaalisina, kunnes 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana vaatetuottajat tarttuivat mahdollisuuteen menestyä muodinmukaisten, mutta edullisten uimapukujen myynnillä. Daniel Delis Hill analysoi, että tähän vaikutti muun muassa se, että parinkymmenen vuoden ajan pääpiirteiltään samanmuotoisena pysynyt uimapuku oli tullut jo tutuksi näyksi monille niin uimapaikoissa kuin aikakauslehtienkin sivuilla, ja siten merkitykset sen moraalittomuudesta olivat vähentyneet.⁹⁴

Uimapuvut linkittyivät siis tiiviisti ajankohtaiseen muotiin ja vaatetusalaan, minkä takia ne muuttuivat niin ikään muun pukeutumisen mukana. Uimapuvut eivät olleet kuitenkaan kaikille kylpijöille samanmallisia, vaikka soveliaaksi katsottu ulkoinen olemus rakentuikin jokaista koskien moraalikoodiston ja luokan perustalle. Miten uimapuvut poikkesivat toisistaan, ja miten nämä erot rakensivat sukupuolta? Näiden kysymysten ohjaamana kirjoitan seuraavassa luvussa uimapukujen erilaisista sukupuoleen linkittyneistä tavoitteista.

⁹² Vogue Vol. 14, Iss. 1. 6.7.1899, 1, 11. Esitetyt asut vaihtelivat hinnoiltaan nykypäivän Yhdysvaltain dollareissa 158–317 dollarin välillä. Aikakauslehdistä kallein löytämäni hinta naisen uimapuvulle oli 35 dollaria eli nykyrahassa yli 1000 Yhdysvaltain dollaria. Vogue Vol. 19, Iss. 26. 26.6.1902, 742. Yksittäisten pukujen lisäksi lehdissä markkinoitiin asukokonaisuuksia, jotka olivat vieläkin hintavampia. Esimerkiksi Saks & Company -merkki mainosti naisen asukokonaisuutta, joka maksoi \$ 75 eli nykyrahassa yli 2200 dollaria. Vogue Vol. 33, Iss. 25. 24.6.1909, C2. Rahanarvonmuuntimena käytetty Official Inflation Data -sivuston Inflation Calculator -laskuria. Liikkeistä ostetut uimapuvut halpenivat kohtuuhintaisiksi ja saavuttivat suuren yleisön 1910–1920-lukujen taitteessa, kun niiden valmistusala laajeni. Lenček & Bosker 1989, 28.

⁹³ Hill 2011, 10. Miesten uima-asut olivat lähtökohtaisesti naisten pukuja edullisempia. Vogueissa esitettyjen miesten pukujen hinnat vaihtelivat 1,50 dollarista kahdeksaan dollariin (nykypäivänä noin 46 ja 236 dollaria). Vogue Vol. 19, Iss. 26. 26.6.1902, 747; Vogue Vol. 23, Iss. 25. 23.6.1904, 798. Rahanarvonmuuntimena käytetty Official Inflation Data -sivuston Inflation Calculator -laskuria.

⁹⁴ Hill 2004, 159–160.

2.2 Uima-asujen sukupuolittuneet erot

Rannalle on kerääntynyt väkeä kauniina kesäpäivänä. Miehet ja naiset seurustelevat pienissä seurueissa, ja osa heistä on sonnustautunut uimapukuihin. Nuori nainen ja mies vetäytyvät ihmisjoukosta syrjemmälle keskustellakseen rauhassa. Heidän vaatetuksensa on toisistaan selvästi poikkeava: miehellä on yllään vaakaraitainen lyhytaihainen paita ja polveen asti ulottuvat shortsit, naisella puolestaan koreudessaan ranta-asua muistuttava vaalea leninki, jonka rintamukseen liitetyt tupsut somistavat myös hänen päähinettään ja kenkäpariaan. Vuonna 1896 Vaguessa julkaistuun piirrokseseen (kuva 1) taltioitu pari esittää kuvatekstin mukaan miltä “mies todellisuudessa näyttää, ja miltä nainen näyttäisi, jos vain voisi” (engl. *How He Really Looks, and How She Would if She Could*). Miehiä ja naisia koskivat siis erilaiset ihanteet ja käytänteet ulkoasussa. Tässä luvussa paneudun uimapukujen sukupuolittuneisiin eroihin sekä siihen, miksi asut rakennettiin sukupuolen sanelemana.

Kuva 1. Ihanteellisen miehen ja naisen ulkoasu oli merkittävästi erilainen. Vogue 30.7.1896, kansilehti. Kuvasta rajattu pois lehden nimi.

Pukeutuminen koskee kaikkia ihmisiä sukupuolesta huolimatta. Se on ollut kuitenkin keskeinen väline ilmaista sukupuolta ja sukupuolten välisiä eroja.⁹⁵ Kulttuurisesti tuotettu vaatetus on yksi näkyvimmistä keinoista sukupuolittaa ihmiskehoa eli kategorisoida yksilö joko naiseksi tai mieheksi kehoihin liitettyjen merkitysten kautta.⁹⁶ Tutkimanani aikana 1800-luvun jälkipuolella ja 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten aikana sukupuoli ymmärrettiin ruumiin biologisten erojen pohjalta tiukasti kaksijakoiseksi. Ihmiset luokiteltiin naisiksi tai miehiksi kehojen materiaalisten piirteiden ja muotojen mukaan. Feminiinisiksi ja maskuliinisiksi määritellyt ruumiit rakentuivat toisiinsa nähden ja siten se, mikä ymmärrettiin toiseksi, ei voinut olla enää vastakkaista.

Kuten historian­tut­kijat Carroll Smith-Rosenberg ja Charles Rosenberg kirjoittavat, viktoriaanisena aikana miehen ja naisen katsottiin poikkeavan toisistaan sekä fyysisiltä että psyykkisiltä piirteiltään. Sukupuolten erot nojasivat biologiaan, johon sidottiin laaja-alaisesti lähes kaikki elämänalueet. Biologialle ymmärrettiin perustuvan esimerkiksi valkoiselle keskiluokkaiselle naiselle luonnollisina pidetyt ominaispiirteet hoivasta, intuitiivisesta moraalista, passiivisuudesta ja perhe-elämässä viihtymisestä. Naissukupuolen nähtiin olevan miestä herkempi ja tunteellisempi, koska tämän sukupuolielillä uskottiin olevan hallitseva rooli naisen kehossa. Tämä vaikutti myös naiselle ominaiseksi katsottuun hienojakoisempaan hermojärjestelmään, joka sai aikaan naisen tunnepitoisen käyttäytymisen. Lujatekoisemman hermoston omaavan miehen ymmärrettiin vastakohtaisesti toimivan naista harkitummin ja rationaalisemmin.⁹⁷

Sukupuoli ja sen mukaan toteutettu pukeutuminen määrittivät kuitenkin mielestäni biologista pohjaa laajemmin, sillä sukupuolen määrittelemiseen vaikuttivat kehojen fyysisten eroavaisuuksien lisäksi sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset. Katson, että sukupuoli on sekä nykyään että oli menneisyydessä materiaalille perustuva, mutta myös kulttuurisesti rakennettu kokonaisuus. Nojaan sukupuolikäsityksessäni Judith Butlerin näkemykseen, jonka mukaan sukupuolet tuotetaan monimutkaisen eronteon menettelyn kautta. Erot ovat silmin havaittavien merkityksenannon kohteiden, kuten pukeutumisen tai kehon osien, lisäksi näkymättömiä, huomaamattomia ja hienovaraisia. Butlerin mukaan sukupuolet eivät olekaan rakentuneita vain materiaalisille eroille, vaan niitä koskevat aina aistien avulla vaikeammin havainnoitavat diskursiivisesti tuotetut jakolinjat. Sukupuoli tehdäänkin performatiivisesti toiminnan sekä sen horjuttamisen avulla lukemattomien toistojen myötä.⁹⁸ Performatiivisuudella Butler tarkoittaa sitä, että yksilöt toistavat teoillaan sosiaalisesti jo vakiinnutettuja merkityksiä. Performatiivisella toiminnalla tuotettu sukupuoli

⁹⁵ Turunen & Niiranen 2019, 13; Crane 2000, 1.

⁹⁶ Entwistle 2015, 141–144.

⁹⁷ Smith-Rosenberg & Rosenberg 1987, 14–16.

⁹⁸ Butler 1993, 1–2, 10, 12.

muotoillaan tietyssä ajassa ja tehdään ruumiin ulkopuolisessa tilassa Butlerin sanojen mukaisesti tyylliteltyjen tekojen sarjana. Arkiseksi ja luonnolliseksi näyttäytyvä sukupuoli pohjautuu siten ruumiillisiin tekoihin, eleisiin ja liikkeisiin.⁹⁹

Fysiologisiin eroihin perustuvaa sukupuolta tehtiin tutkimanani aikana näkyväksi pukeutumisella, jossa miehille ja naisille oli omat sääntönsä. Sosiologi Joanne Entwistlen mukaan sukupuolierot tehdäänkin havaittavaksi etenkin ulkomuodon avulla. Yksilön vaatetus kertoo usein kantajansa sukupuolen toisille ihmisille ensi sijassa, koska yksilöiden odotetaan pukeutuvan sukupuolensa mukaan kulttuuristen merkitysten ja normien johdattelmana.¹⁰⁰ Näin oli myös 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella, jolloin suurin osa pukeutumiskäytänteistä korosti sukupuolten välisiä eroja. Tällöin pukeutuminen eriytyi voimakkaasti niin tavoitteiden kuin toteutuksen kannalta miesten ja naisten välillä.¹⁰¹ Historiantutkija Ariel Beaujot esittää, että kaksijakoisuuteen perustuvan sukupuolen rakentaminen vakiintuikin 1800-luvulla, jolloin naisten asut alkoivat korostaa aistikkaina pidettyjä kehon muotoja, kuten rintoja, vyötäröä ja lantiota, kun taas miesten ruumiista muokattiin virtaviivaisempia suoralinjaisten pukujen myötä.¹⁰²

Sukupuolen visuaalinen ja materiaalinen rakentaminen vaatetuksellisin keinoin ulottui niin ikään liikunnallisiin asuihin sekä muodosti keskeisen osan uimapukeutumisesta. Suurimmat erot uima-asuissa löytyvätkin sukupuolten väliltä. Tutkielmani kansikuva Voguesta vuodelta 1894 sekä tämän luvun alussa esitetty kuva 1 vuodelta 1896 kuvaavat mielestäni esimerkillisesti 1800–1900-lukujen taitteen sukupuolittuneita uimapukuja. Naisten ja miesten asut poikkesivat tällöin toisistaan huomattavasti, kun niiden leikkaukset ja muotoon liittyneet valinnat korostivat, paljastivat sekä peittivät eri ruumiinosia. Miesten uimapuvut olivat edellä mainittujen kuvien esittämien asujen tapaan tyypillisesti kaksiosaisia, jossa hihatton tai lyhythihainen yläosa laskeutui vapaasti lantion seudulle. Vaihtoehtoisesti mies saattoi pukeutua yksiosaiseen pukuun, joka muistutti ajalle tyypillistä pitkää alusvaatetta. Yläosan selväpiirteiset linjat ja yksityiskohtien vähyys jatkuivat asun alaosassa, kun miehen reisiä peittivät suorat shortsit.¹⁰³ Asu peitti miehen keskivartalon, mutta paljasti suurimman osan tämän raajoista. Tulkintani mukaan miesten kaksilahkeiset uimapuvut esittivätkin naisten asuihin verrattuna selkeämmällä ja paljastavammalla muodollaan miehisinä pidettyjä hyveitä rationaalisuudesta, atleettisuudesta ja fyysisestä voimasta. Kuten Lena Lenček ja Gideon Bosker

⁹⁹ Butler 1990, 178–179.

¹⁰⁰ Entwistle 2015, 140.

¹⁰¹ Byrde 1992, 88.

¹⁰² Beaujot 2017, 99, 111–116.

¹⁰³ Mikäli puku oli kaksiosainen, voitiin shortsit ommella paidan vyötäröosaan kiinni. Tämä takasi sen, ettei yläosa päässyt sukeltaessa tai uידessa rullautumaan ylöspäin niin, että se olisi paljastunut vatsan. Vogue Vol. 33, Iss. 23. 10.6.1909, 1078.

kirjoittavat, miehen uimapuvun linjakkuus, jämäkkä istuvuus ja materiaalien taipumattomuus olivat vastakohtia naisen asulle, joka korosti kantajansa kehon kaarteita.¹⁰⁴

Naisen uimapuku oli tavallisesti joko yksiosainen mekko tai kaksiosainen asu, johon kuuluivat tiukaksi kiristetty yläosa, leveäksi laskeutuva hame sekä sen alle puetut alushousut ja sukat. Mikäli naisen asu koostettiin kahdesta osasta, ommeltiin ylä- ja alaosa vyötärön kohdalta toisiinsa kiinni. Näin vältyttiin niiden tahattomalta erkaantumiselta ja tämän aiheuttamalta huolelta liiallisesta paljastavuudesta. Vyötärön saumakohdan päälle saatettiin asettaa vyö, jonka nähtiin paitsi peittävän kankaiden yhtymäkohdan myös antavan asukokonaisuudelle huolitellun vaikutelman.¹⁰⁵ Asu korostikin vyötäröä, jota saatettiin muotoilla kapeammaksi korsetin avulla. Naisten uimapukujen yläosat kiristyivät muun muodin mukana 1800-luvun lopulla, ja heinäkuussa 1894 Vogueissa kirjoitettiin, että ”löysien ja huonosti istuvien, joskin mukavien uimapukujen päivät ovat ohitse, ja naisen pitää esiintyä hyvin kiristetyn korsetin kera ja hänen uimapukunsa tulee olla istuva tullakseen hyväksytyksi”.¹⁰⁶ Säädyllinen ulkonäkö meni täten mukavuuden edelle. Nähdäkseni naisten yksilöllisesti istuvat uimamekot kertoivatkin jo kauas katsojille niistä kulttuurisista merkityksistä, joita soveliaaseen, kunnioitettavaan ja tyylikkääseen naiseuteen liitettiin. Näyttävien asujen tarkoitus oli erottautua joukosta sekä miellyttää koko naissukupuolen lailla miehistä silmää.

Naissukupuolta luonnehtinut ihanne viehättävyydestä näkyi tulkintani mukaan myös tavoissa asustaa uima-asuja. Veteen tarkoitettuun asukokonaisuuteen kuuluivat usein sidotut hiukset ja päähine samaan tapaan kuin muihinkin julkisilla paikoilla pidettyihin asuihin. Hattujen tarkoituksena oli pitää naisen hiukset siistinä, mutta mukautua myös vallitsevaan käyttäytymiskoodistoon, jonka mukaan päähinettä tuli pitää aina julkisesti esiintyessään.¹⁰⁷ Nainen pystyi peittämään päänsä monella tapaa – oli uimalakkeja, leuan alta solmittavia myssyjä, olkihattuja ja huiveja. Esteettisten merkitysten lisäksi päähineillä oli käytännöllisiä tehtäviä, sillä ne suojasivat hiuksia merivedeltä.¹⁰⁸ Miksi hiuksia haluttiin varjella kastumiselta? Vuonna 1896 Godey’s Magazinessa julkaistu kylpemisen terveellisyyteen ja hyvinvointiin keskittynyt artikkeli raottaa aikalaisten uskomuksia meriveden ja hiusten välisestä suhteesta. Siinä naisia kehoitettiin suojaamaan hiuksensa huolella, sillä

¹⁰⁴ Lenček & Bosker 1989, 25.

¹⁰⁵ Vogue Vol. 7, Iss. 24. 11.6.1896, 412.

¹⁰⁶ *The days of loose, ill-fitting, if comfortable, bathing dresses are over, and a woman must be well-corseted and have her bathing suit carefully fitted to pass muster.* Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, 14. Lisää uimakorseteista luvussa 3.2.

¹⁰⁷ Probert 1981, 9.

¹⁰⁸ Harper’s Bazar Vol. IV, No. 30. 29.7.1871, 467; Vogue Vol. 20, Iss. 1. 3.7.1902, 21; Vogue Vol. 33, Iss. 23. 10.6.1909, 1068; Vogue Vol. 36, Iss. 3. 1.8.1910, 32.

”asiantuntijoiden mukaan suolavesi mädättää niitä ja aiheuttaa niiden putoamista”.¹⁰⁹ Artikkelissa ei tarkennettu sitä, keitä siinä mainituilla asiantuntijoilla tarkoitettiin, mutta tekstipätkä osoittaa, että soveliaan ulkomuodon ohella pään peittämistä perusteltiin terveydellä. Hyvinvointiin liittyvistä uskomuksista huolimatta päähineiden käyttö jakoi mielipiteitä aikakauslehdissä: yhtäältä niitä suositeltiin säädylisyyteen vedoten, mutta toisaalta niitä tavattiin tyrmätä rumiksi, vaivalloisiksi ja epäkäytännöllisiksi.¹¹⁰

Merenrannoista muodostuikin tiloja, joissa vakiintuneiden kulttuuristen käytänteiden rajoja voitiin haastaa. Tämä havainnollistuu mielestäni erityisesti naisiin luodussa vaatimuksessa käyttää päähinettä. Voguen toimittajan tekemän raportin mukaan uimamyssyt eivät olleet enää muodissa kesällä 1894, ja moni nainen oli luopunut tällöin myös huivin sekä sen alle piilotetun öljykankaisen uimalakin käytöstä. Tämä oli toimittajan mukaan kuitenkin mahdollista vain joko erinomaisille uimareille, jotka onnistuivat pitämään hiuksensa kuivina tai naisille, joilla oli verrattain lyhyet ja kiharat hiukset. Sen sijaan suora- ja pitkähiuksisten naisten tuli peittää päänsä jatkossakin uimalakilla ja huivilla, mikäli he halusivat näyttää sovelialta vedestä poistuessaan.¹¹¹ Vapaaksi päästetyt kastuneet hiukset eivät siis kuuluneet toimittajan mukaan naiselle sopivaan ulkomuotoon, mutta lyhyempien mallien kanssa voitiin tehdä asiassa poikkeus. Tästä näkemyksestä huolimatta tarkastelemissani aikakauslehdissä esitettiin visuaalisia ja kirjallisia kuvauksia myös uimapukuun pukeutuneista pitkähiuksisista naisista ilman hiuskiinnikkeitä tai pääankoristeita.¹¹²

Miehillä vaatimusta pään peittämisestä ei ollut, sillä heidän hiuksiinsa ei mielestäni liitetty 1800–1900-lukujen taitteessa samanlaisia intiimejä ja seksuaalisia merkityksiä kuin naisten hiuksiin.¹¹³ Hiukset jalostettiin osaksi ihmiskehon sukupuolittamisen projektia, ja siten naisia ja miehiä koskivat toisistaan poikkeavat hiustenlaittoon liittyvät käytänteet. Naisilla hiusten katsottiin kertovan normien sanelemista seksuaalisuuden eri vaiheista: tyttölapsen vapaat hiukset symboloivat tämän viattomuutta, kun taas naimisissa olevan ja seksuaalisuuttaan luvallisesti toteuttavan aikuisen naisen suortuvat tuli pitää kurissa sitomisen sekä pään peittämisen avulla. Naisen vapaita hiuksia pidettiin eroottisina sekä merkinä pitelemättömästä seksuaalisuudesta, minkä takia niitä ei ollut soveliaista

¹⁰⁹ - - - *as experts declare that salt water rots it and causes it to fall out*. Godey's Magazine Vol. CXXXIII No. 794. 8/1896, 224. Epäilykset meriveden haitallisista terveysvaikutuksista vaipuivat unholaan Yhdysvalloissa 1920-luvulla. Lenček & Bosker 1989, 39.

¹¹⁰ Esim. Vogue Vol. 10, Iss. 7. 12.8.1897, viii, Vogue Vol. 15, Iss. 26. 28.6.1900, 445.

¹¹¹ Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, 14.

¹¹² Esim. Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII. No. 493. 7/1871, 44–45; Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXV. No. 506. 8/1872, 161; Vogue Vol. 20, Iss. 2. 10.7.1902, 46.

¹¹³ Tarkastelemistani lehdistä löytyy yksi maininta miesten uimahatuista Voguesta vuodelta 1908. Lehdessä tosin todettiin, etteivät ne olleet ”erityisen hyödyllisiä asusteita”. Vogue Vol. 31, Iss. 24. 11.6.1908, 838.

esitellä julkisilla paikoilla.¹¹⁴ Uimarannat tekivät paikkoina poikkeuksen tähän normiin tarjotessaan naisille uudenlaisen tilan esiintyä hiukset auki. Penelope Byrde esittää, että kylpemisestä kastuneiden hiusten kuivattaminen rannalla ennen vaatteiden vaihtoa sallittiin usein epävirallisesti.¹¹⁵ Hiusten näyttäminen ei ollut siten uimapaikoillakaan itsestäänselvyys, vaan jatkuvan kulttuurisen neuvottelun tulos.

Toinen ero sukupuolittuneessa uimapukeutumisessa ja kehon asustamisessa liittyi jalkoihin. Miesten jalat saivat yleensä olla paljaana, jolloin ne saattoivat koskettaa rantahiekkaa sekä merenpohjaa. Naisten jalkateriä koristivat puolestaan balettitosseja muistuttavat kengät, joissa oli joskus nilkkaa kiertävä nyöritys.¹¹⁶ Naisilta edellytettiin siis viehättävyyttä ja siisteyttä myös jalkapohjien tasolla. Nahasta tai kumista valmistettujen kenkien pääasiallinen tarkoitus oli pitää asuihin kuuluneet sukat ja polvihousut paikoillaan, hiekka poissa jalkapohjista sekä suojella jalkapohjia mahdollisilta haavereilta.¹¹⁷ Vuonna 1871 Godey's Lady's Book and Magazinessa kirjoitettiinkin, että monet kylpijät käyttivät uimajalkineita etenkin kivikkoisilla rannoilla.¹¹⁸ Kaikki uimakenkien tavoitteet eivät kuitenkaan toteutuneet aina käytännössä. Esimerkiksi Vogue'ssa kirjoitettiin kesäkuussa 1896: ”Uimatossut eivät ole koskaan osoittautuneet menestykseksi, koska ne täyttyvät nopeasti hiekalla, ja tulevat siksi hyvin epämukaviksi ja hankaloittavat uimista”.¹¹⁹

Avonaisempien ja tossumaisten jalkineiden lisäksi naiset saattoivat sujauttaa jalkaansa tukevammat kengät. Esimerkiksi Godey's Lady's Book and Magazine esitteli kesällä 1871 vaihtoehtoiseksi, edulliseksi ja hyödylliseksi luonnehditun kenkämallin, joka oli muotoiltu ”keskiaikaiseen tyyliin” (kuva 2). Tämä uutuus oli löysällä varrella varusteltu värillisestä flanellista huovutettu saapas, johon jalan oli toimittajan mukaan helppo sujahtaa sisään ja sieltä ulos.¹²⁰ Saapas suojasikin jalkaa vedenpohjassa mahdollisesti sijaitsevilta teräviltä yllätyksiltä, mutta vaikeutti todennäköisesti kastuttuaan jalkojen liikuttamista.

¹¹⁴ Heaton 2019, 101–102.

¹¹⁵ Byrde 1992, 162.

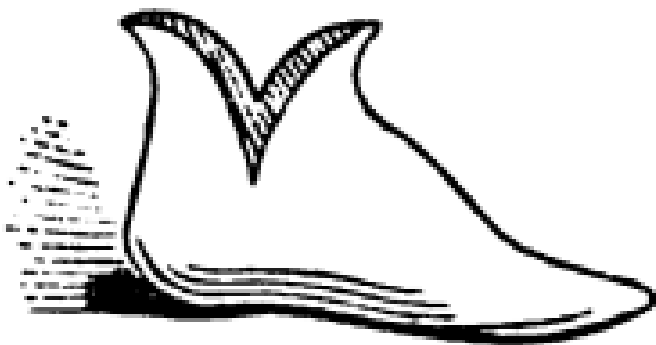
¹¹⁶ Probert 1981, 9.

¹¹⁷ Warner 2006, 66; Kennedy 2007, 14 ja 19.

¹¹⁸ Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII. No. 493. 7/1871, 45.

¹¹⁹ *Bathing shoes of slippers have never been a demonstrated success, as they soon fill with sand, and so become most uncomfortable, and impede one's progress in swimming.* Vogue Vol. 7, Iss. 24. 11.6.1896, 412.

¹²⁰ Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII. No. 493. 7/1871, 45.

Kuva 2. Uimasaapas naiselle.
Godey's Lady's Book and Magazine 7/1871, 43.

Vaikka miehiltä ei edellytetty kenkien käyttöä kylpemisen kontekstissa, oli heilläkin mahdollisuus peittää jalkansa uimapaikoilla. Miesten uimajalkineista julkaistiin muutamia mainintoja ja piirroksia seurapiirilehtenä tunnetussa *Vogue*ssa 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Niissä kenkien käyttöä suositeltiin miehille pitkälti samoista syistä kuin naisillekin eli hiekan, kivikkoisten rantojen ja yleisen säädyllisyyden takia.¹²¹ *Voguen* esittämät kuvaukset miesten uimakengistä ovat kuitenkin ainoat aiheesta löytämäni, ja tulkintani mukaan niiden käyttö ei ollut varsin laajalle levinnyttä. Naisilla kengät puolestaan rakensivat keskeisesti soveliaaseen ulkonäköön ja naiseuteen liitettyjä merkityksiä, joiden avulla ruumiin kattavaa peittämistä niin ikään perusteltiin.

Kuten Arja Turunen ja Anna Niiranen analysoivat, käsitykset sopivasta pukeutumisesta muuttuvat kulttuurin, yhteiskunnan ja muodin mukana. Lisäksi on syytä muistaa, että pukeutumiseen liittyviä sääntöjä ja konventioita on aina myös haastettu ja vastustettu.¹²² Uimapukeutumisen kontekstissa naisten housut ovat mielestäni kiinnostava vaatekappale, joka venytti rajaa naiseuden ja mieheyden välillä. Turusen ja Niirasen mukaan housut olivat pitkään vain miesten vaate, ja housuihin pukeutuneita naisia saatettiin pitää seksuaalisesti epäilyttävinä, epäsideellisinä ja maskuliinisina. Ajatus naisista housujen kera kyseenalaistikin luonnolliseksi koettua sukupuolijärjestelmää, jossa naisen paikka nähtiin miestä alempana. Housujen käyttö rajattiin pitkään vain miesten etuoikeudeksi, kunnes 1800-luvulla urheiluun ja liikuntaan tarkoitetut tilat mahdollistivat naisille kaksilahkeisiin asuihin pukeutumisen ennen kuin niiden käyttö sallittiin muutoin.¹²³ Penelope Byrde analysoi, että lomakauden vapaampi ilmapiiri ja liikunnalliset mahdollisuudet antoivatkin tilaa naisten housujen kaltaisille uusille pukeutumisen muodoille, joita ei hyväksytty vielä muissa konteksteissa.¹²⁴ Näin

¹²¹ *Vogue* Vol. 22, Iss. 1. 2.7.1903, 17; *Vogue* Vol. 23, Iss. 25. 23.6.1904, 798; *Vogue* Vol. 27, Iss. 23. 7.6.1906, 904; *Vogue* Vol. 29, Iss. 24. 13.6.1907, 958.

¹²² Turunen & Niiranen 2019, 13.

¹²³ Turunen & Niiranen 2019, 29, 41.

¹²⁴ Byrde 1992, 163.

ollen uiminen housupuvussa oli sopivaa, mutta nainen ei saanut jatkaa matkaansa tässä asussa esimerkiksi kohti rantakatuja.¹²⁵

Peterson's Magazine julkaisi elokuussa 1870 kuvauksen naisen ja lapsen uimapuvuista (kuva 3), jonkalaisia ei tavattu tarkastelemieni lehtien sivuilla enää hameellisten uimapukujen yleistyttyä vuosisadan lopussa. Kuvan asut poikkeavatkin myöhemmistä uimapuvuista, koska niihin ei kuulunut hametta housujen päällä. Kuvassa esiintyvän naisen vyötärölle vyöllä kiristetty, mutta lantion yli väljemmin laskeutuva tunikamainen takki on muodoltaan kellomainen ja muistuttaa mekkoa. Yläosa on kuitenkin verrattain lyhyt, kuten artikkelin mukaan sen kuuluikin olla, sillä liian pitkä tunika olisi ollut vedessä vain haitaksi, kun se olisi tullut kastuessaan painavaksi.¹²⁶ Takin lyhyden ja hameen

puuttumisen takia asun päärooliin nousevatkin nilkkaan asti ulottuvat suoralahkeiset housut. Ehkäpä housujen kangas muuttui niin ikään märkänä raskaaksi ja takertui jalkoihin, mikä vaikutti osaltaan housullisten uimapukujen hylkäämiseen 1800-luvun loppupuolella. Naisten kaksilahkeisten asujen vähäisempi suosio Yhdysvalloissa johtui kuitenkin tulkintani mukaan ennen kaikkea siitä, että hameen katsottiin takaavan uimapukuisen naisen kunniallisuus. Peterson's Magazinen kuvan mukaista asua käytettiinkin Yhdysvalloissa useimmiten pienemmän piirin kesken. Yhdysvaltalaisista uimapukeutumista tutkineen Claudia B. Kidwellin mukaan pelkkiin housuihin sonnustautuivat pukeutumisessaan käytännönläheisyyttä havittelevat naiset, jotka pyrkivät vähentämään uima-asujensa rajoitteita sekä parantamaan kehojensa liikelaajuutta.¹²⁷

Kuva 3. Kaksilahkeista uimapukumuotia naiselle ja lapselle. Peterson's Magazine 8/1870, 147.

¹²⁵ Crane 2000, 114.

¹²⁶ Emily H. May; "Every-day dresses, garments, etc.". Peterson's Magazine Vol. LVIII, No. 2, 8/1870, 147.

¹²⁷ Kidwell 1968, 18.

Housut eivät kuitenkaan kadonneet kokonaan naisten uimapukeutumisesta, mutta siirtyivät sivuosaan 1800-luvun viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Tällöin muotiin tulivat uimamekot ja -hameet, joiden alle puettiin pussimaiset tai suorat alushousut. Niiden avulla pystyttiin estämään jalkojen todellisen muodon paljastuminen. Bloomer-malliset polvipituiset housut (engl. *bloomers*)¹²⁸ kiinnitettiin uimamekkoon joko ommelten tai napituksen avulla. Bloomerit voitiin myös sitoa polven ympäri nauhoin, jotteivat ne hivuttautuneet ylöspäin vedessä ja muuttuneet siten valtaviksi ja vaivaannuttaviksi pusseiksi. Bloomereja ei hyväksytty suorien housujen tapaan naisten yleisessä pukeutumismuodossa, mutta niistä tuli keskeinen osa urheiluvaatetusta 1800–1900-luvun taitteessa.¹²⁹

Bloomerien lisäksi naiset saattoivat pukea ylleen niin sanotut turkkilaiset housut eli leveälahkeiset housut, joiden ulkomuoto omaksuttiin erityisesti Lähi-idässä ja Aasiassa käytetyistä vaatteista. Vuonna 1911 Vogueissa tämänkaltaisia housuja nimitettiin haaremihameksi, joka loi löysällä leikkauksellaan täydellisen illuusion hameesta, vaikka kyseessä oli oikeasti kaksilahkeinen vaate.¹³⁰ Tämä ”kekseliääksi vilpiksi” kuvailtu housupari antoi naiselle mahdollisuuden pukeutua silmämääreisesti naiselliseksi miellettyyn vaatteeseen, joka todellisuudessa salli kylpemisen ja uimisen sujuvammin kuin jäykkään muotoon ommeltu hame. Naisten uimahousut tekivätkin eroa miesten vastaaviin olemalla usein väljät ja pussimaiset, ja niiden haaraosa riippui huomattavasti lähempänä polvia kuin raajojen alkupistettä. Vaikka nykypäivän katsojan silmiin tämänkaltaiset housut näyttävät peittäviltä, hävittivät ne historianutkija Patricia Marksinkin mukaan arvoituksellisuuden naisen ruumiin muodosta.¹³¹ Naisten housut olivatkin jatkuvien neuvotteluiden alaisia vaatekappaleita ja niistä tehtiin monenlaisia versioita. Vogueissa kerrottiin esimerkiksi naisten uimapukuja myyneestä ompelijattaresta, joka valmisti kömpelöiksi kuvailtujen bloomerien sijasta siistejä polvihousuja (engl. *breeches*). Niissä ei ollut tarpeetonta runsautta, ja siksi ne näyttivät samankaltaisilta kuin miesten uimahousut. Tiukaksi kuvaillut, hieman polven yläpuolelle laskeutuvat polvihousut olivat toimittajan mukaan mukavammat kuin hankalat bloomerit.¹³² Kuten sosiologi

¹²⁸ Yhdysvalloissa bloomereilla tarkoitettiin 1800-luvun puolivälissä ensiesiintymisen saaneita löysiä housuja, jotka nimettiin pukeutumisreformisti Amelia Bloomerin (1818–1894) mukaan. Bloomer aktivistiystävineen pyrki tutustuttamaan naiset 1800-luvun puolivälissä käytännöllisempään, turvallisempaan ja mukavampaan pukeutumistapaan, johon kuului pussimaisten housujen lisäksi niiden päälle laskeutuva ilmava tunika. Asun tarkoituksena oli vapauttaa naiset korsettien kiristyksestä. Becker 2017, 70–71; Warner 2006, 105–107; Thesander 1997, 98–99.

¹²⁹ Warner 2006, 108–109; Kennedy 2007, 19 ja 23. Polvihousuista käytettiin myös englanninkielisiä termejä *knickers* tai *knickerbockers*.

¹³⁰ Vogue Vol. 38, Iss. 1. 1.7.1911, 31.

¹³¹ Marks 1990, 188.

¹³² Vogue Vol. 38, Iss. 2. 15.7.1911, 29.

Diane Crane esittää, uimapuku antoikin sekä yläluokan että ylemmän keskiluokan naisille luvan pukeutua tavalla, joka olisi missä tahansa muussa paikassa katsottu tuohon aikaan sopimattomaksi.¹³³

Housujen osittaisen hyväksymisen ohella Yhdysvaltain kullatulla aikakaudella naisten pukeutumisessa tapahtui muita muutoksia, joiden myötä asukokonaisuudet muuttuivat aiempaa käytännöllisemmiksi. Tiukat korsetit sekä pitkät ja painavat alus- ja päällishameet alkoivat siirtyä tällöin hiljalleen vaatekaapista historiankirjojen sivuille. Patricia Marksinkin mukaan yksinkertaistuva naisen asu uhkasi kuitenkin naisellisen naisen diskurssia herättäen pelkoa maskuliinisemmasta naisesta, joka hylkäisi kodin piirin ja siirtyisi kaksilahkeisena julkiseen elämään.¹³⁴ Maskuliinisiksi mielletyt vaatteet, materiaalit ja leikkaukset saivatkin odottaa vielä vuosisadan vaihteen ylitse ennen niiden hyväksymistä laajemmin osaksi naisten pukeutumista.

Tätä ennen monet naiset sonnustautuivat naisellisuutta korostavaan prinsessatyyliseen uimamekkoon, josta tuli suosittu uimapukumalli 1800-luvun lopussa. Prinsessatyylillä tarkoitettiin uima-asua, jossa alushame ja -housut yhdistettiin yhdeksi vaatekappaleeksi alusvaatteiden tapaan. Asuun kuului päällyshame, joka napitettiin vyötärölle säädylisyyden vuoksi, mutta poistettiin veteen menemisen ajaksi.¹³⁵ Samaan aikaan hameen alle sijoitetut housut lyhenivät. Ne olivat joko pituudeltaan yhteneväisiä hameen helman kanssa ulottuen polveen saakka tai hieman helmaa pidempiä, mikäli se jäi muutaman tuuman polven yläpuolelle.¹³⁶ Naisten uimapukumuodin uudistuksia analysoitiin Harper's Bazarissa heinäkuussa 1897:

*Tyylit ovat muuttuneet kokonaan muutaman viime vuoden aikana, kun säädylisiksi ja muodikkaiksi katsotut pitkät housut ja lyhyet hameet ovat tehneet tilaa täpärästi polven yli ylettyville runsaille hameille sekä pitkille sukille. Tämänkaltaisen uimapuku voi olla pohjimmiltaan siveä, mutta samaan aikaan sekä tyylikäs että asianmukainen.*¹³⁷

Muutokset takasivat näin ollen naisen asun keskeisinä tukipilareina pidetyt merkitykset säädylisyydestä ja viehättävyydestä. Hameen helmojen lyhentyessä pitkistä sukista tuli keskeinen osa yhdysvaltalaisista uimapukumuotia. Sukat korvasivat osittain alushousujen käytön 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, mikäli hameen helman pituus sen salli. Euroopassa sukkia tavattiin sen sijaan harvemmin rannoilla. Kesällä 1894 Vogue Euroopasta käsin työskentelevät toimittajat kuitenkin

¹³³ Crane 2000, 115.

¹³⁴ Marks 1990, 147.

¹³⁵ Lenček & Bosker 1989, 33.

¹³⁶ Godey's Magazine Vol. CXXIX, No. 770. 8/1894, 230; Vogue Vol. 16, Iss. 6. 9.8.1900, 93; Vogue Vol. 19, Iss. 26. 26.6.1902, 742; Vol. 20, Iss. 9, 28.8.1902, 285.

¹³⁷ *The styles have entirely changed within the last few years, and the long drawers and short skirts that were considered modest and fashionable have given place to full skirts reaching just below the knee, and long stockings; and thus attired, the costume can be essentially modest, and at the same time both smart and becoming.* Harper's Bazar Vol. XXX, No. 27. 3.7.1897, 543.

raportoivat, että sukkamuoti oli alkanut vaikuttaa myös Ranskassa. Eräs toimittaja kirjoitti ranskalaisiin kylpijöihin liittyen, että ”yhä tänä päivänä enemmistöllä on paljaat jalat, mutta minun on pakko lisätä, että syy sukkien suosioon johtuu siitä, että ne ovat siveät – päinvastoin.”¹³⁸ Sukkia saatettiin pitää siis viettelevän viehättävänä, mikä houkutteli naisia käyttämään niitä.

Vaikka ihoa myötäilevät sukat peittivät naisten sääret, kiinnittivät ne myös huomion niihin: siinä missä uimahousut kätivät jalat sisäänsä, paljastivat sukat niiden todellisen muodon. Uimapukujen lailla sukissa suosittiin tummia värejä, koska ne eivät paljastaneet lävitseen valoa.¹³⁹ Siveyden lisäksi jalkojen peittämistä perusteltiin niiden vähemmän viehättäviin piirteisiin vedoten. Esimerkiksi Voguen Pariisin kirjeenvaihtaja toivoi vuonna 1894, että yhdysvaltalainen tapa pukea sukat yleistyisi Euroopan maissa, joissa naisten jalat olivat hänen mukaansa ”huomattavan isoja, litteitä ja ruman muotoisia”.¹⁴⁰ Jalkojen peittämiseen liittyikin pyrkimys parannella naisen kehoa, jonka ei tullut esiintyä uimapaikoissa luonnollisena, paljaana koristeista.

Vaikka uimamekko sukkineen oli naiselle tavallisin uimapuvun muoto 1800–1900-lukujen vaihteessa, oli naisille silti yhä kaksilahkeisia vaihtoehtoja. Esimerkiksi heinäkuussa 1894 kirjoitetussa artikkelissa Voguen toimittaja kuvaili näkemäänsä punaisesta sarssista eli vahvasta villakankaasta tehtyä uimapukua, jonka alaosassa olivat hameen sijasta leveät pussihousut.¹⁴¹ Vuotta aikaisemmin ilmestyneen Voguen artikkelin mukaan tämänkaltaiset uimahousut tekivät rannalla nähtävät naiset inhimillisiksi ja luonnollisiksi, eivätkä he näyttäneet enää ”mustilta, punaisilta tai kirjavilta paholaisilta, kuten aiempina vuosina”.¹⁴² Toimittaja tarkoitti painokkaalla ilmaisullaan todennäköisesti sitä, että uudenlaiset housut olivat vähemmän viettelevän näköiset ja siksi sopivammat kuin aikaisemmat mallit.

Naisten uimapukuja luonnehtikin tulkintani mukaan tietynasteinen mallien runsaus ja monimuotoisuus. Asuja muokattiin sukupuolikäsitysten sallimissa kulttuurisissa rajoissa, ja pukujen avulla voitiin haastaa naiseuden vakiintuneita merkityksiä. Kuten Butler esittää, sukupuolen normatiivisuus rakennetaan mielestäni rajanvedon määrittelyn, torjunnan ja sisällyttämisen kautta.¹⁴³ Naisten uimapukuihin lisätyt maskuliiniset piirteet 1800-luvun jälkipuolella vaikuttivat nähdäkseni asujen muokkaamiseen naisellisimmaksi vuosisadan viime metreillä. Asu tai sitä kantava nainen ei

¹³⁸ *Even to-day the majority have their “jambs nues,” but I am forced to add that the reason that stockings find favor is now because they are modest – “au contraire”.* Vogue Vol. 4, Iss. 4. 26.7.1894, 52.

¹³⁹ Warner 2006, 77. Sukkia valmistettiin myös muissa väreissä, kuten roosaa ja violettiä yhdistävän malvan värisenä. Vogue Vol 2, Iss. 8. 19.8.1893, S8.

¹⁴⁰ – – – *where feet are notoriously large, flat and ill-shaped.* Vogue Vol. 4, Iss. 7. 16.8.1894, 108.

¹⁴¹ Vogue Vol. 4, Iss. 4. 26.7.1894, 52.

¹⁴² – – – *not like black, red or parti-coloured devils as they have been doing of late years.* Vogue Vol. 2, Iss 4. 22.7.1893, S6.

¹⁴³ Butler 1993, 3.

saanut muuttua liian miehiseksi, vaan vaatteen tuli yhä noudattaa sukupuolittuneen pukeutumisen tavoitteita. Naisten asuihin verrattuna miesten uimapuvut pysyivät verrattain samankaltaisina 1910-luvun puoliväliin saakka. Tulkintani mukaan aikalaiset kokivat, että miesten asut palvelivat tarkoitustaan. Tämä ajatus ilmenee esimerkiksi Voguen miesten uimapukuja käsittelevään artikkeliin vuonna 1904 kirjatussa huomiossa:

*On totta, että muotisesongit saattavat tuoda uusia värejä tai kuvioita markkinoille, mutta uimapuvun muodon ja muodin on pysyttävä samana siitä yksinkertaisesta syystä, että muutos ei ole mahdollista tai tarkemmin sanottuna muutokset eivät toisi asuun mitään parannusta.*¹⁴⁴

Tulkitsen, että haluttomuus muuttaa asuja linkittyi vahvasti sukupuoleen liitettyihin merkityksiin. Miehen uimapuku koettiin luultavasti jo tarpeeksi paljastavaksi ja peittäväksi, minkä takia sen laajamuotoista muokkaamista ei nähty mielekkäänä. Puku mahdollisti myös todennäköisesti sopivalla tavalla liikkumisen, mikä ei myöskään puoltanut tarvetta muotoilla asua uudelleen.

Katson, että julkisissa uimapaikoissa käytetyt uima-asut olivat keskeinen väline sukupuolen visuaalisessa ilmaisemisessa sekä ihmiskehon sukupuolittamisessa. Judith Butler esittää, että näköpiiriimme tulevat kehot saavat merkityksensä fyysisen olemuksensa lisäksi niistä diskursiivisista merkityksistä, jotka niihin liitämme. Ruumis sukupuolitetaan sen ulkoisten piirteiden kautta tunnistamisella ja nimeämisellä lyhyessä ajassa, kuin luonnostaan. Tämä johtuu Butlerin mukaan toistosta, jonka myötä tietyn tyyppiseen kehoon liitetään aina valikoidut käsitteet. Kohteen määrittäminen on osa rajojen asettamista sekä tunnetun normin tähdentämistä. Ruumiillisen materiaalisuuden sukupuolittuneisuus rakentuukin monimutkaisessa vallankäytön merkityskentässä, joka perustuu kehojen ehdoille ja eroille. Sukupuolitettut kehot tuotetaan täten performatiivisesti erottelulla, poissulkemisella sekä sisällyttämisellä.¹⁴⁵ Tulkitsen, että tutkimani aikana eläneiden aikaisten luodessa katseita toisiinsa uimapaikoissa, sukupuolittivat he näköpiiriinsä saapuneet ihmiset kehojen ulkoisten piirteiden sekä niiden kantamien vaatteiden perusteella. Naisten näyttävät ja ratkaisuiltaan monimutkaiset uima-asut osoittivat jo kauas heidän sukupuolensa, samalla lailla kuin miesten pukujen mutkaton muotokieli kertoi muille mieheyden merkityksistä.

Kuten olen tässä luvussa esittänyt, uimapuvun tarkoituksena oli muun pukeutumisen lailla ilmaista käyttäjänsä sukupuoli erityisesti näköaistin havaittavin keinoin. Uimapukuun pukeutuminen oli

¹⁴⁴ *It is true that each season may bring out something new in the way of color or marking, but the make or fashion must remain the same for the simple reason that no change is possible, or to be more exact, that no change could possibly be an improvement.* Vogue Vol. 23, Iss. 25. 23.6.1904, 798.

¹⁴⁵ Butler 1993, 2–8, 11.

arkipäiväinen teko, jonka kautta sukupuolen merkityksiä luotiin performatiivisesti. Tukevasti sukupuolitettuina asut vahvistivat biologialle ja heteroseksuaalisuudelle perustuvaa sukupuolijärjestelmää. Vaatteiden pukeminen ei kuitenkaan ollut valinta, jonka kylpijät pystyivät omaehtoisesti tekemään tai jättämään tekemättä, sillä näitä tekoja ohjasivat kulttuurisesti muodostetut mutkikkaat merkitykset. Vaikka ruumiin erojen pohjalta laaditut uimapukumallit vakiintuivat suhteellisen lyhyessä ajassa 1800-luvun jälkipuolella, loi asujen käyttöönotto mahdollisuuden sukupuolinormien toisin tekemiseen. Julkisista uimapaikoista muodostuikin tiloja, joissa kulttuurisia käytänteitä yhtäältä vahvistettiin, mutta toisaalta haastettiin. Liikkumiseen tarkoitettut vaatteet sallivat naisille uusia tapoja pukeutua, ja esimerkiksi naisten housujen käyttö horjutti vaateen vankkaa maskuliinista perustaa. Siitä, miten niin naisten kuin miestenkin tuli uimapuvuissa liikkua, ja miten ne yhtäältä mahdollistivat ja toisaalta estivät kehollista toiminnallisuutta, kirjoitan seuraavassa luvussa.

2.3 Liikkuvan kehon asu

*Meren kiehtovuus, monien samaan aikaan vedessä olevien uimareiden herättämä viehätys, aaltojen kohti vyörymisestä seuraava jännitys sekä fyysinen ponnistelu myötävaikuttavat koettuihin terveysvaikutuksiin. Henkilö ei tietoisesti pyri kuntoilemaan, mutta ympäröivät olosuhteet saavat hänet tekemään niin. Liikkuminen on usein niin tarmokasta, että vaikutukset alkavat jo vedessä ollessa, mitä seuraa kehon valtaava punoitus sekä tunne uusiutuneesta energiasta, kun mies vetäytyy pukuhuoneeseensa ja hieroo itsensä kuivaksi perusteellisesti.*¹⁴⁶

Näin vuonna 1877 Godey's Lady's Book and Magazinessa kuvattiin vedessä liikkumista, jonka katsottiin edistävän hyvinvointia sekä pitävän mielen vireänä. Uteliaisuus merellistä ympäristöä kohtaan sai kehon vaivattomasti liikkeelle. Uiminen ja kylpeminen tulivatkin suosituiksi liikuntamuodoiksi valkoisen yläluokan ja ylemmän keskiluokan keskuudessa 1800-luvun jälkipuolen Yhdysvalloissa. Tällöin ulkotiloissa suoritetuista fyysisistä harjoitteista muodostui keskeinen osa monien yhdysvaltalaisen arkea, kun edellytykset liikunnallisiin harrastuksiin laajenivat koskemaan yhä useampia. Vesiaktiiviteettien suosion kasvu liittyi täten laajempaan vapaa-ajan muutokseen.¹⁴⁷

¹⁴⁶ *The fascination of the sea, the attractions of many bathers in the water at the same time, the excitement attendant on the rolling in of the waves, and the exercise required in meeting them, contribute to the salutary effect that is experienced. Here the person makes no conscious effort to exercise, but the entire surroundings lead him to do so, and often so vigorous is the exercise that reaction commences while in the water, to be followed by complete redness of the surface and a feeling of renewed energy when he retires to the dressing-room and is thoroughly rubbed and dried.* Godey's Lady's Book and Magazine Vol. XCIV, No. 563. 5/1877, 461.

¹⁴⁷ Dulles 1965, 198–202.

Tässä luvussa keskityn uimapukujen ja liikunnan väliseen suhteeseen. Pohdin, miten asut ohjasivat vedessä liikkumista sekä miten ja miksi liikkuminen erosi sukupuolten välillä.

Tutkimissani aikakauslehdissä miehiä ja naisia kannustettiin uimataidon hankkimiseen ja harjoittamiseen seikkaperäisten ohjeistusten avulla. Tarkkaa tietoa siitä, milloin naiset alkoivat uida Yhdysvalloissa ei ole. Ensimmäiset kuvalliset lähteet vedessä aikaa viettävistä naisista ilmestyivät 1800-luvun puolivälin tienoilla.¹⁴⁸ Tällöin maassa vaikutti terveystiliike, joka pyrki valistamaan kansalaisia liikunnan hyvinvointia edistävästä hyödyistä. Naisia kehoitettiin toimettomuuden sijasta toiminnallisuuteen, ja yksi suositelluista liikkumismuodoista oli uiminen.¹⁴⁹ Tarkastelemisani lehdissä naisten kannustaminen jatkui läpi vuosisadan loppupuolen, ja esimerkiksi kesällä 1888 Godey's Lady's Bookissa naisia motivoitiin kokeilemaan uimista seuraavasti:

*Nyt kun ajatus urheilullisuudesta on tutustuttanut naiset lähes jokaiseen maan päällä harjoitettavaan lajiin, joista miehet nauttivat harrastuksina tai fyysisinä harjoitteina – ja nainen on todella osoittanut itselleen olevansa näissä monessa viehättävän taitava – niin miksi nainen ei löytäisi sitten tasavertaista iloa ja hyötyä myös vedessä suoritettavista lajeista?*¹⁵⁰

Miehiseksi koettuun uintiharrastukseen pyrittiin siis rohkaisemaan naisia, jotka olivat tulleet tutuksi näkyksi jo monen muun lajin kentällä. Naisten sisällyttäminen osaksi liikunnallista elämäntapaa näkyi vahvasti naisille suunnattujen lehtien sivuilla, kuten Vogueissa elokuussa 1895 julkaistussa artikkelissa, jonka kirjoittajan mukaan liikunnallisten aktiviteettien suorittaminen vaati niin nuorilta miehiltä kuin naisiltakin tarmoa, voimaa, innostusta ja kestävyyttä. Toimittaja jatkoi, että ”toiminnallisuuteen mukaan otettu nuori nainen täyttää nämä määreet rohkeasti, saaden hyvän osuuden menestyksestä ja kasvaen vuosi vuodelta kauniimmaksi liikunnan ja vapauden hyötyjen ansiosta”.¹⁵¹ Suoriutuminen kehollisista harjoitteista edellytti siis fyysisten tekijöiden lisäksi mielen lujutusta. Naisilla nähtiin olevan miesten kanssa yhtäläiset mahdollisuudet onnistua liikunnan harjoittamisessa, jonka uskottiin erityisesti naisten kohdalla kehittävänsä myös heidän ulkomuotoaan.

Nähdäkseni vedessä olemiseen liitettiinkin ajatus kauneudesta, jota edisti vesielementin puhdistava voima. Vuonna 1888 Godey's Lady's Bookissa uimista kehoitettiin täydellisimmäksi liikunnan

¹⁴⁸ Johns 1997, 59.

¹⁴⁹ Kidwell 1968, 12.

¹⁵⁰ *Now that the athletic idea has introduced to women nearly every form to terrestrial sport that is indulged by men for pastime or exercise – and she certainly has shown herself a graceful adept in many of them – why should she not find equal pleasure and benefit in aquatic sports?* Charles Richards Dodge: “Out-door Athletics for American Women – Aquatic Sports”. Godey's Lady's Book Vol. CXVI, No. 646. 6/1888, 512.

¹⁵¹ *The included woman is holding her own bravely, receiving her goodly share of success, and growing handsomer every year, because of the benefits of exercise and freedom.* Vogue Vol. 6, Iss. 5. 1.8.1895, 75.

muodoksi, sillä fyysisen kehityksen lisäksi sen yhtäläisiksi eduiksi nähtiin keuhkojen kehittyminen sekä yleinen puhtaus.¹⁵² Päivittäistä uimista tai kylpemistä pidettiin puhdistavana terveystekona, ja säännöllisellä peseytymisellä voitiin ehkäistä tartuntatauteja. Kesällä peseytyminen voitiin suorittaa ulkoilmassa tapahtuvan kylpemisen lomassa. Etenkin aamu-uinti koettiin terveelliseksi tavaksi aloittaa päivä kesäkuukausien aikana. The Ladies' Home Journalin toimittajan mukaan paras aika uimiselle olikin joko ennen aamupalaa tai aamulla kello seitsemän ja kahdeksan välillä.¹⁵³

Kansalaisten henkilökohtaisesta hygieniasta tuli keskeinen huolenaihe vuosisadan jälkipuolen aikana toimineessa kylpemistä suosineessa terveysliikkeessä, kun aikalaisymmärryksen mukaan pelkkä kasvojen päivittäinen peseminen ei riittänyt enää täyttämään puhtauden uusia määritelmiä. Koko kehon perusteellinen peseminen oli kuitenkin mahdollista useimmiten yhä vain varakkaammissa talouksissa, sillä suurimmalla osalla väestöstä ei ollut kelvollisia tiloja peseytymiselle. Huoli väestön hygieniasta johti Britannian esimerkin lailla kunnallisten kylpylöiden (engl. *swimming bath*) rakennuttamiseen Yhdysvaltain suurien kaupunkien tiiviisti asutetuille asuinalueille, joissa elintaso oli matala.¹⁵⁴

Julkisten kylpylöiden perustamista edistänyt Bostonin kaupunginjohtaja Josiah Quincy piti elokuussa 1898 *American Social Science Association* -seuran tilaisuudessa puheen, jossa hän rinnasti uimisen, peseytymisen ja moraalisen puhtauden toisiinsa. Hän esitti, että uiminen oli paras liikunnan muoto, koska liikkumisen lisäksi siihen liittyi olennaisesti puhdistautuminen. Quincyn mukaan liikuntaan ja terveyteen liittyvien laitosten tuli siksi olla kaupungin tärkeimpiä hankkeita, ja paikallisten uima-altaiden tarpeeksi lähellä kaupungin asukkaita. Kaupungin varojen käyttämistä vapaa-ajan kehittämiseen hän perusteli erityisesti nuorten yhdysvaltalaisien terveys- ja hygieniataitojen kouluttamisen tarpeella, sillä ruumiin terve kehitys vaikutti hänen mukaansa mielen oikeanlaiseen muokkautumiseen. Quincyn mielestä sivilisaation kehitys mitattiinkin siinä, miten se vastasi ihmiskunnan suurimpaan viholliseen: likaan. Kehon puhtaudesta huolehtiminen oli askel likaisuuden eliminoimiseen moraalista, ja tämä tulisi johtamaan myös itsekunnioituksen kasvamiseen.¹⁵⁵

¹⁵² Charles Richards Dodge: "Out-door Athletics for American Women – Aquatic Sports". Godey's Lady's Book Vol. CXVI, No. 646. 6/1888, 514.

¹⁵³ Ellen Le Garde: "Swimming for Girls". Ladies' Home Journal Vol. VIII, No. 9. 8/1891, 4.

¹⁵⁴ Kidwell 1968, 12; Lenček & Bosker 1989, 28; Lenček & Bosker 1998, 154. Julkisten kylpylöiden rakennuttaminen keskittyi Yhdysvalloissa 1800-luvun loppupuolelle ja hiipui vuoden 1915 jälkeen, kun uudistuneet asutuslait alkoivat vaatia asuinrakennusten sisälle sijoitettavia kylpyhuoneita. Täten kylpylöissä pesumahdollisuuksien takia asioivien kävijämäärät pienenivät. Kylpylät säilyttivät kuitenkin paikkansa kaupunkilaisten arjessa 1900-luvun puolellakin, sillä ne kohdensivat toimintaansa virkistysellisiin ja opetuksellisiin palveluihin. Williams 1991, 65, 75, 81–82.

¹⁵⁵ Quincy 1898, 236–239. Lika on kulttuurinen ja historiallinen käsite, ja siksi käsitykset siitä ovat muuttuvaisia. Quincyn puheen esimerkin lailla likalla ei tarkoiteta välttämättä jotakin silmin havaittavasti saastunutta, vaan sillä on myös monia vertauskuullisia merkityksiä. Likaisuus on perinteisesti yhdistetty niin epäjärjestykseen, köyhyyteen, kouluttautumattomuuteen kuin muihin normista poikkeavaksi määriteltyihin kategorioihin. Masquelier 2005, 10–11.

Puhtauden ei siis uskottu vaikuttavan vain ruumiilliseen hyvinvointiin vaan myös moraaliin. Kehosta huolehtiminen peseytymisen ja liikkumisen myötä edisti paitsi yksilön hyvinvointia myös kansakunnan tulevaisuutta.

Kohentuneiden peseytymismahdollisuuksien lisäksi julkiset kylpylät tarjosivat alemmille luokille mahdollisuuden nauttia vesiaktiviteeteista sekä oppia uimaan kunnan rahoittamien opettajien johdolla.¹⁵⁶ Lena Lenčekin ja Gideon Boskerin mukaan kylpylöiden rakennuttaminen oli merkittävä teko, sillä ne tarjosivat kylpemistilan niille, joilla ei ollut varaa taloudellisesti eikä ajallisesti matkustaa merenrantakohteisiin.¹⁵⁷ Kaupungin uima-altaissa uineilla henkilöillä ei ollut myöskään mahdollisuutta pukeutua muotilehtien mukaisiin uutuutta hohtaviin uimapukuihin. Historioitsija Jeff Wiltsen mukaan eri viikonpäivinä kylpeneet naiset ja miehet lainasivat kylpylöistä itselleen asun ja pyyhkeen.¹⁵⁸ Lenček ja Bosker puolestaan esittävät, että altailla näkyi sekalainen joukko improvisoituja asuja, jotka kylpijät olivat koonneet arkivaatteistaan.¹⁵⁹

Julkisten kylpylöiden lisäksi uimaopetusta tarjottiin seurapiirin suosimissa uimapaikoissa, kuten itärannikon Southamptonissa, jonka vuoden 1895 kesäsesongin uutuutena oli Voguen mukaan uinnin ilojen edistäminen uimataitoisten ohjaajien avulla.¹⁶⁰ Terveystä huolehtiminen ja hyvinvoinnin ylläpitäminen olivat merkittävä osa yläluokan kesänviettoa. Terveysvalistajat kehottivat lomailijoita erityisesti merivedessä uimiseen, koska sillä nähtiin olevan terveyttä edistäviä vaikutuksia.¹⁶¹ Ammattinaan uimaopetusta tarjoavien henkilöiden lisäksi naiset saattoivat hankkia lähiopetusta joltakin miespuoliselta tuttavaltaan, joka oli kokenut uimari. Godey's Lady's Bookissa kirjoitettiin vuonna 1888, että ”sadat naiset käyttävät tällaista opetusta edukseen joka kesä tullen erinomaisiksi uimareiksi”.¹⁶² Vaikka naiset nähtiin kykeneviksi uimataidon hallitsemiseen, mielsi lehden toimittaja silti miehet pätevimmiksi uinnin ohjaajiksi.

¹⁵⁶ Ellen Le Garde: "Swimming for Girls". Ladies' Home Journal Vol. VIII, No. 9. 8/1891, 4; Lenček & Bosker 1998, 154.

¹⁵⁷ Lenček & Bosker 1989, 38.

¹⁵⁸ Wiltse 2007, 62.

¹⁵⁹ Lenček & Bosker 1989, 28.

¹⁶⁰ Vogue Vol. 6, Iss. 1. 4.7.1895, iii.

¹⁶¹ Harper's Bazar Vol. XII, No. 34. 23.8.1879, 533; Martin & Koda 1990, 20. Esimerkiksi lääkäri Titus Munson Coanin mukaan merivedessä harrastettava liikunta auttoi hermostollisiin vaivoihin, heikkouden kokemuksiin ja luulotautiin. Titus Munson Coan: "Ounces of Prevention. Sea-bathing for Invalids". Harper's Weekly Vol. XXVIII, No. 1433. 7.6.1884, 363.

¹⁶² - - - *hundreds of ladies do avail themselves of such instruction every summer and become expert swimmers.* Charles Richards Dodge: "Out-door Athletics for American Women – Aquatic Sports". Godey's Lady's Book Vol. CXVI, No. 646. 6/1888, 514. Ensikertalaisten kanssa harjoittelua voitiin toteuttaa sekä kuivalla maalla että vedessä. Uimaopetuksessa hyödynnettiin tarvittaessa apuvälineitä, kuten köyttä tai vyötä, jotka sidottiin aloittelijan kehon ympärille ja kytkettiin joko altaan ulkopuolella sijaitsevaan hihnapyörään tai sauvaan, jota uimaopettaja piteli käsissään. Charles Richards Dodge: "Out-door Athletics for American Women – Aquatic Sports". Godey's Lady's Book Vol. CXVI, No. 646. 6/1888, 514–515; Ellen Le Garde: "Swimming for Girls". Ladies' Home Journal Vol. VIII, No. 9. 8/1891, 4.

Lehtiartikkelien lisäksi tyttöjä ja naisia kannustettiin liikuntaan kirjojen avulla. Yhdysvaltalainen kirjailija ja tennispelaaja J. Parmly Paret (1870–1952) julkaisi vuonna 1901 naisille suunnatun ohjekirjan, jossa hän opasti lukijoita naissukupuolelle sopiviksi katsottujen liikuntamuotojen, kuten golfin, tenniksen ja pyöräilyn pariin. Hyödylliseksi taidoksi luonnehdittu uiminen sai teoksessa oman lukunsa, jossa Paret kirjoitti, että vain pieni osa väestöstä osasi uida, ja tämä kosketti myös niitä miehiä ja naisia, jotka asuivat veden lähetyillä.¹⁶³ Paret ei tuo esiin lähdemateriaalia esittämälleen tiedolle, mutta todennäköisesti hän oli oikeassa, eikä suurin osa ihmisistä osannut vielä uida kunnolla 1900-luvun alussa, vaikka vesi oli kaiketi useammille jo tuttu elementti kesäisiltä kylpemiskerroilta. Veteen kokonaan upottautuminen ja syvemmälle meneminen olivat uimataidottomille luultavasti vieraita asioita, ja niin Paretin kuin lukemieni aikakauslehtien uimaohjeistuksissa toistuikin ensisijaisena pidetty neuvo olla pelkäämättä vettä. Paretin mukaan vettä ei tullut vierastaa, sillä riski uppoamiselle oli pieni, koska paikallaan pysyvällä ihmiskeholla oli taipumus kellua.¹⁶⁴

Nähdäkseni kylpemiseen ja uimiseen liittyneiden suositusten keskeisenä tarkoituksena oli kansalaisten tutustuttaminen osin vielä vieraana pidettyyn vesielementtiin. Aikakauslehdissä annettiin tarkkoja neuvoja muun muassa veden sopivasta lämpötilasta sekä vedessä vietetyn ajan riittävästä määrästä.¹⁶⁵ Yksi tapa kannustaa naisia uimataidon hankkimiseen oli uinnin muodikkuuteen vetoaminen, ja tässä vaatteet olivat tärkeä tekijä. Esimerkiksi Harper's Bazarin toimittaja ehdotti elokuussa 1879, että viehättäviksi tulleet uimapuvut olivat hyvä syy houkutella naisia vedellisten aktiviteettien pariin. Toimittaja näki myönteiseksi sen, että arkisia asuja muistuttavissa uimapuvuissa tapahtuva uimaan oppiminen oli samalla totuttautumista olemaan vaatteet päällä vedessä.¹⁶⁶ Mikäli naiset joutuisivat joskus syystä tai toisesta veden varaan, tietäisivät he miltä märät vaatteet tuntuivat ja osaisivat toimia tilanteessa oikein. Uimataidon nähtiin siis tuottavan ilon lisäksi merkittävää hyötyä turvallisuuden kannalta. Uiminen harjoitti valpasta läsnäoloa, sillä kuten Ladies' Home Journalissa kirjoitettiin: ”hyvä uimari on aina valmistautunut niihin moniin sattumiin, joille jopa kaikkein harkitsevaisimmat ovat alttiita”.¹⁶⁷ Parhaimmillaan taito koitui pelastukseksi onnettomuustilanteissa. Godey's Lady's Bookissa kiteytettiin, että taidon myötä

¹⁶³ Paret 1901, 58.

¹⁶⁴ Kyky kellua riippui tosin Paretin mukaan kunkin henkilön ruumiinrakenteesta ja massan koostumuksesta, sillä hänen mukaansa luut olivat vettä painavampia ja painoivat siksi kehoa kohti veden pohjaa, kun taas liha ja rasva kelluivat veden päällä. Täten laiha nainen tuli tehdä enemmän töitä pysyäksään pinnalla, kun taas tukevampi nainen kellui luonnostaan. Paret 1901, 60–61 ja 65–66.

¹⁶⁵ Esim. Godey's Lady's Book and Magazine Vol. XCIV, No. 563. 5/1877, 461–462; Godey's Magazine Vol. CXXXIII, No. 794. 8/1896, 224; Anna Odgen: “Our Girls”. Harper's Bazar Vol. XL, No. 8, 8/1906, 740–741.

¹⁶⁶ Harper's Bazar Vol. XII, No. 34. 23.8.1879, 533.

¹⁶⁷ - - - *that a good swimmer is always prepared for many of those contingencies to which even the most cautious are liable.* Ellen Le Garde: “Swimming for Girls”. Ladies' Home Journal Vol. VIII, No. 9. 8/1891, 4.

”nainen voi paitsi säilyttää oman henkensä myös joskus mahdollisesti pelastaa seuralaisensa tai ystävänsä hengen”.¹⁶⁸

Kylpemisen alati kasvava suosio ei ollut riippuvainen ihmisten kyvystä kannatella itseään vedessä, vaan moni tahtoi harrastaa vedessä oleskelua, vaikkei osannutkaan uida. Naisten uimapukeutumista tutkinut Maxine James Johns esittää, että uimataidottomuus aiheutti runsaasti hukkumiskuolemia 1800-luvun loppupuolella. Eniten niitä tilastoitiin kesäisin, minkä vuoksi kesäkuukausia nimitettiin lehdistössä liikanimellä ”hukkumiskausi” (engl. *drowning season*). Hukkumisia koitettiin estää kehittämällä uimaopetukseen ja pelastustilanteisiin soveltuvia välineitä ja vaatteita, kuten ilmalla täytettäviä kauluksia sekä puukorkeilla vuorattuja hameita.¹⁶⁹ Heikkoon uimataitoon liittyneet uhat käännettiin usein kannustavaksi voimaksi lukemissani lehdissä. Esimerkiksi Harper’s Bazarissa kirjoitettiin, että sekä naiset että miehet olivat yhtä suuressa riskissä veden vaaroille, mutta samaten tasavertaisesti kykeneviä ottamaan elementin haltuunsa.¹⁷⁰

Ladies’ Home Journalin lukijoita kehoitettiin elokuussa 1891 julkaistussa terveys- ja hyvinvointiohjeita tarjoavassa artikkelissa kylpemään joka aamu meressä. Suositukseen tehtiin kuitenkin yksi poikkeus, sillä toimittajan mukaan ”toisinaan naisten ei pitäisi ajatella uimista.”¹⁷¹ Tällä tarkentamattomalla merkinnällä kirjoittaja viittasi luultavasti tavallisesti julkisesti vaiettuun aiheeseen eli kuukautisiin, joiden aikana naisten ei ollut suotavaa kastautua – etenkin kylmään veteen.¹⁷² Naisten lisäksi miehet olivat alttiita kylmän veden pelätyille haittavaikutuksille, ja kylmettymisvaara vaikutti myös suositeltuihin pukeutumiskäytänteisiin. Harper’s Weeklyssä vuonna 1884 uimaohjeita aloittelijoille antanut lääkäri Titus Munson Coan ohjeisti lukijoita, ettei aikaa saanut hukata vaatteiden vaihdon ja veteen menemisen välissä, sillä kylpijän kehosta haihtui tällöin lämpöä. Coanin mukaan vedestä lähtiessään oli niin ikään tärkeää mennä riisuutumaan ja kuivaamaan itsensä mitä pikimmiten, sillä asiassa saamattomat ja märeissä uimapuvuissaan viipyilevät olivat vaarassa

¹⁶⁸ - - - one will be enabled not only to preserve her own life, but sometime, possibly, to save the life of a companion or friend. Charles Richards Dodge: “Out-door Athletics for American Women – Aquatic Sports”. Godey’s Lady’s Book Vol. CXVI, No. 646. 6/1888, 515.

¹⁶⁹ Johns 1997, 41–44, 50–57.

¹⁷⁰ Harper’s Bazar Vol. XII, No. 34. 23.8.1879, 533.

¹⁷¹ *There are times when women should not think of bathing*. Dr. Andrew Graydon: ”To Keep Healthy This Summer”. The Ladies’ Home Journal Vol VIII, No. 9. 8/1891, 9.

¹⁷² Kuukautisten historiaa tutkinut historiantutkija Lara Freidenfelds kirjoittaa, että naiset pidättäytyivät kylpemisestä kuukautisvuodon aikana 1800-luvulla, sillä heidän kehojensa katsottiin olevan silloin erityisen herkkiä rasitukselle, kylmettymiselle sekä sairastumiselle. Kylmän veden uskottiin altistavan naisen vilustumiselle. Tämän pelättiin johtavan joko vakavampaan sairastumiseen tai kuukautisvuodon pysähtymiseen, jota pidettiin niin ikään sairauden merkinä. Vaikka huoli naiskehojen kylmettymisestä säilyi vahvana 1900-luvun alkupuolelle asti, hyväksyttiin menstruoivien naisten harkitsevaisesti toteutettu kylpeminen lämpimässä vedessä 1800-luvun loppupuolella, kun kuukautisverestä aiheutuvat hajut alettiin mieltää naisten säädyllisyyttä heikentäväksi tekijäksi. Freidenfelds 2009, 13, 87–88.

kärsiä vilunväristyksistä.¹⁷³ Ladies' Home Journalissa taas ohjeistettiin elokuussa 1891, että kehon lämmittämisen vuoksi uinnin jälkeen tuli juosta hetken aikaa reippaasti rannalla ennen suuntaamista uimakopin luo.¹⁷⁴ Tarkastelemissani lehdissä esitettyjen piirros- ja valokuvien mukaan uimapuvuissa jäätiin kuitenkin oleskelemaan kylpemisen jälkeen.¹⁷⁵ Nähdäkseni uimapaikkoihin liitetystä vapaudesta haluttiin täten nauttia mahdollisimman pitkään ennen siirtymistä taas jäykemmän etiketin mukaiseen elämään rannan ulkopuolella.

Kylpemiseen keskittyneet lomanviettopaikat muodostuivat tiloiksi, jotka vapauttivat lomailijat ainakin joistakin tavanomaisista käyttäytymissäännöistä. Lomakohteet sallivat etenkin naisille laajemmat mahdollisuudet ajanvietteisiin kuin mitä heille muutoin sopivaksi katsotut tilat pystyivät tarjoamaan. Niissä suotu sekauinti kohtasi kuitenkin joskus vastustavia mielipiteitä, sillä se tarjosi naisille ja miehille tilaisuuden liikkua sekä samassa tilassa että toisiaan koskettaen.¹⁷⁶ Itsenäisesti toteutetun kylpemisen ja uimisen lisäksi vedessä kuntoiltiin pareittain tai pienissä ryhmissä. Kuohuva meri tarjosi voimisteluun vireän ja alati muuttuvan ympäristön. Ulkoilmassa toteutettuun ajanviettoon ja liikuntaan keskittynyt yhdysvaltalainen *Outing* -aikakauslehti julkaisi kesällä 1902 yksityiskohtaisia kirjallisia ja kuvallisia ohjeita miehelle, miten voimistella aallokossa sulavaliikkeisesti sekä tuloksellisesti niin yksin kuin yhdessä naisparin kanssa. Yksi lehdessä esitelty liikesarja oli nostaa nainen kuvan 4 mukaisesti ylös ja aallon lävitse. Kuvatekstissä miestä neuvottiin seuraavasti: ”Kun aalto on aikeissa iskeytyä, käske naisen ponnahtaa ylös ja kallistua hyvin eteenpäin * * * työnnä hänet sen läpi.”¹⁷⁷

¹⁷³ Titus Munson Coan: ”Ounces of Prevention. Sea-bathing for Invalids”. Harper’s Weekly Vol. XXVIII, No. 1433. 7.6.1884, 363.

¹⁷⁴ Ellen Le Garde: ”Swimming for Girls”. The Ladies’ Home Journal Vol. VIII, No. 9. 8/1891, 4.

¹⁷⁵ Esim. Vogue Vol. 2, Iss. 7. 12.8.1893, 78; Vogue Vol. 39, Iss. 12. 15.6.1912, 23–27; Vogue Vol. 41, Iss. 11. 1.6.1913, 52.

¹⁷⁶ Aron 1999, 75–79.

¹⁷⁷ *As the wave is about to comb, tell her to spring up, and leaning well forward * * * push her through it.* Duffield Osborne: ”Surf Bathing”. *Outing* Vol. XL, No. 5. 8/1902, 525. Merkinnät alkuperäisestä kuvatekstistä. Tulkitsen tähtimerkit vaihtuvan ajan merkiksi eli hetkeksi, kun aalto iskeytyy kuntoilijapariin.

Kuva 4. Ohjeita aallokossa kuntoilemiseen. Outing 8/1902, 525.

Miehen ja naisen kehojen tiivis yhteistyö oli mitä keskeisin liikkeen onnistumisen kannalta. Miehen tehtävänä oli pitää naisen vyötäröstä tukevasti kiinni, samalla kun nainen tukeutui käsillään miehen olkapäihin. Harjoitus oli kuin tanssia askelpareineen ja säännönomaisine liikeratoineen.¹⁷⁸ Ohjeen mukainen kuntoilu salli vastakkaisten sukupuolten välisen läheisyyden tavalla, jota ei välttämättä muussa yhteydessä olisi katsottu sopivaksi. On syytä huomioda, että artikkeli on kirjoitettu miehen näkökulmasta, eikä se tuonut esiin naisen toimijuutta harjoitteissa. Katson, että naisen tehtävänä olikin olla helposti nostettava, ja näin ollen mies sai naisen kehosta välineen voiman ja koordinaation harjoittamiseen. Lisäksi artikkelissa korostettiin, että parin valinnassa olla tarkka, jotta naisen kanssa kuntoileminen toteutuisi saumattomasti. Erityisen tärkeänä pidetty neuvo ohjeisti: ”älä koskaan lupaa naiselle, etteivät tämän hiukset kastu, koska tämänkaltainen lupaus johtaa vain pettymykseen ja

¹⁷⁸ Tanssinomaisen kuntoilun lisäksi aallokossa harjoitettiin varsinaisia paritansseja, kuten suosittua valssia ja polkkaa. Lenček & Bosker 1998, 142–143.

epäluottamukseen”.¹⁷⁹ Nainen nähtiin siis miestä turhamaisempana ja alttiimpana huolestumaan veden vaikutuksista omaan ulkonäköön.

Kuntoilua kuvaavan piirustuksen hahmoilla on yllään ajalleen tyypilliset uimapuvut, joista erityisesti miehen asu on näkyvillä. Miehen atleettinen keho korostuu puvun myötäillessä kantajansa vartaloa, ja yläosan hihattomuuden vuoksi miehen lihaksikkaat käsivarret tulevat selvästi esiin. Miehen vyötäröä koristaa vyö, kun taas naisen uumaa ympäröivät miehen kämmenet. Naisen keskivartalosta on ollut mitä ilmeisimmin helppo ottaa kiinni, koska se oli puvun kireän muotoillun takia ikään kuin valmis otteelle. Naisten uimapukujen käyttökelpoisuus vesiliikuntaan nousi ajoittain ajankohtaiseksi kysymykseksi. Naisten liikunnasta kirjoittanut J. Parmly Paret otti kantaa tähän seuraavanlaisesti:

*On erityisen tärkeää, ettei mihinkään tiukkaan pukeuduta uidessa, vaikka uimamekkoa pidettäisiinkin miten muodikkaana. Harjoittelu vaatii mitä suurimman vapauden, ja täten uima-asuun ei tulisi koskaan sisältyä korsettia, tiukkoja hihoja tai polven ylittävää hametta. Kaikkein tärkeintä on hartioiden vapaus, mutta mikä tahansa kehoa puristava häiritsee hengitystä ja selän lihaksia, kun taas pitkä hame – jopa vain muutaman tuuman polvien alapuolelle ulottuva – sitoo jalat jatkuvasti yhteen potkujen aikana.*¹⁸⁰

Muodikkaat mutta epämukavat uimapuvut häittäsivät Paretin kuvauksen mukaisesti uintisuoritusta. Hänen teoksessaan esitettiin valokuva työstä, joka oli pukeutunut kuvatekstin mukaan ”tarkoituksenmukaiseen uimapukuun”. Huolimatta Paretin esittämistä näkemyksistä kuvan asu oli ajalleen tyypillinen uimamekko kiristetyn vyötäröosan ja polveen asti ulottuvan hameen kera. Tämä kuvaa mielestäni hyvin sitä ristiriitaa, jonka mukaan naisen uimapuvussa tuli yhdistyä mahdollisuudet hyvinvointia edistävään liikuntaan sekä muun muodin ja moraalikoodiston määrittämät tavoitteet. Jälkimmäiset päämäärät veivät joka tapauksessa lähes poikkeuksetta voiton.

Vaikka miesten asut sallivat lähtökohtaisesti kehon suotuisamman liikkumisen, saattoivat nekin tuottaa epämukavia tuntemuksia. Vogueissa kirjoitettiin vuonna 1908, että miesten uimahousut, jotka eivät istuneet kohtuullisen tiukasti tai ylettyivät yli polven, olivat kiistatta virhe sekä mukavuuden että ulkonäön kannalta.¹⁸¹ Löysät ja pitkät housut pullistuivat todennäköisesti vedessä ja hankaloittivat siten liikkumista. Housujen istuvuutta voitiin korjata vyöllä, mutta sen käyttöä ei

¹⁷⁹ Above all, never agree that a woman won't get her hair wet, for of such agreements come disappointment and distrust. Duffield Osborne: ”Surf Bathing”. Outing Vol. XL, No. 5. 8/1902, 523.

¹⁸⁰ It is particularly important that nothing tight should be worn while swimming, no matter how fashionable a dress may be for bathing. The exercise requires the greatest freedom, and a swimming costume should never include corsets, tight sleeves, or a skirt below the knees. The freedom of the shoulders is the most important of all, but anything tight around the body interferes with the breathing and the muscles of the back, while a long skirt – even one a few inches below the knees – binds the legs constantly in making their strokes. Paret 1901, 74.

¹⁸¹ Vogue Vol. 31, Iss. 24. 11.6.1908, 838.

pidetty aina suositeltavana, sillä naisten lailla miehiä ohjattiin välttämään kehoa puristavia vaatteita. Siksi vyö kehoitettiin riisumaan viimeistään uimaan mennessä.¹⁸² Ohjeistus osoittaa, että miestenkin uimapukeutumisessa oli eroja siinä, minkälaiset asut tai niiden osat sopivat enemminkin rannalle ja mitkä puolestaan varsinaiseen uimiseen.

Arja Turunen ja Anna Niiranen esittävät, että materiaallinen kulttuuri muodostaa keskeisen osan ihmisen toimintaympäristöstä ja muokkaa ihmisten tekoja, kokemuksia ja käyttäytymistä.¹⁸³ Yksi keskeisistä uimapukujen käyttökokemukseen vaikuttavista tekijöistä olivat niiden materiaalit. Kuten Patricia Campbell Warner esittää, uima-asujen muotoilemista ohjasi erityisesti kysymys siitä, miten peittää vaatetuksen avulla kastunutta kehoa, jonka muoto uhkasi tekstiilikerroksista huolimatta paljastua muille, kun märkä kangas takertui ihoon kiinni.¹⁸⁴ Turusen ja Niirasen huomion mukaan ihminen tuntee päällään olevat vaatteet sekä aistii niiden materiaalit ja leikkaukset.¹⁸⁵ Mitä tuntemuksia uimapuvut aikaansaivat kehoissa? Todennäköisesti ne tuntuivat auringon paisteessa tukahduttavilta ja kastuessaan raskailta, sillä kankaat olivat tyypillisesti paksuja ja jäykkiä. Kastuessaan niistä tuli entistä painavampia, ja märkä uimapuku painoi useita kiloja.¹⁸⁶ Aikakauslehdissä ohjeistettiin, ettei naisen tai miehen asuun tullut käyttää yhtään sen enempää kangasmateriaalia kuin oli välttämätöntä, sillä mitä enemmän kangasta asussa oli, sitä painavammaksi se tuli veden kyllästämänä.¹⁸⁷

Uimapuvut tehtiin samoista materiaaleista kuin muut vaatteet, ja siten materiaalivalintoihin vaikuttivat niin saatavilla olevat vaihtoehdot kuin näkemykset niiden soveltuvuudesta veteen. Pukujen materiaaleista käytiin runsaasti keskustelua lehdistössä, jossa perusteltiin eri kankaiden käyttökelpoisuutta. Eduiksi katsottiin keveys, ilmavuus ja kestävyys: hyvä materiaali hylki vettä, kuivui nopeasti ja oli läpinäkymätön. Miesten asuissa suositettiin yksinkertaista linjaa materiaaleissa, ja ne valmistettiin pääsääntöisesti villakankaasta, joka toi lämpöä ja suojaa kylpijälle. Tiivis villakangas imi kuitenkin runsaasti kosteutta itseensä, minkä takia villaiset uimapuvut olivat märkinä luultavasti hajultaan tunkkaisia.

¹⁸² Vogue Vol. 19, Iss. 26. 26.6.1902, 747; Vogue Vol. 23, Iss. 25. 23.6.1904, 798.

¹⁸³ Turunen & Niiranen 2019, 24.

¹⁸⁴ Warner 2006, 61.

¹⁸⁵ Turunen & Niiranen 2019, 43.

¹⁸⁶ Yhdysvaltain itärannikon lomailukulttuuria tutkinut Jon Sternass arvioi, että uimapuvut painoivat melkein 7 kiloa (15 paunaa). Sternass 2001, 252. Muodintutkija Christine Schmidin mukaan naisen asukokonaisuus saattoi painaa märkinä jopa yli 13 kiloa (30 paunaa). Schmidt 2012, 7.

¹⁸⁷ Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII, No. 493. 7/1871, 44; Vogue Vol. 16, Iss. 2. 12.7.1900, 30. Naisen uimapukuun kului kangasta eri aikakauslehtien tekemien arvioiden mukaan aina viidestä jaardista (noin 4,6 metriä) kahdeksaan jaardiin (noin seitsemän metriä). Harper's Bazar Vol. III, No. 31. 30.7.1870, 483; Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII, No. 493. 7/1871, 44, 483; Vogue Vol. 15, Iss. 22, 31.5.1900, 384; Vogue Vol. 21, Iss. 22. 28.5.1903, 774. Miesten yksinkertaisempiin pukuihin tarvittiin todennäköisesti vähemmän kangasta.

Naisilla materiaalikirjo oli laajempi ja heille aikakauslehdissä esiteltiin runsaasti uusia vaihtoehtoja jo tunnettujen uimapukumateriaalien, kuten villan ja puuvillan, rinnalle. Koska monet paljon hyödynnetyt tekstiilit olivat haastavia niiden painavuuden vuoksi, pyrittiin tähän ongelmaan löytämään ratkaisu uusien innovaatioiden avulla. Vaihtoehtoja etsittiin muun muassa mohairista, satiinista, briljantiinista ja alpakkavillasta, joiden kehuttiin pysyvän märkinä kevyinä ja suorina.¹⁸⁸ Huonommiksi materiaaleiksi määriteltiin puolestaan flanelli ja sarssi, sillä niiden arvioitiin tulevan kastuessaan vain raskaiksi ja roikkuviksi.¹⁸⁹ Painavuudestaan huolimatta osa toimittajista piti sarssia varteenotettavana valintana, sillä se oli karhea, hylki vettä, eikä takertunut märkinä kiinni kehoon.¹⁹⁰ Myös flanellilla oli puolustajansa ja sitä voitiin haluttaessa kutoa ohuemmilla langoilla, jolloin kankaan painoa saatiin vähennettyä.¹⁹¹

Naisten asujen materiaalivaihtoehtojen runsaampi määrä tukee tulkintaani, että naisten puvuista pyrittiin tekemään näyttäviä, koska näin ne ilmensivät feminiinisyyttä. Kankaiden kerroksellisuus puolestaan palveli pyrkimystä kehon peittämisestä. Lenčekin ja Boskerin mukaan monista osista kootut uima-asut tarjosivat tosin heikot lähtökohdat uinnille, sillä hame, kengät ja muut asusteet haittasivat liikkumista.¹⁹² Asut eivät siten tukeneet naisten turvallista liikkumista, ja olivat joskus osasy s hukumistragedioissa. Tällöin asut koituivat naisten tuomioksi niiden rajoittaessa uimisessa tarvittavia liikeratoja. Esimerkiksi uimisessa vaadittavien laajaliikkeisten käsillä tehtävien vetojen tekeminen oli lähes mahdotonta jäykästä kankaasta ommellussa puvussa, jossa kädet eivät pystyneet nousemaan juurikaan olkapäälinjan yläpuolelle.¹⁹³ Miesten uimapuvut mahdollistivat väljemmällä muodollaan liikkeiden teon luultavasti huomattavasti paremmin. Vaikka miesten pukujen yläosaan kuuluivat yleensä esimerkiksi lyhyet hihat, sallivat ne käsien asianmukaisen liikuttamisen.¹⁹⁴ Hihallisten yläosien lisäksi miehillä oli mahdollisuus pukeutua hihattomaan pukuun, jota kehuttiin Vogueissa vaihtoehtoista mukavammaksi ja suuremman vapauden sallivammaksi.¹⁹⁵ Liikkuvuuden

¹⁸⁸ Vogue Vol. 2, Iss. 8. 19.8.1893, S8; Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, 14; Harper's Bazar Vol. XXX, No. 27. 3.7.1897, 543; Vogue Vol. 13, Iss. 21. 25.5.1899, 346; Vogue Vol. 38, Iss. 2. 15.7.1911, 29. Mohairiksi kutsutaan mohairvillasta valmistettua kangasta. Silkinkaltaista mohairvillaa tuotetaan pitkä- ja pehmeäkarvaisesta angoravuohen villasta. Satiini on valoa heijastava ja kiiltävä silkkikangas. Briljantiini on kevyt ja kiiltävä sekakuituinen kangas, jonka valmistukseen käytetään tyypillisesti puuvillaa ja mohairia. Alpakkavilla on kiiltävää ja kimmoisaa kangasta, jota valmistetaan alpakkakamelieläimen turkista. Byrde 1992, 182–183.

¹⁸⁹ Harper's Bazar Vol. III, No. 31. 30.7.1870, 483; Vogue Vol. 2, Iss. 8. 19.8.1893, S8. Flanelli on pehmeä, väljästi kudottu villainen kangas. Sarssi on vahva, villasta kudottu kangas. Byrde 1992, 183.

¹⁹⁰ Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, 14. Sarssi oli myös kestävä: se ei kutistunut tai menettänyt väriään tullessaan kosketukseen meriveden kanssa, kuten jotkut uimapuvuissa käytetyt kankaat. Harper's Bazar Vol. XXX, No. 27. 3.7.1897, 543.

¹⁹¹ Harper's Bazar Vol. XII, No. 29. 19.7.1879, 455.

¹⁹² Lenček & Bosker 1998, 189. Mikäli hame oli muusta asusta irrallinen, voitiin se poistaa uimisen ajaksi. Warner 2006, 71.

¹⁹³ Kennedy 2007, 26.

¹⁹⁴ Martin & Koda 1990, 54.

¹⁹⁵ Vogue Vol. 19, Iss. 26. 26.6.1902, 747; Vogue Vol. 25, Iss. 24. 15.6.1905, 864.

rajoittuneisuus tuottaakin valta-asemaa sukupuolen kategoriassa, kun vain miehet pääsivät liikkumaan kunnollisesti naisten asujen rajoittaessa heidän liikeratojansa.

Nähdäkseni aikalaiset tiedostivat naisten uimapukujen rajoittavuuden. Esimerkiksi Voguen uimapukuja käsittelevässä artikkelissa kirjoitettiin vuonna 1896, että ”epäilemättä uiminen ja sukeltaminen on paljon vapaampaa ilman niitä [korsetteja]”.¹⁹⁶ Heinäkuussa 1871 Godey’s Lady’s Book and Magazinen puolestaan ohjeistettiin, että puvun vyötärönauhan tuli olla mahdollisimman väljä, jotta se salli asianmukaisen vapauden uimarille. Vyötäröosan liikkumisvaran tärkeyttä perusteltiin seuraavasti:

*Kehon luonnolliset liikkeet vedessä ovat huomattavasti sulavalinjaisempia kuin täysin kuvitteelliseen erinomaisuuteen perustuvan kiristetyin ja keinotekoisien pienen vyötärön, joka on silmiinpistävästi ilmeinen ja ruma, kuten ovat punatut posketkin verrattuna todellisen terveyden ja kauneuden aikaansaamaan hehkuun.*¹⁹⁷

Naisen nähtiin siis liikkuvan viehkeämmin ilman vartaloa puristavia pukineita, jotka hämäsivät katsojaa kehon todellisilta piirteiltä sekä tekivät pilkkaa luonnolliselle sulokkuudelle. Tosiasiassa liikkumista rajoittava asu oli laajasti hyväksytty vaihtoehto naisten uimamuodissa. Vaikka naisia kannustettiin uimataidon hankkimiseen ja liikunnallisuuden pariin, hankaloitti säädylliseksi mielletty vaatetus turvallista uimista. Uima-asut tähtäsivätkin ensisijaisesti peittämään kehoa, jota ei ollut soveliaista esitellä muiden edessä. Kylpijät herättivät kuitenkin paljon huomiota sekä keräsivät monenlaisia katseita. Näihin katseisiin ja katsomisen tapoihin keskityn seuraavassa luvussa.

¹⁹⁶ - - - certainly one is much freer to swim and dive without them. Vogue Vol. 7, Iss. 24. 11.6.1896, 412. Lisää uimakorseteista luvussa 3.2.

¹⁹⁷ The natural movements of the body in the water are far more graceful than the wholly imaginary excellence of a braced-in waist, the artificial smallness of which is as strikingly marked and ugly, as rouge cheeks compared to the real bloom of health and beauty. Godey’s Lady’s Book and Magazine Vol. LXXXIII, No. 493. 7/1871, 44.

3. Kylpijät katseen alaisina

3.1 Kylpijöiden ulkonäkö arvostelun ja ihailun kohteena

Rannalla tunnetuksi tullutta kaunista naiskylpijää oli odotettu jälleen koko aamupäivä. Näyttäytyisikö hän tänään? Olisiko hänellä uusi asu, ehkäpä valkoinen tänä kesänä? Kenties näitä ajatuksia ajelehti Vogueen toimittajan mielessä ennen kuin hän kesällä 1901 kirjasi muistiin pian rannalle saapuneen naisen asun yksityiskohtineen. Odotetusta asukokonaisuudesta raportoitiin lehden elokuussa ilmestyneessä numerossa tälle yksinomaan omistetun kappaleen verran, joka alkoi seuraavasti:

*Newportin rannalla näyttäytyy silloin tällöin eräs keimaileva kylpijä, jonka uimapuku on leikattu pitkälti samaan tapaan kuin hänen muodikkaat iltapukunsa, ja kaikkien tarkkailevat silmät kääntyvät [häneen] joko ihailemaan tai löytämään vikoja.*¹⁹⁸

Nimettömäksi jääneen kylpijän asu osoittautui tällä kertaa menestykseksi. Hän pukeutui niin tyylikkäästi, että hänen vaatetuksensa ulkonäöstä, rakenteesta ja materiaalivalinnoista kerrottiin tarkasti Vogueissa – unohtamatta asusteiden kuvailua. Asukokonaisuuden esittelyn myötä lehden lukijat pystyivät halutessaan jäljittelemään tätä kehuttua vaatekertaa. Mikäli se ei olisi ollut tuolloin yhtä onnistunut, olisi siitä silti saatettu kirjoittaa lehdessä, tosin toisin sanankääntein. Tämän naisen keho asettui rannalle astuessaan monien muiden uimapukuun sonnustautuneiden henkilöiden lailla paikalla olevien arvioitavaksi. Kylpijöiden ja uimareiden pukuja, ulkonäköä, ikää ja kehoja ruodittiin 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa ilmestyneissä aikakauslehdissä, joissa uimapuvut sekä niiden kantajat saivat osakseen niin ihailua kuin karvasta kritiikkiä. Tässä luvussa tarkastelen rantoja arvoinnin paikkoina, joissa uimapukuihin pukeutuneet päätyivät tarkkailun kohteeksi. Lukua ohjaavat seuraavat kysymykset: miten uimapuvuissa esiintyneitä henkilöitä katsottiin julkisilla paikoilla sekä millä tavoin he mahdollisesti vastasivat katsojien asettamiin odotuksiin? Miksi kylpijät herättivät huomiota puvuissaan, ja minkälaista huomiota he saivat?

Yhdysvalloissa uimapaikat olivat 1800-luvun loppupuolella jo yleisesti yhteiskäyttöisiä sukupuolten kesken. Niissä aikaa viettivät niin ne naiset ja miehet, jotka olivat aikeissa mennä veteen kastautumaan kuin ne, jotka nauttivat muutoin veden läheisyydestä. Uimapaikoille tultiin viettämään lomapäiviä, levähtämään arjen kiireistä, harrastamaan liikuntaa sekä katsomaan muita paikalla olevia

¹⁹⁸ *On the beach at Newport, now and then, appears some coquettish bather, with her suit trimmed much in keeping with the modishness of her gowns, and the scrutiny of all eyes is turned either to admire or find fault.* Vogue Vol. 18, Iss. 6. 8.8.1901, 93. Seurapiirin suosimana kesäkaupunkina tunnettu Newport sijaitsee Rhode Islandin osavaltiossa Yhdysvaltain itärannikolla.

henkilöitä. Houkutteleva tekijä näissä paikoissa oli niitä hallitseva elementti eli vesi, jota joko voitiin katsoa etäältä tai jonne menemällä pystyttiin kokemaan erilaisia kehollisia kokemuksia. Vedessä kahlattiin, istuttiin, kastauduttiin, leikittiin, uitiin sekä liikuttiin muilla tavoin. Ymmärtääkseni suurin osa veteen menijöistä kylpi eli kastautui veteen ja liikkui vedessä niin, että ulotti jalkansa vielä tukevasti pohjaan.

Vuonna 1877 Harper's Bazarissa kirjoitettiin, ettei meressä kylpeminen ollut saavuttanut toistaiseksi suurta suosiota Newportin kaupungissa, jonka uimarannalla tavattiin pitkä rivistö uimahuoneita, mutta verrattain vähän kylpijötä. Lehden toimittajan mukaan kylpemisen sijaan kaupungissa vaikuttikin olevan tyylikkäämpää ajaa hevosrattailla rannan tuntumaan ja katsoa sieltä käsin niitä, jotka uskalsivat mennä veteen.¹⁹⁹ Tällöin kylpijöiden katsominen etäältä oli vielä suositumpaa kuin kylpemisen kokeminen omakohtaisesti. Harper's Bazarin raportissa ovatkin nähtävissä 1800-luvun lopulle ja 1900-luvun alulle tyypilliset kylpemiseen ja uimiseen liittyvät suhtautumistavat. Veteen meneminen saatettiin kokea uutena ja jännittävänä, mutta toisaalta kiehtovana ajanvietteenä, jonka tarkkaileminen herätti erilaisia tunteita ja toimi itsessään viihdykkeenä.

Vedessä harrastettavien aktiviteettien suosion kasvaessa kylpijöiden määrä lisääntyi rannoilla, ja näin myös Newportin rannat täyttyivät uimapukuisista henkilöistä 1800-luvun jälkipuolella. Uima-asut olivat tarkan silmäilyn kohteena ja saivat aikaan tunteikasta keskustelua läpi tutkimani ajanjakson. Vahvat mielipiteet kumpusivat tulkintani mukaan pitkälti asujen uutuudesta, sillä ne herättivät uteliaisuutta niiden muusta pukeutumisesta selvästi poikkeavan luonteen takia. Uima-asut olivat muuhun julkisesti toteutettavaan pukeutumiseen nähden ennen kaikkea paljastavia. Tämä saattoi aiheuttaa hämmennystä kylpijöissä, mikä vaikutti mahdollisesti heidän toimintaansa uimapaikoilla. Godey's Lady's Book and Magazinessa kylpijöiden reaktioita heidän kehojensa esillä olemiseen kuvailtiin seuraavalla tavalla vuonna 1872 ilmestyneessä fiktiivisessä tarinassa, joka kertoi kesäisistä kohtaamisista Narragansettin kaupungissa:

Arat kylpijät kiljuvat levottomasti samaan aikaan kuin aallot, jotka eivät kunnioita ihmistä, puolittain tukahduttavat heidät; ja sitten he ryntäävät pois vedestä, samalla yrittäen paeta niiden armottomien ilkimysten uteliaita katseita, jotka istuvat rannalla ja kritisoivat sekä kommentoivat kylpijöiden kauneutta ja puutteita, jolloin heille

¹⁹⁹ Harper's Bazar Vol. X, No. 35. 1.9.1877, 551.

[kylpijöille] *tulee vimmattu kiire uimahuoneelle, ja he kiihdyttävät aina vain vauhtiaan hengästyttäen samalla itsensä.*²⁰⁰

Aallokossa liikkumisen aiheuttaman jännityksen jälkeen kylpijät kohtasivat siis toisen jännityksen aiheen, kun he koittivat navigoida vikkellä vaatteiden vaihtoon tarkoitetuille uimahuoneille varoen samalla heihin luotuja kiinnostuneita katseita. Yhdysvaltalaiseen tapaan arvostella kylpijiä vaikutti nähdäkseni rakennustekniset valinnat, sillä kiinteät uimahuoneet sijoitettiin kauas veden tuntumasta, jotta korkeimmaakaan vuorovedet eivät ulottuisi niihin. Kylpijien tuli siten taittaa jopa joidenkin satojen metrien pituinen matka veteen ja takaisin. The Cosmopolitanin toimittajan mukaan uimahuoneiden sijoittelu oli syy siihen, miksi kylpemisestä muodostui Yhdysvalloissa julkinen ja yhteisöllinen aktiviteetti verrattuna esimerkiksi Euroopan maihin, joissa uimaan mentiin tyypillisesti liikkuvien uimahuoneiden avustuksella. Rannan poikki taitettu kävelymatka teki toimittajan mukaan yhdysvaltalaiset kylpijät tietoisemmaksi omasta ulkonäöstään ja vaatetuksestaan.²⁰¹

Uima-asut mahdollistivat niihin pukeutuneiden kehojen esittelemisen uudella tavalla niin miesten kuin naistenkin kohdalla. Kuten tutkielmani toisessa luvussa esitän, olivat miesten uimapuvut naisten vastaaviin verrattuna niukempia jättäen enemmän paljasta pintaa näkyviin. Naisten vartaloita pyrittiin puolestaan vaatettamaan säädyllisyyden ja tyylikkyyden nimissä. Harper's Bazarissa naisvartalon huolellista peittämistä kuvattiin vuonna 1879:

*Tänä kesänä suosituimmat uimapuvut on muotoiltu samalla periaatteella kuin prinsessatyyliset alusvaatteet, joissa yhtenäinen vaatekappale käärii koko kehon sisäänsä, ja tähän lisätty hame verhoaa ja piilottaa pukijansa raajat. Vyötäröosa avautuu edestäpäin ja on tiukasti napitettu, kaula-aukko on korkea ja hihat pitkät.*²⁰²

Kuvaus on osuva yhdysvaltalaisen naisten 1870-luvulla suosimille uimapuvuille, jotka käytännössä verhosivat kantajansa kehon jättäen lähinnä vain kasvot ja kämmenet paljaksi. Yhdysvalloissa uimapuvut olivat tuolloin peittävämpiä kuin Euroopassa, ja esimerkiksi Harper's Bazarissa

²⁰⁰ *Timid creatures, who shriek wildly as the waves, who are "no respecter of persons," half strangle them; and then the dash out of the water, when anxious to escape the curious gaze of those uncharitable wretches who will sit on the beach and criticise and descant upon the beauty or imperfections of the bathers, they make a frantic rush and precipitate themselves breathless into the bath-house.* An Idler: "Going to Narragansett". Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXV, No. 506. 8/1872, 161. Narragansett sijaitsee Rhode Islandin osavaltiossa Yhdysvaltain itärannikolla.

²⁰¹ Adams, J. Howe: "Bathing at the Continental Sea-Shore Resorts". The Cosmopolitan Vol. XIX. No. 2. 6/1895, 131–132.

²⁰² *The bathing suits most used this summer are cut on the same principle as the princesse under-clothing, with one continuous garment that envelops the entire figure, to which is added a skirt that drapes and conceals the limbs. The waist opens in front, and is closely buttoned; the neck is high, and the sleeves long.* Harper's Bazar Vol. XII, No. 29. 19.7.1879, 455. Prinsessatyylillä tarkoitettiin uimapukujen kohdalla 1800-luvun loppupuolella suosituksi tullutta naisten uimapukumallia. Se polveutui todennäköisesti 1870-luvulla esitellystä uudesta tavasta muotoilla alusvaatteita, jossa aluspaita ja -housut yhdistettiin yhdeksi vaatekappaleeksi. Kidwell 1968, 21; Kennedy 2007, 23–24.

kirjoitettiin vuonna 1870, että korkeita kauluksia sekä pitkiä ja tiukkoja hihoja pidettiin parhaimpina vaihtoehtoina Yhdysvalloissa, kun taas ulkomailla naiset jo jättivät käsivartensa rajoittamattomiksi ja vapaiksi liikkumaan.²⁰³ Muutama vuosi tämän jälkeen lehdessä kirjoitettiin, että Euroopassa suosittuja naisten uimapukumalleja oli pyritty tekemään suositummiksi myös Yhdysvalloissa. Tarve kääriä naiskeho kankaisiin ei ollut tosin vielä tällöin kokonaan hiipunut, sillä artikkelin mukaan parhaaksi nähtiin joka tapauksessa, että rannalle varattiin pari irtonaisia hihoja, jotka voitiin lisätä uimapuvun lyhentyneiden hihojen jatkeeksi joko napittamalla tai harsimalla. Ylimääräisten hihojen lisäksi kehoa voitiin peittää irtonaisella viitalla, joka sidottiin tiukasti kaulan ympärille.²⁰⁴

Vuosisadan kuluessa vaatimukset naisen vartalon miltei täydellisestä peittämisestä vähenivät Yhdysvalloissa, ja esimerkiksi Voguen toimittaja esitti tarkan kuvauksen viehättävänä pitämästään hihattomasta uimamekosta kesällä 1894.²⁰⁵ Uimapuvut muuttuivat näin naistenkin osalta hieman riisutummiksi, mutta esimerkiksi tutkielmani toisessa luvussa esittelemäni pitkät sukat kuuluivat naisten uima-asukokonaisuuteen Yhdysvalloissa vielä 1910-luvulla. Tulkintani mukaan naisten asujen monimutkaisemmalla luonteella pyrittiin suojelemaan heitä muiden katseilta. Naiset tasapainoilivat ruumiin paljastamisen ja peittämisen välillä, sillä liian riisuttu ulkoasu miellettiin herkästi sopimattomaksi. Näkemys vähäpukeisuuden paheellisuudesta tiivistyi Vogueissa vuonna 1899: “Maailmassa ei ole mitään pahempaa kuin tämä laajamittainen puolipukeisuus, joka ei jätä mielikuvitukselle epäilyksen häivääkään.”²⁰⁶ Naisten kehojen vaatettamisen ja esittämisen välisen suhteen tekee kuitenkin mielenkiintoiseksi ja jännitteiseksi se, että huolimatta naisten uimapukumuodin pyrkimyksistä peittävyYTEEN, oli muoti erityisesti varakkaampien naisten kohdalla hyvinkin koristeellista sekä täsmälliseen toteutukseen että ulkoiseen kauneuteen tähtäävää. Yksityiskohtaiset ja näyttävät puvut herättivät siis huomiota, vaikka ne pyrkivät toisaalta peittämään ne osat kehosta, joita ei ollut soveliasta esittää muille. Peittäviksi tarkoitetut asut kutsuivat siis katsomaan, eikä ruumiin verhoaminen estänyt sen arvostelemista, kuten osoitan tässä luvussa.

²⁰³ Harper's Bazar Vol. III, No. 31. 30.7.1870, 483.

²⁰⁴ Harper's Bazar Vol. VI, No. 29. 19.7.1873, 451. Viitan tarkoituksena oli tarjota vedestä nousevalle kylpijälle lämpöä, yksityisyyttä sekä suojaa tuulelta ja auringolta. Euroopassa yleisesti käytetyt kietaisuviitat ja kylpytakit eivät saavuttaneet yhtä suurta suosiota yhdysvaltalaisien naisten ja miesten keskuudessa. Asusteilla oli kuitenkin omat kotimaiset kannattajansa, joiden mukaan yhdysvaltalaisien tuli omaksua rantaviittojen käyttö häveliäisyyden ja esteettisyyden nimissä. Viittojen katsottiin soveltuvan erityisesti tilanteisiin, joissa kylpijä seurusteli arkivaatteisiin pukeutuneen henkilön kanssa. Viittojen vastustajien mukaan niiden käyttö oli vieras tapa, joka peitti turhaan kylpijoiden kehot näkyvistä. Harper's Bazar Vol. IV, No. 33. 19.8.1871, 521; Vogue Vol. 10, Iss. 7. 12.8.1897, viii; Vogue Vol. 14, Iss. 7. 17.8.1899, vi; Vogue Vol. 22, Iss. 1. 2.7.1903, 17; Vogue Vol. 23, Iss. 25. 23.6.1904, 798; Vogue Vol. 25, Iss. 24. 15.6.1905, 864; Vol. 27, Iss. 23. 7.6.1906, 904; Vogue Vol. 38, Iss. 1. 1.7.1911, 31.

²⁰⁵ Vogue Vol. 4, Iss. 2. 12.7.1894, 32.

²⁰⁶ *There is nothing worse in the world than this wholesale deshabelle, that leaves the imagination without even the faint shadow of doubt.* Vogue Vol. 14, Iss. 1. 6.7.1899, 11.

Sievien uimapukujen silmäilyä pidettiin viihdyttävänä ajanvietteenä, mutta kaikkia asuja ei koettu miellyttäväiksi. 1800-luvun jälkipuolella yleistyneet puvut saivat aikaan pelkällä olemassaolollaan näkemyksiä puolesta ja vastaan. Niiden herättämissä mielipiteissä tapahtunutta muutosta kommentoitiin Vogueissa vuonna 1897 uimapukuja käsittelevässä artikkelissa, jossa yhdysvaltalaisista urheilupukeutumisesta nimitettiin modernisuuden lippulaivaksi ja edistyksen osoittajaksi menneisyyden kapeista käyttäytymisnormeista. Artikkelin avasi niitä merkityksiä, joita uimiseen ja urheilupukeutumisen pioneeriksi kutsuttuun uimapukuun luotiin:

Kaikki se viha, jonka vanhoillisten miesten ja naisten joukko toteutti julkisilla mielipiteillään, singottiin sitä [uimapukua] kohtaan vuosi toisensa jälkeen, mutta se jatkoi olemassaoloaan sekä osoitti järkevyytensä ja säädyllisyytensä, kunnes asu voitti yleisen hyväksynnän ja teki tästä liikunnasta riemukkaan vapauden, terveyden ja mielihyvän lajin, ja tuli osaksi koristeellista kauneutta – näkymää, jota ihailla ja josta nauttia paviljongeilla, jotka on rakennettu upeiden hotellien alaisuuteen, joihin tuhannet kerääntyvät kaikilla Atlantin käytettävissä olevilla rannoilla.²⁰⁷

Uimapukujen kerrottiin siis ansainneen paikkansa liikunnallisessa pukeutumisetiketissä sinnikkäiden kylpijöiden ja uimareiden takia. Heidän periksiantamattomuutensa ansiosta puvut olivat tulleet laajasti hyväksytyiksi sekä tunnustetuiksi, mikä oli vaikuttanut myös uimisen arvostuksen kasvuun liikunnallisena lajina. Huomion kiinnittäminen asujen viehättävyyteen oli auttanut niin ikään lajin arvostuksen nousussa sekä luonut uuden harrasteen, joka keskittyi kylpijöiden katselemiseen.

Toisin kuin edeltävä Voguen edistykseen luotaava kuvaus uimapukujen hyväksymisestä antaa olettaa, ei asujen arvosteleminen päättynyt, vaikka julkisissa tiloissa kylpemisestä ja uimisesta tulikin laajemmin tunnustettu harrastus. Julkisesti esillä oleminen asetti uima-asuja pitäneet täten yhä myöhemminkin muiden arvioinnin alaiseksi. Visuaalisuutensa vuoksi pukeutuminen onkin erottamattomasti yhteydessä itsensä esittämiseen sekä esillä olemiseen sosiaalisissa tilanteissa. Historiantutkija Rob Schorman esittää, että ulkoisen vaikutelman merkitys kasvoi väkimäärältään kasvavassa ja kaupungistuvassa Yhdysvalloissa 1800-luvun loppupuolella, jolloin ihmisten arkielämä täyttyi uudentyyppisillä kohtaamisilla tuntemattomien henkilöiden kanssa. Tämä lisäsi niin kiinnostusta omaa ulkonäköä kohtaan ja itsensä esittämiseen parhain päin julkisilla paikoilla kuin

²⁰⁷ *All the wrath of the conservative body of men and women who made public opinion was hurled at it year after year, but it lived on and proved its good sense and decency until it won universal approbation, and made the sport a thing of joyous freedom, health and pleasure, and invested it with decorative beauty – a scene to admire and to enjoy which pavilions are built attached to great hotels where thousands gather on every available coast of the Atlantic.* Vogue Vol. 10, Iss. 4. 22.7.1897, vi.

tietoisuutta siitä, että muut saattoivat tehdä yksilöstä lopullisia arvioita pelkän ulkokuoren ja siihen liitettyjen kulttuuristen oletusten perusteella.²⁰⁸

Katson, että huoli arvostelluksi tulemisesta ja tietoisuus omasta ulkonäöstä oli vahvasti läsnä uimapaikoilla, joihin kokoontui tyypillisesti toisilleen sekä entuudestaan tuttuja että tuntemattomia ihmisiä. Pelissä oli oma maine, jota hyväksi katsottu puku saattoi kasvattaa ja epäonnistunut asu puolestaan alentaa. Naisen onnistuneen pukeutumisen resepti julkaistiin Vogueissa vuonna 1905:

*Uimapuvun tulee olla käyttökelpoinen, säädyllinen, ja siinä on oltava tietty määrä tyyliä. Kukaan nainen ei ole halukas tekemään itsestään karikatyyriä edes siksi lyhyeksi ajaksi, jonka aamuinen pulahdus vie.*²⁰⁹

Vaikka uima-asussa ei välttämättä esiinny kauaa, pyrittiin ulkonäön julkinen tyrmäys välttämään pukeutumalla aikakauslehtien tarjoamien ohjeiden mukaisesti. Huoliteltu ulkoasu ja yritykset mukautua ajan soveliaisuusvaateisiin eivät suojanneet kylpijiä arvostelevalta katseilta, mutta pystyivät estämään naurunalaiseksi joutumisen.

Tuntemattomien henkilöiden ohella ulkonäköön keskittyviä kommentteja saattoi saada omalta lähipiiriltään. Vuonna 1897 Vogueissa kuvattiin erään nimeltä mainitsemattoman, mutta suosituksi luonnehditun kesäpaikkakunnan katsomisen kulttuuria:

*Sivustakatsojien aamupäiväinen kohtaaminen tietyn tunnetun hotellin paviljongeilla houkuttelee takuulla tyylikkää miehet ja naiset yhteen kritisoidaan heidän ystäviään, jotka ovat vedessä. Sinä kellonaikana voidaan katsoa kauniita pukuja ja huolellista pukeutumista sekä tehdä yleisestikin suotuisia tai epäedullisia vertailuja vaatetukseen liittyen.*²¹⁰

Aamupäivä oli hyvä hetki muiden arvostelemiselle, sillä uimatunti²¹¹ sijoittui tyypillisesti aamu- tai iltapäivään. Vogueilla oli tapana raportoida kesäistä ajanviettoa yhdysvaltalaisen seurapiirin suosimisissa rantakaupungeissa, kuten itärannikon Newportissa ja Narragansettissä, joiden rantaelämään edellä esitetty havainto saattoi perustua. Tekstiotteessa ilmenee mielestäni hyvin se, kuinka kaikki henkilöt eivät tulleet rannalle nauttimaan vedessä oleskelusta, vaan tarkkailemaan

²⁰⁸ Schorman 2003, 13.

²⁰⁹ *A bathing suit must be serviceable, becoming, and possessed of a certain amount of style. No woman is willing to make a caricature of herself for even the short time consumed in a morning plunge.* Vogue Vol. 25, Iss. 25. 22.6.1905, 875.

²¹⁰ *A forenoon rendezvous of onlookers at certain well-known hotel pavilions is sure to draw smart men and women together to criticize their friends in the water. It is the hour of day when one may look for pretty gowns and careful dressing and draw favorable or unfavorable comparisons regarding clothes in general.* Vogue Vol. 10, Iss. 7. 12.8.1897, viii/C3.

²¹¹ Uimatunniksi (*bathing hour*) nimitettiin tunnista muutamaan tuntiin kestävästä ajanjaksoa, jolloin menttiin uimaan.

kylpijöitä kuivalta maalta käsin.²¹² Muiden ulkoisen olemuksen kommentoiminen nähtiin viihdyttävänä ajanvietteenä sekä myös sopivana sellaisena.

Yksityisen ja kasvokkain käydyn mielipiteidenvaihdon lisäksi kylpijät herättivät eloisaa keskustelua yhdysvaltalaisessa lehdistössä. Kaikissa tarkastelemissani aikakauslehdissä annettiin tarkkoja ohjeita uimapukeutumiseen. Yleensä niissä eriteltiin kauniiksi ja sopiviksi sekä rumiksi ja vältettäväksi määriteltäviä pukuja. Ajankohtaisten asujen esittelemisen lisäksi seurapiirilehti *Vogue*ssa arvioitiin eliitin jäsenten uimapukuja nimikoidusti. Ne kirjoitukset, joissa uimapukua pitäneen henkilön nimi julkaistiin, kirjoitettiin tämän kannalta positiivisessa sävyssä. Esimerkiksi tunnettu yhdysvaltalainen seurapiirihenkilö Mrs. Burke-Roche sai lehdessä heinäkuussa 1894 maininnan, kun hänen kerrottiin pukeutuneensa Narragansettissä ”ainoaan uimapukuun, joka oli lainkaan omaleimainen tai edes kaunis”.²¹³ Hänet kerrottiin nähdyn kesän muotiväreissä eli kokomustassa asussa sekä kirkkaan keltaisessa turbaanissa. Samalla lehti tuli todenneeksi, etteivät muut paikalla olleet kylpijät olleet pukeutuneet tarpeeksi tyylikkäästi. Katsominen, arvosteleminen ja kauneuden määrittelemineen niin katseiden, puheen kuin julkaistujen kirjoitusten kautta ovatkin kaikki vallankäyttöä, sillä arviot määrittelivät rajaa hyväksytyyn ja sopimattoman pukeutumisen välillä. Arvostelua toteutettiin lehdistössä sekä nimettömänä että omalla nimellä, ja se kohdistettiin niin nimeltä mainittuihin kuin mainitsemattomiinkin henkilöihin. Kauniiksi havaittuja asuja ja niiden kantajia kehuttiin siis *Vogue*ssa myös kirjoituksissa, joissa pukujen käyttäjien nimiä ei tuotu julkisuuteen.²¹⁴

Anonyymi arvostelu tarjosi kehujen lisäksi mahdollisuuden asujen ruotimiseen epäedullisemmassa valossa. The Ladies' Home Journalin toimittaja John Remley raportoi kesällä 1913 näkemiään naisten uimapukuja, jotka eivät olleet hänen mielestään yhtä epämiellyttäviä kuin hänen aikaisemmin näkemänsä, mutta saivat silti hänen ”hiuksensa nousemaan ylös”. Remley kirjoitti, että hänen ystävänsä oli nauranut hysteerisesti erälle purppuranväriselle uimapuvulle, ja toista uimapaikalla tavattua tyttöä hän luonnehti sanoen, ettei tätä voinut kutsua ”pieneksi, kainoksi kaunokaiseksi” viitaten tytön kehon kokoon. Suurimman osan näkemistään uimapuvuista Remley tuomitsi rumiksi

²¹² Paviljongilla istuskelun ohella kylpijöitä katselevat henkilöt saattoivat kuljeskella rannalla tai oleskella rantatelttojen varjossa. *Vogue* Vol. 2, Iss. 8. 19.8.1893, S8. Telttojen lisäksi rannoille kannettiin korituoleja, auringonvarjoja, penkkejä ja majoja. Näitä tuotteita mainostettiin *Vogue*ssa. Esimerkiksi vuonna 1900 rantatuoleja markkinoitiin niille, jotka eivät halunneet mennä veteen, mutta nauttivat meren katsomisesta lähietäisyydellä. *Vogue* Vol. 15, Iss. 25. 21.6.1900, 428.

²¹³ Mrs. Burke-Roche has worn the only bathing suit which has been at all distinctive or even pretty. *Vogue* Vol. 4, Iss. 2. 12.7.1894, C3. Mrs. Burke-Roche (1857–1947) oli ristimänimeltään Frances Ellen Work. Hän oli perijä sekä näkyvä seurapiirihenkilö New Yorkissa ja Rhode Islandin osavaltion kesäpaikkakunnilla. Mrs. Burke-Rochen onnistuneita asukokonaisuuksia kehuttiin useasti *Vogue*ssa, jossa hänet arvioitiin yhdeksi kauneimmaksi ilmestykseksi. *Vogue* Vol. 4, Iss. 3. 19.7.1894, iii.

²¹⁴ Esim. *Vogue* Vol. 14, Iss. 6. 10.8.1899, 90, *Vogue* Vol. 36, Iss. 3. 1.8.1910, 32. *Vogue* seurapiirien kylpemistä ja uimista käsittelevissä artikkeleissa alettiin myös esittää 1910-luvulla paparazzimaisia valokuvia uimapukuisista naisista ja miehistä. *Vogue* Vol. 39, Iss. 12. 15.6.1912, 23–27.

ja epäistuviksi. Tätä selitti osin se, että hänen mukaansa mikä tahansa uimapuku oli ruma ja epäistuva sen jälkeen, kun se on ollut vedessä. Tästä johtuen Remley halusi ”säätää lain esteettisyyden sekä säädyllisyyden kannalta, joka pakottaisi jokaisen tytön ja naisen menemään suoraan merestä uimahuoneelle, kun hänen aikansa vedessä on ohi, eikä hän saisi tulla näkyviin ennen kuin hän on kuivissa vaatteissa”.²¹⁵ Vaikka toimittajan painokkaissa näkemyksissä lieenee ollut huumoria mukana, tulee hänen kirjoituksessaan selvästi esiin se, ettei hän katsonut uima-asuja tai niihin pukeutuneita naisia suopeasti. Huomionarvoista artikkelissa on myös siinä ilmenevä sukupuoleen liittyvä valta-asetelma. Miestoimittajan oli hyväksyttävää kirjoittaa teksti, jossa tyttöjä ja naisia arvosteltiin suorasukaisesti. Remleyn artikkelissa kiteytyy mielestäni hyvin se, millä tavalla uima-asuihin pukeutuneiden henkilöiden, erityisesti naisten, ulkonäköä voitiin kommentoida Yhdysvaltojen laajalevikkeisissä lehdissä. Artikkelin osoittaa, kuinka kylpijien arvostelu oli sallittua ja jopa odotettua – herättiväthän heidän asunsa ja kehonsa paljon uteliaisuutta.

Nähdäkseni toisten tarkkailuun keskittynyt katsomisen kulttuuri ohjasi etenkin naiskylpijiä löytämään sekä halutunlaisen asun että tavan olla ja liikkua se päällä. Uimapukuihin pukeutuneet naiset omaksuivat silmälläpidon kohteena olemisen, mitä voidaan analysoida hyödyntäen maskuliinisen katseen (engl. *male gaze*) käsitettä. Se havainnollistaa sukupuolittuneita katsomisen tapoja, joiden avulla katsomisen kohteesta tehdään nimenomaan kohde: näky, jota tutkiskella, tiiraila ja luokitella. Vaikka naiset voivat miesten lailla olla maskuliinisten katseiden tuottajia, ovat he uimapukuisten naisten lailla tyypillisesti enemminkin niiden kohteita. Maskuliinisen katseen käsitteeseen kuuluukin näkemys siitä, että naiset oppivat tarkkailemaan omaa olemustaan maskuliinisen katseen kautta sekä mukauttamaan itseään tavoin, joka miellyttää miehistä silmää.²¹⁶ Vogueissa naisten tietoisuus itsestään kiteytyi vuonna 1897 kirjoitetussa huomiossa, jonka mukaan ”yksikään ballerina ei koskaan kipitä parrasvalojen eteen yhtä itsevarmana tai tietoisena omasta arvostaan ja ylivoimaisuudestaan kuin hyvin istuvaan uimapukuun sonnustautunut kaunis amerikkalainen nainen, joka lähtee rauhallisesti kävelemään kohti aaltoja tuhansien katseiden sekä voimakkaiden linssien avulla vahvistettujen silmäparien seurattessa häntä”.²¹⁷

²¹⁵ - - - *I'd like to pass a law, in the interests of esthetics as well as of propriety, that would compel every girl or woman to go straight from the sea to bathhouse when her time in the water is over, and not show up until she is in dry clothes.* John Remley: "Her Guardian's Letters: This Time He Writes About a Girl's Outing Clothes". *The Ladies' Home Journal* Vol. XXX, No. 8. 8/1913, 32.

²¹⁶ Ylivuori 2015, 70–71.

²¹⁷ - - - *no ballerina ever tripped down to the footlights with more aplomb, with more conscious self-appreciation and superiority than a pretty American well set up in her bathing suit before the gaze of a thousand eyes, reinforced by powerful lenses, as she calmly wends her way to take a breaker.* *Vogue* Vol. 10, Iss. 7. 12.8.1897, viii.

Uimapuvut olivat tulkintani mukaan muusta pukeutumisesta monella tapaa poikkeava vaatekerta, joka näytti muihin vaatteisiin verrattuna erilaiselta, oli suunniteltu tiettyyn omalaatuiseseen tarkoitukseen sekä muutti muotoaan käytön aikana vesielementin vuoksi. Asujen kastuminen vaikutti huomattavasti niiden ulkonäköön, ja puvuista tuli märkinä helposti roikkuvia, pussittavia sekä värisävyiltään tummempia. Toimittaja John Remleyn lailla joidenkin mukaan juuri asujen kastuminen teki niistä epämieluisia. Elokuussa 1894 Godey's Magazinen toimittaja ilmaisi tästä oman näkemyksensä:

*Tämän vuoden uimapuvut ovat tähän mennessä jo vettyneet läpimäräksi suolavedestä, ja koska ne ovat menettäneet jossakin määrin värinsä ja raikkautensa, voidaan niitä huoleti arvostella mitä ankarimmin kommentein.*²¹⁸

Uimapukuja voitiin arvostella siis armottomasti kesän lopussa, koska asut olivat jo menneet pilalle niiden ahkeran käytön takia. Uimapuvut kuluivat tosiaan käytössä, ja niiden värit heikentyivät ajan myötä. Vogueissa peräänkuulutettiin sitä, että uimapuku tuli tehdä laadukkaista materiaaleista, sillä muutoin se saattoi haalistua. Kunnolla valmistettu asu säilyi lehden mukaan kaksi sesonkia. Täten alkujaan mahdollisesti kalliimpi asu maksoi itsensä kestävytydessään takaisin. Pitkäikäisyyden puute yhdistettiin tehdasvalmisteisiin pukuihin, jotka valmistettiin lehden mukaan halvemmista ja huonolaatuisimmista materiaaleista. Siksi ne haalistuivat nopeasti ja näyttivät rumilta jo ennen kesän päättymistä.²¹⁹ Mikäli puvun hankkijalla ei ollut valinnanvaraa, kehoitettiin edullisempien materiaalien kohdalla suosimaan tummansinistä kangasta ennemmin kuin mustaa, sillä sinisen värin kerrottiin vain haalistuvan, kun taas musta muuttui ruskeaksi.²²⁰

Jotta kylpijät säästyisivät Godey's Magazinessa luvatuilta ankarilta kommenteilta, tuli heidän asunsa olla tulkintani mukaan riittävän tuoreen ja huolitellun näköinen. Vanha asu voitiin päivittää tarvittaessa ajankohtaiseksi uusilla asusteilla, kuten lisäämällä siihen uusi vyö tai kaulus.²²¹ Mahdolliseen arvosteluun varauduttiin uskoakseni uuden ja siistin puvun valinnalla. Vogueissa kestävän puvun merkitystä kommentoitiin vuonna 1903:

Lyhytikäiset, heikkolaatuiset uimapuvut ovat yliampuvia ja mauttomia, ja tähän kategoriaan kuuluu myös halpa alpakan villa. Täten paras käytäntö on ostaa jotakin

²¹⁸ *This year's bathing suits are by this time well drenched with salt water, and having in a measure lost their color and their freshness, may safely be commented on by the most savage critics.* Godey's Magazine Vol. CXXIX, No. 770. 8/1894, 230.

²¹⁹ Vogue Vol. 13, Iss. 21. 25.5.1899, 346.

²²⁰ Vogue Vol. 19, Iss. 23. 5.6.1902, 644. Varsinaisten asujen lisäksi värit saattoivat haalistua naisten uimapukeutumiseen kuuluneista asusteista. Tähän liittyen Vogueissa annettiin esimerkiksi neuvo, että päähän asetettava huivi tuli liottaa suolavedessä ennen käyttöä, jotta sen värit eivät valuisi pitkin kylpijän kasvoja ensimmäisen merikylvyn aikana. Vogue Vol. 17, Iss. 25. 20.6.1901, 436.

²²¹ Vogue Vol. 22, Iss. 2. 9.7.1903, 44.

*hyvälaatuista, vaikka se olisi hieman kalliimpaa ensisijaisesti, jolloin uima-asu on asianmukainen sekä kaunis koriste, ei maisemanpilaaja. Ihastuttavat naiset eivät koskaan näytä puoleensavetävimmiltä kuin onnistuneessa asussa, eivätkä koskaan yhtä vähän viehättäviltä kuin jos asu on päinvastaisella mallilla.*²²²

Sievä uimapuku katsottiin sijoitukseksi, joka takasi kauniin näyn rannalla, ja näin se tuotti iloa myös muille. Odotukset esteettisyydestä koskivat eritoten naisia, sillä kauneus oli keskeinen tekijä naissukupuolen rakentamisessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Kauneus ymmärrettiin tällöin naissukupuoleen olennaisesti kuuluvaksi ulottuvuudeksi ja sen tavoittelu naisen velvollisuudeksi. Naisen tuli ilmentää kauneutta koko kehollaan sekä herättää ulkoisen viehättävyytensä avulla muiden, etenkin miesten, huomio.²²³ Vaatimus esteettisyydestä kiteytyi Godey's Lady's Book and Magazinessa vuonna 1871 esitetyssä huomiossa, jonka mukaan uimapukuisten naisten tuli olla ”miellyttävän näköisiä heidän seuralaisilleen tai kenelle tahansa, joka tahattomasti näkee heidät”.²²⁴

Historiantutkija Lynn Hunt analysoi, että ennen 1800-lukua miehet olivat samalla lailla katseen kohteita kuin naisetkin, mutta huomio painottui naisiin pukeutumisen jyrkän sukupuolittumisen myötä. Naisista tuli katsomisen ensisijainen kohde, kun miesten vaatetuksesta karsittuja feminiinisiksi miellettyjä koristeita ja yksityiskohtia painotettiin entisestään naisten ulkoasussa.²²⁵ Koska viehättävyys ja näyttävyys luonnehtivat sekä naissukupuolta että naisten koristeellisia uimapukuja, keskittyi tarkastelemieni aikakauslehtienkin kommentointi naisiin. Mieskylpijöiden arvostelun vähäisempi määrä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö miesten ulkonäköä olisi kommentoitu paikan päällä uimapaikoissa tai myöhemmin painetuissa lehdissä. Miehet olivatkin tarkastelun kohteena, eivätkä he voineet esiintyä rannalla minkä hyvänsä näköisenä. Esimerkiksi Vogueissa todettiin vuonna 1894, että ”missä tahansa meren rannalla sijaitsevassa uimapaikassa miesten täytyy kiinnittää saman verran, ellei enemmänkin huomiota ulkonäköönsä kuin naisten, ja miehen odotetaan ilmentävän neljä kertaa kuuden jalan kokoisesta uimahuoneestaan näyttäen täydellisuuden ja moitteettomuuden huipentumalta.”²²⁶ Yläluokkaisten miesten huolitellun ulkonäön tärkeydestä kertoo lisäksi se, että samaisessa artikkelissa kerrottiin joidenkin miesten järjestävän

²²² *Perishable, flimsy bathing suits are extravagant and foolish, cheap alpaca becoming in this category. So the best policy is to purchase something good even if a little more expensive in the first instance, and let the bathing costume be becoming and an ornament, not a blot on the landscape. Lovely women never look more attractive than in a successful suit and never so lacking in attraction as where a costume is of the reverse order.* Vogue Vol. 21, Iss. 24. 11.6.1903, 839.

²²³ Steele 1985, 102–106.

²²⁴ - - - *rather pleasing ones, to their companions, or to anyone who inadvertently sees them* - - -. Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII, No. 493. 7/1871, 43.

²²⁵ Hunt 2000, 191–192.

²²⁶ *At any sea-shore watering place men have to pay quite as much if not more attention to their appearance than do the women, and a man is expected to emerge from a four-by-six bathing-house looking the pink of perfection and neatness.* Vogue Vol. 4, Iss 5. 2.8.1894, 79.

palvelijansa tuomaan heille kokonaan uuden ja puhtaan asun uimahuoneisiinsa.²²⁷ Näin vedestä nousseiden miesten ei tarvinnut vaihtaa takaisin samoihin vaatteisiin, joissa he olivat saapuneet uimahuoneelle, vaan he pystyivät jatkamaan päiväänsä raikkaassa asukokonaisuudessa uimapaikalta poistuessaan. Naisten lailla miesten tuli esittää itsensä rannalla säädyllisenä ja siistinä aina sinne tullessaan, siellä ollessaan sekä sieltä lähtiessään.

Yhdysvaltalaisista urheilupukeutumista tutkinut Patricia Campbell Warner esittää, ettei miesten kehoa syleilevä uimapuku herättänyt aikalaisissa minkäänlaisia tuntemuksia 1800–1900-lukujen taitteessa. Warnerin mukaan miehillä oli etulyöntiasema suhteessa naisiin, kun he pystyivät omaksumaan lyhyiden sortsien ja kädet paljastavien yläosien käytön osana uimapukeutumista ilman sosiaalista stigmaa.²²⁸ Olen eri mieltä väitteestä, sillä vaikka naisten uima-asut herättivät huomattavasti enemmän keskustelua, saivat uimapukuiset miehet osansa arvostelusta. Esimerkiksi Warnerin esiin nostama hihatton yläosa oli vaatekappale, joka sai useana peräkkäisenä vuotena palstatilaa Vogueen miesten uimapukuartikkeleissa. Paidan kerrottiin saavan aika ajoin kritiikkiä sen niukan olemuksen takia, mihin lehti vastasi puolustaen, että veteen soveltuvan asun tulikin olla paljastava.²²⁹ Kuten Arja Turunen ja Anna Niiranen esittävät, vaatteiden käyttötarkoitus ja konteksti määrittävät rajaa siveellisyyden ja siveettömyyden sekä alastomuuden ja pukeutumisen välillä.²³⁰ Vähäpukeisuus liitettiin yleensä intiimimpiin hetkiin ja yksityisempiin tiloihin vuosisadan taitteessa, mutta julkisesti suoritettu kylpeminen teki tähän poikkeuksen tuoden paljaat kehot selväpiirteisesti näkyviin. Miesten uimapuvuissa liikunta toimikin keskeisenä perusteluna uimapukujen paljastavuudelle.

Kylpijoiden katsomista käsiteltiin myös aikakauslehtien kuvituksissa. Uimapukuisten henkilöiden silmämääräinen havainnointi ikuistettiin kesällä 1894 Vogueissa yhden piirroskuvan muodostamassa itsenäisessä tarinassa (kuva 5).²³¹ Kuvassa kaksi vauraasti pukeutunutta naista katsovat rannalta käsin meressä telmiviä kylpijiä. Naiset käyvät kuvan alapuolelle kirjatun dialogin:

Faith: ”Jessie parka! Miten vanhalta hän näyttääkään uimapuvussaan.”

Carrie: ”Sen täytyy tuntua sinusta erittäin surulliselta, ottaen huomioon, että olet tuntenut hänet siitä lähtien, kun hän oli sylilapsi.”

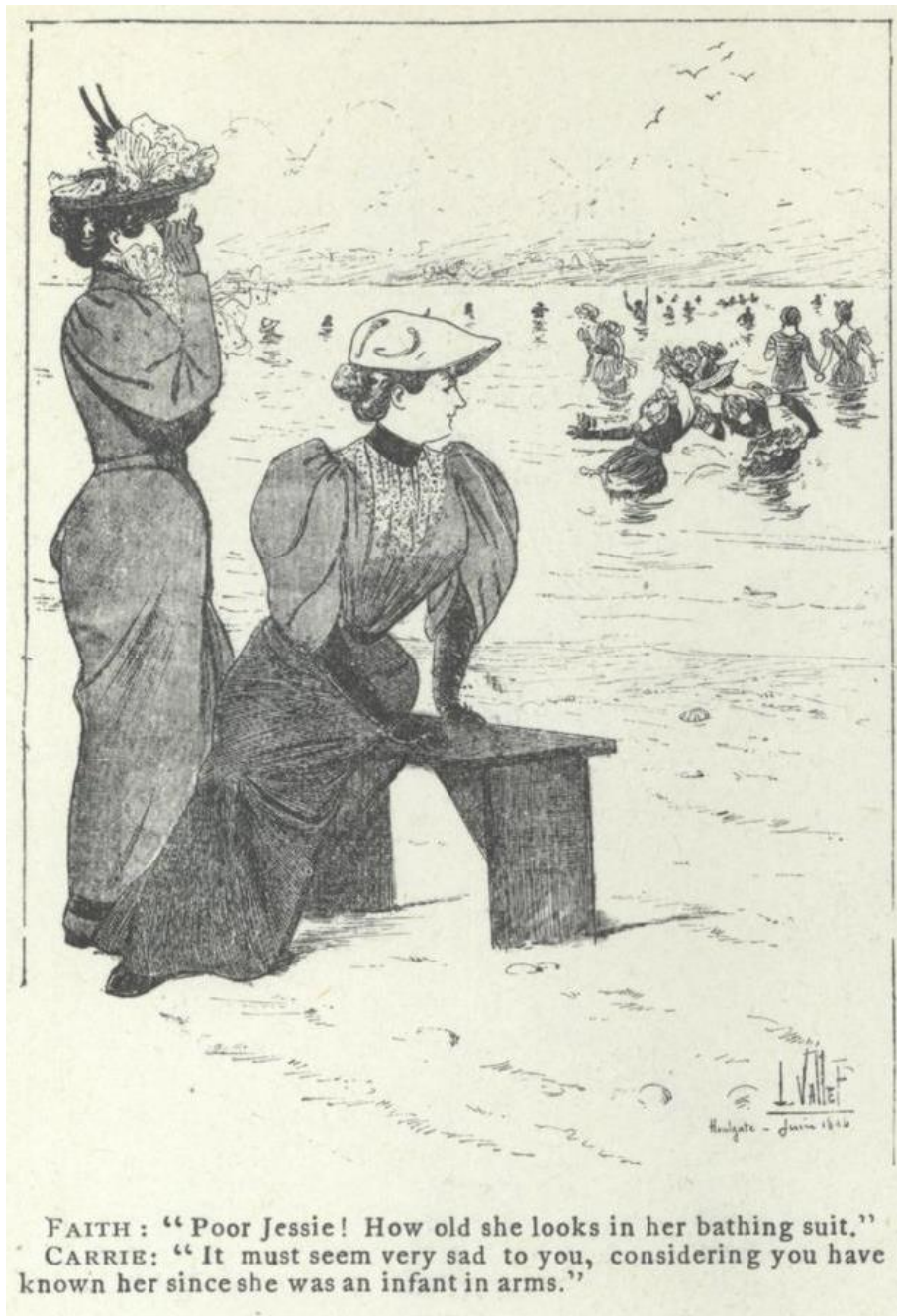
²²⁷ Vogue Vol. 4, Iss 5. 2.8.1894, 79.

²²⁸ Warner 2006, xix-xx ja 102.

²²⁹ Vogue Vol. 19, Iss. 26. 26.6.1902, 747; Vogue Vol. 22, Iss. 1. 2.7.1903, 17; Vogue Vol. 23, Iss. 25. 23.6.1904, 798; Vogue Vol. 25, Iss. 24. 15.6.1905, 864.

²³⁰ Turunen & Niiranen 2019, 29.

²³¹ Vogue Vol. 4, Iss. 6. 9.8.1894, 86.

Kuva 5. Kylpijöiden
kiikarointia.
Vogue 9.8.1894, 86.

Humoristisen kuvan etualalla sijaitsevien päähenkilöiden Faithin ja Carrien katseet ovat suunnattu vedessä katsojaan nähden etualalla toisiaan kohti kaartuviin naisiin, joilla on muihin meressä oleviin henkilöihin verrattuna koristeellisemmat asut röyhelöineen ja näyttävine hattuineen. Rannalle jääneet naiset ovat jättäneet tällä kertaa kylpemisen väliin ja tyytyvät vain arvioimaan vedessä ilakoivia ihmisiä kiikareiden avustuksella. Ehkäpä Faithin ja Carrien valintaan on vaikuttanut heidän sanailustaan ilmenevä korkeampi ikänsä, sillä iän ja kylpemisen yhteensovittaminen pohditutti joitakin tarkastelemieni aikakauslehtien lukijoita.

Tutkimani aikakauslehdet eivät sinänsä kerro aikuisten kylpijöiden tarkkaa ikäskaalaa, mutta lehdissä annettiin täsmennettyjä ohjeita vanhemmille lukijoille uimiseen ja uimapukeutumiseen liittyen.

Esimerkiksi nimellä Annie M. esiintyvä lukija kysyi vuonna 1911 The Ladies' Home Journalin ikää ja terveyttä käsittelevällä palstalla, oliko meressä kylpeminen hyvästä viisikymmentävuotiaana. Annie M. koki, että kylpeminen antoi hänelle tunnetta sinnikkyudesta. Kysyjä tuntuikin kaipaavan harrastuksellensa rohkaisua ja tunnustusta auktoriteettiasemassa olevalta henkilöltä. Tätä hän sai palstaa pitäneeltä lääkäri Lillian L. Bentleyltä, joka vastasi kannustavasti Annielle, että raikkaassa ulkoilmassa kylpeminen vain edisti terveyttä.²³²

Tulkintani mukaan iältään vanhempia henkilöitä ei ollut suljettu kylpemisen tai uimisen ulkopuolelle, ja molempia suositeltiin niin ikään iäkkäämmille. Täten kuvassa 5 esiintyvät Faith ja Carrie olisivat voineet halutessaan mennä veteen muiden mukana. Ikä vaikutti naisilla kuitenkin hyvän maun mukaiseksi mielletyn uimapuvun valitsemiseen. Esimerkiksi Voguen lukijoita ohjattiin punaisten uimapukujen osalta vuonna 1903, kun lehdessä kirjoitettiin, että ne sopivat vain lapsille ja olivat ”liian sensaatiomaisia hyvälle maulle aikuisten pukemina”.²³³ Iäkkäämpien naisten uimapukeutumista kommentoitiin Godey's Lady's Book and Magazinessa tätäkin suuremmin vuonna 1871:

*Yläluokkaisen naisen, joka ei ole nuori tai on väärän muotoinen, tulisi valita vähäeleinen vaate; samoin kuin niiden, jotka ovat luonnoltaan syrjään vetäytyviä ja omaavat herkäät tunteet. Nuoreksi ja huolettoman itsevarmaksi purjehtijaksi pukeutunut kovin tukeva ja neljäkymmenen väärällä puolella oleva nainen olisi vain naurettava. Yhtä järjetön olisi näky pitkästä, kulmikkaasta ja hyvin laihasta naisesta samoissa hepeneissä.*²³⁴

Yksinkertainen puku ilman koristuksia oli artikkelin mukaan varma valinta naiselle, joka ei täyttänyt ulkoisten ihanteiden määreitä. Toisenlaisessa asussa iältään vanhempi tai keholtaan ihanteesta poikkeava tekisi itsestään vain naurunalaisen. Nuorille ja hoikemmille naisille uimapukeutumisen säännöt olivat sen sijaan laajemmat, ja Godey's Lady's Book and Magazinen artikkeli jatkuikin heille osoitetuilla pukeutumisohjeilla, joissa heille suotiin lupa pukeutua näyttävämpiin uimapukuihin.²³⁵ Ihanteen mukaiset kehot säästyivät todennäköisesti karvaimmilta arvioinneilta, mutta normista poikkeavien tuli varautua ulkonäkönsä ruotimiseen.

²³² Dr. Lillian L. Bentley: "How Can I Keep Young? A Department Conducted by Dr. Lillian L. Bentley". The Ladies' Home Journal Vol. XXVIII, No. 12. 7/1911, 43.

²³³ - - - too sensational for good taste when worn by grown-ups. Vogue Vol. 22, Iss. 6. 6.8.1903, viii.

²³⁴ A lady, not young, or ill-shaped, should choose a plain garment; as also will those of retiring disposition and delicate sentiment. A very stout woman, on the wrong side of forty, attired as a jaunty young sailor, would be ludicrous. Equally absurd would a tall, angular, very thin lady seem in like adornments. Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII, No. 493. 7/1871, 43.

²³⁵ Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII, No. 493. 7/1871, 43.

Miesten iän ja uimapukeutumisen yhteensovittamisesta kirjoitettiin lehdistössä vain pienten huomautusten verran.²³⁶ Tämä johtunee siitä, että ikä ja sen mukana tuomat muutokset kehossa määrittivät naisten käytöstä ja pukeutumista laajemmin. Naisen soveliaan uimapuvun määrittäminen kytkeytyykin mielestäni muuhun pukeutumiseen, jossa iällä oli niin ikään väliä. Penelope Byrden mukaan henkilön status ja sen mukainen pukeutuminen määrittyivät luokka-aseman, varallisuuden sekä ammatin lisäksi iän ja aviosäädyn mukaan. Näistä jälkimmäiset vaikuttivat etenkin naisten pukeutumiseen, sillä heidän vaatetuksensa oletettiin kertovan kantajiensa iän ja aviosäädyn, jotka linkittyivät toisiinsa. Naimattoman naisen kuului pukeutua nuorekkaasti, sievästi ja viattomasti, koska näin hän viesti maailmalle olevansa vapaa ja valmis avioitumaan. Avioliittoon astuminen oli merkittävä muutos naisen elämässä, sillä tällöin hän sai oman taloutensa huollettavakseen ja varmisti paikkansa yhteiskunnassa. Avioituminen toi naiselle vapauden laittaa kalliimpiin ja näyttävämpiin asuihin, jotka kertoivat muille aviomiehen omaisuuden koosta. Naisen vanhetessa hänen oletettiin pukeutuvan hienostuneesti ja arvokkaasti sekä välttävän muotihullutuksia, sillä liian nuorekkaasti pukeutuneita katsottiin pahalla silmällä.²³⁷ Kenties kuvassa 5 esiintyvät Faith ja Carrie tyytyivätkin kiikaroimaan kylpeviä tuttaviaan, koska katsoivat vedellisten aktiviteettien olevan liian nuorekkaita omaan asemaansa nähden. Iän lisäksi kehon koko ja muoto olivat tärkeitä tekijöitä oikeanlaisen uima-asun valinnassa. Minkälaisia ihanteita ja normeja uimapukuisten kehojen odotettiin omaksuvan ja toteuttavan? Seuraavassa luvussa tarkastelen sitä, kuinka arvioinnin kohteena olevia kehoja pyrittiin muokkaamaan muiden katseille kelpaaviksi.

3.2 Vartalon muokkaaminen rantakuntoon

Paino 130 paunaa
Pituus seisoessa 65 tuumaa
Vyötärön ympärysmitta 25½ tuumaa
Lantion ympärysmitta . . . 35½ tuumaa.²³⁸

²³⁶ Vogueissa iäkkäämpien miesten arveltiin esimerkiksi miettivän enemmän sopivaisuussääntöjä, mikä näkyi peittävimmissä asuvalinnoissa. Vogue Vol. 29, Iss. 24. 13.6.1907, 958.

²³⁷ Byrde 1992, 117–119.

²³⁸ Dudley A. Sargent: ”How Can I Have a Graceful Figure? A Practical Answer to a Question That Every Girl Asks.” The Ladies’ Home Journal Vol. XXIX, No. 2. 2/1912, 15.

Näillä tarkoilla luvuilla lääkäri ja liikuntakasvattaja Dudley A. Sargent²³⁹ esitti arvionsa ihanteellisesta valkoisesta keskiluokkaisesta naiskehosta The Ladies' Home Journalissa vuonna 1912. Ihannainen oli noin 165 cm pitkä ja painoi 59 kiloa, ja hänen miltei 65 cm kapea vyötärönsä erottui selkeästi 90 cm leveän lantion kaaresta. Ideaali nainen oli miestä pienikokoisempi, sillä keskivertomies ulottui Sargentin arvioiden mukaan lähes 178 cm korkeuteen ja painoi 61 kiloa ilman vaatteitaan.²⁴⁰ Sargentin ohella useat muut lääkärit jakoivat aikakauslehdissä lukijoiden pyynnöstä näkemyksiään terveistä ja kauniista ruumiinrakenteista.²⁴¹ Lehtien sivuilla tarjottiin lisäksi erilaisia ohjeita kauniin kehon saavuttamiseksi – muun muassa ohjausta liikunnan harjoittamiseen, vinkkejä laihduttamiseen sekä neuvoja oikeanlaisen ruokavalion muodostamiseen. Viehättävä vartalo oli tärkeä tekijä niin ikään uimapaikoilla. Tässä luvussa paneudun siihen, minkälaista vartaloa pidettiin toivottavana näkyä rannalla. Miten ja miksi kehoa pyrittiin kontrolloimaan ihanteiden vaatimaan muotoon?

Valkoisen keski- ja yläluokan käsitykset tavoitellun arvoisesta kehosta eivät olleet Sargentin esittämien täsmällisten määreiden lailla tosiasiaa yhtä yksinkertaisesti selitettävissä, varsinkaan 1800-luvun loppupuolella. Historiantutkija Lois W. Banner esittää, että näkemykset naisten ideaalista kehonkuvasta vaihtelivat tällöin toisistaan poikkeavasti: nainen saattoi olla kaunis hyvin muodokkaana, teräksen avuin kiristettynä, mutta myös varsin luonnollisena. Täyteläinen nainen sai itselleen ihanteellisen parin, kun säätyläismiesten keskuudessa tanakasta miehestä tuli haluttu ruumiinmuoto 1860-luvulla. Pyylevä mieskeho pysyi Bannerin mukaan muodissa useiden vuosikymmenten ajan, muttei kuitenkaan vetänyt vertoja urheilulliselle miehelle, jonka kehosta tuli tavoiteltava malli Yhdysvaltain sisällissodan (1861–1865) jälkeen. Vuosisadan loppupuolella uudenlainen ihanteellinen miehekkyyys nuoren liikunnallisen ja siloposkisen miehen mitassa ohittikin pyylevän, parrakkaan ja keski-ikäisen kilpakumppaninsa.²⁴²

Muuttuva miesihanne liittyi 1800-luvun laajempaan kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen murrokseen, joka kosketti sekä talouselämää että luokkien välisiä valta-asetelmia, mutta eritoten sukupuolta.²⁴³

²³⁹ Dudley A. Sargent (1849–1924) oli Yhdysvaltain liikuntakasvatuksen merkittävä edistäjä, Harvardin yliopiston Hemenway Gymnasiumin johtaja sekä innokas antropometrian edistäjä. Antropometria tarkoittaa ihmiskehon mittasuhteiden, muotojen ja rakenteen analysoimista mitattavin keinoin. Antropometristit pyrkivät määrittelemään ihanteellisen ruumiinmuodon yleistämällä mitattujen yksilöiden tilastotietoja. Park 1987, 75.

²⁴⁰ Dudley A. Sargent: "Are Athletics Making Girls Masculine?" The Ladies' Home Journal Vol. XXIX, No. 3. 3/1912, 71. Tässä artikkelissa Sargent määritteli naisen painon edeltävässä lehden numerossa (2/1912) arvioituaan pienemmäksi: keskivertonainen painoi 115 paunaa eli noin 52 kiloa.

²⁴¹ Esim. Emma E. Walker: "Pretty Girl Papers: II: How to Have a Perfect Figure". The Ladies' Home Journal Vol. XX, No. 12. 11/1903, 27. The Ladies' Home Journaliin terveystalstaa naisille kirjoittanut lääkäri Emma E. Walker määritteli lähes samat mitat ihanteelliselle keholle kuin Dudley A. Sargent. Walker listasi sopivia mittasuhteita myös kauniille kasvoille.

²⁴² Banner 1983, 128–131, 231–232, 240.

²⁴³ Bederman 1995, 11.

Vuosisadan ihanne keskiluokkaisesta miehestä painotti itsensä hallitsemisella saavutettua vahvuutta, mikä ilmeni hienostuneisuutena sekä itsekunnioituksena ja -arvostuksena. Rob Schorman analysoi, että vuosisadan loppua kohden valkoinen keskiluokkainen mies kohtasi kuitenkin monia haasteita, jotka uhkasivat tämän valta-asemaa: byrokratisoituva ja yrityksiin painottuva talouselämä haastoi taloudellista itsenäisyyttä, ja naisten ja siirtolaisten poliittiseen asemaan sekä työllistymiseen liittyvät kysymykset vaaransivat miehen yhteiskunnallista herruutta. Samalla tieteelliset kannanotot ihmislajin huolestuttavasta rappeutumisesta loivat synkkiä tulevaisuudenkuvia ihmiskunnan kehitykselle. Muuttuvan maailman asettamiin paineisiin vastattiin maskuliinisuuden korostamisella kehollisin keinoin, mikä näkyi miesten ulkoilemisen ja liikunnallisuuden lisääntymisenä. Sinnikäs, itsevarma ja kyvykäs mies ei täyttänyt miehisyyden määritelmää siten enää vain henkisesti, vaan nyt myös näkyvällä tavalla ruumiissaan. Ihanteellinen mies muuttui näin fyysisesti lihaksikkaammaksi ja sotilaallisemmaksi, mutta säilytti miehisinä etuoikeuksina pitämänsä määreet peräänantamattomasta kunniallisuudesta sekä itsensä johtamisesta.²⁴⁴

Uutta miehistä kehotyyppiä muotoiltiin liikunnan ohella pukeutumisella, kun miesten arkisissa puvuissa alettiin korostamaan 1800-luvulla vartalon suoraviivaisuutta, olkapäiden leveyttä sekä eteenpäin kohoavaa rintakehää.²⁴⁵ Katson, että maskuliinisuuden visuaalinen rakentaminen ulottui miesten uimapukeutumiseen, jossa uimapuvun yleinen linja oli muun pukeutumisen tapaan virtaviivainen. Jotta veteen luotuja pukuja voitiin käyttää niille tarkoitettulla tavalla, ei niissä pystytty hyödyntämään miesten arkisissa puvuntakeissa käytettyjä toppauksia ja vuorikankaita, jotka piirsivät kuvaa harteikkaasta kehosta. Uimapuvut koottiin vähemmällä määrällä räätälöintiä ja kangasta verrattuna arkiasuihin, jolloin ne paljastivat huomattavasti enemmän ihoa. Uima-asut eivät tuoneet arkipukujen tapaan tukea olkapäihin tai rintakehään, eivätkä luoneet siten mielikuvia käsivarsien muhkeasta ympärysmittasta, vaan paljastivat päivänvaloon monet sellaisetkin kehon osat, jotka tavallisesti pysyivät visusti piilossa. Lyhythihaisissa tai hihattomissa uimapuvuissa huomio kiinnittyi miehen paljaisiin käsivarsiin, ja suoralinjainen asu toi helposti esiin keskivartalon mahdollisen pyöreiden, sillä puvussa ei ollut naisten asujen lailla kangaskerroksia häivyttämässä vatsan seutua. Uimapukuun toisinaan kuulunut vyö on nähdäkseni saattanut tukea miehen vyötäröä, muttei supistanut sitä kokoon naisten tukialusvaatteiden lailla, joista kirjoitan edempänä tässä luvussa. Miehen paljaaksi jääneet sääret näyttivät puolestaan tavallisesti housunlahkeiden suojaamien jalkojen

²⁴⁴ Schorman 2003, 27–28.

²⁴⁵ Schorman 2003, 96–97.

muodon muille kaikessa rehellisyydessään.²⁴⁶ Miesten uima-asu puki erityisesti atleettisia kehoja, mutta toi väistämättä esiin laihemman tai tukevamman miehen viallisiksi katsotut kehon kohdat. Miehillä ei ollut nähdäkseeni montaa vaatetuksellista konstia muokata kehoaan liikunnallisen näköiseksi, vaan ryhdikkään ja voimakkaan näköisen ulkomuodon sai parhaiten liikunnan lisäämisen ja tietynlaisen ruokavalion avulla.

Ihanteellisen miehuuden lisäksi liikunta oli keskeinen väline ideaalin naiseuden rakentamisessa. Liikunnallinen ulkomuoto ja luonnollisemmaksi mielletty kauneus korvasivat myös naisten kohdalla toiveet huomattavasta runsaudesta 1900-luvun alkuun tultaessa.²⁴⁷ Tarkasteleman aikakauslehdet olivat etupäässä naisille suunnattuja, ja niissä kartoitettiin enemmän naisille sopivaksi katsottuja vartalomallega verrattuna miehiin. Lehdissä ihannenainen kuvattiin sopusuhtaisena ja sulavalinjaisena, terveenä ja toimintakykyisenä. Kaunis keho oli symmetrinen ja hoikka, muttei liian, sillä naisen ei tullut olla laiha tai voimiltaan heikko. Mikäli ruumis ei täyttänyt normia solakkuudesta, voitiin sitä muotoilla halutunlaiseksi vaatetuksella.

Valkoisen yhdysvaltalaisen keski- ja yläluokan kauneusihanteet ja keinot ruumiin muokkaamiseksi pukeutumisen avulla vaikuttivat niin ikään uimapaikoilla itsensä parhain päin esittämiseen. Erityisesti naisten uimapukuja käsittelevissä artikkeleissa näkyy painon ja kehon koon merkitys ulkoisessa viehättävyydessä. Uimapukumalleja esiteltäessä nostettiin usein esiin, minkälaisille vartaloille ne tai niiden osat sopivat. Puvun halutunlainen istuvuus pyrittiin saamaan aikaan joko korostamalla tai häivyttämällä tiettyjä kehon osia, jotta vartalosta voitiin luoda sopusuhtainen mielikuva. Kehon kokoon liittyvä kommentointi osoitettiin usein pyylevyyteen taipuvaisille naisille, mutta toisinaan myös niille, jotka nähtiin liian pienikokoisina. Esimerkiksi vuonna 1870 Harper's Bazarissa tukeville naisille suositeltiin uimapuvun yläosaksi joko vyöllä kiristettävää takkimaista puseroa tai poloneesityylillä²⁴⁸ leikattua pitkää ja löysähköä yläosaa. Ensimmäisellä vaihtoehdolla pyrittiin tulkintani mukaan korostamaan naisen vyötäröä ja saamaan näin tukevan vartalon muotoon vaihtelevuutta, kun taas toinen ehdotus tähtäsi peittämään ruumiin todellisen koon. Kehon häivyttämistä suositeltiin samaisessa artikkelissa lisäksi pienikokoisille naisille, joille ehdotettiin uimapukumallia, jonka runsaasti laskostettu hame tuli kastuessaan erittäin painavaksi, mutta mitä tärkeintä, peitti hyvin alavartalon mittasuhteet.²⁴⁹ Tukevampien naisten piti siis sekä peittää että pienentää itseään esiintyessään uimapuvussa, minkä lisäksi heitä ohjattiin tiettyjen värien, kuten

²⁴⁶ Miesten paljaat jalkaterät ja sääret joutuivat ajoittain aikakauslehtien toimittajien arvostelemiksi. Esimerkiksi Vogue'ssa edellisiä arvioitiin litteiksi ja muodottomiksi, kun taas jälkimmäisiä yhtä taipuneiksi kuin vanhan mahonkituolin jalat. Vogue Vol. 8, Iss. 8. 20.8.1896, 120.

²⁴⁷ Banner 1983, 128–131, 143.

²⁴⁸ Poloneesileikkaus tarkoitti naisten uimapukujen kontekstissa yksinkertaisesti leikattua väljää ja pitkää päällisvaatetta.

²⁴⁹ Harper's Bazar Vol. III, No. 31. 30.7.1870, 483.

mustan, käyttämiseen.²⁵⁰ Hoikempien naisten piti itsensä verhoamisen lisäksi suurentaa kehostaan antamaansa vaikutelmaa. Tarkastelemieni lehtien mukaan uimapukuun viehättävällä tavalla sopivan kokoinen nainen löytyikin näiden kahden kehotyyppin välistä.

Kauniiksi katsotun vartalon tavoittelussa kiinnitettiin vedellisessä kontekstissa huomiota muun pukeutumisen lailla erityisesti naisen vyötärönseutuun. Vyötärö oli naiskauneuden tukipilari 1800-luvun loppupuolella. Kauniiden kasvojen ohella kapeaksi piirtynyt uuma sekä siitä selvästi erottuvat rintamus ja lantio muodostivat ihanteellisen kehon, joka perustui luonnolliseksi katsottuun naisruumiiseen, mutta joka korosti voimakkaasti sen seksualisoituja kohtia. Kapea vyötärö nähtiin paitsi kauniina myös seksuaalisesti puoleensavetävänä sekä miehistä silmää miellyttävänä.²⁵¹ Keskipartalo toimi naisten uima-asujen kiintopisteenä, ja sitä korostettiin niin leikkausten, laskosten kuin asusteiden, kuten voiden ja huivien avulla. Uumaa korostavat uimapuvut muokkasivat näin osaltaan käsitystä esimerkillisestä naiskehosta.

Vyötärölinja oli naisten asuissa osa, joka koki muutoksia yhdysvaltalaisessa uimapukumuodissa 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa. Uimapuvut linkittyivät tiiviisti ajankohtaiseen muotiin ja vaatetusalaan, minkä takia ne muuttuivat niin ikään muun pukeutumisen mukana. Vaikka asut eivät ehkä nykypäivästä katsottuna muuttuneet pääpiirteiltään kovinkaan paljoa tarkastelemanani ajankohtana, voi aikalaisten kirjoituksista tulkita heidän uskoneen niiden suotuisaan kehitykseen. Uima-asuista kirjoitetuissa artikkeleissa huomautettiin usein, että muotiin tulleet uudet mallit olivat edellisiin verrattuina parempia, kauniimpia sekä käytännöllisempiä. Vuonna 1904 Voguen toimittaja kuvaili naisten asuissa tapahtunutta muutosta:

*Nykypäivän uimapuvut ovat valtaisa parannus siihen kauhistuttavaan asuun, johon pukeuduttiin parikymmentä vuotta sitten, jolloin mikä tahansa muoto näytti vastaavan tarkoitusta, ja jolloin kehon kaikki viehättävyys tai linjakkuus kätkeytyi huonosti leikattujen ja muodottomien pukineiden alle. Nykyään jokaisen tuleekin pukeutua tältäkin osin yhtä täydellisesti kuin muulloinkin.*²⁵²

Uimapaikkoja säätelevä pukeutumisetiketti edellytti siis ensiluokkaista ulkoasua. Tämä toteutui uusien uimapukujen ansiosta, koska niihin pukeutuneiden naisten kehojen muodot eivät jääneet enää täysiksi mysteereiksi, vaan pääsivät entistä paremmin esille. Edellisiin verrattuna huolellisemmin rakennetut asut näyttivät kehot linjakkaampina, mikä teki niistä myös mieluisampia katsomisen

²⁵⁰ Vogue Vol. 10, Iss. 7. 12.8.1897, viii/C3.

²⁵¹ Steele 1985, 108–109.

²⁵² *The bathing suits of to-day are a vast improvement on the hideous costume worn a score of years ago when any shape seemed to answer the purpose and every beauty or trimness of figure was concealed by badly cut and shapeless garments. Nowadays, however, one must be as perfectly habited in this respect as any other.* Vogue Vol. 23, Iss. 21. 26.5.1904, 698.

kohteita. Naisten asuissa vuosisadan vaihteessa tapahtunutta muutosta tulkittiin piirrettyssä muodossa Vogueissa vuonna 1893 (kuva 6).²⁵³

Kuva 6. Uuden vyötärölinjan esiintulo. Vogue 8.7.1893, 20–21.

Kuva on rajattu Yhdysvaltain itärannikolla sijaitsevien Southamptonin ja Newportin kesäkaupunkien rantaelämää kuvaavasta aukeaman kokoisesta kuvakimarasta. Kuvan oikealla puolella esiintyvä tyttö on nimetty ”vanhaksi”, mikä viittaa mielestäni hänen yllänsä nähtävään 1890-lukua edeltäneille vuosikymmenille tyypilliseen väljempään uima-asuun. Menneisyyttä edustavan tytön vasemmalla puolella seisoo ”uudeksi” esitelty nuori nainen, jolla on puolestaan kuvan julkaisuaikana 1890-luvulla muotiin tullut vyötärön kohdalta tiukaksi kiristetty uimamekko. Tulkitsen, että vanhempaa tyyliä kantava tyttö on kasvaessaan kuoriutunut vasemmanpuoliseksi naiseksi, jonka asu edustaa uutta näyttävää ja kapeauumaista uimapukumuotia. Mielestäni piirustus onkin oiva esimerkki naisten puvuissa tapahtuneesta muutoksesta 1800-luvun loppupuolella, joka koski etenkin vyötärölinjaa. Naisen kankaisiin kääritty vyötärö oli kaikkein näkyvimmillään tutkimusajankohtani puitteissa juuri 1890-luvulla, jolloin myös muussa pukeutumisessa vyötäröä korostettiin yhä kireämmiksi nyöritettyjen korsettien avulla.²⁵⁴

²⁵³ “Fashion: Southampton/Newport”. Vogue Vol. 2, Iss. 2. 8.7.1893, 20–21.

²⁵⁴ Thesander 1997, 88.

Katson, että naisten vyötäröjen huomattava korostaminen niin uimapukeutumisessa kuin muussa vaatetuksessa johtui muutoksista, jotka koskivat sukupuolta. Käsitys sukupuolten tiukasta kaksijakoisuudesta syventyi 1800-luvun loppupuolella sekä muodostui päivänpolttavaksi aiheeksi erityisesti 1890-luvulla. Tällöin keskiluokkainen miehuus ja naiseus alettiin ymmärtää vahvemmin toisilleen vastakohtaisiksi kokonaisuuksiksi, minkä perusteella erilaiset olemisen ja toiminnan tavat sukupuolitettiin kaksijakoisen sukupuolijärjestyksen mukaisesti. Arkisen elämän sukupuolitamista tukivat evoluutioteorioita hyödyntäneet yhteiskunta- ja luonnontieteilijät, jotka katsoivat, että yhteiskunta oli sitä kehittyneempi ja sivistyneempi, mitä eriytyneemmät sukupuolet olivat.²⁵⁵ Kaksi toisistaan selkeästi poikkeavaa sukupuolta oli osoitus korkeimman mahdollisen sivilisoitumisen asteen saavuttamisesta.²⁵⁶ Naisten ulkonäössä naiseutta rakennettiin seksualisoitujen ja naisellisina pidettyjen kehonosien korostamisen avulla. Kapea uuma erotti sivistyneen ja naisellisen naisen miehestä, jonka vyötärö sai jäädä uimapaidan alle luonnollisessa muodossaan.

Naisen vyötärön korostamiseksi uimapuvun yläosan istuvuuteen kiinnitettiin seikkaperäisesti huomiota. Puvun yläosaa voitiin tukea tukiluvin tai vaihtoehtoisesti sen alle saatettiin sujauttaa uimakorsetti.²⁵⁷ Selkärankaa kokoon painavasta ja vyötäröä supistavasta korsetista tuli tavanomainen osa naisten uimapukuja Yhdysvaltain kullatulla aikakaudella, ja näin naisten kehoja voitiin muokata keskenään samankaltaisiksi. Huolimatta korsettien puristavuudesta ja alttiudesta aiheuttaa kramppeja, omaksuivat naiset ne osaksi uimapukeutumistaan, sillä näin he pystyivät esiintymään ihanteellisella tavalla uimarannoilla.²⁵⁸ Korsetit olivat suosittuja vaatekappaleita kaikkien yhteiskuntaluokkien keskuudessa 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa, jolloin valtaosa naisista hyödynsi niitä arkisessa pukeutumisessaan.²⁵⁹ Veteen soveltuvat korsetit toistivat samaa ihannekehon naisellista muotoa kuin muussakin pukeutumisessa käytetyt tukiliivit. Vaikka arkivaatteiden alle sijoitettuja tukipukineita tavattiin myös miehillä, kuuluivat ne lukemieni aikakauslehtien perusteella uimapukeutumisen kontekstissa vain naisille.

Veteen soveltuvia muotoilevia alusvaatteita esiteltiin aikakauslehdissä siinä missä muitakin uima-asukokonaisuuteen kuuluvia vaatekappaleita. Lisäksi niitä valmistavat yritykset markkinoivat tuotteitaan lehtien sivuilla.²⁶⁰ Korsettien lisäksi naisille oli tarjolla uimiseen soveltuvia tukiliivejä (engl. *girdle*) sekä rintaliivejä, joiden avulla niiden käyttäjät pysyivät ”ulkonäöltään

²⁵⁵ Schorman 2003, 79–80.

²⁵⁶ Bederman 1995, 25–28.

²⁵⁷ Vogue Vol. 10, Iss. 8. 19.8.1897, 126; Vogue Vol. 17, Iss. 25. 20.6.1901, 436.

²⁵⁸ Lenček & Bosker 1989, 25–27.

²⁵⁹ Korsetin kireysaste vaihteli henkilön iän, asun ja ruumiin sekä sosiaalisen tilanteen mukaan. Steele 1985, 162.

²⁶⁰ Esim. Vogue Vol. 8, Iss. 4. 23.7.1896, vii; Vogue Vol. 20, Iss. 4. 24.7.1902, 104; Vogue Vol. 25, Iss. 21. 25.5.1905, 740; Vogue Vol. 29, Iss. 23. 6.6.1907, 906; Vogue Vol. 31, Iss. 24. 11.6.1908, 840; Vogue Vol. 35, Iss. 15. 1.6.1910, 75.

tasapainoisina”.²⁶¹ Naiset pystyivät pienentämään vatsansa kokoa myös sukkia paikoillaan pitävien sukkavöiden avulla, jolloin korsettia ei välttämättä tarvittu.²⁶² Tukialusvaatteiden tarkoitus osana uimapukeutumista summattiin Vogueissa vuonna 1900: ”Useimmilla naisilla on joko korsetti tai luilla tuettu liivi heidän pukujensa alla, ja nämä molemmat valmistetaan omaa erityistä tarkoitustaan varten eli suomaan siisti linja vartalolle.”²⁶³ Suosittua uimakorsettia pidettiin siis tärkeänä osana asukokonaisuutta, ja ilman sitä asun katsottiin toteuttavan vain harvoin muodikkaaksi katsottua ääriiviivaa.²⁶⁴

Korsettien tarpeellisuus kytkettiin erityisesti ruumiin rakenteeseen ja painoon. Ymmärrys tasapainoisesta ruumiin ja mielen muodostamasta kokonaisuudesta väritti 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa vallinnutta terveysihannetta, jonka mukaan täydellinen ihmiskeho oli terve ja voimakas, mutta sulavalinjainen. Sopusuhtaisen ihannekehon etuna nähtiin se, että sitä voitiin vaatedtaa helposti ilman kehon ulkopuolisia apuvälineitä.²⁶⁵ Ihanteet määrittivät siis kehoihin liitettyjä merkityksiä sekä erityyppisten kehojen välisiä valtasuhteita. Todellisuudessa kaikkien ruumiit eivät täyttäneet ideaalin määritelmiä, joten niitä muokattiin erilaisten pukineiden avulla. Arkivaatetusta koskevien pukeutumisohjeiden lailla vedessä käytettäviä tukialusvaatteita suositeltiin etenkin isompikokoisille naisille, koska heidän katsottiin tarvitsevan niitä.²⁶⁶ Vuonna 1896 Vogueissa kirjoitettiin, että painavammille naisille korsetin käyttö osana uima-asua oli välttämätöntä, kun taas pienirintaisempien kohdalla siitä voitiin joustaa.²⁶⁷ Suurikokoisempien kehojen kiristäminen, rajoittaminen ja muokkaaminen nähtiin keinoina kylpijän viehättävän ulkonäön takaamiseksi. Tätä perusteltiin Vogueissa vuonna 1899:

Jos nainen on rakenteeltaan runsasmuotoinen, tulisi hänen pukeutua edes jollakin tapaa tukivaatteisiin – joihinkin niistä monista uusista korsettimalleista, tai muutoin tukea luiden avulla uimapukunsa yläosa. Korsetin pitäminen aallokossa ei tarkoita itsensä täydellistä nyörittämistä tai uimisesta nauttimisen estämistä tai suotuisasta liikunnasta saatavan terveyden riistämistä itseltään. Sen tarkoitus on estää

²⁶¹ Vogue Vol. 15, Iss. 25. 21.6.1900, 428. Vyötäröntukijat saattoivat tukea ja kohottaa myös itsessään rintoja.

²⁶² Vogue Vol. 22, Iss. 4. 23.7.1903, viii, Vogue Vol. 39, Iss. 11. 1.6.1912, 76.

²⁶³ *Most women are wearing either a corset or boned bodice under their suits, both kinds being manufactured for the especial purpose of giving a trig line to the figure.* Vogue Vol. 16, Iss. 6. 9.8.1900, 93.

²⁶⁴ Vogue Vol. 17, Iss. 25. 20.6.1901, 436.

²⁶⁵ Warner 2006, 16–17.

²⁶⁶ Vogue Vol. 10, Iss. 1. 1.7.1897, vii; Vogue Vol. 15, Iss. 25. 21.6.1900, 428.

²⁶⁷ Vogue Vol. 7, Iss. 24. 11.6.1896, 412.

*jauhopussivaikutelma, joka vie harhakuvitelmat ja jota on vaikea unohtaa, kun sama nainen myöhemmin päivällä on pukeutunut täysissä järjissään leninkiin.*²⁶⁸

TukevAMman naisen vartalon muotoilemista perusteltiin siis velvollisuudella, sillä kaikkien tuli tavoitella ulkoasussaan normin mukaista linjakkuutta. Tärkeintä oli välttää tekstin nimittämä ”jauhopussivaikutelma”, jolla viitataan mielestäni kehoon, joka rajoittamattomana olisi luonut liian ison näyn uimapuvussa. Korsettien yleisyyden takia naiset oli totuttu näkemään tiukasti tuettuina arkisissa puvuissaan, ja tekstin mukaan tätä illuusiota ei tullut pilata, koska muiden oli vaikea unohtaa toisenlaista vaikutelmaa. Tukevat naiset eivät olleet uimakorsettien ainoa kohderyhmä, vaan niitä markkinoitiin myös hoikemmille naisille, joiden nähtiin niin ikään tarvitsevan muotoilevia alusvaatteita kehonsa muokkaamiseen muodokkaammaksi.²⁶⁹ Huolimatta ruumiin koosta, uimakorsetin avulla kehoa voitiin parannella ihanteellisemmaksi.

Korsetti oli vaatekappale, joka aiheutti suosion päivinään monenlaista kiistaa. Sen vastustajat vetosivat usein terveysvaikutuksiin sekä ihanteisiin luonnollisemmasta kehosta.²⁷⁰ Pukeutumisen sääntely miellettiin yhteiskunnalliseksi asiaksi, koska vaatetuksen nähtiin vaikuttavan yksilön terveyden lisäksi kansalliseen hyvinvointiin. Korsetteihin sonnustautuvat naiset saatettiin leimata kevytmielisiksi, koska terveyteen vetoavien yksilöiden ja lääkäreiden mukaan niiden käyttö vaaransi terveiden lasten syntymisen.²⁷¹ Patricia Marksin mukaan naiskehoon liittyvä terveyskeskustelu oli tarkemmin sanottuna keskustelua naisen identiteetistä ja elämänpiiristä, sillä mahdollinen vapautuminen rajoittavista kureliiveistä tarkoitti naisen liikkumisvaran laajenemista sekä kotona että sen ulkopuolella.²⁷² Historiantutkija Annette Beckerin mukaan korsetin käyttöä perusteltiinkin moraalisella välttämättömyydellä, sillä luonnollisen kehon rajoittaminen nähtiin erottamattomana osana kunniallista naiseutta ja visuaalisena merkinä moraalisuuden kontrolloimisesta. Suhtautuminen korsetteihin ei ollut yksiselitteinen, sillä kurinalaisuuden ja siveellisyyden ohella korsetit nähtiin yhtäältä seksuaalisesti viehättävän ulkomuodon edellytyksenä, mutta toisaalta niiden koettiin ilmentävän lisäksi turhamaisuutta sekä peittelemätöntä himokkuutta.²⁷³ Lena Lenčekin ja

²⁶⁸ *If a woman is amply built she should wear some support, some one of the many new devices in the way of stays, or else have her bath suit bodice boned. To wear stays in the surf does not mean to lace oneself in and prevent the enjoyment of swimming, and deprive oneself of the health to be derived from good exercise, but to prevent that meal bag effect that so disillusions, and is hard to forget when the same woman, later on in the day, is clothed in her proper mind on frocks.* Vogue Vol. 14, Iss. 1. 6.7.1899, 11.

²⁶⁹ Esim. Nature’s Rival Companyn mainoksessa yrityksen tuottamaan korsettiliiviin pukeutuneelle sirolle naiselle taatiin täydellinen ja symmetrinen keho runsaine povineen. Uimisen lisäksi tämän kevyeksi, joustavaksi ja ilmavaksi kuvatun liivin kerrottiin sopivan muun muassa ratsastukseen, kroketin pelaamiseen sekä loikoilemiseen. Vogue Vol. 31, Iss. 24. 11.6.1908, 840.

²⁷⁰ Steele 1985, 109.

²⁷¹ Turunen & Niiranen 2019, 40.

²⁷² Marks 1990, 148.

²⁷³ Becker 2017, 59, 72–75.

Gideon Boskerin mukaan uimisen kontekstissa korsetti osoitti muille, että sitä yllään kantava nainen oli säädyllinen henkilö, jonka vyötäröllä majaileva sukuvietti ei ollut vain nauhoin kireäksi kääritty mutta myös tiukan kontrollin alainen.²⁷⁴

Uimiseen soveltuvien korsettien tarpeellisuudesta käytiin kiivasta keskustelua lehdistössä, ja se kohtasi tunteikkaita näkemyksiä niin puolesta kuin vastaan. Osa naisista toivoi tukea uima-asujensa alle samaan tapaan kuin muussa pukeutumisessa, kun taas toiset halusivat uida vapaasti ilman puristavaa tunnetta keskivartalossaan. Monien naisten kerrottiin pitävän korsettia vedessä, vaikka se ei edistänyt kehon vapaata liikkumista.²⁷⁵ Katson, että syyt käyttää uimakorsettia huolimatta sen haasteista kytkeytyvät tavoiteltuun säädylliseen ja naiselliseen ulkomuotoon. Korsettien vastustus pohjautui ulkoisten seikkojen sijaan yleensä terveyteen. Godey's Magazinessa uimakorsettien haitallisuutta perusteltiin vuonna 1894:

*Monet naiset uhraavat niin paljon ulkonäköönsä rannoilla, että he uivat korseteissa. Mitä terveyteen tulee, he voisivat yhtä hyvin nukkua ne päällään, koska mikään ei ole niin tärkeää kuin esteetön verenkierto ja sydämen vapaa toiminta uimisen, sukeltamisen ja rajun liikunnan aikana suolavedessä.*²⁷⁶

Ulkonäöstään tarkkojen naisten suosimat korsetit estivät ruumiin normaalin toiminnan vaativiksi miellettyjen uimaharjoitteiden aikana. Tulkintani mukaan korsetin mahdollinen jäykkyys ja joustamattomuus rajoittivatkin keskivartalon liikkumista vedessä. Ariel Beaujot esittää, että nykytutkijoiden mukaan 1800-luvulla arkikäytössä yleiset 18–30 tuuman (noin 46–76 cm) mittaiset korsetit supistivat vyötäröä parin tuuman verran ja olivat täten tiukkoja, mutteivät välttämättä epämuukavia.²⁷⁷ Lukemissani lehdissä ei tuoda esiin uimakorsettien tarkkoja ympärysmittoja, mutta kerrotaan vedessä käytettyjen tukialusvaatteiden saattaneen ulottua vyötärönseutuakin pidemmälle. Esimerkiksi Vogueissa kirjoitettiin vuonna 1905 uimiseen soveltuvasta korseletista, joka ulottui reilusti lantion yli.²⁷⁸ Tukialusvaatteet rajoittivat näin ollen mahdollisesti myös jalkoja. Kehon liikkuvuuden rajoittamisen lisäksi ne vaikuttivat todennäköisesti keuhkojen liikkumisvaraan ja siten hengittämiseen. Uimapukeutumiseen olennaisesti kuulunut pyrkimys liikkua vedessä

²⁷⁴ Lenček & Bosker 1989, 25.

²⁷⁵ Godey's Magazine Vol. CXXXIII, No. 794. 8/1896, 224; Vogue Vol. 15, Iss. 26. 28.6.1900, 448.

²⁷⁶ *Many ladies sacrifice so much to their appearance on the beaches that they bathe in corsets. They might as well sleep in them, as far as health is concerned, as nothing is so important as unobstructed circulation and a free action of the heart when swimming, diving, and indulging in the violent exercise of buffeting with the salt sea waves.* Godey's Magazine Vol. CXXIX, No. 770. 8/1894, 231.

²⁷⁷ Beaujot 2017, 111. Tiukimmilleen kiristettynä korsetti supisti vyötärön jopa 13 tuuman (noin 33 cm) kapeaksi, mutta Beaujot esittää, että nykylukijoiden mukaan näin tiukkaa nauhoitusta harjoitti vain pieni vähemmistö naisia ja miehiä. Beaujot 2017, 111.

²⁷⁸ Vogue Vol. 26, Iss. 1. 6.7.1905, vii. Korseletti on korsettia pidempi kehoa muotoileva alusvaate, joka tukee rintojen lisäksi lantiota.

asianmukaisella tavalla tuokin korsettien käyttöön liittyvään keskusteluun uusia ulottuvuuksia. Kauneusihanteiden ja kehon vapaamman olemisen yhteensovittaminen ei ollut yksinkertaista, mutta tavoiteltavaa naisten hyvinvoinnin takia. Tämä näkyy erityisesti veteen tarkoitettujen tukialusvaatteiden mainoksissa, joissa korostettiin pukineiden turvallisuutta, mukavuutta ja helppoutta. Esimerkiksi yritys nimeltä The Wade Company mainosti naisuimarille Vogueissa vuonna 1902 tukiliiviä, jonka joustokangas mahdollisti pallean paremman kohoamisen.²⁷⁹

Vuosisadan vaihteen tiukaksi kiristetyin muodin jälkeen naisten pukeutumisesta tuli leikkauksiltaan ja istuvuudeltaan aiempaa väljempää, kun sukupuoleen sidotut odotukset, arvot ja ihanteet kokivat jälleen muutoksia. Tämä vaikutti myös tarpeeseen käyttää muotoilevia alusvaatteita.²⁸⁰ Vogueissa todettiin vuonna 1901, että kapeaksi pingotetut vyötäröt alkoivat olla jo vanhanaikaisia, ja tiukkuuden sijaan vyötärölinjalta odotettiin nyt tasaisempaa ja luonnollisempaa muotoa. Nainen ei saanut kuitenkaan lihoa, vaan hänen tuli pysytellä solakkana esimerkiksi liikunnan avulla.²⁸¹ Pukeutumisen uudet tuulet linkittyivät laajempiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin muutoksiin, kuten terveys- ja naisasialiikkeen aikaansaamiin uudistuksiin naisten oikeuksien ja yhteiskunnallisen aseman hyväksi. Nämä muutokset muokkasivat käsityksiä uudenaikaisesta ihanteellisesta naiskehosta, jonka ei kuulunut enää pysyä paikallaan, vaan liikkua, olla itsenäinen ja aktiivinen arjessaan.²⁸²

Uimapuvut yksinkertaistuivat muun muodin mukana, ja 1900-luvun alun aikakauslehdissä esitetyt asut olivat 1800-luvun lopun vastaaviin verrattuina huomattavasti väljempää. Nähdäkseni naisten uimapukujen muutoksiin vaikuttivat eritoten niiden rajoittavat tekijät, sillä moni nainen halusi uida miesten lailla vapaammassa asussa. Tukialusvaatteiden käyttö osana uimapukeutumista ei kuitenkaan päättynyt kokonaan, vaan niitä markkinoitiin esimerkiksi Vogueissa vielä vuonna 1914. Tällöin lehdessä esitettiin vedenkestävät korsettimallit kahdelle eri kehotyypille kuvien kera (kuva 7).

²⁷⁹ Vogue Vol. 20, Iss. 3. 17.7.1902, 72. Uinnin lisäksi liivin kerrottiin soveltuvan myös muihin liikuntalajeihin, kuten soutamiseen ja vuorikiipeilyyn.

²⁸⁰ Warner 2006, 102.

²⁸¹ Vogue Vol. 18, Iss. 1. 4.7.1901, 10.

²⁸² Becker 2017, 77.

Kuva 7. Uimakorsettimalleja eri kokoisille kylpijöille. Vogue 1.6.1914, 72.

Kuvan oikeanpuoleinen korsettimalli oli tarkoitettu tukevalle naiselle, ja lehden mukaan se tuki rintojen lisäksi lantiota ilman liiallista liikkumisen rajoittamista. Hoikalle naiselle tarkoitettu vasemmanpuoleinen korsetti oli edellistä kevyempi ja huokeampi. Uima-asuihin kuuluneet asusteet olivat edullisinakin suhteellisen kalliita, minkä takia niiden asiakaskunta rajautui todennäköisesti ylempiin yhteiskuntaluokkiin.²⁸³ Huomion arvoista kuvassa on se, että vaikka kyseisiä korsetteja markkinoitiin eri kokoisille henkilöille, ei niitä esittävä malli kuitenkaan vaihtunut tuotteen mukana.

Poikkeuksen tukialusvaatteita käyttäviin naisiin tekivät ne, jotka halusivat harjoittaa vedessä liikkumista ilman rajoittavuuden tunnetta. Vogueissa kirjoitettiin vuonna 1905, että niin entuudestaan hyvät uimarit kuin ne, jotka todella halusivat oppia uimaan, kieltäytyivät korseteista sekä tyylikkyyden vaatimuksesta ja pukivat ylleen asun, joka mahdollisti tarvittavan vapauden. Liiallisesti somistetun naisen kerrottiinkin olevan katoava näky liikunnallisissa tiloissa, sillä ylipukeutuminen oli este naisen liikunnalliselle kykeneväsyydelle. Viehättävämmäksi katsottiin sen sijaan kuntoilevan kehon linjakuus sekä kehon kyky tehdä ja toimia.²⁸⁴ Tosissaan liikkuva nainen valitsi näyttävän asun sijaan pelkistetyn vaihtoehdon, joka tarjosi paremmat mahdollisuudet uimiseen, mutta näytti samalla

²⁸³ Official Inflation Data -sivuston Inflation Calculator -rahanarvonmuuntimen mukaan kaksi Yhdysvaltain dollaria on arvoltaan nykypäivänä \$52,60 ja neljä Yhdysvaltain dollaria \$105,21.

²⁸⁴ Vogue Vol. 26, Iss. 6. 10.8.1905, 131.

kehon aiempaa paljaampana. Tämän takia niiden katsottiin soveltuvan parhaiten liikunnallisille ja hoikille henkilöille.²⁸⁵

Vaatetuksellisten keinojen ohella rannalle kelpaava vartalo oli mahdollista saada liikunnan avulla muokkaamalla. Hoikka, mutta liikunnallinen ja vahva vartalo syntyi näin toiminnallisuuden kautta. Muiden liikuntaharrasteiden lisäksi rannalle näyttäytymään aikovat saattoivat tavoitella sopusuhtaista kehoa uinnin avulla. Uimista pidettiin yhtenä terveyttä edistävänä sekä kehoa monipuolisesti aktivoivana ja voimistavana liikuntamuotona.²⁸⁶ Uinti luettiin niin ikään lajeihin, jotka auttoivat naisen vartaloa pysymään naisellisena. Lääkäri Dudley A. Sargent analysoi, että vaikka ”useimmilla fyysisillä harjoitteilla on taipumus tehdä naisten kehoista maskuliinisempia, koska niillä on alttius leventää olkapäitä, syventää rintakehää, kaventaa lantiota ja kehittää lihaksia käsiin, selkään sekä jalkoihin, jotka ovat miehisiä tunnuspiirteitä”, jotkut harjoitteet, kuten juuri uinti, tapasivat leventää lantiota, mikä nähtiin naisellisena ominaisuuspiirteenä.²⁸⁷

Uintia suositeltiin myös naisille, jotka pyrkivät pudottamaan painoaan.²⁸⁸ Yksi liikunnallisen ja solakan kehon puolestapuhuja oli 1900-luvun alussa maailman maineeseen noussut australialainen uimari, sukeltaja sekä vaudeville- ja mykkäelokuvatahti Annette Kellerman (1886–1975), joka ui ja esiintyi julkisesti kansaa kohauttavassa tiukassa yksiosaisessa uimapuvussaan ilman korsettia.²⁸⁹ Kellermanin monipuolinen ura toteutui pitkälti Yhdysvalloissa, jossa hän kannusti naisia uimaan sekä omaksumaan tavaramerkikseen muodostuneen kevyemmän uimapuvun käytön.²⁹⁰ Lisäksi hän julkaisi terveyteen, liikunnallisuuteen ja laihduttamiseen keskittyviä mainoskampanjoita ja teoksia, joita mainostettiin tarkastelemieni lehtien sivuilla.²⁹¹ Tutkielmani kuvassa 8 poseeraava Kellerman nähtiin vuosisadan alussa mittasuhteiltaan ihanteellisen naisen ruumiillistumana, ja hänen kehoaan

²⁸⁵ Lenček & Bosker 1989, 34–36.

²⁸⁶ Esim. Paret 1901, 73; Ellen Le Garde: ”Swimming for Girls”. The Ladies’ Home Journal Vol. VIII, No. 9. 8/1891, 4; Dudley A. Sargent: ”How Can I Have a Graceful Figure? A Practical Answer to a Question That Every Girl Asks.” The Ladies’ Home Journal Vol. XXIX, No. 2. 2/1912, 16.

²⁸⁷ - - - *most physical exercises tend to make women’s figures more masculine, inasmuch as they tend to broaden the shoulders, deepen the chest, narrow the hips, and develop the muscles of the arms, back and legs, which are masculine characteristics.* Dudley A. Sargent: ”Are Athletics Making Girls Masculine?” The Ladies’ Home Journal Vol. XXIX, No. 3. 3/1912, 72.

²⁸⁸ Esim. Dudley A. Sargent: ”After a Woman is 40 What Form of Exercise is Wise for Her to Take?” The Ladies’ Home Journal Vol. XXIX, No. 4. 4/1912, 86.

²⁸⁹ Schmidt 2012, 23–25.

²⁹⁰ Australialaiseksi merenneidoksi nimetty Kellerman sai kansainvälistä näkyvyyttä vuonna 1905, kun hän yritti ensimmäisenä naisena uida Britannian saaren ja Pohjois-Ranskan erottavan Englannin kanaalin läpi. Yhdysvalloissa hän tuli tutuksi näyksi valkokankaalla viettelevien vedenneitorooliensa ansiosta 1910-luvun alussa, jolloin hän myös muutti maahan edistämään viihdeuraansa. Kellermanin ammatti viihdyttäjänä rakentui pitkälti hänen taitoihinsa hurmata yleisö sekä ilmaisukykyisellä esiintymisellään että taitavuudellaan liikuttaa kehoaan sulavaliikkeisesti niin veden pinnan ylä- kuin alapuolella. Catapano 2008, 24–26; Schmidt 2012, 23–29.

²⁹¹ Esim. The Ladies’ Home Journal 8/1910, 11; Vogue Vol. 35, Iss. 16. 15.6.1910, 67; Vogue Vol. 38, Iss. 1. 1.7.1911, 55; Vogue Vol. 40, Iss. 3. 1.8.1912, 66; Vogue Vol. 42, Iss. 2. 15.7.1913, 12; Vogue Vol. 43, Iss. 11. 1.6.1914, 107.

verrattiin esimerkiksi antiikin kreikkalaisiin veistoksiin, joita pidettiin niin ikään täydellisesti muotoutuneina.²⁹²

Kellerman on mielestäni oiva esimerkki 1900-luvun alussa halutuksi tulleesta liikunnallisesta, toiminnallisesta ja ulkomuodoltaan hoikasta mutta hyväkuntoisesta naisesta, joka kuntoili ulkonäkönsä edistämiseksi. Vuosisadan alussa muuttuneet käsitykset modernista naiseudesta tarkoittivat vartalon kohdalla siirtymistä korostettujen kurvien tavoittelusta kohti keveyttä ja suoralinjaisuutta. Uutta ihanteellista kehotyyppiä voitiin esitellä julkisesti pelkistettyjen uimapukujen avulla. Kellermanin kehoa myötäilevä asu muistutti virtaviivaisuudessaan sekä naisten

voimisteluasua että miesten uimapukua. Englannissa naiset uivat samankaltaisessa vaatteessa jo 1900-luvun alussa, mutta Yhdysvalloissa sitä pidettiin laajamittaisesti vielä uskaliaana.²⁹³ Vuonna 1908 Kellerman joutui itse pidätyksen kohteeksi Yhdysvalloissa Bostonin kaupungissa, kun hänen katsottiin syyllistyneen itsensäpaljastamiseen tähdittämänsä uintinäytöksen aikana. Kellermanin pidätys päättyi kansainvälisesti uutisotsikoihin, muttei tuhonnut hänen uraansa, vaan lisäsi vain entuudestaan ihmisten uteliaisuutta häntä sekä hänen

Kuva 8. Annette Kellermanissa
ruumiillistui 1900-luvun alun haluttu
naiskauneus.
The Ladies' Home Journal, 8/1910, 11.

²⁹² Schmidt 2012, 40. Annette Kellermanin ruumiinrakenne kiinnosti täydellistä naiskehoa etsinyttä lääkäri Dudley A. Sargentia, joka pääsi ottamaan mitat 20-vuotiaasta Kellermanista. Sargentin tulos oli, että Kellerman oli vartaloltaan virheetön. The Ladies' Home Journal 8/1910, 11. Sargent mittautti yli 10 000 naista tutkimuksiaan varten ja käytti ohjenuoranaan antiikin kreikkalaisen Venus de Milo -veistoksen mittoja, joita Sargentin luonnehtima Kellerman ”täydellisenä naisena” hyvin läheisesti muistutti. Schmidt 2012, 27. Venus de Milon ja Kellermanin lähes täydellisesti vastaavat mitat ilmenevät myös muodintutkija Christine Schmidin laatimassa taulukossa, jossa näiden kahden kehon lisäksi vertailun kohteina on esimerkiksi 1900-luvulla ihanteellisenä pidettyjä julkisuuden henkilöitä, kuten näyttelijä ja laulaja Marilyn Monroe (1926–1962). Schmidt 2012, 42.

²⁹³ Warner 2006, 78; Kennedy 2007, 27.

uima-asujaan kohtaan.²⁹⁴ Kellermanin mukaan nimetystä uimapuvusta tuli suosittu etenkin yhdysvaltalaisen ammattimaisesti uintia harjoittaneiden naisten keskuudessa, sillä se oli muita asuja huomattavasti käytännöllisempi.²⁹⁵

Pelkistettyjen uimapukujen vähittäinen käyttöönotto osoittaa, että naiset saattoivat haastaa pukeutumisellaan vallinneita siveys- ja käyttäytymisnormeja, jotka ohjasivat peittävämpään vaatetukseen sekä tätä kautta hillitympään käytökseen. Modernimmat uimapuvut valinneet naiset voidaan nähdä foucault’laisen valtakäsityksen mukaisesti vastavaltaa harjoittaneina toimijoina, jotka aiheuttivat kohuja uimapukudiskurssin sisällä, mutta muuttivat hiljalleen naisten uimapukuihin liittyneitä käsityksiä sopivasta sukupuolisuudesta. Annette Kellerman uimapukuineen sekä hänen asustaan johdetut muunnelmat kertovatkin mielestäni, kuinka tutkimani ajan kulttuuriset rajat venyivät naisten kohdalla uusiin materiaalisiin ulottuvuuksiin, jotka mahdollistivat liikkumisen ja olemisen lisäksi kehon julkisen esittämisen uusin tavoin.

Huolimatta naisten uimapukujen kirjon laajenemisesta 1900-luvun alussa, paljastavampien asujen hyväksyminen ja omaksuminen oli verkkaista Yhdysvalloissa. Maan uimapaikoilla tavattiinkin tarkastelemieni lehtien valossa enimmäkseen kehon peittämiseen keskittyneitä asuja 1910-luvun puolivälissäkin.²⁹⁶ Vaikka tyypillisimmät puvut peittivät huomattavan osan naisten ruumiista, eivät naiset olleet millään tavalla näkymättömiä – päinvastoin heidän vartalonsa olivat monin tavoin esillä muiden arvioitavina. Kehoihin kohdistettiin niin erilaisia muotoa koskevia vaatimuksia kuin toiveita viehkeydestä ja haluttavuudesta. Seuraavassa luvussa tarkastelen sitä, miten uimapukuisista naisista tehdyistä kuvituksista on luettavissa heidän seksuaalisointinsa. Missä muodossa seksuaalisesti viehättävät naiset kuvattiin aikakauslehtien sivuilla, ja miksi heihin liitettiin tarinoita vedellisistä neidoista?

²⁹⁴ Catapano 2008, 25.

²⁹⁵ Lenček & Bosker 1989, 36. Hameettomia ja tiukkoja uimapukuja tavattiin naisuimareilla Yhdysvalloissa jo 1870-luvulla, mutta niiden käyttö yleistyi siveellisyyskäsityksissä tapahtuneiden muutosten myötä vasta 1920-luvulla. Kidwell 1968, 24.

²⁹⁶ Tutkijoiden Patricia Campbell Warnerin ja Marianne Thesanderin mukaan osa naisista käytti hameellista uima-asua sukkiineen ja kenkineen aina 1930-luvun alkuun saakka. Warner 2006, 79; Thesander 1997, 119–120.

3.3 Vedenneitoja ja vedellisiä kaunottaria – naiskylpijän seksualisointi

Vesi loiskuu kuohuvien aaltojen iskeytyessä toisiinsa. Pinnalle kohoaa näyttävä ilmestys ohimeneväksi hetkeksi. Hän kylpee kovissakin kuohuissa, eikä anna pärskeiden vaikuttaa arvokkaaseen olemukseensa, hyvään ryhtiinsä tai puhvihihojensa pyöreyyteen. Hän on aito moderni aallotar – ei ylimaallinen olento, vaan nuori uimapukuinen nainen tyrskyjen harjalla. Vogueen vuonna

1893 painettu piirroskuva (kuva 9) esittää kuvatekstinsä mukaisesti modernin undiinin eli aallottaren.²⁹⁷ Kuva on yksi Vogueen lukuisista naiskylpijöiden kuvauksista, jotka asettivat lehden lukijoiden silmien eteen tavallista vähäpukaisempia kehoja 1800–1900-luvun taitteessa. Tässä luvussa keskityn tulkitsemaan Vogueissa 1890-luvulla julkaistuja piirroksia²⁹⁸ sukupuolen ja seksuaalisuuden näkökulmasta. Tarkastelen kuvien pohjalta seksualisoitua katsetta sekä sitä, minkälaista tietoa kuvat tuottivat naiseudesta.

Kuva 9. Moderni aallotar.
Vogue 8.7.1893, 15.

²⁹⁷ “A Modern Undine”. Vogue Vol. 2, Iss. 2. 8.7.1893, 15. Undiinit eli aallottaret (latin. *unda* = aalto) ovat myyttisiä veden hengittäriä tai haltijattaria, jotka kuuluvat keijuihin. Yliluonnollisiin vesiolentoihin on uskottu monilla alueilla eri aikoina, ja siksi niille on erilaisia nimityksiä. Tarkastelemissani lehdissä naissukupuolta muistuttavia vedessä asustavia olentoja nimitettiin aallottarien ohella nymfeiksi, seireeneiksi ja merenneidoiksi. Näiden hahmojen monien yhteisten piirteiden takia en jaottele analysoimiani naiskuvauksia niiden nimitysten mukaan, vaan käytän kaikkia edellä mainittuja käsitteitä toistensa synonyymeina.

²⁹⁸ Luvussa analysoimani kuvat ovat 1890-luvun Vogueelle tyypillisiä sivun tai aukeaman kokoisia itsenäisiä kuvituksellisia tarinoita, joihin ei sisälly kuvatekstin lisäksi muuta kirjoitusta. Kuvatarinat ovat irrallisia varsinaisista muotisivuista, joissa analysoitiin uimapukeutumista. Vuonna 1892 perustettu Vogue etsi tulkintani mukaan alkuaikoinaan sisällöllistä linjaansa ja paikkaansa aikakauslehtien maailmassa. Vogueen mielikuvitukselliset ja kokeiluluentoiset ratkaisut harvenivat 1900-luvun puolella, kun lehden journalistinen linja vakiintui, ja samalla kuvatarinat katosivat sen sivuilta.

Kuten olen edellisissä luvuissa esittänyt, uimapaikat tarjosivat 1800-luvun jälkipuolen ja 1900-luvun alun yhdysvaltalaisille uudenlaisen tilan, jossa tavallista paljaampia ihmiskehoja saatettiin tarkastella luvan kanssa. Uimapukuihin sonnustautuneiden kylpijöiden kehot piirtyivät tarkkailijoiden verkkokalvoille sekä iskostuivat mahdollisesti näkijöiden mieliin pidemmäksikin aikaa. Voguen sivuilla julkaistut piirrokset toivat kylpijät osaksi arkisia lukuhetkiä uimapaikkojen ulkopuolelle, ja näin paljaammat kehot tulivat myös niiden nähtäville, joilla ei ollut mahdollisuutta vierailla säännöllisesti uimarannoilla.

Kuva 9 on yksi harvoista Voguen kuvista, jossa uimapukuinen nainen kuvattiin vedessä. Naiset esitettiin tavallisesti valloittavina kaunottarina ja katsomisen kohteina seisomassa tai kävelemässä rannalla – tietoisena oloisina siitä, että heitä ihaillaan. Kuvissa oli harvoin liikunnallista toiminnallisuutta, minkä tulkitsen johtuvan siitä, että vedessä kylpevän tai uivan naisen avulla ei voitu kuvata perusteellisesti itse uimapukua, jonka visuaalinen esittäminen oli olennaista muotilehdessä. Ulkoisen viehättävyyden ja kauniiden kehojen korostaminen saatettiin mieltää tärkeämmäksi kuin liikunnallisesti aktiivisen toimijuuden esittäminen viihdyttäväksi tarkoitetuissa kuvissa. Tämä pätee mielestäni kuvaan 9, jonka tavoitteena ei ole kuvata naisen uimataittoa, vaan esitellä hänen viehkeyttään luonnonvoimien keskellä. Vaikka kuvassa on vauhtia ja liikettä, on uima-asu kuvattu varsin selväpiirteisesti. Puku on veden lailla tumma, mutta selvästi nähtävissä valkeiden kuohupäiden ansiosta. Tuulen tahdissa lepattava vaalea rusetti tuo hahmon pään niin ikään selkeämmin näkyviin taustasta. Vaikka nainen erottuu pääosin häntä ympäröivästä vedestä, sulautuu hän myös osaksi sitä: hameen helma liikkuu aaltojen tahdissa, ja naisen raajat ovat osin näkymättömissä pinnan alapuolella.

Vedessä tai sen äärellä kuvatut uimapukuiset naiset rinnastettiin Voguen kuvateksteissä usein myyttisiin vedenasukkaisiin kuvan 9 lailla. Vertauksia luotiin niin ikään otsikoissa ja artikkeleissa. Esimerkiksi naisuimareita käsiteltiin alaotsikon ”Uudenaikainen merenneito” alla naisurheilijoista kertovassa artikkelissa.²⁹⁹ Uimapukuja käsittelevän artikkelin ingressissä saattoi puolestaan lukea ”Tyylikästä puvustusta merenneidolle”.³⁰⁰ Vogue ei ollut yksin merenneitoinnostuksensa kanssa, sillä vedenneitoja käsittelevät kertomukset herättivät laajaa kiinnostusta 1800-luvulla, jolloin aiheesta julkaistiin useampikin suureen suosion saanut kirjallinen teos.³⁰¹ Seireenit olivat tyypillinen aihe myös aikakauden länsimaisessa kuvataiteessa, joka etsi innoitusta antiikin ajasta ja sen

²⁹⁹ *The Mermaid Up to Date*. Vogue Vol. 38, Iss. 3. 1.8.1911, 23.

³⁰⁰ *Smart Costuming for the Mermaid*. Vogue Vol. 38, Iss. 3. 1.8.1911, 38.

³⁰¹ Esim. Friedrich de la Motte Fouqué'n *Aallotar* (1811) ja H. C. Andersenin *Pieni merenneito* (1837). Lisäksi 1880-luvulla julkaistiin 1800-luvulla paljon arvostetun renessanssititeilijä ja -taiteilija Leonardo da Vincin (1452–1519) seireenitarinan sisältävä käsikirjoitus. Leikola 2002, 8 ja 17–18.

mytologiasta.³⁰² Tämän myötä 1800-luvun ja 1900-luvun alun kuvataiteilijat osallistuivat teoksillaan vuosituhansien aikaisen kuvatradition rakentamiseen, joka liitti naiseuden ja yliluonnollisuuden toisiinsa.³⁰³ Vedenneitoja kerrottiin lisäksi havaitun merellä, ja tutkijoiden tarkasteltavaksi tuotiin aidoiksi merenneidoiksi väitettyjä olentoja, jotka paljastuivat lopulta ihmisen käden jäljeksi, apinoiden ja kalan osista kootuiksi huijauksiksi.³⁰⁴

Mielenkiinto veden arvoituksellisiin asukkaisiin kumpusi tulkintani mukaan monista uskomuksista ja merkityksistä, joita mereen liitettiin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Meri saatettiin kokea vieraana, jopa pelottavana paikkana, joka asutti tunnettujen eliöiden ohella mahdollisesti salaperäisiä olentoja. Merellinen ympäristö koettiin ennen kaikkea kiehtovana. Historioitsija Alain Corbin analysoi, että 1700-luvun puolivälin tienoilla virinnyt yläluokan viehätys rannikkoseutuja kohtaan johtui erityisesti siitä, että meri edusti aikalaisille maaseutuakin enemmän aitoa luontoa, jossa ei ollut sijaa valheellisuudelle. Merenrantojen suosion salaisuus piili rehellisyydessä: kesyttämätön meri herätti ihmisissä pelkoa, mutta samanaikaisesti toivoa, sillä rannoille voitiin paeta omaa arkista todellisuuttaan. Meren uskottiin tyynnyttävän yläluokan levottomuutta, vahvistavan kadotettua yhteyttä kehon ja mielen välillä sekä parantavan rauhoittavan luonteensa takia yksilöt kaupungistuvan maailman paheellisuuksista.³⁰⁵

Aitojen tunteiden lisäksi merenrantoihin luotiin intiimejä merkityksiä 1800-luvun alkupuolella. Rantoja kuvattiin tällöin romantiikan tyyliuuntaukseen kuuluneiden runoilijoiden, kuvataiteilijoiden ja kirjailijoiden teoksissa hengellisiksi, romanttisiksi ja jännittäviksi paikoiksi. Alati liikkeessä olevan meren äärellä ihminen saattoi kokea sekä esteettistä, henkistä että kehoallista nautintoa. Romantikot erotisoivat teoksissaan merenrantoja verratessaan esimerkiksi kehon ja veden välistä kosketusta sukupuoliyhdyntään.³⁰⁶ Meren mystifiointi ja erotisointi vaikutti tulkintani mukaan siihen, miksi tarinat viettelevistä vedenneidoista tulivat suureksi kiinnostuksen kohteeksi Yhdysvaltain kullatulla aikakaudella. Vastavuoroisesti tarinoiden laaja tunnettavuus vaikutti todennäköisesti uimapukuja käyttäneiden naisten seksualisointiin.

³⁰² Länsimaissa tuotettiin runsaasti merenneitoaiheista kuvataidetta 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Esim. Frederic Leighton: Kalastaja ja seireeni (*The Fisherman and the Syren*), 1856–1858, Bristol Museum & Art Gallery, Bristol, Englanti; George W. Maynard: Vierailla vesillä (*In Strange Seas*), 1889, The Metropolitan Museum of Art, New York, Yhdysvallat; John William Waterhouse: Merenneito (*A Mermaid*), 1900, The Royal Academy of Arts, Lontoo, Englanti.

³⁰³ Seireeneitä on kuvattu miltei kolmen vuosituhannen ajan ruukuissa, veistoksissa ja maalauksissa. Ensimmäiset maininnat seireeneistä löytyvät antiikin kreikkalaisen Homeroksen runoista 700-luvulta eaa. Antiikin ajan tarinoiden mukaan seireenit elivät ilmassa ja muistuttivat vartaloiltaan lintuja. Keskiajan alkupuolelta lähtien seireeneitä alettiin kuvata vedessä asuvina olentoina, joiden yläruumis oli nuoren naisen mutta alaruumis kalan. Leikola 2002, 8–12; Spina 2007, 27, 136–139.

³⁰⁴ Leikola 2002, 12; Spina 2007, 32–33.

³⁰⁵ Corbin 1994, 62.

³⁰⁶ Lenček & Bosker 1998, 93–101, 106.

Vogueissa näyttävin leikittely merenneitotematiikan kanssa luotiin kuvissa, joissa uimapukuisten naisten ja aallottarien välille luotiin visuaalisia rinnastuksia.³⁰⁷ Heinäkuussa 1894 julkaistu kuvatarina (kuva 10) on mielestäni oivallinen esimerkki lehden merenneitoteemaisissa kuvissa yhteenlinkittyvistä mielikuvituksen ja seksuaalisuuden merkityksistä. Koko sivun täyttävä kertomus koostuu kahdesta kuvasta, joiden tulkitsen kertovan toisiinsa punoutuvan tarinan alemmassa kuvassa uimapuvussa esiintyvän miehen näkökulmasta. Mies on vastikään ohittanut rannalla kävellessään kaksi koreileviin uima-asuihin pukeutunutta naista ja pysähtyy katsomaan lumoutuneena heidän peräänsä – aivan kuin hän olisi nähnyt merenneitoja. Kuvaparin ylempi kuva esittää miehen fantasiaa, jossa rannalla havaitut naiset ovat muuttuneet vietteleviksi seireeneiksi. Kummassakin kuvassa on kolme hahmoa, mutta alemman kuvan mies ei ole sijoittanut itseään unelmissaan seireeneiden luokse. Yläkuvan vedenneitojen määrä selittyykin nähdäkseni sillä, että merenneitojen kertomustradition mukaan seireenit liikkuvat joko yksin tai pienissä, usein juuri kolmen hengen, ryhmissä.³⁰⁸

Katson että seksuaalisuus on keskeinen kategoria, jonka kautta uimapukuiset naiset liitettiin heitä muistuttaviin vedellisiin taruolentoihin. Uimapukuinen nainen saatettiin nähdä ulkoasultaan vähäpuukeisena ja siten seksuaalisesti haluttavana, mutta myös toiminnaltaan rohkeana, kun hän uskaltautui esittämään kehoaan tavallista paljaammassa muodossa. Vähäpuukeisuus liitettiin muutoin intiimimpiin hetkiin, tiloihin ja sosiaalisiin suhteisiin, mutta uimapaikkojen kontekstissa riisutut kehot tulivat osaksi julkisia tiloja. Uima-asuun pukeutuminen saattoi asettaa naiset kuvan 10 naiskaksikon lailla kanssaolijoiden heteroseksuaalisten halujen ja mielikuvien kohteeksi. Mielikuvitus on tärkeä osa seksuaalisuutta, ja vaatteet, jotka samalla paljastavat ja peittävät kehoa, voivat herättää fantasioita sekä lisätä seksuaalista halua.³⁰⁹ Pukeutuminen on näin ollen eroottista, koska se herättää uteliaisuuden ruumiin kokonaisuutta kohtaan.³¹⁰

Michel Foucault'n mukaan valtasuhde on olemassa aina siellä, missä on halua.³¹¹ Halujen kohteina olevat henkilöt eivät kuitenkaan ole välttämättä alisteisessa asemassa heitä haikailevien suhteen. Vaikka kuva 10 kertoo tulkintani mukaan miehen fantasiasta, jonka viriämiseen naiskaksikko ei voinut itse vaikuttaa, on kuvan naisilla seksuaalista valtaa miestä kohtaan. Mies on nähdäkseni vasta varttuva nuori ja mahdollisesti seksuaalisesti kokematon. Naiset eivät ole kiinnostuneet hänestä, ja näin ollen mies ei pääse mielikuviaan lähemmäksi heitä, vaan joutuu tyytymään katsomaan naisia

³⁰⁷ Vogueissa julkaistiin myös runsaasti piirroskuvia pelkistä merenneidoista. Esim. Vogue Vol. 2, Iss. 2. 8.7.1893, S1; Vogue Vol. 2, Iss. 5. 29.7.1893, 61; Vogue Vol. 2, Iss. 9. 26.8.1893, 99; Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, 4; Vogue Vol. 20, Iss. 3. 17.7.1902, 74.

³⁰⁸ Leikola 2002, 10.

³⁰⁹ Entwistle 2015, 181.

³¹⁰ Steele 1985, 9, 42; Lenček & Bosker 1989, 11.

³¹¹ Foucault 1998 (1976–1984), 62.

kauempaa. Uimapukuisten naisten sulokkuus saattoi olla kuin sadusta, mutta yläkuvan seireeneiden sijaan rannalla havaitut kylpijät olivat todellisia. Kuvapari leikitteleekin tarun ja todellisuuden rajapinnalla. Ehkäpä kahden kuvan leikkauspisteeseen jäävät kirjatut käsitteet runoudesta ja proosasta viittaavatkin miehen haaveiden satumaisuuteen.

Kuva 10. Totta vai tarua? Yksinäisen ihailijan fantasia naiskylpijöistä. Vogue 5.7.1894, 3.

Uimapukuihin sonnustautuneiden naisten ja myyttisten vedenneitojen liittäminen toisiinsa kietoutui tulkintani mukaan seksuaalisten merkitysten lisäksi tiukasti sukupuoleen. Tosielämän naisia ja seireeneitä yhdisti naiseus, johon liitettiin joskus hallitsematon seksuaalisuus ja vaarallinen kyky vietellä. Jälkimmäiseen yhdistettiin ajatus ulkonäön petollisuudesta, jonka varaan seireenitarinoiden draamankaaret rakennettiin. Vedenneitojen viettelykseen tähtäävä toiminta ilmenee niin ikään kuvassa 10, jossa karikolla istuskelevat seireenit odottavat tarinaperinteen mukaisesti horisontissa häämöttävää laivaa seuraavine merimiesuhreineen. Vogue kuvasi seireenit kuvaperinteestä poikkeamatta valkoisina, pitkähiuksisina ja yläruumiltaan riisuttuina nuorina naisina. Seireenikertomuksissa neitojen kerrottiin herättävän miehissä ihastusta juuri heidän kauneutensa ja nuoruutensa takia, sillä näiden ulkoisten ominaisuuksien uskottiin merkitsevän heidän seksuaalista kokemattomuuttaan. Viehättävä ulkonäkö ja kepeä käytös johtivat kuitenkin merimiehiä harhaan, kun seireenit paljastuivat tarinoissa kokeneiksi viettelijöiksi ja merimiehet nopeasti halujensa vietäviksi. Viettelys koitui merimiesten turmioksi, sillä seireenien kerrottiin tappavan ja jopa syövän uhrinsa.³¹²

Filologi Luigi Spinan mukaan myyttisten seireenien seksuaalisen toimijuuden korostaminen johtui mahdollisesti jo antiikin aikana mereen liitetyistä seksuaalisista merkityksistä sekä erityisesti tarinasta, jossa aallot loivat rakkauden ja hedelmällisyyden jumalattaren Venuksen.³¹³ Meressä piilevä seksuaalinen voima yhdistettiin täten vahvasti naissukupuoleen sekä naisen kehoon. Nainen pystyi luomaan uutta elämää, mutta seireenitarinoissa feminiininen olento kykeni myös päättämään sen. Salaperäisyys, erotiikka ja kyky hurmata liitettiin tulkintani mukaan seireeneiden ohella uimapukuja käyttäneisiin naisiin, joiden viehkeä ja vähäpukeiseksi mielletty ulkonäkö saatettiin lukea avoimuutena vapaampiin heteroseksuaalisiin suhteisiin.³¹⁴ Merenneitofantasioita ruokkivat näin ollen mielikuvat uimapukuisesta naisesta ihmeellisenä näkynä ja rohkeana toimijana.

Miehisestä näkökulmasta tuotettujen kuvien lisäksi Voguen piirrosten aiheina olivat naisten ja merenneitojen väliset kohtaamiset. Mielenkiintoinen esimerkki aiheesta on vuonna 1896 julkaistu koko aukeaman täyttävä kuvitus (kuva 11), jossa kaksi nuorta naista tapaa merenrannalla kolme vedestä nousevaa vedenneitoa.³¹⁵ Merenneidot on kuvattu kuvaperinteen mukaisesti yläosattomissa ja pyrstöjen kanssa, mikä tekee selvän eron heidän ja sieviin uima-asuihin pukeutuneiden naisten välille. Vaatetuksen lisäksi hahmoja erottavat erilaiset kampaukset. Naisten hiukset on sidottu säädylisellä tavalla kiinni, kun taas vedenneidoilla ne roikkuvat huolettomasti auki. Kuvan

³¹² Seireenit houkuttelivat merenkulkijoita luokseen viehättävien kehojensa lisäksi vastustamattomalla laulullaan. Leikola 2002, 8–11; Spina 2007, 136–141.

³¹³ Spina 2007, 141.

³¹⁴ Lisää uimapukuisten henkilöiden suhteiden arvostelemisesta seuraavassa luvussa.

³¹⁵ "Illustration: With September Comes a Dieus to Ocean's Witcheries". Vogue Vol. 8, Iss 9. 27.8.1896, 132–133.

vasemmalle puolelle rajatut seireenit viittovat käsillään kuvan oikealla puolella seisovaa naiskaksikkoa lähestymään heitä. Merenneidot on kuvattu kehonkieleltään vapautuneina, ja uimapukuiset naiset puolestaan korostetun kainoina. Oikeanpuoleinen nainen näyttääkin pidättyväiseltä, mutta toinen on kohottanut päänsä kiinnostuneena seireeneiden sanomasta. Haluavatko kohtaamisesta jännittyneet naiset lähteä merenneitojen mukaan?

Kuva 11. Kahdenlaisten vedenneitojen kohtaaminen. Vogue 27.8.1896, 132–133.

Kuvatekstin ”Syyskuun saapuessa hyvästellään meren noituudet” (*With September Comes Adieus to Ocean's Witcheries*) avustuksella tulkitseen kuvaa niin, että kesän päättyessä merenneidot ovat aikeissa palata takaisin merelle, mutta houkuttelevat sitä ennen rannan naisia mukaansa. Syyskuu merkitsi yleisesti kesäisen uimakauden päättymistä. Katson, että kuva taltioikin taitavasti ajallisuuden ja tilallisuuden – täsmällisen hetken kesän ja syksyn välillä. Käsillä on viimeiset hetket nauttia uimarannan iloista, ja aallon harja on jo pyyhkäisemässä merenneidot matkaansa. Kesäkuukausien aikana merielämästä nauttiminen on ollut molemmille kuvan osapuolille hyväksyttävää, mutta

naisten on vedettävä raja huvittelulle syksyn koittaessa ja palattava hallitumman käyttäytymiskoodiston pariin. Vaikka merenneitojen tarjoama irrottelu houkuttelisi, on naisten aika sanoa hyvästit kesäiselle vapaudelleen.

Kuvissa 10 ja 11 korostuvat rantaviivan muodostama rajapinta taianomaisen vapauden sekä kurinalaisemman todellisuuden välillä. Elementtinä vesi yhdistää ja erottaa kuvissa esiintyviä hahmoja. Vettä pidettiin mystisten olentojen valtakuntana, ja maata ihmisille sopivana alustana. Meressä asustavien vedenneitojen ulkoisessa olemuksessa myyttiset piirteet yhdistyivät kuitenkin inhimillisyyteen, mikä hämärsi tarun ja todellisuuden rajaa. Vogue'n kuvissa leikiteltiinkin vahvasti ylimaallisen ja todellisen rajapinnoilla. Mielestäni kuvat mahdollistavatkin monta tulkinallista polkua, joissa vastapareiksi voidaan asettaa niin luonto ja ihmisyyys, alastomuus ja puettu keho kuin mystiikka ja todellisuus. Katson, että kaikki nämä teemat koskettavat laajemmin naissukupuolen ja naisen seksuaalisuuden kategorioita, sillä kuvien julkaisuajankohtana naiseuteen liitettiin samaiset teemat mystisyydestä ja luonnon rajattomuudesta. Naiseutta rakennettiin 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa suhteessa miehuuteen, sillä kaksinapaisen sukupuolijärjestyksen mukaan sukupuolten olemuksellisen eron piti olla selkeä. Sukupuolten tuli olla korostetun omanlaisia, jotta ne palvelivat yhteiskuntaa tarkoituksenmukaisesti. Kuten historian tutkija Gail Bederman analysoi, sukupuoli oli merkittävä osa 1900-luvun taitteen sivilisaatiodiskurssia, jonka mukaan sivistyneet yhteisöt voitiin tunnistaa sukupuolten eriytymisen asteesta. Sivistyneessä yhteiskunnassa miehet ja naiset olivat siten toistensa vastaparit: miehet maltillisia ja vankkamielisiä, naiset herkkiä ja henkeviä.³¹⁶

Kuten olen esittänyt edellisissä luvuissa, sukupuolten välisiä eroja rakennettiin erityisesti materiaalisuuden kautta, mikä käsitti vaatetuksen ja muun ihmisen luoman esineistön lisäksi ihmiskehot. Ihanteellista naiseutta tutkineen Marianne Thesanderin mukaan naisen kehoon liitettiin salaperäisyyttä, ja sen uskottiin sisältävän tuntemattomia voimia, koska se pystyi kantamaan sisällään uutta elämää. Naisen keho ymmärrettiin luonnonomaisena ja pidäkkeettömänä, jolloin mieskehon tuli edustaa sivistystä ja järjestystä.³¹⁷ Koska naisen katsottiin olevan miestä lähempänä luontoa, oli hän samalla tiiviimmässä yhteydessä henkimaailmaan. Tämä on nähdäkseni yksi syy, miksi kylpemistä ja uimista harrastavat naiset rinnastettiin veden mystisiin olentoihin. Merenneitodiskurssi rakentui naissukupuoleen liitetyistä merkityksistä, jotka määrittivät naisen miestä aistillisemmaksi, viehättävämmäksi ja mystisemmäksi sukupuoleksi. Miehiä ei esitetty Vogue'ssa puolialastomina pystöjen kera, eikä heitä yhdistetty taruhahmoihin. Miehiä kuvattiin muutenkin lehden piirroksissa huomattavasti naisia vähemmän. Katson, että rationaaliseksi mielletyn miehen kuvaaminen

³¹⁶ Bederman 1995, 25.

³¹⁷ Thesander 1997, 7.

vähäpukeisena ja siten mahdollisesti seksuaalisen halun kohteena olisi mahdollisesti ylittänyt sopivuuden rajan. Kuvaukset paljaista miesruumista eivät olisi välttämättä täyttäneet Vogueen kaltaisen ylemmille yhteiskuntaluokille suunnatun aikakauslehden vaatimuksia kunniallisuudesta.

Naisten kohdalla sopivuuden rajat olivat nähdäkseni joustavammat, sillä heidän paljaampia kehojaan kuvitettiin vapaammin viihteen ja mielikuvituksen nimissä. Vaikka Vogueen kuvat saattoivat leikitellä ajatuksella, että uimapukuun sonnustautunut nainen oli moderni versio vedenneidosta, eivät kuvatut ihmishahmot ylittäneet täysin ylimaallisuuden rajaa. Uimapukuisten naisten inhimillisyyttä ja sivistyneisyys ilmenee tulkintani mukaan heidän kauneusihanteiden mukaisissa kehoissaan ja asuissaan, jotka veden luonnonvoimista huolimatta pysyivät kauniina ja huoliteltuina. Luonto ei siis ottanut kuvien naisista liian suurta otetta, vaan he pysyivät sivistyksen puolella mystisen veden äärelläkin. Vogue tuotti kuvitustensa kautta käsitystä ihanteellisesta naiseudesta sekä mielikuvaa, että uimapukuinen nainen oli tosielämän haluttava ja vangitseva kaunotar. Kuvat pitäytyivät soveliaisuuden rajoissa, vaikka merenneitojen kohdalla ne esittivät lähes alastomia kehoja. Tulkitsen, että merenneitokuvaston antiikkiviittaukset ja pitkät perinteet toimivat tähän perusteluina. Paljaat naiskehot olivat täten hyväksyttäviä tietyssä kontekstissa, eivätkä ne näin ollen lipuneet pornografisen kuvaston puolelle.

Vogueen piirrokset haastavatkin pohtimaan eroottisuuden ja paljaan kehon katsomisen sallittuja rajoja 1800–1900-lukujen taitteen Yhdysvalloissa. Lehdessä elokuussa 1895 julkaistu kansikuva (kuva 12) on mielestäni oiva esimerkki siitä, miten uimapukuinen nainen voitiin kuvata tietyin ehdoin näkyvästi seksuaalisena toimijana.³¹⁸ Kansilehteen on ikuistettu meressä seisova nainen, joka poseeraa heikumallisessa asennossa. Hän katsoo kepeästi katsojaa suoraan silmiin, eikä ujostelee saamaansa huomiota. Naisen katse houkuttelee katsojaa ikään kuin luokseen, ja kuvassa katsojan huomio keskittyykin täysin häneen. Kuva eroaa muista tässä luvussa analysoimistani kuvista, joissa merellä ja muilla hahmoilla on ollut isokin rooli. Tuuli on nostattanut naisen hameen helmaa niin, että hänen reitensä näkyy tavallista enemmän. Jalat ovat muuten asianmukaisesti sukkiensa peitossa, mutta katsoja pääsee silmäilemään niiden muotoa tarkastikin, sillä sukat myötäilevät tiukasti ihoa. Vyötäröä halaava uima-asu ja sen läpinäkyvät hihat tekevät selväksi kehon muutkin muodot, ja yläosan rintamuksesta katsoja voi huomata alusmekon pilkahduksen. Keimailevaksi ja seksuaaliseksi hahmon tekee eritoten merituulen mukana liehuvat pitkät hiukset, jotka voi tulkita ilmentävän rantaelämän kepeyttä ja vaivattomuutta.

³¹⁸ "A Modern Amphitrite". Vogue Vol. 6, Iss. 9. 29.8.1895, kansilehti.

Kuva 12. Nykypäivän merenjumalatar. Vogue 29.8.1895, kansilehti. Kuvasta rajattu pois lehden nimi.

Kuvatekstin mukaan kuva 12 esittää ”nykypäivän Amfitriten”. Merenjumalatar Amfitrite oli antiikin kreikkalaisessa mytologiassa merenjumala Poseidonin vaimo. Kuvan päähenkilön voi tulkita esittävän leikillisesti kuvan 9 lailla jumalaisen kaunista modernin ajan veden valtiatarta, joka ruumiillistui uimapukuisessa naisessa. Painotan huomiota kuitenkin kuvatekstissä viitatus Amfitritehahmon vaimon asemaan, sillä avioliitto oli keskeinen osa heteroseksuaalisuuden luvallista ja hyväksyttyä toteuttamista 1800-luvun ja 1900-luvun alun Yhdysvalloissa. Seksuaalisuus rajattiin avioliittoa ja perhettä määrittäväksi sekä visusti yksityisiin kodin tiloihin kuuluvaksi asiaksi 1800-luvulla. Tämän myötä seksuaalinen toiminta ymmärrettiin ensisijaisesti avioparin etuoikeudeksi sekä lisääntymisen välineeksi. Naisen ruumiin tuli tuottaa jälkeläisiä, ja naisen yhteiskunnallinen tehtävä oli tulla äidiksi ja lasten kasvattajaksi.³¹⁹ Seksuaalisuuden ja avioliiton välistä yhteyttä vahvistettiin pukeutumisen kautta. Pukuhistorioitsija Valerie Steele esittää, että avioituneet naiset saivat pukeutua näyttävämpiin ja eroottisimmaksi miellettyihin asuihin kuin naimattomat naiset.³²⁰ Kuvatekstin osoittama viittaus vaimon asemassa olevaan ja siten säädyllisellä tavalla seksuaaliseen toimijaan tekee tulkintani mukaan naiskehon seksuaalisemman esittämisen mahdolliseksi Voguen kuvassa. Mikäli kuvatekstissä olisi lukenut esimerkiksi ”nuori tyttö”, muuttaisi se kuvan merkitystä, eikä sitä nähdäkseni olisi voitu julkaista nykyisenkaltaisena.³²¹

Uimapukuisia henkilöitä kuvaavissa kuvissa on kiinnostavaa huomioida niiden esitystapa. Piirtämisen avulla naisten kehot voitiin esittää halutussa ja joskus epätodellisessakin muodossa. Muotilehdet hyödynsivät pääasiassa piirrettyjä muotimalleja 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa, sillä piirtäminen mahdollisti ihanteellisten asujen kuvaamisen ideaalikehojen päällä.³²² Naisten uimapukukuvaston kohdalla piirrettyt asut olivat usein varsin vartalonmyötäisiä kuvan 12 tapaan. Joskus hameiden helmat ulottuivat juuri ja juuri puoleen reiteen, mikä tulkintani mukaan kuvaa enemmänkin asujen herättämiä fantasioita kuin todellisuudessa käytettyjä vaatteita. Vogueissa tämä seikka tuotiin myös esiin uimapukukuviin liittyen kirjatussa huomiossa, jonka mukaan lehdessä esitetyt piirroskuvat olivat tuotettu ensisijaisesti esteettisesti miellyttävistä syistä, eivätkä olleet täydellisiä mallinnuksia todellisten naisten pitämistä asuista.³²³ Onkin mielenkiintoista pohtia, olisiko

³¹⁹ Foucault 1998 (1976–1984), 11, 77.

³²⁰ Steele 1985, 135.

³²¹ Lisää uimapukuja käyttäneiden tyttöjen ja naisten siveyden vartioinnista seuraavassa luvussa.

³²² Schorman 2003, 90–92. Muotikuvien ja -mainosten malleille alettiin liittää 1890-luvulla valokuvista leikattuja ihmispäitä, joiden katsottiin elävöittävän piirroskuvia. Kokonaan valokuvatut muotikuvat yleistyivät aikakauslehdissä 1920-luvulla, jolloin ne syrjäyttivät lopullisesti piirroksot ja muodostivat omaleimaisen valokuvagrensin. Schorman 2003, 90–93.

³²³ Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, 14.

samankaltaisia kuvia voitu julkaista, jos ne olisi tuotettu valokuvina ja elävän mallin esittäminä?³²⁴ Piirrokset toivat seksuaalissävytteisiin kuviin nähdäkseni tarvittavaa etäisyyttä. Valokuvina ne olisi voitu mieltää liian rohkeiksi, jolloin ne olisivat ylittäneet leikillisyyden rajan ja siirtyneet eroottisen kuvaston puolelle.

Ketkä kohdistivat katseensa Voguen piirustuksiin niiden julkaisuajankohtana, määrittelivät ja materialisoivat kohteensa sekä käyttivät valtaansa tulkitessaan hahmojen kehoja? Lehden yläluokkaisien profiilin takia katsojakuntaa olivat todennäköisesti valkoiseen keski- ja yläluokkaan kuuluneet henkilöt, jotka saivat lehden selailemisesta luokka-asemalleen turvallisen sosiaalisen tilan riisutun ruumiillisuuden tarkastelemiseen. Yhdysvaltain Vogue oli synnyinvuosikymmenenään 1890-luvulla suunnattu sekä nais- että mieslukijoille. Täten lehden tuli tarjota kummallekin sukupuolelle kiinnostavia sisältöjä. Katson, että lehden kuvittajien on täytynyt pyrkiä miellyttämään laajaa lukija- ja katsojakuntaa kuvilla, jotka ovat sisältäneet erilaisia merkityksiä ja tulkintamahdollisuuksia. Kuvittajat ovat näkemykseni mukaan toimineet taidokkaasti omassa kulttuurisessa kontekstissaan, kun he ovat poimineet sieltä kuvituksiinsa asioita, jotka ovat olleet soveliaita ja viihdyttäviä sekä naisten että miesten näkökulmasta. Kuvien tekijät tasapainoilivat todennäköisesti soveliaisuuden ja häveliäisyyden teemojen parissa, sillä sensuelli kansikuva myi luultavasti mukavasti, kunhan se ei ottanut liian suuria riskejä eroottisuuden nimissä. Vaikka naisia esitettiin seksuaalisesti viehättävinä sekä miehistä silmää miellyttävinä ihailun kohteina, ei vahva erotiikka tarkoita mielestäni sitä, että kuvat olisi suunnattu vain miehille. Nähdäkseni sukupuolinäkökulma vaihteli sekä kuvien välillä että niiden sisällä. Esimerkiksi tässä luvussa analysoimistani kuvista kuvan 12 voi nähdä enemmän mieslukijoille suunnattuna, kun taas kuva 11 tarjoaa naisille mahdollisuuden eläytyä sekä merenneitojen että todellisten naisten nahkoihin. Mielestäni Voguen kuvat tarjosivatkin katsojille monipuolisia tulkinnallisia polkuja sekä naislukijoille useita rooleja, joihin samaistua.

Kuvat uimapukuihin sonnustautuneista naisista mahdollistivat joka tapauksessa tavanomaista paljaampien naiskehujen kuvaamisen sekä katsomisen. Kuten kirjoitin luvussa 3.1, uima-asuja käyttäneet henkilöt olivat tietoisia katseen alaisina olemisesta. Uskon, että naiskylpijät olivat niin ikään tietoisia siitä, että heihin saatettiin luoda seksuaalisia toiveita ja haluja. Vaikka naiskehot olivat Voguen kuvissa eroottisestikin tulkittavalla tavalla esillä oletetuille mieskatsojille, on syytä muistaa, että tosielämässä uimapukuihin pukeutuneet naiset halusivat itse luultavasti näyttää viehättäviltä sekä

³²⁴ Tarkastelemissani lehdissä ei esiinny valokuvia uimapukuihin pukeutuneista henkilöistä ennen 1900-luvun ensimmäistä vuosikymmentä. Varhaisimmat löytämäni valokuvat uimapukumalleista julkaistiin Vogueissa kesällä 1909 Saks & Company -yrityksen mainoksessa, jossa kolme mallia esitteli uusia naisten uima-asukokonaisuuksia. Vogue Vol. 33, Iss. 25. 24.6.1909, C2.

mahdollisesti myös seksuaalisesti haluttavilta. Steelen mukaan 1800-luvun tai 1900-luvun alun naisten pukeutumista ei tulekaan tulkita pelkästä miehisestä näkökulmasta tai sosiaalisen ja seksuaalisen sorron tematiikan kautta. Steele analysoi, että naiset eivät olleet seksualisoituihin objekteihin typistettävissä olevia passiivisia toimijoita, jotka pyrkivät ainoastaan miellyttämään miehistä silmää. Huomion kiinnittäminen omaan ulkonäköön ja pukeutumiseen saattoi toimia naiselle sen sijaan tärkeänä mielihyvän lähteenä sekä keinona ilmaista itseään ja omaa seksuaalisuuttaan.³²⁵

Seksuaalissävytteiset piirroskuvat loivat areenan, jossa naiskeho voitiin esittää laajalevikkisessä aikakauslehdessä fantasian ja todellisuuden rajamailla viipyilevässä muodossa. Merenneidot ja niihin rinnastetut naiset tarjosivat katsojille uudenlaisen väylän tarkastella säädyllyisesti paljaampia kehoja. Kylpemiskulttuuria oli mahdollista käsitellä vapaammin ja leikillisemmin kuvallisin keinoin. Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät normit ja ihanteet vaikuttivat kuitenkin kuvien tuottamiseen, sillä vaikka niissä voitiin ottaa tiettyjä vapauksia, ei niiden tullut ylittää sopivuuden rajoja. Uimapukuisten naisten rinnastaminen mystisiin vedenneitoihin seksualisoi naissukupuolta. Kun naiset kuvattiin lumovoimaisina ja viehättävinä hurmaajina, olivat heidän kehonsa jälleen kerran muiden katseiden, toiveiden ja halujen kohde. Uimapaikkojen löysempi käyttäytymis- ja pukeutumisetiketti vaikutti tapoihin kuvata naisia asennoissa ja asuissa, jotka venyttivät soveliaisuuden määritelmiä. Rantojen vapautunut ilmapiiri mahdollisti myös monenlaisia kesäisiä kohtaamisia, joihin paneudun seuraavassa luvussa.

3.4 Uimapaikat kohtaamisten näyttämöinä

Kaikenkokoiset seurueet kansoittivat Yhdysvaltain uimapaikkoja 1800–1900-lukujen taitteen kesinä. Naiset ja miehet olivat kylpeneet ja uineet rinnakkain samoissa julkisissa tiloissa Yhdysvalloissa aina 1800-luvun alkupuolelta saakka, ja molemmille sukupuolille suodun rantaelämän suosio vain kasvoi vuosisadan edetessä. Sekauinti tuotti jännitystä ja iloa, tarjosi höllennystä jäykkiin käyttäytymissääntöihin sekä loi uusia mahdollisuuksia kevyeen keskusteluun ja seuranpitoon.³²⁶ Kesästä tuli valkoisen keski- ja yläluokan parissa lomailun luvattu ja vapaa-ajan aktiviteettien täyttämä vuodenaika, jonka merkityksellisyyttä muotoiltiin Vogueissa vuonna 1895:

³²⁵ Steele 1985, 4, 106.

³²⁶ Lenček & Bosker 1989, 25.

Katsoessaan taaksepäin vuosien kuluttua ihmiset huomaavat, että heidän voimakkaimmat onnellisuuden tunteensa ja merkityksellisimmät kokemuksensa syntyivät noina iloisina päivinä ja öinä.³²⁷

Kesän aikaansaama onni perustui tulkintani mukaan pitkälti vapauden tunteeseen, jota lomapaikkojen sallivampi normikoodisto ja ulkoilmassa toteutetut liikunnalliset elämykset tuottivat. Tässä luvussa osoitan, kuinka kylpijoiden rantakokemuksiin vaikuttivat uimapaikkojen tarjoamat tilaisuudet tavata toisia ihmisiä. Keskityn tarkastelemaan Yhdysvaltain itärannikon suosittujen lomakohteiden uimarantoja sekä niissä aikaansa viettäneiden henkilöiden mahdollisuuksia solmia sosiaalisia ja romanttisia suhteita. Pohdin, miten näitä kohtaamisia tulkittiin lehdistössä, ja miksi ilo ei ollut ainoa tunne, jonka kautta niitä arvioitiin?

Merenrantakohteet muodostuivat keskeisiksi lomanviettopaikoiksi Yhdysvalloissa maaseudun, vuorien ja virkistävien lähteiden kanssa 1800-luvun loppupuolella, jolloin yhä useammalla oli rahaa ja aikaa järjestää itselleen pidempiä vapaa-ajan jaksoja.³²⁸ Matkustamisesta muodostui tällöin vakiintunut osa kaupungissa asuvien varakkaiden koillisyyhdysvaltalaisien kesäistä elämää.³²⁹ Vogueissa kerrottiin vuonna 1893, kuinka kesän saapuessa rikkaat kaupunkilaiset kiirehtivät jättämään kuumina ja likaisina pidetyt kaupungit lomakauden ajaksi.³³⁰ Suuri osa heistä suuntasi väljemmin asutettuihin, terveellisinä ja raikkaina pidettyihin rantakohteisiin. Kaikkein varakkaimmat saattoivat matkustaa aina ulkomaille asti ja lomailla pitkiäkin aikoja Euroopan muodikkaissa lomakohteissa, kun taas keskiluokalle oli tyypillisempää viettää parin viikon kotimaan lomia. Alemmille luokille kesäkuukaudet eivät merkinneet varsinaista lomakautta, mutta edullisten ja tehokkaiden rautatieyhteyksien myötä heillä oli mahdollisuus tehdä lyhyempiä irtiottoja työn täyttämästä arjesta.³³¹

³²⁷ *Looking back in after years, people find that their chiefest happiness, their most momentous experiences sprang from those merry days and nights.* Vogue Vol. 6, Iss. 5. 1.8.1895, 75.

³²⁸ Aron 1999, 3.

³²⁹ Lenček & Bosker 1998, 153. Lomailukulttuuri laajeni 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten aikana koskettamaan myös valkoista alempaa keskiluokkaa ja työväenluokkaa, siirtolaisia sekä mustaa keskiluokkaa. Aron 1999, 4, 10, 182, 207. Lomanviettopaikat yhdistivät silti harvoin ihmisiä yli etnisyyteen ja luokkaan perustuvien rajojen. Poikkeuksen tähän tekivät jotkut lomakohteet, kuten valkoisten ja mustien suosima kaupunki Atlantic City sekä kansallispuistojen leirintäalueet, joissa majoittuivat niin työväenluokka kuin keskiluokkakin. Aron 1999, 10, 211–213.

³³⁰ Vogue Vol. 2, Iss. 29.7.1893, S9.

³³¹ Byrde 1992, 161–162. Yläluokkaiset hyväntekeväisyysjärjestöt tukivat taloudellisesti työväenluokkaisten lomia. Esimerkiksi Vogueissa mainostettiin seurapiirin organisoimaa järjestöä, joka avusti työläisnaisten kesälomamatkoja. *The Working Girl's Vacation Society* rahoitti niin maaseudulle suuntautuvia muutaman viikon matkoja kuin päiväretkiä New Yorkin kaupungin kupeessa sijaitsevalle Glen Island -saarelle. Ilmoituksessa nimetyt kohteet eivät olleet samoja, joissa seurapiiriläiset itse lomailivat. Vogue Vol. 7, Iss. 26. 25.6.1896, 440.

Itärannikolla sijaitsevien rantakohteiden vierailijat saapuivat usein rannikon suurista kaupungista, kuten New Yorkista, Philadelphiasta ja Bostonista.³³² Merenrannoilla sijaitsevat lomakohteet soivat heille mahdollisuuden elää väliaikaisesti lähempänä luontoa ilman kaupunkimaisista mukavuuksista luopumista. Varakkaiden yksityishenkilöiden ja pankkien sijoitusten avulla rakennetut kesäpaikkakunnat olivat pienehköjä kaupunkimaisia yhteisöjä, joissa elämä keskittyi kaupungeissa suoritettavan työnteon sijaan vapaa-aikaan. Kesäkaupunkien keskustat rakennettiin huvitteluun keskittyvän elämän kannalta keskeisten tilojen, kuten arkkitehtonisesti näyttävien kasinoiden, suurten hotellien ja julkisten uimarantojen ympärille.³³³

Rannikolla sijaitsevilla lomakohteilla joutilaisuus sai jäädä kuitenkin vain haaveeksi, sillä kesäsesonki tarkoitti ylemmille yhteiskuntaluokille kiireistä aikaa monine sosiaalisine rientoineen. Heidän päivänsä täyttyivät tapaamisten ja konserttien lisäksi ulkoilmassa harjoitetusta liikunnasta, kuten kävelystä, pyöräilystä ja uimisesta. Muita suosittuja ulkoilun muotoja olivat purjehdus ja autolla ajelu, jotka laskettiin tulkintani mukaan liikunnaksi, koska ne toteutettiin ulkoilmassa. Liikkumiseen oli varattu aikaa aamupäivästä, kun taas iltapäivällä istuttiin teekutsuilla ja puutarhajuhlissa, ja päivän lopuksi kokoonnuttiin illallistamaan sekä tanssimaan.³³⁴ Seurapiirin aktiivista lomaelämää kuvailtiin *Voguessa* osuvasti vuonna 1900 ”ainaiseksi tekemiseksi, menemiseksi ja tulemiseksi”. Seurapiirinaisen kuului lehden mukaan näyttäytyä ”siellä, täällä ja joka paikassa” ylläpitääkseen jo hankkimaansa arvostusta, sillä seurapiirin jäsenillä ei ollut aikaa ajatella niitä, joiden kanssa he eivät olleet jo ennestään tekemisissä. Suosiota nimitettiin lehdessä ”päivän perhoseksi”, koska seurapiirissä ketään ei ehditty kaivata vuorokautta pidempään, kun eliittiin havittelevia henkilöitä riitti aina lähtijöiden tilalle.³³⁵

Kesäkaupunkeihin matkustaminen tarjosi terveyden huoltamisen ja hauskanpidon lisäksi siis erinäisiä sosiaalisia mahdollisuuksia. Lomanviettopaikoissa voitiinkin hankkia ja vakiinnuttaa omaa asemaa yläluokkaisissa piireissä sekä edistää luokkanousua.³³⁶ *Voguen* toimittajan mukaan kesän lopussa tavattiin usein harmittelua, kun lomailijat käsittivät, miten valtavat määrät rahaa he olivat tulleet kuluttaneeksi lomakauden aikana, miten odotetut kihlaukset olivatkin lopulta purkautuneet ja miten ponnistelut paremman sosiaalisen aseman eteen olivat osoittautuneet hyödyttömiksi.³³⁷ Lomakohteet

³³² *Vogue* Vol. 36, Iss. 3. 1.8.1910, 7–9. Rannoilla vieraili myös junan kuljettamina lähikaupunkien asukkaita, jotka saapuivat viettämään rantaelämää päivän verran kerrallaan. Lenček & Bosker 1998, 147.

³³³ Lenček & Bosker 1998, 114–115.

³³⁴ *Vogue* Vol. 6, Iss. 4. 25.7.1895, ii; *Vogue* Vol. 8, Iss. 5. 30.7.1896, viii; Lenček & Bosker 1989, 27; Lenček & Bosker 1998, 152.

³³⁵ *Vogue* Vol. 16, Iss. 7. 15.8.1900, 106.

³³⁶ Lenček & Bosker 1998, 153.

³³⁷ *Vogue* Vol. 2, Iss. 9. 26.8.1893, S1.

nähtiin siis paikkoina, joissa voitiin sekä työstää vanhoja ihmissuhteita että luoda uusia. Korkeampaa yhteiskunnallista statusta havittelevien oli mahdollista nostaa asemaansa muiden silmissä kesän aikana – ainakin teoriassa. Tämä ajatus kiteytettiin Voguen kirjoituksessa vuonna 1910: “menestys Newportissa avaa nousukkaalle portin New Yorkin seurapiireihin, ja siellä saavutettu vakituinen asema on avain Euroopan sisäpiireihin ja jopa hoveihin”.³³⁸ Tilaisuuksista ja ponnisteluista huolimatta kaikki halukkaat eivät silti onnistuneet kipuamaan sosiaalisen hierarkian portaikossa, eivätkä eliitin jäsenet ottaneet pyrkijöitä aina kovin tosissaan. Esimerkiksi Vogueissa todettiin vuonna 1911, että eliitin oli tavallista seurustella luokkanousukkaiden kanssa merenrantakohteissa, sillä uudet tuttavuudet toivat sosiaalisiin piireihin jännittävyyttä. Mikäli paremman aseman tavoittelijat eivät ehtineet vakiinnuttaa paikkaansa eliitin piirissä kesän aikana, sai heihin muodostetun ystävyyden hyvin mielin katkaista kaupunkiin palattua.³³⁹ Lomapaikoista haettiin siis uusia kokemuksia, tuttavuuksia ja puheenaiheita puolin ja toisin luokkarajoja. Yhteiskunnallisia jakolinjoja venyttävät ihmissuhteet soveltuivat tulkintani mukaan muodollisuuksia vältteleviin rantakohteisiin, koska niissä vallinneella vapaammalla ilmapiirillä ja käytöskoodistolla voitiin oikeuttaa nämä hetkelliset lähentymiset luokkien välillä.

Yhteiskuntaluokkien sekoittuminen uimapaikoilla ei ollut kaikkien keski- ja yläluokan jäsenten mieleen. Lomailusta oli muodostunut hajanaista yhdysvaltalaisista keskiluokkaa yhdistävä etuoikeus 1800-luvulla. Keskiluokka pyrki erottautumaan lomakulttuurin avulla alemmista luokista, joilla ei ollut varaa tai mahdollisuuksia viettää pidempiä vapaa-ajan jaksoja kotiseutunsa ulkopuolella.³⁴⁰ Alempien luokkien läsnäolo uimarannoilla haastoi nähdäkseni pyrkimyksiä rakentaa luokkaan tukeutuvia kategorioita. Yhdysvaltalaiset rannat olivatkin yleensä avoimia hotelleissa ja huviloissa asustavien ylä- ja keskiluokkaan kuuluneiden lisäksi päivämatkailijoille sekä edullisimmissa majataloissa majoittuville henkilöille.³⁴¹ Tämä tuli selväksi myös yläluokkaiselle Madame Haut Tonille, joka havainnoi Newportin uimarannalla kesällä 1890, että aallokossa oli mahdollista törmätä haluamattaan naapurin kotiapulaiseen tai turistiin. Kokemustensa saattelemana Madame Hout Ton teki johtopäätöksen, että ”aallokossa kylpemistä ei tule enää harjoittaa ’meidän piirissämme’”.³⁴² Yläluokalle oli siis yhä tärkeää erottautua muusta väestä. Tämän vuoksi jotkut lomakohteet keskittyivätkin rakentamaan yläluokkaista tunnettavuutta houkutellakseen rahakkaita vieraita.

³³⁸ - - - *success at Newport opens the gates of New York society to the aspirant, and a fixed position there is a passport to the inner and even royal circles of Europe.* Vogue Vol. 36, Iss. 3. 1.8.1910, 7.

³³⁹ Vogue Vol. 38, Iss. 2. 15.7.1911, 66.

³⁴⁰ Aron 1999, 5, 46.

³⁴¹ Lenček & Bosker 1998, 147–151.

³⁴² - - - *surf-bathing must no longer be recognized in "our set"*. The Ladies' Home Journal. Vol. VII, No. 9. 8/1890, 2.

Rantapaikkojen eksklusiivisuus tarkoitti vauraille sitä, ettei heidän tarvinnut oleskella samoilla rannoilla keski- tai työväenluokkaisten henkilöiden kanssa.³⁴³

Luokkarajoja venyttävät kohtaamiset kiinnostivat yhdysvaltalaisista lehdistöä sekä luultavasti niin ikään lehtien lukijoita. Aikakauslehtien arvostelun kohteeksi valikoituivat erityisesti alempien yhteiskuntaluokkien nuoret naiset, jotka tavoittelivat korkeampaa yhteiskunnallista asemaa. Heistä käytettiin lehdistössä nimitystä ”kesätyttö” (engl. *summer girl*). Voguen mukaan kesätytöllä tarkoitettiin tavallisesti alemmasta luokasta tulevaa naista, ”joka flirttailee rannalla, vetää puoleensa kaikki miehet, ja sitten katoaa”.³⁴⁴ Kesätytöt olivat sanavalmiita, liikunnallisia ja muotitietoisia naisia, joiden katsottiin käyttäytyvän yhtäältä lumoavan vapaamielisesti mutta toisaalta liian uskaliaasti seurustellessaan avoimesti miesten kanssa. Uimarannoilla heidän tunnusmerkikseen muodostuivat kevyemmät ja paljastavammat uima-asut, kuten ohutkankaiset valkoiset puvut, jotka muuttuivat märkinä läpikuultaviksi.³⁴⁵ Nämä naiset koettiin arvioijasta riippuen joko jännittäviksi seuralaisiksi tai huolenaiheeksi, sillä heidän ulkoasunsa ja suhtautumisensa seurusteluun koettelivat totuttuja soveliaisuuden rajoja. Kesätytöiksi nimitetyille naisille uimarannat olivat tulkintani mukaan näyttäytymisen ja mahdollisuuksien paikkoja, jotka loivat edellytykset uusien sosiaalisten verkostojen luomiselle.

Rantakohteiden epämuodollisempi käyttäytymiskoodisto sekä joskus tiheäänkin vaihtuvat matkalaiset loivat nähdäkseni tilaisuuksia spontaanimmille suhteille, joiden tarkoituksena ei ollut aina johtaa pitkäkestoiseen sitoutumiseen. Esimerkiksi The Ladies’ Home Journalissa kirjoitettiin vuonna 1890, että hotellilla äskettäin kohdanneet nuoret naiset ja miehet tapasivat viettää yhteistä aikaa uimarannoilla.³⁴⁶ Miehet ja naiset pystyivät tulkintani mukaan venyttämään uimapaikoissa kulttuurinsa seksuaalinormeja sekä rakentamaan vapaammin omaa seksuaalista identiteettiään. Sukupuolten kesken jaetut yhdysvaltalaiset uimarannat olivat Euroopassa asti tunnettuja siitä, että niissä oli sallittua seurustella vapaasti vastakkaisen sukupuolen kanssa ilman tarkkasilmäisen esiliinan läsnäoloa. Näin ne tekivät tiloina poikkeuksen 1800-luvun lopulla tiukentuneeseen

³⁴³ Lenček & Bosker 1998, 155–156. Esimerkiksi Newportissa oli Bailey’s Beach -niminen yksityinen uimaranta, joka sijaitsi muita rantoja syrjemmässä. Bailey’s Beach oli varattu vain huvilaomistajien käyttöön. Rannan asiakkaiden rauhaa suojelivat paikalle vasta varten palkatut vahdit, joiden tehtävänä oli päästää sisälle vain yhteisöön vakituisesti kuuluneet henkilöt ja heidän seuralaisensa sekä uudet kutsujäsenet. Vogue Vol. 34, Iss. 9. 26.8.1909, 264; Sterngass 2001, 193.

³⁴⁴ - - - *who flirts on the beach, attracts all the men, and then disappears*. Vogue Vol. 4, Iss. 4. 26.7.1894, 50.

³⁴⁵ Lenček & Bosker 1998, 152; Banner 1983, 265–266.

³⁴⁶ Felicia Holt: ”Promiscuous Bathing”. The Ladies’ Home Journal Vol. VII, No. 9. 8/1890, 6.

seurusteluetikettiin, joka sääteli naimattomien miesten ja naisten välisiä kohtaamisia.³⁴⁷ Lois Bannerin mukaan yhdysvaltalaiset merenrantakohteet mahdollistivatkin spontaaneja kohtaamisia, sillä yksilöt saattoivat toimia rannoilla vapaammin anonymiteetin turvin sekä ilman totuttuja sosiaalisia normeja, jotka säätelivät toimintaa muissa tiloissa. Rannat toivat yhteen sekä toisilleen tuttuja että ennestään tuntemattomia ihmisiä, ja tarjosivat siten etenkin nuorille naisille ja miehille väylän romanttisten suhteiden etsinnälle.³⁴⁸

Nuorille yläluokkaisille naisille ja miehille rantakohteet olivat merkityksellisiä paikkoja luokkaseman mukaisen sosiaalisen elämän kannalta. Yläluokkaiset vanhemmat toivat lomakohteisiin aikuisuuden kynnyksellä olevia lapsiaan tutustumaan seurapiirielämään. Vanhemmat punnitsivat lomakohteita erityisesti naimattomien tyttäriensä kohdalla, sillä ne tunnettiin nuorison suosimina seuranhakupaikkoina. Nuoret saattoivat löytää niistä itselleen tulevan aviopuolisonsa, mutta samalla lomakohteissa vallitsevan löyhemmän moraalin pelättiin altistavan nuoria toimimaan liian huolettomasti. Sukupuolten välinen kylpeminen ja muu kanssakäyminen saattoi johtaa vain kesän kestäviin romanttisiin suhteisiin, joita vanhemmat eivät toivoneet tyttärilleen.³⁴⁹

Voguen toimittaja arvioi heinäkuussa 1893, että lyhyet romanttiset suhteet johtuivat naisten keskinäisestä kilpailusta solmia suhteita miehiin, jotka olivat määrällisesti aliedustettuja veden lähellä sijaitsevista lomapaikoissa. Aihe herätti toimittajan mukaan jokakesäistä vitsailua ja juoruilua, mutta perustui naisten todellisiin paineisiin löytää itselleen seuraa:

*Luonnollinen halu tulla huomioduksi ja voimakas pelko tulla väheksytyksi muiden naisten silmissä sekä valitettavia seurauksia aiheuttava toive päästä muiden edelle saa monet hyvät tytöt tavoittelemaan huomiota ja tyytymään huomionosoituksiin sellaisilta miehiltä, joita he eivät New Yorkissa parempien olosuhteiden vallitessa vaivautuisi tuskin edes tervehtimään. Tämä on varsin surullinen asianlaita, vaikkakin valittu miesseuralainen ei sitä näin ajattele, ja tämä voi saada viisaan naisen murheelliseksi.*³⁵⁰

³⁴⁷ Banner 1983, 80. Ulkopuolisten henkilöiden hyödyntäminen nuorten naisten ja miesten välisten seurustelusuhteiden kaitsemisessa yleistyi Yhdysvalloissa 1800-luvun loppupuolella. Tätä ennen, erityisesti Yhdysvaltain sisällissotaa (1861–1865) edeltäneinä vuosikymmeninä, oli tyypillistä, että nuoret naiset kulkivat itsenäisesti kaupungilla ja kävivät tanssiaisissa, teatterissa tai kävelyillä nuorten miesten kanssa ilman saattajia. Naimattomien naisten ja miesten fyysisen läheisyyden, kuten halaamisen, näkeminen julkisilla paikoilla ei ollut myöskään tällöin tavatonta. Banner 1983, 79–81.

³⁴⁸ Banner 1983, 265.

³⁴⁹ Lenček & Bosker 1998, 156.

³⁵⁰ *The natural desire for attention, the potent fear of appearing neglected in the eyes of the other women, the deteriorating effect of wishing to get ahead of the rest, makes many a nice girl angle for and contented with the notice of men to whom in New York, under happier conditions, she could hardly care to bow. It is a rather saddening state of affairs, though the funny man does not think so, and one to make the judicious grieve.* Vogue Vol. 2, Iss. 4. 22.7.1893, 1.

Lomanviettopaikkojen epätasainen sukupuolijakauma koitui siis harvalukuisten seuraajien etsineiden miesten onneksi, mutta aiheutti harmia kumppania kaipaaville naisille. Naisten enemmistö lomakohteissa tuotiin esiin tarkastelemissani lehdissä useampaankin kertaan.³⁵¹ Esimerkiksi Vogueissa raportoitiin vuonna 1910, kuinka Southamptonin kaupungin rantaviiva oli ”arkipäivinä jokseenkin Aatamiton Eden, mutta suosittu perjantaista maanantaihin”.³⁵² Miesten vähäisempi määrä rannoilla selittynee sillä, että valkoisen ylemmän keskiluokan miesten oli tapana matkata arkipäiviksi kaupunkiin tekemään töitä, kun taas perheen vaimo, lapset ja palvelijat viettivät koko kesän lomapaikoissa.³⁵³ Naimattomat miehet viipyivät mahdollisesti niin ikään rantakohteissa aina vain viikonlopun verran, mikä jätti vähemmän aikaa heidän ja naisten välisille kohtaamisille.

Väljempien käyttäytymisnormien ansiosta uimarannat olivat ensimmäisiä julkisia vapaa-ajan tiloja, jotka mahdollistivat naisille ja miehille samanaikaisen hauskanpidon.³⁵⁴ Sukupuolten välisen kanssakäymisen aikaansaama ilo ilmenee mielestäni erinomaisesti kesällä 1913 The Ladies' Home Journalissa julkaistussa sivun mittaisessa kuvareportaasissa (kuva 13). Sen tarkoituksena ei tosin ollut kannustaa lukijoita huvitteluun vaan herätellä erityisesti nuorison vanhempia pohtimaan rannoilla sallitun käytöksen mahdollisia seurauksia. Tätä sanomaa alleviivattiin useammalta Yhdysvaltain itärannikon uimarannalta kerätyn kuvamateriaalin avulla, jonka tehtävänä oli esittää visuaalista todistusaineistoa rannoilla aikaansa viettävien henkilöiden uskaliaasta käyttäytymisestä. Tiesivätköhän valokuvissa esiintyvät nuoret, että heitä käytettäisiin esimerkkeinä paheksutusta käytöksestä?

Kuvareportaasin otokset osoittavat, kuinka uimapukuihin pukeutuneet henkilöt seurustelivat sekä keskenään että muiden paikalla olijoiden kanssa. Rannalla loikoiltiin, halailtiin ja tehtiin temppuja toisia koskettaen. Lehtijutun kauhistunut otsikko kysyi lukijoilta: ”Haluatko tyttäresi todella osallistuvan tämänkaltaiseen toimintaan?”.³⁵⁵ Toisiinsa kietoutuneiden miesten ja naisten kehojen näkeminen ylitti siis joidenkin aikalaisten käsitykset soveliaisuudesta. Vanhempien moraaliin vedottiin sivun keskelle sijoitetussa tunteikkaassa tekstissä:

Ovatko kuvien esittämät tilanteet sellaisia, joihin haluaisit tyttäresi osallistuvan, tai edes sellaisia, joita haluaisit tyttäresi näkevän? Mihin luulet tämänkaltaisen sukupuolten välisen – nuorten miesten ja naisten välisen – läheisyyden johtavan? Sanothko ettei muka mihinkään? Olisitko valmis antamaan tyttärellesi mahdollisuuden

³⁵¹ Esim. Vogue Vol. 2, Iss. 4. 22.7.1893, 1; Vogue Vol. 36, Iss. 3. 1.8.1910, 13.

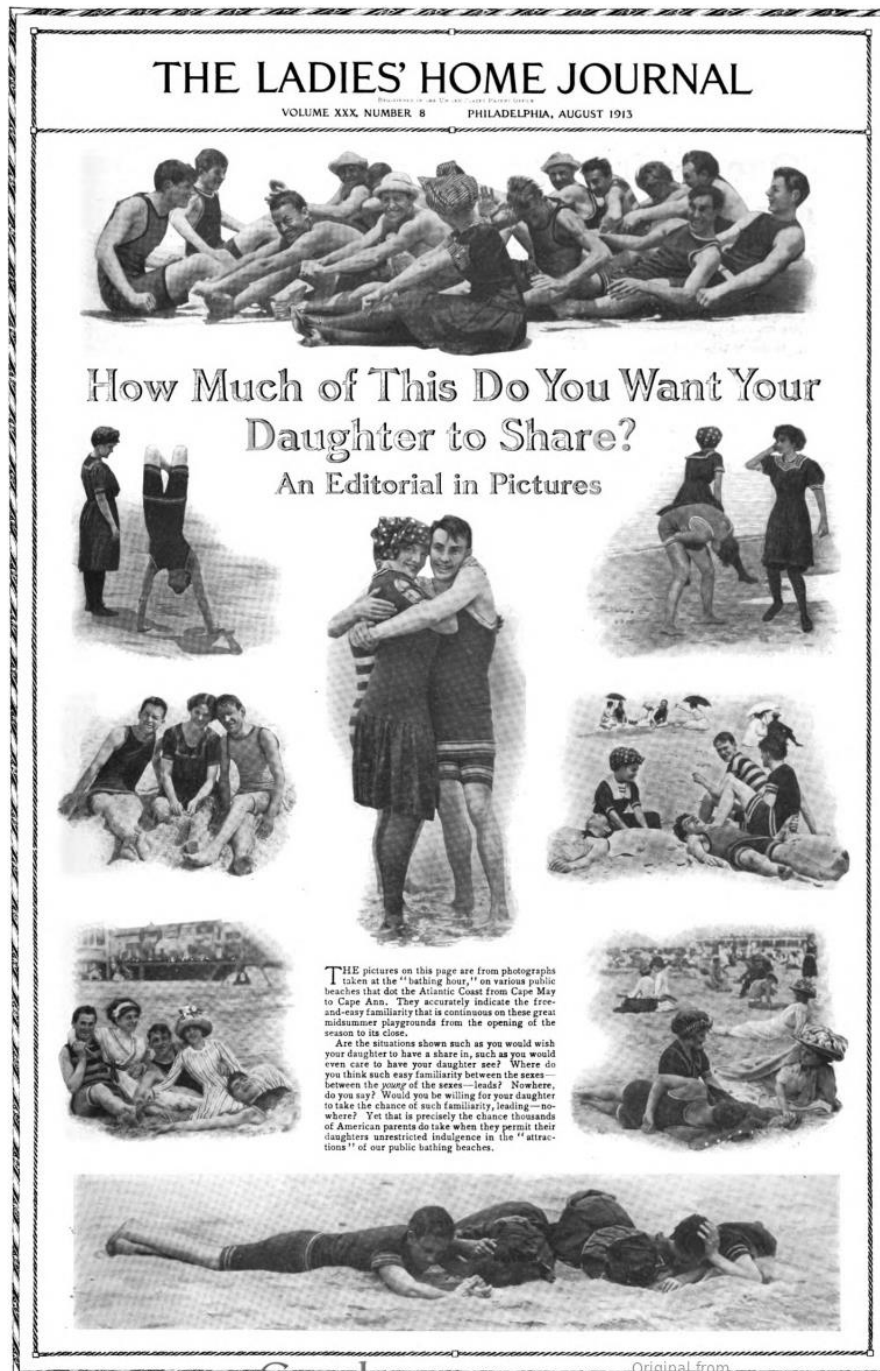
³⁵² *It is during the week somewhat of an Adamless Eden, but its glory is from Friday until Monday.* Vogue Vol. 36, Iss. 3. 1.8.1910, 41.

³⁵³ Vogue Vol 12, Iss. 26. 30.6.1898, 408; Lenček & Bosker 1998, 153; Aron 1999, 2 ja 57.

³⁵⁴ Lenček & Bosker 1998, 153.

³⁵⁵ ”How Much of This Do You Want Your Daughter to Share?” The Ladies' Home Journal Vol. XXX, No. 8. 8/1913, 3.

*kokea tämänkaltaista läheisyyttä – johtaen ei mihinkään? Se onkin nimenomainen riski, jonka tuhannet amerikkalaiset vanhemmat ottavat, kun he sallivat tyttärilleen rajoittamattoman nautiskeluoikeuden julkisten uimarantojemme ”nähtävyyksiin”.*³⁵⁶

Kuva 13. Valokuvia rantaelämän läheisestä tunnelmasta. The Ladies' Home Journal 8/1913, 3.

³⁵⁶ *Are the situations shown such as you would wish your daughter to have a share in, such as you would even care to have your daughter see? Where do you think such easy familiarity between the sexes – between the young sexes – leads? Nowhere, do you say? Would you be willing for your daughter to take the chance of such familiarity, leading – nowhere? Yet that is precisely the chance thousands of American parents do take when they permit their daughters unrestricted indulgence in the "attractions" of our public bathing beaches.* The Ladies' Home Journal Vol. XXX, No. 8. 8/1913, 3.

Nuorten naisten ja miesten keskinäisen ilonpidon pelättiin siis johtavan paheksuttuun pariutumiseen. Toisiaan koskettaneet nuoret rikkoivat siveyttä määrittelevän rajan, jonka mukaan vastakkaiseen sukupuoleen ei tullut luoda fyysistä kontaktia. Uimapukuisten naisten ja miesten seuranpito nähtiin niin uskaliaana, ettei sitä tarvinnut sietää edes katsoa. Kylpijöiden vähäpukeisiksi nähdyt kehot ja rohkeaksi mielletty käytös saivat siten seksuaalisia merkityksiä. Tulkitsen, että tekstissä viitatuilla ”nähtävyyksillä” tarkoitettiin uimapukuisia miehiä, joiden läsnäolon pelättiin rohkaisevan nuoria naisia aloittamaan heidän kanssaan intiimejä suhteita.

Nuorten aikuisten läheisen kanssakäymisen pelättiin siis tulkintani mukaan johtavan epätoivottuihin tilanteisiin eli esiaviollisiin heteroseksuaalisiin suhteisiin. Vaikka sukupuolten väliset kohtaamiset edellyttivät molempia osapuolia, loistivat miehet poissaolollaan aiheesta käydyissä keskusteluissa. Lehdistön huomio kiinnittyi sen sijaan nuorten naisten käyttäytymiseen, minkä tulkitsen selittyvän sukupuoleen liittyvillä odotuksilla ja normeilla. Miesten irrottelevaa käytöstä katsottiin suopeammin, kun se tapahtui hauskuuttelun merkeissä. Naisia puolestaan arvioitiin erilaisin määrein. Historiantutkija Lara Freidenfelds analysoi, että kunniallisen valkoisen keskiluokkaisen naisen tuli edustaa 1800-luvulla siveyden, herkkyyden ja itsehillinnän hyveitä.³⁵⁷ Näiden ihanteiden toteutuminen voitiin päätellä naisen ulkonäöstä, sillä säädyllisen ulkoisen olemuksen uskottiin olevan merkki kauniista luonteesta ja korkeasta moraalista. Naiset pyrkivät näyttämään samanaikaisesti siveiltä mutta sopivalla tavalla seksuaalisesti viehättäviltä, jotta heidät nähtäisiin sekä kunniallisina että puoleensavetävinä vaimoehdokkaina. Hyveellisyys edellytti pukeutumisen ja ehostautumisen lisäksi nuhteetonta käytöstä, jonka avulla naisen moraalista mitattiin.³⁵⁸ Naisten ja miesten keskinäinen flirtti ja leikki uimarannoilla haastoivat mielestäni näitä näkemyksiä sopivasta naiseudesta. Rannalla huvitteleva nainen ei täyttänyt ihanteita pidättyväisyydestä ja rauhallisuudesta vaan uhkasi niitä näkyvällä tavalla. Vapautuneempi käytös venytti naissukupuoleen liitettyjä vakiintuneita merkityksiä ja loi uudenlaista tulkintaa naiseudesta, joka sisälsi liikuntaan, läheisyyteen ja julkiseen hauskanpitoon kytkeytyviä teemoja.

Katson, että uimarannoilla aikaansa viettäneiden naisten käytöksen ruotiminen oli osa laajempaa naisten seksuaalisuuden ja moraalin kontrollointia. Historiantutkija Mary E. Odem analysoi, että naimattomien valkoisten naisten seksuaalisuus nousi 1800–1900-lukujen taitteessa keskeiseksi moraaliseksi kysymykseksi sekä julkiseksi huolenaiheeksi, jota pyrittiin ratkomaan Yhdysvalloissa perusteellisella kontrolloinnilla, kampanjoinnilla ja viranomaissääntelyllä. Tyttöjen ja nuorten naisten seksuaalisuuden valvomisen tiukentuminen oli osa laajempaa seksuaalipolitiikan muutosta, joka

³⁵⁷ Freidenfelds 2009, 22.

³⁵⁸ Steele 1985, 130–133.

tavoitteli kaiken sellaisen seksuaalisen toiminnan kontrolloimista, mikä ulottui avioliiton, heteroseksuaalisten suhteiden tai lisääntymiseen tähtäävän seksin ulkopuolelle.³⁵⁹ Uimapaikoissa naisilla oli suurempi vapaus olla ja toimia kodin ulkopuolella sekä kohdata miehiä, mikä voitiin kokea naisten siveyttä uhkaavana. Huoli naisten siveellisyydestä oli keskiössä esimerkiksi elokuussa 1890 The Ladies' Home Journalissa julkaistussa artikkelissa ”Siveetön kylpeminen” (engl. *Promiscuous Bathing*), jossa toimittaja Felicia Holt arvosteli tiukkasanaisesti sukupuolten keskinäistä rantakulttuuria. Holtia järkytti sekauinnin salliminen sekä se, että kylpemisen jälkeen nuorilla naisilla ja miehillä oli tapana asettua hiekalle istumaan noin tunnin ajaksi ilman heitä valvovan vanhemman henkilön läsnäoloa. Hän kysyi lukijoilta:

*Onko oikein, että viaton ja lapsenomainen olento altistetaan täysin vartioimattomana näin läheiselle vastakkaisen sukupuolen seuralle? Tytön siveys ja täydellinen tietämättömyys ovat hänen suurin viehätysvoimansa, ja voimmeko olettaa hänen säilyttävänsä nämä sulot tällaisessa miljöössä?*³⁶⁰

Poikien ja miesten tarjoama seura vaaransi siis naistenalkujen viattomuuden, joka oli tärkeä määrittäjä heidän hyveellisyydessään. Murhe tyttöjen ja nuorten naisten neitsyyden menettämisestä kertookin mielestäni siveyden keskeisestä merkityksestä heteroseksuaalisissa suhteissa sekä kunnialliseksi mielletyn naiseuden diskurssissa. Historiantutkija Helen Lefkowitz Horowitz analysoi, että tyttöjen ja nuorten naisten tuli pysyä tietämättöminä seksistä ja seksuaalisuuden muista ulottuvuuksista avioliittoon asti. Vaikka naista ei pidetty juurikaan miestä intohimoisempana 1800-luvulla, katsottiin naisten olevan alttiimpia harkitsemattomiin seksuaalisiin suhteisiin. Käsitys kumpusi kristilliseen traditioon pohjautuvasta uskuksesta, jonka mukaan naisella ei ollut kykyä asettaa järkeä tunteidensa ja viettiensä edelle. Siksi naisen seksuaalisuutta tuli kontrolloida, jottei tämä päätynyt harjoittamaan esiaviollista seksiä tai avioliiton ulkopuolisia suhteita.³⁶¹ Romanttisten ja muiden sosiaalisten suhteiden sääntely osoittautui uimapaikoissa kuitenkin luultavasti haastavaksi, sillä ne tarjosivat tulkintani mukaan puitteet, joissa fyysiseen läheisyyteen tähtääviä suhteita voitiin luoda. Yhteiskäyttöiset rannat, sekauinti, vapaampi uimapukeutumisetiketti sekä yleisesti noudatettu tapa olla hyödyntämättä nuoria pareja valvovia kaitsijoita kertovat mielestäni siitä, että naisten ja miesten välinen seurustelu sallittiin ja hyväksyttiin enimmäkseen uimapaikoissa. Sen ei tullut sisältää kuitenkaan liian näkyvää läheisyyttä tai johtaa tekoihin, jotka uhkasivat naisen kunniallisuutta.

³⁵⁹ Odem 1995, 1–2.

³⁶⁰ *Is it right that an innocent and childish creature should be thrown into such close and utterly unguarded companionship with one of the opposite sex? A girl's purity and perfect unconsciousness are her greatest charms, and can we expect her to retain these graces in such an atmosphere?* Felicia Holt: ”Promiscuous Bathing”. The Ladies' Home Journal Vol. VII, No. 9. 8/1890, 6.

³⁶¹ Horowitz 2002, 11, 68.

Aikakauslehdissä esitetyt kylpijäkansaa moralisoivat kannanotot kertovat tulkintani mukaan siitä, että uimapaikkojen mahdollistamat kohtaamiset liittyivät laajempiin kulttuurisiin keskusteluihin, joiden avulla oikeanlaista sukupuolisuutta ja seksuaalisuutta koitettiin määritellä. Paheksunnan ja huolen kohteena olivat erityisesti nuoret naimattomat henkilöt, joiden vastuulla nähtiin mahdollisesti tulevien kunniallisten sukupolvien tuottaminen. Mielenkiintoista lehdistön esittämässä kirjoituksissa ja kuvituksissa onkin mielestäni se, että murheet käyttäytymisestä ja seurustelusta osoitettiin nuorisoa kohtaan, vaikka uimapaikoilla vieraili kaikenikäisiä ihmisiä. Ehkä nuorten kriittiseen arvosteluun vaikuttivat ikäpolveen liittyvät erot. Nuorille rantaelämän vapaudet saattoivat tuntua luontevammilta, kun taas vanhemmille sukupolville ne ovat voineet näyttäytyä ongelmallisempina.

Saamastaan kritiikistään huolimatta naiset ja miehet viettivät uimapaikoilla aikaa keskenään sekä haastoivat fyysisillä leikeillään ihanteita hillitystä kanssakäymisestä. Näin he kyseenalaistivat heiltä odotettuja sukupuolittuneita tapoja olla, liikkua ja käyttäytyä. Uimapaikoilla vallitsi muista tiloista poikkeavat käytöskoodit ja seurustelumallit, jotka loivat suopeita mahdollisuuksia rakentaa uudenlaisia verkostoja. Ihmisten väliset sosiaaliset suhteet muodostivat tulkintani mukaan tärkeän osan rantakulttuuria. Uimarannat eivät olleet siten vain paikkoja liikunnalle ja näyttäytymiselle, vaan ne olivat lisäksi tärkeä areena niin uusille tuttavuuksille, aviokumppanin etsinnälle kuin oman luokka-aseman edistämiseksi. Uimapaikat olivat monenlaisten kohtaamisten paikkoja, joissa luotiin merkityksellisiä muistoja.

4. Puettu, katsottu, koettu uimapuku

Uimiseen ja kylpemiseen tarkoitettut tilat olivat uimamuodin päänäyttämöitä 1800–1900-lukujen taitteen Yhdysvalloissa. Uimapaikoille kokoontui runsaasti väkeä harrastamaan vesiliikuntaa sekä viettämään vapaapäiviään. Rannoilla tavattiin niin kylpemistä ensi kertaa kokeilevia henkilöitä kuin kokeneita uimareita, jotka vetivät rutiniinomaisesti ylleen aallokossa useasti uitetut vaatteensa. Veteen menevät henkilöt saattoivat luoda toisiinsa rohkaisevia katseita rantaviivalla hetkeä ennen aaltoihin astumista. Kahlatessaan syvemmälle heidän kehonsa peittyivät pinnan alle ja siten muiden paikalla olijoiden katseiden kantamattomiin. Tämä ei rannalla olevien henkilöiden katsomiseen keskittyntä harrastusta haitannut, sillä uimahuoneilta ilmestyi usein pian uusia kohteeksi kelpaavia kylpijöitä.

Kirjoittaessani tutkielmaani olen ollut yksi katsoja lähdeaineistossani esiintyvien toimijoiden rinnalla. Olen analysoinut lähiluvun keinoin uimapukuisia henkilöitä kuvaavia kirjoituksia ja piirroksia, suurentanut kylpijöistä otettuja valokuvia nähdäkseni heidän ilmeensä ja eleensä tarkemmin sekä pohtinut, mitkä tekijät vaikuttivat heidän ulkoasussaan tapahtuneisiin muutoksiin. Yhdysvaltalaisen aikakauslehtien tarjoamaan lähdemateriaaliin pohjaten olen luonut tutkielman raameihin istuvan narratiivin uimapuvuista ja niiden käyttäjistä. Lähteiden johdattelemana olen vieraillut mielikuvissani Yhdysvaltain itärannikon tuulisilla rannoilla, Newportin hienostopiirien suosimilla uimapaikoilla sekä Bostonin julkisten kylpylöiden ohjatuilla uimatunneilla. Tutkimusprosessin aikana olen pohtinut, miltä asut tuntuivat ihoa vasten, kuulostivat kehon liikkeessä tai tuoksuivat märkinä. Ennen kaikkea olen hahmotellut mielessäni sitä, miltä uimapuvut näyttivät. Olen keskittynyt tutkielmassani uima-asujen materiaalisuuteen ja visuaalisuuteen sekä asuja käyttäneiden henkilöiden ulkoisen olemuksen rakentamien merkitysten tulkitsemiseen.

Tutkimuksessani olen analysoinut uima-asuja ja niitä käyttäneisiin henkilöihin kohdistettuja katseita sukupuolen, kehoisuuden ja seksuaalisuuden toisiinsa punoutuvien kategorioiden kautta. Uima-asut herättivät 1800–1900-lukujen taitteessa mielenkiintoa ja tunteikasta keskustelua niin uimapaikoilla kuin lehdistössäkin. Koska Yhdysvalloissa kylpemistä ja uimista harjoitettiin samanaikaisesti sukupuolten kesken, määrittivät sopivaa asua ja käytöstä etenkin sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät käsitykset ja käytänteet. Molempien sukupuolten läsnäolo mahdollisti naisten ja miesten välisen kanssakäymisen uusin tavoin. Uimapaikat tarjosivatkin uudenlaisia kehoillisia kokemuksia, tuottivat ilon ja vapauden tunteita sekä soivat kehojen julkisen esittämisen muista tiloista poikkeavalla tavalla. Uimapaikoissa julkinen riisuutuminen ja tavallista paljaampien kehojen katsominen oli sallittua.

Yhdysvaltalaiset naiset ja miehet harrastivat samoja liikunnallisia vesiaktiviteetteja, mutta erilaisessa vaatetuksessa. Naisten moniosaiset asut pyrkivät samanaikaisesti peittämään kehoa sekä korostamaan sen seksualisoituja kohtia. Miesten lyhythihaiset ja kaksilahkeiset puvut piirsivät sen sijaan ruumiin raamit selvemmin esiin. Mikäli naisten hameellisiin asuihin omaksuttiin alushousujen tapaan elementtejä miehille tyypillisestä pukeutumisesta, tuli pukujen korostaa naiskehollisia ominaisuuksia miellettyjä piirteitä muilla keinoilla, kuten vyötäröä vyön ja korsetin avulla. Uima-asujen sukupuolittuneet erot muokkasivat naisten ja miesten mahdollisuuksia olla ja liikkua, ja näin sukupuoleen ja liikkumiseen liittyvät merkitykset materialisoituivat eroille perustuvissa uimapukumalleissa. Kaksijakoisen sukupuolijärjestyksen vakiinnuttamiseen valjastettujen vaatteiden avulla toistettiin feminiinisiä ja maskuliinisia tapoja tuottaa sukupuolta. Naisten asujen tuli useimmiten miellyttää enemmänkin miehistä silmää kuin mahdollistaa laaja-alainen ja turvallinen liikkuminen. Miesten virtaviivaisemmat puvut korostivat kehon voimakkuutta ja linjakkuutta sekä tekivät vesiliikunnassa vaadittavien liikeratojen suorittamisen mahdolliseksi. Näin naisten liikkuvuuden rajoittaminen tuotti valta-asemaa sukupuolen kategoriassa.

Sopivan uima-asun täsmentäminen oli mielestäni ihanteellisen naiseuden ja mieheyden määrittämistä. Kaikilta julkisissa uimapaikoissa aikaansa viettäneiltä henkilöiltä edellytettiin sukupuolesta huolimatta huoliteltua, tyylikästä ja hyvän maun mukaisesti toteutettua ulkoasua. Nämä vaatimukset tukivat luokka-asemaan sidottua sosiaalista etikettiä. Uima-asuilla voitiin ilmaista sosiaalista statusta ja sijoittumista sekä lujittaa yhteiskuntaluokkien välisiä raja-aitoja. Vaikka miehet ja naiset kuntoilivat ja viettivät uimapaikoilla aikaa yhdessä, vaikuttivat sukupuoleen sidotut käsitykset sopivasta käytöksestä heidän ulkoisen olemuksensa arviointiin. Ihanteellinen uimapuvussa esiintyvä nainen oli paitsi liikunnallisesti aktiivinen myös sopivissa määrin seksuaalisesti viehättävä. Naisilta odotettiin huoliteltua kauneutta sekä kehon muovaamista normien sanelemiin mittoihin. Tyylikkyys ja säädyllisyys luonnehtivat niin ikään uimapukuisten miesten ulkoasua ja toiminnan mahdollisuuksia, mutta heidän kohdallaan nämä määreet sallivat vapaamman käytöksen ja käytännöllisempään asuun pukeutumisen. Naiset pystyivät myös haastamaan aikansa pukeutumisenormeja ja osoittamaan vastarintaa vallitseville valtakäytännöille soveliaisuuskäsityksiä venyttävillä asuilla, jotka omaksuivat piirteitä miesten kaksilahkeisista ja kehoa myötäilevistä puvuista.

Uima-asujen ajalliseen muutokseen ei ole mielestäni vedenpitävää vastausta. Uusia uimapukumalleja perusteltiin aikakauslehdissä tyypillisesti tyylikkyydellä, terveydellä ja mukavuudella. Nähdäkseni sukupuolijärjestyksessä 1800–1900-lukujen taitteessa tapahtuneet laajat kulttuuriset ja sosiaaliset muutokset olivat kuitenkin perimmäinen syy uima-asujen muutoksille sekä kirjon laajenemiselle.

Siinä missä miesten puvut pysyivät pääpiirteiltään samanlaisina 1870–1910-lukujen välillä Yhdysvalloissa, kokivat naisten asut muun pukeutumisen lailla erinäisiä muutoksia. Naiskehon huolelliseen peittämiseen tähdännyt monikerroksellinen asu muuttui 1870-luvun jälkeen kevyemmäksi ja paljastavammaksi. Pukujen keveneminen ei kuitenkaan tarkoittanut naisten ja miesten asujen yhtenäistymistä, vaan asujen sukupuolittuneiden erojen voimakkaampaa korostamista 1800-luvun viimeisten vuosikymmenten aikana. Uimakengät, sukat ja korsetit osoittivat tällöin materiaalisin ja visuaalisin keinoin naiseuteen liitettyjä arvoja viehkeydestä ja siveydestä. Uima-asujen selväpiirteisten erojen takia sukupuolta performoitiin niin kauas näkyvin kuin ihoa konkreettisesti koskettavin merkein. Vuosisadan vaihteen jälkeen naisten asut pelkistyivät ja niukentuivat asusteiltaan, kun ihanteellinen naiskuva alkoi painottamaan yhä vahvemmin liikunnallisuutta ja itsenäisyyttä. Aktiivisen toimijuuden korostaminen johti uimapuvuissa aiempaa virtaviivaisemman ja käytännöllisemmän muotokielen tavoitteluun.

Kylpeminen ja uiminen olivat pelkän liikuntasuorituksen sijaan merkityksellistä sosiaalisista ajanvietettä ja tärkeitä näyttäytymisen hetkiä. Rantaelämän julkisuus asetti uimapukuiset henkilöt toisten arvioinnin alaisiksi, ja kylpijät olivat tulkintani mukaan tietoisia saamastaan huomiosta. Etenkin naiset pyrkivät asustamaan kehoaan niin, että heitä koskeva kommentointi olisi ollut mahdollisimman suopeaa. Muodikkaan asun metsästäminen sekä kehon muokkaaminen liikunnan ja tukialusvaatteiden avulla olivat keskeisiä keinoja vastata katseiden asettamiin odotuksiin. Kylpijöiden arvostelu katseiden ja kielen avulla oli ennen kaikkea vallankäyttöä. Näin ollen niin uimapaikoilla vierailleet henkilöt kuin kylpijöitä teksteissään ja kuvituksissaan kuvailleet toimittajat käyttivät valtaa tulkitessaan uimapukuja sekä niihin sonnustautuneiden henkilöiden ulkonäköä ja käytöstä. Ihailusta paheksuntaan vaihtelevat arviot määrittivät soveliaan liikkumisen, sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden rajoja.

Aikakauslehtien toimittajien ja kuvittajien vallankäyttö kiteytyy mielestäni kirjallisissa ja visuaalisissa kuvauksissa, joissa luotiin vertauksia uimapukuisten naisten ja viehättävinä mutta vaarallisina pidettyjen merenneitojen välille. Nämä kuvaukset osoittavat mielestäni myös naiseuteen liitettyjen merkitysten moninaisuuden. Uimapukuiset naiset nähtiin yhtäältä seksuaalisten fantasioiden kohteina mutta toisaalta merenneitotarinat antoivat naisille uudenlaisia samaistumisen rooleja. Lisäksi vedenneitoja esittävien kuvien tulkitseminen havainnollistaa, kuinka uimarannat eivät olleet vain kylpijäkansan kohtaamispaikkoja, vaan tiloja, joissa laajemmat teemat liittyivät yhteen. Meren ja rannan, mystiikan ja todellisuuden rajapinnan sekä ihmisyyden ja luonnon välisten suhteiden syvällisempi tarkastelu tuokin uusia ulottuvuuksia kylpemiskulttuurin tutkimiseen.

Kysymykset ihmiskehon julkisesta esittämisestä sekä ruumiin peittämisen ja paljastamisen välisestä rajasta vaikuttivat vahvasti tutkimusaiheeni ja -kysymysteni valintaan. Uimapukeutumisen tarkasteleminen 1800–1900-lukujen taitteen yhdysvaltalaisessa kontekstissa on tarjonnut minulle näiden kysymysten käsittelemiseen hedelmällisen alustan. Tutkimusprosessin aikana olen muotoillut niihin vastauksia sekä huomannut olevani uusien kysymysten äärellä. Kuten olen tutkielmassani tuonut esiin, koettiin uimapuvuissa erilaisia merkityksellisiä tilanteita ja tunteita. Tutkimusaiheeni voi siten syventää etenkin kokemuksellisuuden ja materiaalisuuden näkökulmista. Uimapukuun pukeutuneiden henkilöiden omakohtaiset kertomukset avasivat tärkeän näkökulman niin asujen käyttöön, vesiliikuntaan kuin katseiden alaisena olemiseen. Yhdysvaltain yhteiskäyttöiset uimapaidat mahdollistivat romanttisten suhteiden lisäksi muiden sosiaalisten yhteyksien luomisen. Esimerkiksi ystävyys tarkasteleminen ja luokkaan tai rotuun perustuvia jakolinjoja haastaneiden kohtaamisten analysoiminen laajentaisi ymmärrystä uimapaikkojen rajoja rikkovasta luonteesta.

Uimapuvut etsivät alituisesti omaa aikaansa ja paikkaansa parhaiten palvelevaa muotoaan muun vaatetuksen lailla. Tutkimani aikana 1800–1900-lukujen taitteen Yhdysvalloissa uimapukumuodin luominen kietoutui moraalien ja muodikkouden ristiriidan ympärille. Asuja luonnehti usein ihanteiden ristiriitaisuus, kun pukujen tuli olla samanaikaisesti peittäviä mutta paljastavia, viehättäviä mutta vaatimattomia, liikuntaan soveltuvia mutta kauniita koristeita. Moniin toisiinsa risteäviin kulttuurisiin kategorioihin kietoutuneina uimapuvut olivat neuvottelua sopivasta sukupuolisuudesta, ruumiillisuudesta ja seksuaalisuudesta. Uimapukujen merkitysten moninaisuus ja muuttuvaisuus osoittaa mielestäni oivallisesti sen, kuinka kulttuuriset merkitysverkostot eivät koskaan ole pysyviä tai tarkkarajaisia. Muiden kulttuuristen ilmiöiden ja ulottuvuuksien lailla vaatetus muokkautuu jatkuvien rajanvetojen myötä. Neuvottelut asianmukaisen uimapuvun muodosta, materiaaleista ja tarkoituksista jatkuivat aina 1870-luvulta 1910-luvun puoliväliin saakka ja jatkuvat edelleen. Uima-asut ovatkin mielenkiintoinen esimerkki siitä, kuinka käsitykset ihmiskehon riisuutuneisuudesta ja vaatettamisesta ovat kulttuurisesti ja historiallisesti muokkautuvia diskursseja.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Aikakauslehdet

Godey's Lady's Book and Magazine 1870–1884

Godey's Lady's Book 1885–1891

Godey's Magazine 1892–1898

Harper's Bazar 1870–1914

Harper's Weekly 1884

Outing 1902

Peterson's Magazine 1870–1898

The Cosmopolitan 1895

The Ladies' Home Journal 1883–1914

Vogue 1893–1914

Painetut lähteet

Paret, J. Parmly: *The Woman's Book of Sports: A Practical Guide to Physical Development and Outdoor Recreation*. D. Appleton and Company: New York, 1901.

Quincy, Josiah: "Playground, Baths and Gymnasia". *American Physical Education Review* Vol 3. No. 4. 12/1898, 235–241.

Kuvat

Kansikuva: "A Nineteenth Century Siren". Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, kansilehti.

Kuva 1: "How He Really Looks, and How She Would if She Could". Vogue Vol. 8, Iss. 5. 30.7.1896, kansilehti.

Kuva 2: "Fig. 4.". Godey's Lady's Book and Magazine Vol. LXXXIII No. 493. 7/1871, 43.

Kuva 3: Emily H. May: "Every-day dresses, garments, etc.". Peterson's Magazine Vol. LVIII, No. 2. 8/1870, 147.

Kuva 4: Duffield Osborne: "Surf Bathing". Outing Vol. XL, No. 5. 8/1902, 525.

Kuva 5: Vogue Vol. 4, Iss. 6. 9.8.1894, 86.

Kuva 6: "Fashion: Southampton/Newport". Vogue Vol. 2, Iss. 2. 8.7.1893, 20–21.

Kuva 7: Vogue Vol. 43, Iss. 11. 1.6.1914, 72.

Kuva 8: The Ladies' Home Journal 8/1910, 11.

Kuva 9: "A Modern Undine". Vogue Vol. 2, Iss. 2. 8.7.1893, 15.

Kuva 10: Vogue Vol. 4, Iss. 1. 5.7.1894, 3.

Kuva 11: "Illustration: With September Comes a Dieus to Ocean's Witcheries". Vogue Vol. 8, Iss 9. 27.8.1896, 132–133.

Kuva 12: "A Modern Amphitrite". Vogue Vol. 6, Iss. 9. 29.8.1895, kansilehti.

Kuva 13: "How Much of This Do You Want Your Daughter to Share? An Editorial in Pictures". The Ladies' Home Journal Vol. XXX, No. 8. 8/1913, 3.

Tutkimuskirjallisuus

Painettu kirjallisuus

Aron, Cindy S.: *Working at Play: A History of Vacations in the United States*. Oxford University Press: New York 1999.

Banner, Lois W.: *American Beauty*. Knopf: New York, 1983.

Beaujot, Ariel: "Gender and Sexuality". Teoksessa Baxter, Denise Amy (toim.): *A Cultural History of Dress and Fashion. In the Age of Empire*. Bloomsbury: Lontoo 2017, 99–199.

Becker, Annette: "The Body". Teoksessa Baxter, Denise Amy (toim.): *A Cultural History of Dress and Fashion. In the Age of Empire*. Bloomsbury: Lontoo 2017, 59–79.

Beckert, Sven; Rosenbaum, Julia B.: "Introduction". Teoksessa Beckert, Sven; Rosenbaum, Julia B. (toim.): *The American Bourgeoisie: Distinction and Identity in the Nineteenth Century*. Palgrave Macmillan: New York 2010, 1–8.

Bederman, Gail: *Manliness & Civilization – A Cultural History of Gender and Race in the United States, 1880-1997*. The University of Chicago Press: Chicago 1995.

Butler, Judith: *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge: New York 1990.

Butler, Judith: *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. Routledge: New York 1993.

Byrde, Penelope: *Nineteenth Century Fashion*. Batsford: Lontoo 1992.

Catapano, Peter: "'The Perfect Woman.' Annette Kellerman and the Spectacle of the Female Form". Julkaisussa *Proteus: A Journal of Ideas* Vol. 25, No. 2. Syksy 2008. Shippensburg University: Pennsylvania, Yhdysvallat 2008, 23–27.

Corbin, Alain: *The Lure of the Sea: The Discovery of the Seaside in the Western World 1750–1840* (ransk. *Le Territoire du vide*, käännök englanniksi Jocelyn Phelps). Polity Press: Cambridge 1994. Alkuperäinen julkaisu Polity Press: Pariisi 1988.

Craik, Jennifer: *The Face of Fashion: Cultural Studies in Fashion*. Routledge: Lontoo 1994.

- Crane, Diana: *Fashion and Its Social Agendas: Class, Gender and Identity in Clothing*. University of Chicago Press: Chicago 2000.
- Crary, Jonathan: *Techniques of the Observer: On Vision and Modernity in the Nineteenth Century*. MIT Press: Cambridge 1990.
- Dulles, Foster Rhea: *A History of Recreation: America Learns to Play*. Second Edition. Prentice-Hall: Englewood Cliffs 1965.
- Eiben, Jörn; Stieglitz, Olaf: "Depicting Sporting Bodies – Visual Sources in the Writing of Sport History. An Introduction.". Julkaisussa Eiben, Jörn; Stieglitz, Olaf (toim.): *Historical Social Research: Visualities – Sports, Bodies, and Visual Sources*. HSR Vol. 43, No. 164. 2018, 7–24.
- Entwistle, Joanne: *The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory*. Polity Press: Cambridge 2015. Alkuperäinen julkaisu Polity Press: Cambridge 2000.
- Foucault, Michel: *Seksuaalisuuden historia* (ransk. *Histoire de la sexualité*, suomentanut Kaisa Sivenius). Gaudeamus: Tampere 1998. Alkuperäinen julkaisu Gallimard: Pariisi 1976–1984.
- Freidenfelds, Lara: *The Modern Period: Menstruation in Twentieth-century America*. Johns Hopkins University Press: Baltimore 2009.
- Geertz, Clifford: *The Interpretation of Cultures – Selected Essays*. Basic Books: Yhdysvallat 1973.
- Heaton, Sarah: "Gender and Sexuality: Tresses Adorned and Adored, Locks Coiled and Cut." Teoksessa Heaton, Sarah (toim.): *A Cultural History of Hair: In the Age of Empire*. Bloomsbury: Lontoo 2019, 101–116.
- Hill, Daniel Delis: *As Seen in Vogue: A Century of American Fashion in Advertising*. Texas Tech University Press: Lubbock 2004.
- Horowitz, Helen Lefkowitz: *Rereading Sex: Battles over Sexual Knowledge and Suppression in Nineteenth-Century America*. Knopf: New York 2002.
- Hunt, Lynn: "Freedom of Dress in Revolutionary France." Teoksessa Schiebinger, Londa (toim.): *Feminism and the Body*. Oxford University Press: New York 2000, 182–202.
- Kaartinen, Marjo; Korhonen, Anu: *Historian kirjoittamisesta*. Kirja-Aurora: Turku 2005.
- Kennedy, Sarah: *The Swimsuit*. Carlton: Lontoo 2007.

- Kidwell, Claudia B.: "Women's Bathing and Swimming Costume in the United States". Julkaisussa Smithsonian Institution: *United States National Museum Bulletin No. 250, Paper 64*. Smithsonian Institution Press: Washington 1968, 1–32.
- Leikola, Antto: *Seireenejä, kentaureja ja merihirviöitä: Myyttisten olentojen elämää*. Tammi: Helsinki 2002.
- Lenček, Lena; Bosker, Gideon: *Making Waves: Swimsuits and the Undressing of America*. Chronicle Books: San Francisco 1989.
- Lenček, Lena; Bosker, Gideon: *The Beach: The History of Paradise on Earth*. Viking Press: New York 1998.
- Marks, Patricia: *Bicycles, Bangs, and Bloomers: The New Woman in the Popular Press*. The University Press of Kentucky: Lexington 1990.
- Martin, Richard; Koda, Harold: *Splash! A History of Swimwear*. Rizzoli: New York 1990.
- Masquelier, Adeline: "Dirt, Undress, and Difference: An Introduction". Teoksessa Masquelier, Adeline (toim.): *Dirt, Undress, and Difference: Critical Perspectives on the Body's Surface*. Indiana University Press: Bloomington 2005, 1–33.
- Mulvagh, Jane: *Vogue History of 20th Century Fashion*. Viking: New York 1988.
- Odem, Mary E.: *Delinquent Daughters: Protecting and Policing Adolescent Female Sexuality in the United States, 1885–1920*. The University of North Carolina Press: Chapel Hill 1995.
- Park, Roberta J.: "Sport, Gender and Society in a Transatlantic Victorian Perspective". Teoksessa Mangan, J. A.; Park, Roberta J. (toim.): *From Fair Sex to Feminism: Sport and the Socialization of Women in the Industrial and Post-Industrial Eras*. Routledge: Lontoo 1987, 58–93.
- Peiss, Kathy; Simmons, Christina: "Passion and Power: An Introduction". Teoksessa Peiss, Kathy; Simmons, Christina; Padgug, Robert A. (toim.): *Passion & Power: Sexuality in History*. Temple University Press: Philadelphia 1989, 3–13.
- Phelts, Marsha Dean: *An American Beach for African Americans*. University Press of Florida: Gainesville 1997.
- Probert, Christina: *Swimwear in Vogue: Since 1910*. Abbeville Press: New York 1981.
- Schmidt, Christine: *The Swimsuit: Fashion from Poolside to Catwalk*. Berg Publishers: Lontoo 2012.

- Schorman, Rob: *Selling Style: Clothing and Social Change at the Turn of the Century*. University of Pennsylvania Press: Philadelphia 2003.
- Smith-Rosenberg, Carroll; Rosenberg, Charles: "The Female Animal: Medical and Biological Views on Women and Their Role in Nineteenth-century America". Teoksessa Mangan, J. A.; Park, Roberta J. (toim.): *From Fair Sex to Feminism: Sport and the Socialization of Women in the Industrial and Post-Industrial Eras*. Routledge: Lontoo 1987, 13–37.
- Spina, Luigi: *Il mito delle Sirene: Immagini e racconti dalla Grecia a oggi*. Einaudi: Torino 2007.
- Steele, Valerie: *Fashion and Eroticism: Ideals of Feminine Beauty from the Victorian Era to the Jazz Age*. Oxford University Press: New York 1985.
- Sterngass, Jon: *First Resorts: Pursuing Pleasure at Saratoga Springs, Newport & Coney Island*. John Hopkins University Press: Baltimore 2001.
- Sturken, Marita; Cartwright, Lisa: *Practices of Looking: An Introduction to Visual Culture*. Second Edition. Oxford University Press: Oxford 2009.
- Thesander, Marianne: *The Feminine Ideal*. Reaktion Books: Lontoo 1997.
- Tichi, Cecelia: *What Would Mrs. Astor Do? The Essential Guide to the Manners and Mores of the Gilded Age*. New York University Press: New York 2018.
- Turunen, Arja; Niiranen, Anna: "Pukeutumisen muuttuvat merkitykset. Pukeutumisen historia ja sen tutkimus.". Teoksessa Turunen, Arja; Niiranen, Anna (toim.): *Säädyllystä ja säädytöntä: Pukeutumisen historiaa renessanssista 2000-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki 2019, 11–49.
- Warner, Patricia Campbell: *When the Girls Came Out to Play: The Birth of American Sportswear*. University of Massachusetts Press Amherst and Boston: Yhdysvallat 2006.
- Williams, Marilyn Thornton: *Washing "the Great Unwashed": Public Baths in Urban America 1840–1920*. Ohio State University Press: Columbus 1991.
- Wiltse, Jeff: *Contested Waters: A Social History of Swimming Pools in America*. University of North Carolina Press: Chapel Hill 2007.

Painamaton kirjallisuus

Goldberg, David E.: *The Retreats of Reconstruction: Race, Leisure, and the Politics of Segregation at the New Jersey Shore, 1865–1920*. Historian väitöskirja, West Virginia University 2013.

Hill, Daniel Delis: *History of Men's Underwear and Swimwear*. Omakustanne 2011.

Johns, Maxine James: *Women's Functional Swimwear, 1860–1920*. Tekstiili- ja vaatetusalan väitöskirja, Iowa State University 1997.

Rust, Terrie Ellen: *A History of Swimwear Reflecting Some Sociological and Technological Changes*. Historian maisterintyö, San José State University 1977.

Ylivuori, Soile: *Women's Bodies and The Culture of Politeness. Creating and Contesting Gendered Identities in Eighteenth-Century England*. Historian väitöskirja, Helsingin yliopisto 2015.

Internet-lähteet

Inflation Calculator -rahanarvonmuunnin: Official Inflation Data, Alioth Finance.
<https://www.officialdata.org/> luettu 17.3.2021.